

2

STEPHANI

THEVPOLI

BENED. F. PATRIC.

VENETI,

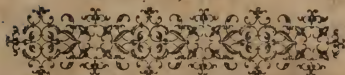
Academicarum Contemplationum

LIB. X.

In quibus PLATO explicatur, & PERIPATETICI refelluntur.

CIƆ IƆ XC.

VIRO CLARISSIMO, SENATORI AMPLISSIMO, AC EQVITI SPLENDIDISSIMO, Paulo Theupolo, patruo, ac alteri parenti,

STEPHANVS THEVPOLVS S. P. D.

NOMINVM ſcientiam, admirabilẽ quandam eſſe ſapientiam; & in nominibus eximiam latere virtutem, tam miro conſenſu viri in omni doctrina Principes exiſtimarunt; vt Priſcæ illæ nationes, Aegyptij, Hebræi, Græci, de recta nominum inſtitutione mirum in modum fuerint ſollicitæ: & ea nec nomina quidem eſſe cenſuerint; quæ rerum naturam, quibus impoſita eſſent, apta ſignificatione nõ

æmularentur, & quaſi exæquarent. A Græcis patrui dicti ſunt θεῖοι, hoc eſt, diuini: eamque vocem adeò commendarunt Etruſci, ac Itali ferè omnes; vt eandem, quanuis aliunde acceptam, & peregrinam, in proprium vſum familiariſsimè conuerterint; & vſque ad noſtra tēpora, vt dignam æternitate, conſeruauerint. Eius nominis hanc eſſe conuenientem rationem conſtat; vt moneantur nepotes, ſe interna quadā naturæ lege diuinitus animis noſtris inſerta teneri, patruos ſuos, vt rem diuinam colere, & venerari. Nec equidē iniuria: nam patrui ſunt, veluti geminatio quædam paternæ imaginis: eiuſque virtutis, quæ in progenitoribus effulget, amplificatio, ac exemplar familiare, & conſpicuum rectæ nepotum inſtitutionis, à quo in eos admirabiles quidā virtutis radij, & afflatus ſalutares emanant. Cùm verò omnes rectè inſtituti nepotes id efficere teneantur; ego tamen præſertim me tibi deuinctum eſſe ſentio: cùm tu mihi, nedum ſis patruus; verùm inſuper patruus maximè

præcla-

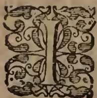
præclarus; vniuersæ nostræ familiæ decus,& ornamentum; patruus meorum studiorum consultor, & fautor; ac demum institutionis meæ exemplar ita splendidum, vt splendidius exoptare non valeam. Vtinam mihi tãtum esset virium,vt re ipsa me aliquando tali patruo nepotem non indignum præstare possem. Quod tamen ad me pertinet; omni studio,cura, ac diligẽtia operam dabo; vt alis ingenij mei, qualescũque illæ sint,à terra sublatus, tuos gressus eminus obseruare; teque, vt optimum itineris ducem, longè insequi possim. Cùm itaque,& naturæ lege,& propensa animi mei voluntate,ad te colẽdum, & suspiciendum trahar; eodem iure, me tibi studiorum quoque meorum debere rationẽ reddere persentio. Pro quo obeũdo munere, tempus oportunius nec exoptare quidem valuissem. Cùm enim tu permultis legationibus apud varios Principes pro R.P. fœlicissimè perfunctus, nuper in eodem munere apud Pontif. Maxim. summa cum omnium admiratione præclarissimè

te gesseris: vbi ad nos reuersus es; animaduerti te ab amplissimis Senatoribus, & à cunctis ciuitatis ordinibus, comiter appellari, salutari, & amplecti. Quare ego, qui maximè omnium, lætitia perfusus sum; maximè quoque omnium, conspicuum aliquod insignis congratulationis signum edere debeo, cumque aliud illustrius proferre non valeam; hos Academicarum Contemplationũ libros promere, tibique dicare constitui; vt vnà cum eis te salutans, & studiorum meorum tibi rationem reddens, congratulationem meam insigniorem patefacerem; ac eorum quasi habitu indutus, me tibi gratiorem offerrem. Spero autẽ, multis de caussis eos tibi futuros non ingratos: tum, quia sunt fœtus eius animi, qui tuus est: tum præterea, quia sunt fructus ex Academicorum campis decerpti; quos semper tibi visos fuisse dulcissimos, animo nobili apprimè salutares, virisq; ciuilibus mirum in modum accommodatos, frequenter verbis, & exemplis non vulgaribus

ostendisti:tum demum; quia sunt formati, non sine consilio, & auxilio virorum in vtraque disciplina, & Platonis, & Aristotelis illustrium; Thomæ Peregrini, & Frãcisci Piccolominei; quorum non solùm publicis lectionibus, verùm domesticis quoque sermonibus familiarissimè vsus sum; quibus etiam nihil antiquius esse perspexi, quàm, vt insignem eorum in te obseruantiam aliqua ratione patefacerent. Hilaris itaque, vt præcipuus parens, hos animi mei fœtus excipito: ea tamen conditione; vt eos, tanquam rudes adhuc, & informes, te recipere putes: verùm fortasse eiusmodi, qui si de sapientiæ tuę radiis vitæ aliquid, & spiritus exhauserint; mox aptè conformari, & ad summum perfici, facillimè possint.

Vale.

ANTONII QVAERENGI.

Lla diu Graias olim celebrata per vrbes,
Cælicolum quæ afflata Deûm felicibus auris
Surgebat latis Platanus densissima ramis;
Cuius odoratis dulcem sub frondibus vmbram
Illustres animæ ingressæ melioribus annis
Ingenuas docti suderunt pectoris artes;
Et cæli docuere viam, qua vecta per auras
Trepetibus pennis mens ardua fertur ad astra:
Postquam longa dies cæcis obducta tenebris,
Immenso monimenta virûm consumpserat æuo,
Ignota tellure procul contempta manebat
Fœda situ informi, & squallentibus abdita dumis.
Cum iuuenis claro Adriacæ de sanguine gentis
THEVPOLVS, *antiquos plantæ fœlicis honores*
Diuino tacitus secum sub pectore voluens,
Cecropias inter flexit vestigia syluas;
Perspicuo qua fonte cadens placidissimus amnis
Effluit, & blando fugientis murmure lymphæ
Nunc quoque cœlestes Phædri testatur amores.
Hic nemoris densi latitantem horrentibus vmbris

Syluestrem

Syluestrem Platanum studio, cultuq; recenti
Rursus in antiquum formæ transire decorem,
Et ramis docuit felicibus ire per auras,
Optatam æterna referens è fronde coronam.
S ALVE *magna Ducum soboles, cui nomen auitum,*
Gloria cui longos generis deducta per annos
Ingentem peperit laudem; sed clarior effert
Insignis dulci sapientia parta labore:
Te vaga longinquas terrarum fama per oras
Nilum vltra, Tanaimq; feret: tibi patria laudes
Persoluet, meritosq; olim decernet honores,
Et tua mansuris inscribet nomina fastis.

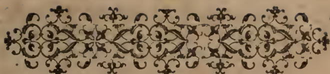
PAVLI AICARDI
Epigramma.

Vòd tam præclarè diui præcepta Platonis
Illustras, cæcas discutiens tenebras:
Quas tibi condignas grateis Academica secta,
Theupole, pro tanto munere persoluat?
Vix tuus id poßit dux præstare aurea fundens
Flumina, ab Elysio si redeat nemore.
Nos equidem te mirantes, tollemus ad astra
Vsque tuum veris laudibus ingenium:
Tam breuibus potuit quod tanta includere chartis,
Secula victuris innumerabilia.

ALOYSII LOLINI
Patricij Veneti.

Θεία πότ' ἐκ καλύκων ῥοδέων πόλις, ἐκ δ' ὑακίνθων
Πλέξασα πορφυρέων ἡδύπνοον στέφανον,
Ἀμβροσίῃ ἔστεψε νόμῳ, ἐκ δ' οὔνομα κόσμῳ
Δῶκ' ἀρετῆς πάσης Θευπόλιον Στέφανον.

STEPHANI THEVPOLI BENED. F. PATR. VENETI,

ACADEMICARVM CONTEMPLAtionum Liber I.

DE DEO.

CAP. I. *Quod est operis Proœmium.*

DVo humanæ ſapientiæ lumina, iam diu adeò refulſerunt, Plato & Ariſt. vt cætera ferè omnia delituerint; ea verò indies maiora, ſplendidioraque reddita ſint: & propterea ſperandum eſt, eadem in poſterum quoque diu fore illuſtria conſeruãda. Ac ſanè nemo vnquam extitit, niſi quis fortaſſe mentis acie penitus deſtitutus, qui in ea conuerſus, non ſummopere illa commendauerit, ac admiratus ſit. Neque verò iniuria. Nam Plato, & Ariſt. præter id, quòd eximio valuerunt ingenio, etiam accurato labore, & auxilio ſummorum Principum, cæterorum ſapientum inuenta in vſum proprium cõuerterunt; eaque vel auxerunt, vel illuſtrarunt, vel ordinarunt;

adeò, vt qui eos ſectatur, non duos ſolos homines ſibi duces ſtatuat: ſed vniuerſam Barbarorum, & Græcorum priſcam ſapientiam, ac vnà illuſtrium omnium ingeniorum, quotquot poſt eos floruerunt, conſenſum, & approbationem. Inter eos verò, qui per Regiam hanc ſapientiæ viam progreſsi ſunt, hæc apparuit conſpicua diuerſitas; quòd nonnulli ſtudio vel Platonis, vel Ariſt. vehemẽter delectati, alterum penitus neglexerunt; alij vtrunque admirati, induci non potuerunt, vt crederent eos re vera eſſe diſcordes; & præſertim, quia ex veteri Platonis Academia, tanquam ex fonte, Peripatetica ſapientia defluxit; cùm Plato Ariſtotelem, plurimos annos inſtruxerit, ac erudierit; propterea de eorum concilio ſummoperè fuerunt ſolliciti. Hos ego nunquam omni ex parte potui commendare: non primos; quoniam qui alterum eorum deſpicit, ſponte ſe vno orbare oculo videtur, ex quo in alterum plurimum virtutis manat. Præclari enim ſpiritus, ex Academia in Lyceum, & ex Lyceo in Academiam diffunduntur: adeò vt qui ad vnum eorum ſibi viam præcludit, nec alterius munere valeat cumulatè perfungi. longè etiam minùs eos commendandos duxi, qui pro Concilio laborarunt. Hi nanque, dum ſententias varias ex diſtinctis initiis ortas in vnam redigere tentant; modò vnam, modò alteram, & frequenter vtranque, nõ ſine pernicioſa confuſione peruertere coguntur: quod

Sim-

Simplicio,& aliis frequenter contigiſſe, facilè eſt animaduertere. Propterea longè ſatius eſſe duxi in vtriuſque diſciplina accuratè verſari; ita tamen, vt primò ab Ariſt. methodum, ordinem, ſcientiarumq; gradus addiſcamus; mox ita parati, ad Platonis vberrimos fontes accedamus; ex eisque tantum hauriamus aquæ, vt Peripatetica diſciplina ex ſe anguſtior, reddatur latior; ac inde quoſdam, quaſi ſalutares recipiens ſpiritus, per eos reddatur viuacior, fulgeat magis, ac fœliciꝰ ad ſuperna deducat. dum verò in eorum controuerſias incidimus, accuratè vtriuſque vias, initia, & fundamenta perpendẽda duxi; mox iudiciũ eſſe tradendũ, an lis ſit ſolùm in verbis, vt nonnunquã contingit; vel potiùs ſit in ſententia, vt re vera eſt, dum de rebus potioribus apud eos eſt diſputatio: veluti de dependentia Mundi à Deo, de Ideis, de cognitione Dei, de modo acquirendi ſcientiam, & ſimilibus: in qua quidem controuerſia dum verſamur, cogimur deinde, vel vni, vel alteri parti magis adhærere: & cùm vtrunque veneremur, ei adhęrendum maximè eſt, cum quo ratio magis videbitur conſentire. Sic ſeruandæ ſunt viæ diſtinctæ, nõ autem implicandæ, & confundendæ; ſic debet conſurgere opus de placitis vtriuſque, non autem de inuito conſenſu; cùm frequenter cõſpicua ſit diſſenſio: ſic demum in conuenientem vſum conuertemus inuenta vtriuſque, & animum noſtrum cumulatè exornabimus. Non

me latet apprimè esse arduum, in eorum dissensione partem potiorem eligere: dum enim inter se duo illa præclara ingenia pugnāt, manifestè indicant, in re adeò obscura versari, vt nobis non liceat conspicuè veritatem inspicere. attamen exercendum est ingenium, & pro facultate nitendum, vt per accuratam sententiarum discussionem splendor aliquis veritatis refulgeat. Nec nos fugere debet, humanam rationē in rebus arduis facilè labi, & frequenter in deteriorem partem declinare. Propterea dum nitidam veritatem intueri cupimus; post lites Philosophorum, animi vniuersam aciem in Solem veritatis nobis munere fidei Diuina reuelatione patefactum, conuertere debemus: & in eo felicissimè conquiescere. Quoniam itaque dum versamur in attinentibus ad humanam sapientiam, maximi facere debemus cùm Platonem, tum Aristotelem; & quoniam varij attinentia ad Arist. latissimè, & eruditissimè explicarunt; consilium meum est de Platonis doctrina verba facere, eam pro viribus in ordinem redigere, & illustrare, ac simul cum doctrina Peripatetica eādem comparare; vt inde appareat mirus cōsensus partium eius inter se, sententiarum frequentia, & splendor, quàm iniuria frequenter à Peripateticis culpetur, quàm pios nos reddat erga Deum, & demum quàm maximè cum nostris Thologis in multis conueniat. Magni profectò sunt mei ausus, & lōgè meis viribus impares:

res: Iuueni tamen, qui non ambitionis spiritu elatus, non inani ostentatione ductus; sed desiderio addiscendi excitatus, magna aggreditur, plurima sunt condonanda. Ita nanque ingenium exercebo; à sapientioribus corrigi potero; & sublimioribus ingeniis occasionem præbebo, rem minùs maturè tentatam, & adumbratam potiùs, quàm explicatam, absoluendi, ac perficiendi.

De modo cognoscendi DEVM.

CAP. II.

Etus Academia; vt olim sublimium ingeniorum frequētia, miraque eorum ad ingenuas disciplinas conspiratione accuratè exculta, præclaros edidit fructus; ita nunc, vel ob illustrium ingeniorum inopiam, vel potiùs, ob eorundem prauam assuetudinem, lucrique cupiditatem, neglecta, inculta, sterilisque conspicitur; adeò, vt non ampliùs Augustinos, Dionysios, Aristoteles, Zenocrates, Plotinos, Iamblicos, Ammonios, similesque sapientiæ splendores emittat. Verùm quia nos non multos, sed paucos, eosque sapientes sectari tenemur; propterea vniuersam Academiam, quasi stadium decursurus, illustrioresque eius sententias è tenebris in lucem, & ex otio in puluerem pro facultate reuocaturus; Platonem principem imitabor, qui in operis cuiusque initio Deum præcipit inuocandum. Et quoniam præcipua

omnium inuocationum eſt animi diſpoſitio, ad munerum Dei receptionem; diſponimur autem cognoſcendo; iurè ab eius inquiſitione ordiendum eſt; inquirētes enim, inueniemus; inuenientes, diligemus; & diligentes, perficiemur; ac demum ex Dei cognitione optimè iudicabimus, ex quo principio cuncta proficiſcantur; quo nexu cum eo ligentur; qua ratione ſingula ſuam ſortem, ſuamq; conditionem inde recipiant. Deus, vt omnium notiſsimus, ita omnium ignotiſsimus cenſeri debet; notiſſimus ex ſui natura, ignotiſsimus nobis; notiſſimus, quòd ſit; ignotiſsimus, quid ſit. Propterea, vt ab homine exactè cognoſci, ita nomine exactè exprimi, definitioneque explicari minimè poteſt: nomen enim, & ratio, reſpondēt eſſentiæ rei; quæ cùm maximè lateat, vt ea quoque ſint nobis obſcura, neceſſe eſt. Hinc Plato in Timæo aſſeruit, Opificem, & Patrem mundi inuenire, perarduum eſſe; inuentum autem explicari vulgò non poſſe: quæ ſententia cùm de prima mente, tū præſertim de Deo vera eſt. Et ex Parmenide colligitur, nos de Deo, neque nomen, neque definitionem, neq; ſcientiam, neque ſenſum, neque opinionem aſſequi valere. Hæc maximè conſentiunt cum ſacris literis; nā in eis legitur; Nemo vnquam vidit Deum. Et Paulus ad Timoth. Lucem inhabitat inacceſsibilem, quem nullus hominum videt, nec videre poteſt. Et Deus ad Moyſem: Nemo poterit me videre, & viuere,

Sic

Sic itaq; exactè nemo nouit Deum, niſi Deus: & iurè quidem, nã ſolus Deus æquatur Deo; homo verò in hac vitæ vmbra collocatus, adumbratè ſolùm valet coniicere pertinentia ad Deum; & id facit, progrediendo per opera eius, vnà cum ratione; ex quibus, vel per negationem, vel per analogiam eleuatur ad aliquã eius cognitionem; conferente præſertim interno quodam naturæ inſtinctu, vel potiùs diuino cõtactu. Negatio altiùs nos eleuat, quàm Analogia; ea præſertim nos deducit ad ipſum vnum; hæc ad ipſum bonum, & pulchrum. propterea eminentior de Deo dicitur ignoratio, quàm ſcientia. quòd diuina obſcurè, & cũ difficultate ab intellectu hominis cognoſcantur, eſt quid cõmune omnibus ſeparatis, qua de re, Ariſtoteles conuenit cum Platone, inquiés in 2. Metaph. intellectum hominis perinde ſe habere ad ea, ac oculum noctuæ ad lumen ſolis. At ex ſententia Platonis, hoc eſt proprium Dei, quòd ſit collocatus ſupra intellectum, ſupraque intelligibile: nam intelligibilia, ex Platonis opinione, ſunt Ideæ; Deus ſupra Ideas collocatur: & cùm ſit ſupra intelligibile, etiam eſt ſupra intellectum: quoniam intellectus ſupra ſe habet intelligibilia, quib. Deus antecellit. hac de re Ariſt. à Platone diſſentit, quoniam Ideas non ponit, ſed intelligibile appellat omnem ſubſtantiam ſeparatam; adeò vt Deus, ex ſententia eius, ſit primum intelligibile. Colligimus itaque cum Magno

Dionysio, Deum esse Verbum, quod exprimi nequit: esse intelligibilis, intelligentiæ, nominisque vacuitatem.

De ipso VNO.

CAP. III

EX nominibus, quæ magis Deo conueniunt, sunt ipsum vnum, ipsum bonum, ipsumque pulchrum. hoc pronomen, Ipsum, frequẽter significat Ideas: at dum tribuitur Deo, non Ideas, sed Idearũ caput, & aliquid supra Ideas manifestat. Deus dicitur & vnum, & indiuiduum, modo opposito, principio numeri, & puncto: nam hæc dicũtur vnum, & indiuiduum, quoniam sunt infra omnem magnitudinẽ, & multitudinem: Deus autem è contra, quia & magnitudini, & multitudini supereminet. Deus enim cùm dicatur vnũ, simul est omnia, caussaque est omnium sine vnitatis amissione: & cùm sit vnum, multitudine non eget: sed è cõtra, multitudo sine vno consistere nequit. Ex his cõstat, quòd vnitas, numerorum initium, est simulachrum valde tenue illius eminentissimæ vnitatis: eatenus enim ei dicitur similis: quatenus, vt docuit Pythagoras, vnitas numerorum initium, vim cõtinet, & semina numerorum omnium, qui in infinitum per finitos circuitus progrediuntur. Cùm Deus ipsum vnum nuncupatur, nõ propriè eius primi na-

tura

tura affirmatur; sed partim negatur circa ipsum multitudo, compositio, & conuenientia cum aliis; partim declaratur cuncta ab illo fluere, perfici, seruari, vnionisque munere affici; partim demum exprimitur quædam in omnibus ingenita ad illud vnum propensio, tanquam in finem. Insuper dicitur Deus ipsum vnum; nec propterea est absurdum, vt vnitas nonnunquam à Platonicis nuncupetur; est enim vnitas, vnitatis omnis effectrix, vt dixit Dionysius. Et quamuis vni multa opponantur, non propterea Deo aliquid opponitur. Et ratio est, quia est supra, & non infra multitudinem: cui si etiam multitudo aliqua ratione opponitur, profectò non vt contraria opponitur; sed tanquam negatio, & recessus ab eo; nam Deo nihil dicitur opponi: & hoc est mirabile, quòd ex eo, quia nihil ei verè opponitur, cũcta ei dicũtur modo aliquo opponi: nã ipse est omnia, & propterea alia à Deo dicuntur priuationes, & negationes ab eo longissimè distãtes: Cũcta recipiunt naturã, & vires à principio suo: & cùm vnũ sit principium omnium, iurè cuncta eatenus valent, eatenus facultate sunt prædita; quatenus participant vno, & vnum seruant: est enim ipsum vnum supra omnem humanã cogitationẽ in infinitum efficax, potens, suauissimeque omnia ligans. Collocatur vnum supra bonum, vt boni caput: propterea non vnum ducit ad bonum, sed bonum ad vnum; & rectiùs dicitur cuncta

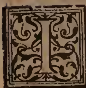
manare ab vno, quàm à bono; tendere ad vnũ, quàm ad bonũ: eſt tamen bonũ ratio, per quá cuncta manant ab vno, & tendunt ad vnũ. Reperitur vnũ & ſuper ens, & in ente, & ſub ente; vario tamẽ modo: nam quod eſt ſuper ens, penitus eſt vnum; nihilq; in eo eſt, quod non ſit vnum; à quo pẽdet, quicquid eſt vnũ, ſimul atque non vnum. quod eſt in ente, iam eſt vnitate præditum, & complicatum; ita tamen, vt vnum dominetur: quod verò eſt ſub ente, in infinitum prolabitur. Quod collocatur ſuper ens, ſincerè, abſoluteque eſt vnum: quod eſt in ente, eſt potiùs vnitas, vel vnitates, quæ etiá Dij nuncupantur, quàm vnum: quod eſt ſub ente, ſolùm eſt vnio. Hoc Diuinum vnum eſt eius eminentiæ, & ſimplicitatis; vt, propriè loquendo, nec à ſe ipſo alterum, nec idem alteri, nec ſibi idem, nec ab aliis alterum, nec ſimile, nec diſsimile, vel ſibi, vel cuiquam propriè dici debeat: nam vnum antecedit identitatem, alteritatem, ſimilitudinem, & diſsimilitudinẽ; cùm id ſit abſolutum, hæc verò includant relationem. Pari ratione, nec ſibi, nec aliis æquale, vel inæquale dicĩ debet; ſiue hęc referantur ad corpora, ſiue ad incorporea: & præſertim, quia æquale ſequitur terminum, inæquale infinitatem, quæ ipſi vno non cõueniunt. Quòd ſi in præcedentibus dictum eſt, ſolum Deum æquari Deo; id intelligi debet non de propriè ſumpta æqualitate inſequente terminum; ſed de æqualitate per negationẽ explicanda; quia

Deus

Deus Deum non excedit, qua æqualitate etiã infinitum æquatur infinito. Pari quoque ratione, neque iunius, neq; ſenius, nec coæuum, vel ſibi, vel aliis, hoc eminentiſsimum vnum cenſeri debet: immò nec dici poteſt ipſa identitas, ſed ſupra hæc omnia conſtituitur. Ariſt. in 10. Metaph. cont. 6. carpit vnà cum Pythagora Platonem, quia dixerit vnum eſſe ſubſtantiam ex ſe exiſtentem: aſſerit id dici non poſſe, quoniam ens, & vnum de omnibus prędicátur; nullum autem vniuerſalium eſt ſubſtátia per ſe ſubſiſtés. Inquit inſuper in 4. Metaph. cont. 3. Ens & vnum denotare idem re, diſtinctum ſola ratione, & modo: At propter hæc nihil dicit, quod Platonis ſententiam euertat. Loquitur Plato de ipſo vno, quod ſupra ens collocatur; Ariſt. verò de eo verba facit, quod eſt in ente, & ſub ente: id vnũ, quod eſt ſupra ens, de his, quæ ſunt, minimè prædicatur, ſed ſolùm eorũ dicitur eſſe principium. Dixit Auicenna ab vno non poſſe proximè, niſi vnum prouenire; ſed errat: nã quod pendet ab vno, iam recedit ab vno; nil enim à ſe pendet, quod autem recedit ab vno, eſt neceſſe, vt multitudine participet: hoc tamẽ verum eſt, quod proximè pendet ab vno, maximè eſt vnitum: ideò rectè ex Philebo colligitur ab vno rerum omnium principio produci binarium; duo ſcilicet rerum Elementa, quæ ſunt terminus, & infinitum; ex quibus mox cuncta per varios gradus componuntur.

De ipso BONO.

CAP. IIII.

IPsi vni, eminentissimo, ac insolubili nexu iunctum est Bonum, & Pulchrũ: quæ tria re idẽ sunt, sola ratione, nostroque intelligendi modo distinguuntur: In quo nexu eminet Vnũ, tãquam caput omnium; mediat Bonum; ex bono Pulchrum refulget. Explicato vno, sequitur, vt de bono agamus. Præclarum, & Illustre est ipsum bonum, cùm eius splendore fulgeant omnia; latissimum est eius imperiũ, cùm suas vires effundat per omnia, ac omnia sibi subiiciat; immẽsa est vis eius, cũ omnia intimè, latenter, ac vehementissimè ad se trahat. De quo id primò considerãdum occurrit, quòd apud nonnullos ex Platonicis ipsum bonũ dupliciter vsurpatur: primò pro vniuerso bono, quod est supra Ideas, Idearumq; est origo, & ab ipso vno sola ratione distinguitur: secundò pro Idea boni ad mentem pertinente; in qua cùm Idearum multitudo inueniatur, etiam cẽsent Ideas boni, & pulchri ab aliis distinctas inueniri. Bonũ simpliciter, inquiunt, esse auctorem omnium, vt bonorum, ita pulchrorum. Bonum Ideale solùm asserunt esse principiũ quarundã consequentium perfectionum, munere quarum res eis participantes bonæ nuncupantur. Primum bonum non distinguunt à pulchro; boni ve-

rò Ideam ab Idea pulchri seiunctam affirmãt. Hanc sententiam ego minimè approbandam censeo: primò, quia bonum est communis natura, & fundamentum omnium Idearum; nõ autem est forma vna ab aliis distincta: Insuper Ideæ ad mentem pertinentes solùm sunt specierum, non generum; Bonum verò non vna species est, sed quoddam veluti commune genus: Prætereà quæcunque conueniunt Deo, ea ita se habent, vt sint veluti fontes, & communia principia aliorum, & per omnia alia effundantur; & propterea eorum in mente distincta Idea non est ponenda; non enim vna Idea est principium alterius: Et propterea colligo, vnius, boni, & pulchri, ex Platonis sententia, in prima mente non dari Ideas distinctas, vt dantur aliorum; sed hanc Trinitatem esse fontem, & genitricem omnium Idearum, ac Ideas omnes his participare. Ideò omnes Ideæ nuncupantur vniformes, boniformes, & pulchriformes; & iure quidem: quoniam id vnum, bonum, & pulchrum, quæ in Deo indiuiduè iuncta considerantur; in mẽte deinde in varias quasi formas effunduntur, & distribuuntur. Propterea rectè Plotinus lib. 7. sextæ Enneadis asseruit, mentem sibi comparasse spectacula boniformia, cùm primùm ipsam boni naturã contemplaretur; ac insuper mẽtem conuersam per actum vitalem ad bonum, fieri boniformem; & ob formam suam multiplicabilem, vnum boni donũ in formas

plurimas deriuaſſe. Quòd ſi à Platone frequẽter de boni Idea ſit mentio, adeò vt videatur Ideam boni in mente diſtinctam ab aliis conſideraſſe: Aſſerendum eſt, Ideæ nomen apud Platonem ad varia extendi, & non ſemper denotare Ideas inter ſe diſtinctas ad mentem pertinentes. Accipitur nonnunquam Ideæ nomen cum depreſsione; vt dum in homine aſſerit duas primas Ideas inueniri ducentes hominem. nonnunquam in propria acceptione, & forma; vt dum loquitur de Ideis mentis: aliquando verò in eminentia; vt quando boni, pulchri, & vnius aſſerit dari Ideas. Ipſum itaque eminentiſsimè bonum, nonnunquam dicitur Idea boni; cùm ſit purum, & ſincerum bonum, initium bonorum omnium, ad quod conuerti debemus, dum exactum bonum cognoſcere, imitariue cupimus: Hoc ſublime bonum, ex Platonis, Plotini, Numeniiq́ue ſententia, non eſt proximus Mundi Artifex; ſed Artificis mundani Pater, Mundiq́; finis: nam ipſum bonum, ac bonum ſimpliciter, id eſſe dicitur; à quo omnia, quæ verè ſunt, proximè manant; quo omnia egent; quod nullius eſt egenum; ipſum ſibi ſufficiens; nil penitus appetens; menſura omnium, atque terminus; cuius boni tria potiſsimum ſunt munera, vnitas, eſſentia, ſpecies: quæ tria in omnibus modo aliquo inueniũtur, cùm in omnibus ipſius boni aliquid refulgeat; ac vbi ea tria ſunt vera, ibi verè bonũ reperitur. Academici iure meri-

to,

to, dum boni nomen explicant, tria ad ipſum pertinere affirmãt; nempe, vt ſit admirãdum, amãdum, atque ſuaue: admirandum eſt, quia nos excitans, diuertensque ab aliis, ad ſe conuertit: amandum, quia cognoſcitur ſub ratione boni, nati à nobis frui; ſuaue, quatenus eo cum incomparabili gaudio implemur. Simili ferè ratione ab Orpheo ipſum bonum nũcupatur initium, medium, & finis; via, veritas, & vita; ac inſuper nedum bonum, verùm etiam pulchrum. & iuſtum: quæ eminentiſsima Trinitas, tot modis refulgens, tot formis ſua munera patefaciens, ipſum vnum non deſtruit; quinimo eius præſtantiam patefacit. Eadem Trinitas illa met cenſeri debet cum ea, quæ à Pythagoricis rerũ omnium perfectio, & menſura poſita eſt, Hoc in loco nos fugere minimè debet, quòd dum ipſum bonum nuncupatur veritas, & vita; id intelligi debet modo cauſſę, nõ modo formæ: nã ſi ad formam reſpicimus; ipſum bonum, vt eſt ſupra intellectum, intelligibile, & eſſentiam; ita eſt ſupra veritatem, & vitam: veritatis enim forma, in forma entis refulget; adeò, vt ſine contradictione ipſum bonum ſit, & non ſit veritas, & vita: Inſuper cum Trinitas, & vnum in Deo refulgeant; nõ proptereà eſt quid nouum, vt perperam contra aſſertores Trinitatis inuehitur Auer. 12. Metaph. 39. de quo potiùs putãdum cenſeo, quòd malè intellexerit veram Chriſtianorum de Trinitate ſententiam, & per inania aduerſus

eam institerit; quàm quòd reiecerit fictá quorundam de Trinitate opinionem, vt multi pro Auerrois defensione affirmãt. Auerroes enim nec Christianam, & veram; nec aliam commentitiam Trinitatem Deo cõuenire censuit. Ipsum bonum nõ ita se habet ad ipsum vnum, vt duo ex eis consurgant principia rerum: eadem enim est vnius, & boni amplitudo, atque potestas: Insuper primum principium omnium, atque finis, non actione prorsus vlla bonum est; sed ipsa eius prima, simplicique natura, quæ accommodatissimè imagine Solis designatur: propterea Sol corporeus nũcupatur sensibilis imago insensibilis Dei. Hinc triplex Sol apud Academicos consideratur; Diuinus vnus, alter intellectualis, tertius sensibilis: ipsum bonum est Sol Diuinus, qui est Sol vtriusque subsequentis Solis: cui succedit Mens, quæ est Sol intellectualis, imago quædam, latens tamen, Diuini Solis: postremus est Sol corporeus, imago sensibilis, cùm diuini, tum intellectualis Solis. Insuper vt lux Solis generat, calefacit, & perficit; ita ipsum bonum sua fœcunditate cuncta producit; sui desiderio, & amore inflammat; ac demum flagrantia perficit. Prætereà, vt non recipitur lux in re terrea, sed in perspicua; ita bonum longè abest ab impuro, & terreo; vel potiùs hæc lõgè absunt ab eo. Inquiunt Peripatetici ens, & bonum inter se conuerti. Negant hoc Academici,

demici, & inquiunt neque ipsum bonum esse ens, neque è côuerso; sed ipsum bonum supra ens collocari, eiusque esse principium. Lis pendet ex diuersa cum boni, tum entis acceptione, vt côsideranti redditur notum, & infrà ex mentis explicatione clariùs elucescet.

Defenditur Plato à calumniis Peripateticorum de IDEA BONI.

CAP. V.

T clariùs elucescant pertinentia ad bonum, & sententia Academicorum illustrior reddatur; considerandum est, quòd Plato in 6. de R. P. inquit: Boni Idea est maxima disciplina; qua quidem & iusta, & alia si vtantur; vtilia, & conducibilia fiunt; atque hoc me dicere fermè velle scito, & istud præterea, quòd ipsam non sufficienter cognoscimus: si verò ipsam nescimus, & sine ipsa alia quammaximè nouerimus, scito nullam ex aliis nobis vtilitatem fore; sicut neque prodesset nobis quicquam, quod sine bono posideremus. hæc Plato. Similem quoque profert sententiam in 7. de R.P. inquiens: Arbitror in ordine ipso intelligibili, boni ipsius Ideam supremam existere, vixque videri; si autem visa fuerit, asserendũ eam omnibus omnium rectorum, atq; bonorum caussam esse; cùm ipsa in loco visibili lumen creauerit, & luminis auctoré; in ipso verò intelligibili regnet

ipſa, veritatemq; & mentem protulerit; quam noſſe neceſſe ſit omnem, quicunque ſana mente quicquã vel priuatim, vel publicè eſt acturus. In his locis præſertim profert Plato ſuam de Idea boni ſententiam: aduerſus quam Ariſt. in primo de moribus acriter pugnat; nititurque oſtendere Ideam boni, à Platone approbatam, eſſe rem inanem, Platonicis fundamentis aduerſam, cum ratione pugnantem. Primò eſſe rem inanem, quia minimè eas præbet vtilitates, quas refert Plato: non enim ad actiones, vel effectiones dirigendas confert; cùm artifices aliquid effecturi, ad Ideam boni non reſpiciant; ſed ad bonum, vel vtile ſibi proprium; præſertim cùm Idea boni non ſit aliquid ad actionem, ſed potiùs ad Cõtemplationẽ pertinens. Inſuper oſtendit Ideam boni aduerſari Platonicis fundamentis: quoniam Plato eorum tantùm ponit Ideam, quæ ſunt natura vna ad vnam ſcientiam pertinens, non dicta ſecũdùm prius & poſterius; quæ conditiones bono non conueniunt, ſed cõueniunt oppoſitæ; non itaque eius aſsignari poteſt Idea vna. Demum abſolutè Idea boni videtur cum ratione pugnare; quia ſæpè ſæpius variis oſtẽſionibus Idearum genus reiectum, & exploſum eſt: His rationibus, quaſi tormentis, nituntur Peripatetici euertere Ideam boni. At dum ad dicta in præcedentibus cõuertimur, non apprimè arduum eſt Platonis ſentẽtiam ab huiuſmodi iniuriis vindicare, incolumemque

e conſeruare: Nam Plato per Ideam boni
notauit, non vniuerſale aliquod per ſe ſub-
:ens (hoc enim vt ab Ariſtotele, ita à Plato-
minimè conceditur) neque etiam denota-
: propriam aliquam Ideam in mente poſi-
n à cæteris diſtinctam; non enim ea à Pla-
ne ponitur, vt apparuit: ſed indicare voluit
ſam eminentiſsimæ diuinitatis fœcundita-
m, initium, & finem omnium, quę cum ipſo
io omnium capite eadem eſt. Et hoc mani-
tè colligitur ex verbis Platonis ſuprà rela-
; dixit enim Ideam boni in loco intelligibi-
regnare, ac protuliſſe veritatem, & mentem:
ım ſi Idea boni protulit mentem, non itaque
t in ipſa mente; cùm potiùs mẽs dicatur pa-
re Ideas conuerſa in bonum, vt inquit Plo-
nus, quàm Ideæ mentem. Inſuper, ſi protulit
:ritatẽ, quia veritas inſequitur id, quod verè
t; & verè eſſe conuenit Ideis, manifeſtè col-
gimus Platonem per Ideam boni non deno-
iſſe aliquam ex illis Ideis, quæ ad mentẽ per-
nent; ſed Dei eminentiſsimam fœcundita-
:m: Ideo etiam aſſeruit hanc Ideam eſſe ſu-
remam in ordine intelligibili, quatenus eſt
aput eius ordinis, & eminet omnibus. Inſu-
er dicitur ibi regnare, quia cunctis ibi exi-
:entibus præſtat. Neque eſt abſurdũ, vt Ideæ
omine hoc eminẽs bonum deſignetur, cùm
t eminentiſsima forma, & formarum forma:
ion tamen ita eſt Idea vna, vt repręſentet vnã
aturam ab aliis participatam, vel imitatam;

vt conuenit Ideis illis, quæ in mente cõsiderantur: Huiusmodi eminentissimum bonum esse omnium finem, nemo dubitat; cognitionem finis ad omnem rectam actioné esse necessariam, nemo inficiatur. Quamuis enim ab eo, qui operatur, præsertim debeat cognosci finis proximus; attamen finis proximus sine postremo exactè cognosci minimè potest. Iurè itaque dixit Plato, quam nosse necesse sit omnem, quicunque sana mente quicquam, vel priuatim, vel publicè est acturus: quæ sententia similis est illi nostrorum Theologorum, dum inquiunt, cognitionem Dei omnium nostrarum actionum esse ducem, & regulam. Neq; ob id Plato asseruit pro rerum omnium recta effectione esse necessariam cognitionem illius summi boni, vt ei obiicit Arist. non enim textori, vel fabro, vel medico pro suo obeundo munere id esse necessarium dixit; sed pro publica, priuataque actione, denotans actiones illas, quæ ad mores, & prudentiam pertinent; quæ propriè actionis nomine denotantur: Demum in eo summo bono collocata proculdubio est humana fœlicitas, vt ex consideratione fœlicitatis patebit. Ex his facilè colliguntur Peripateticarum omnium obiectionum solutiones: constat enim Ideam boni non esse inanem, sed cumulatissimè eos præbere vsus, quos retulit Plato. Constat insuper non aduersari fundamentis Platonicis: quoniam illæ conditiones ab Aristot. cõsideratæ

sunt

nt conditiones earum, quæ propiè nuncu-
ntur nomine Ideæ, & ad mentem pertinét;
n autem earum, quæ solùm in eminentia I-
æ dicuntur; qualis est Idea boni, cui respon-
t in rebus nō species vna, sed vniuersum ge
s bonorum. Quod ex eo patet, quia Ideæ o-
nes dicuntur esse distinctis gradibus boni-
mes. Accedit, quòd quamuis in bonis per
itationem, siue perticipationem considere-
ordo, & diuersitas aliqua; ea tamen diuer-
as non propriè conuenit bono, vt est bonū;
l vt iunctum variis conditionibus, & natu-
rerum: veluti quamuis vna luminis sit na-
ra, attamen per varios gradus, & cum aliqua
tinctione recipitur in perspicuo. Insuper
ipso bono vnica est propriè sumpta scien-
; immò non scientia, sed intelligentia po-
s; quamuis imitationum eius, vel participa-
num variæ possint esse opiniones potiùs
àm scientię: sed Arist. per sua principia non
ctè valuit secernere intelligentiam à scien-
, & scientiam ab opinione: quare leuiter Pla
nem carpit, cùm potiùs ipse reprehensione
dignus.

De ipso PVLCHRO.

CAP. VI.

Ictum est in præcedentibus, quòd Deus omniū Princeps, vt est ipsum vnum, ita est ipsum bonū, & ipsum pulchrum; quæ tria ita se habent cū eo, vt sint de ratione Dei, immò sint ipse

Deus. Pulchrum, quo ad noſtrum intelligendi modum, ſub bono dicitur collocari: quoniam nil aliud eſt, niſi ſplendor boni, & veluti actus quidam, ex bono refulgens; qui actus, & in Deo, & in mente, & in aliis rerum gradibus reperitur, at modo valde diuerſo: Eſt primò in Deo, vt idem re cum eo, vt cauſa aliorum: eſt in mente per formas à Deo pendētes, quatentus in ęterna Idearũ ſerie ſplēdet actus purus boni, per quem Ideæ omnes & boniformes, & pulchriformes nuncupantur: eſt demum in aliis per participationem. Deus non eſt pulcher, ſed ipſum pulchrum: mens & pulchriformis, & verè pulchra dicitur ob formas, quarum varietate eſt decorata; vt etiam anima per ſuas internas rationes, obſcuriori tamen conditione & gradu, pulchriformis dici poteſt: corporea demum ſolùm per participationem obſcurè, & adumbratè pulchra ſunt. Quàm latè itaque extenditur bonum; tam latè micat, & effunditur pulchritudo. At rediēs ad ipſum bonum, dico: Deus, vt omnia nectit, & fœliciſsimè ligat, eſt ipſum vnum; vt procreat, fouet, & regit, & implet, eſt ipſum bonũ; vt illuſtrat, gratiam infundit, excitat, & mulcet, eſt ipſum pulchrum. Quærunt nonnulli viri docti, & ſummopere dubitant, nunquid boni & pulchri vna ſit Idea, vel potiùs duę diſtinctæ Ideæ eis conueniant: qua de re cùm multa dicant, nos ex declaratis in præcedentibus lucidiſsimã explicationē colligere poſſumus.

mus. Primò enim statuendum est, vt boni, ita pulchri propriè sumptas Ideas in mente non dari; sed esse veluti communes quasdam facultates, & formas per omnes Ideas effusas; quę sint, tanquam nerui, & splendores omniũ Idearum: Addendum secundò, quòd cùm, accipiendo Ideam latè, & in eminentia, detur Idea boni, & pulchri; istæ duæ Ideæ re vera distinctæ non sunt, nec vna vnquam ab altera seiungitur; sed vna est fulgor alterius; & solùm, quatenus vna ex altera micat, & varia ratione pulchrum & bonum nuncupatur, quo ad nostrum intelligendi modum possunt poni duæ distinctæ. Sunt itaque, & nõ sunt Idea vna. Hinc euenit, quòd Plato in Hippia dubitauit, an pulchrum, & bonum idem sint; & potiùs indicauit, quòd sint idem, quàm quòd distinguantur; cùm præsertim ad præcipua respiciendò, idem esse dicantur. Eminẽti profectò ratione factum est, vt bonum, & pulchrũ insolubili nexu iuncta sint; & quàm latè extenditur vnum, tam latè pateat aliud: cùm enim pulchrum id sit, quod nos excitat, allicit, & inuitat; quoniam in nostrum finem inuitari, & conuenientibus stimulis excitari debemus: iurè cum pulchro debuit esse iunctum bonũ; vt per pulchrum duceremur in bonũ, & per eius gradus in supremum bonum eleuaremur: Pulchrum itaque in bonum eleuat, & bonum nos nectit cum vno: Hinc euenit, quòd finis postremus Amoris vnio est, vt etiã

ex conuiuio Platonis colligitur; & quò eminentior eſt amor, eò in eminentiorem vnionem nos eleuat. Ex eadem quoque vnius boni, & pulchri catena pendet; vt qui pulchro delectantur, pulchrum amant, pulchrum quærunt, delectentur Deo, Deumque ament, & quærant: ſed euenit frequenter in hoc mundi antro, vbi ſolæ volitant vmbræ rerum; quòd nos à veriſimili, à falſa pulchri, & boni imagine deluſi, pro vero falſum, pro pulchro turpe, & pro bono malum amplectimur; propterea miſeri toto vitę tempore diſcruciamur. Quare dum nos verè pulchrum inquirimus, nil penitus corporeę pulchritudinis ampliùs inſpicere debemus, quæ ſolùm eſt imago, veſtigium, & vmbra, in altiſsimo materiæ pelago apparens: ſed altiùs eleuati, ad exemplar vmbrarum, ac ad primum omnium principium conuerti tenemur; ne, dum vmbram ſectamur, vel mergamur in aquam, vel, vt contigit Narciſſo, in fugacem florem rationis expertem commutemur. Neque etiam exiſtimandum eſt, ſimpliciter pulchrum proportionem aliquam rei corporeæ eſſe, ſed initium potiùs omnium cõuenientium proportionũ: & ne dum ſimpliciter pulchrũ nõ eſt proportio, immò neq; etiam pulchritudo corporum; ſed illud potiùs, quòd in proportione refulget. Nam corporũ pulchritudo, nil aliud eſt, niſi actus ille, & ſplendor boni à corpore participati: quod ex principatu formæ, & conue-

nienti

nienti dispositione materiæ, non secus micat extrinsecùs, ac refulget flamma luminis ex perspicua laterna: Est itaq; Deus ipsum vnũ, ipsum bonum, ipsum pulchrum; & hæ sunt cõditiones communes effusæ per omnia; quæ ab eo, tanquam à cõmuni principio, pendent: Ac insuper sunt signa primi parentis, per quæ iudicare possumus, qui sint eius legitimi filij; & qui sint spurij, ac degenerent ab eo: nam quò opera eius fuerint meliora, & pulchriora; eò magis generosa, suoque parenti similia, & consequenter grata censeri debent: quò verò fuerint deteriora, & deformiora; eò magis degenerare ab eo, eique minùs esse grata putandum est. Præter hæc tria, alia quoque tribuuntur Deo; quæ illi optima ratione conueniunt: nam quia, nullum eminentiæ eius æquatur nomẽ, propterea multa ei tribuimus; vt multitudine nominum, multitudinem munerum, & eminentiam dignitatis eius latiùs manifestemus: ea tamen tria pręcipua sunt, ad quæ cętera modo aliquo rediguntur. Nam Iustum redigitur ad bonũ; Verum propriè conuenit menti, in qua ens recipit principium: quòd si sumatur in eminentia, ad bonum hoc quoque redigitur.

De nonnullis quæ Deo tribuuntur. CAP. VII.

INter cætera, quæ à viris sapiẽtibus Deo tribuuntur, etiam numeratur ratio, & consilium: quæ ei conueniunt, primò per modũ eminentię,

& caussæ; secundò ratione nostri modi considerandi, & operandi. Nil enim ab homine rectè fieri iudicamus, nisi ratione, & consilio efficiatur: propterea, vt Deo omnem, quam excogitare valemus, perfectionem tribuamus; consilium quoque, & rationem ei tribuimus; nam per hanc, veluti vmbram, eminentiam dependentiæ rerum ab eo aliqua ex parte manifestamus. Insuper Deo tribuitur vis, & potentia rerum: per quam potest omne, quod potest; sic potens, & immensus dicitur; & sine contradictione, cùm sit infinitus, est initium, & finis omnium. In eius magnitudine per nostrum loquendi, & cõsiderandi modum, inuenitur longitudo, latitudo, & profunditas: in eius virtute reperitur dextrum, & sinistrum; in eius præstantia sursum, & deorsum; in eius essentia, & opere, anterius, & posterius: sic eius profunditas est abyssus Diuinitatis: & caligo; quam neque vis aliqua ratiocinandi, neq; intelligẽdi valet attingere. Dum consideratur Deus sub ratione Dei, sub ratione vnius, & boni; quia sic est supra Ideas, & mentem; ideo nec intelligere, nec intelligi dicitur: hæc enim versantur inter mentem, & Ideas; simul tamen dicitur simplicissima lux, absolutissima certitudo, eminentissimus intuitus suimet, absque vlla distinctione intuentis, & rei, quæ perspicitur; adeò, vt intueri se nil aliud sit, nisi ipsemet. Insuper Deus, vt non est pars, ita neque totum rectè dicitur:

conuenienti tamen ratione in antiqua Theologia ipſum vniuerſum nũcupatur: ab eo pendet motus cœli, nõ vt ab efficiente, ſed ſolùm, vt à fine; non enim tranſitiuus motus ab eo proximè pendere poteſt, ob imperfectionem, & diſtantiam ſuæ conditionis ab eo. Quod pertinet ad ea, quæ nuper dixi, in tribus Peripatetici diſſentiunt à Platone: Primò, quia Peripatetici Deum proximè mouere Cœlum dicunt: ſecundò, quia aiunt mouere, vt cauſſam efficientem: tertiò, quia virtutem immenſam ei non tribuunt; quamuis de re hac variæ ſint Peripateticorum ſentẽtiæ. hæ tamen ſunt potiores. ſed ad Platonem redeundo, Deus non rectè dicitur liber, nec ſui dominus; ſed rectè dicitur dominatio, ſuapteque natura libertas, ac ſimpliciſsimus actus, principium, & finis actuum omnium: in quo neceſsitas cum libertate non pugnat; ſed à libertate pendet neceſſitas, quia enim ſua libertate ita vult, ita neceſſe eſt eſſe. In Deo non eſt motus, nec verus, nec metaphoricus; cùm in eo non ſit alteritas; non eſt in eo tempus, neque eſt in tempore, neque in inſtanti; ſed ſuper vtrunque. Inſuper non eſt in æternitate, neque eſt æternitas; ſed ſupra æternitatem: æternitas enim eſt ipſe in eodem ſtatus, & menſura quædam in rebus æternis, immobilibusque permanens; quibus præeſt Deus. Nam à Deo in diuinas mentes, integra manat æternitas; in animas rationales, æternitas mixta cum tempore; in Mundi

ſphæras, ſempiternitas temporalis; in hæc demum, quæ ſphærarum motu, virtuteq; fiunt, quædam portio tẽporis. Inſuper in Deo, nulla eſt humana virtus, ſed eſt ſcopus, & eminentiſsima ratio virtutũ omnium; propterea rectiùs fons vniuerſæ iuſtitiæ, & ſupra iuſtitiam dicitur collocatus, quàm iuſtus: & cùm in eo humanæ virtutes non inſint, hoc eſt mirabile, quòd homo per virtutẽ redditur ſimilis Deo. Cuius ratio duplex eſt: prima; quia virtus omnis eſt purificatio; animus purus, & ſua puritate, & receptione Diuinorum munerum, eſt ſimilis Deo: altera ratio eſt; quia quamuis Deus per formam non ſit iuſtus, attamen eſt talis per cauſſam. & eminentiam.

Vbi ſit DEVS.

CAP. VIII.

PRimum rerum omnium initium, vt à cæteris menſuris eſt liberum, ita à loco omni ex parte eſt ſolutum: nam ſi locum expoſceret, non eſſet abſolutè primum, nec abſolutè principium; nam aliud ſupponeret. Verùm, quia nos loco circumſcripti, alicubi ea omnia eſſe iudicamus, quæ ſunt; propterea, vbi ſit Deus, conſiderandum occurrit. Si quærimus, vbi ſit Deus, & conſideramus eſſe alicubi, vt córpora, vel formę corporum ſunt in loco; proculdubio Deus nullibi eſt. Inſuper, ſi conſideramus eſſe alicubi, vt anima, vel participatæ mentes; ita quo-

que

que nullibi est: non enim ad aliquam Mundi partem contrahitur, vt illæ. Demum, si consideramus esse alicubi, quia sit vbique: & ita sit vbique, vt omnia contineat, & à nullo contineatur; sic Deus vbique esse dicetur. ideo iure de eo canitur; Cœlum, & terram ego impleo. insuper; Si ascendero in cœlum, tu illic es; & si descendero ad infernum, ades. Rectè quoque de eo dicimus, quòd non propriè est vbique; sed potiùs ipse hoc ipsum est, quod à nobis appellari solet vbique: & est vbique Deus, per præsentiam, vt omnia cognoscens; per potentiam, vt omnia seruans: per essentiam, vt res nil aliud sunt, nisi eius vmbra, & imitatio. Sic Deus cunctis rebus adest, ad ea non accedens; abest, non recedens; sed res potiùs accedere ad eum, & recedere dicuntur: nam procul abesse ab eo, est non esse; vel esse minùs, & obscuriùs. Insuper, si Deum consideramus, vt ab omnibus omni ex parte solutum; sic super Cœlum collocatur. propterea Plato in Phædro locum supercœlestem miris laudibus commendandum asseruit; & Orpheus de Deo cecinit:

Cuncta fouens, atq; ipse ferens super omnia sese.

Quòd si etiã præcipuum aliquẽ locũ ei assignare volumus, id efficere possumus duppliciter: primò, respiciendo ad ea, quæ verè sunt; ideo dicimus, Deum in culmine mentis lucere: secũdò, respiciẽdo ad corpora; sic in Cœlo, & in excelsis habitat. de quo cecinit Homer.

Esse solum diuis subnixum semper Olympum
Fama est, haud ventis tremefactum, haud im-
bribus vdum.

Et in Psalmis legitur; Cœlum, cœli Domino; terram autem dedit filiis hominum. Demum non sine ratione Deus in Sole esse dicitur, iuxta illud; In Sole posuit tabernaculum suum. Quod verum est; primò, quia Sol est visibilis imago eius, vt cum antiquis Theologis dixit Plato: secundò, quia manifestissimè per Solem, in hunc mortalem orbem suas vires effundit; quibus de rebus Arist. re vera à Platone non dissentit.

De Prouidentia.

CAP. IX.

PRincipi adeò propria est prouidentia, vt sine ea nec dici Princeps, nec esse vllo pacto valeat; & quò Princeps fuerit eminentior, eò eminentior ei prouidentia conuenit: Deus omnium consensu, Princeps est eminentissimus: iurè itaque ei prouidentia conuenit suprema, & eminentissima: quod etiã eo confirmatur; quia principis, ob dependẽtiam populorum ab eo, mirumque cum eo nexum, maximè proprius est amor ergà populos; ex amore consurgit de re amata cura, & sollicitudo; à Deo maximè pendet Mundus, & nil in eo est, quod nõ pendeat ab illo; maximè itaque diligitur, & si maximè diligitur, etiam summopere curatur.

Id

Id ipſum nobis oſtendunt opera eius: tam mirus enim Mundi eſt ordo, tam accurata in vniuerſo eſt ordinis conſeruatio, adeò omnia per naturam ſui bonum, ſuique abſolutionem quærunt; vt qui de Prouidentia dubitaret, etiam ambigere poſſet de motu Cœli, & de lumine Solis. Quod demum confirmatur: quoniam ſi Deus Mundo non prouideret, humanaque non curaret; aut id facere non poſſet, aut nollet. Quòd non poſsit, dici non debet: nam principium, à quo cuncta cum eminenti cognitione manant, maximè ea curare valet; & cùm homo ſuorum operum vel Arte, vel Natura effectorum valeat eſſe curator, & cuſtos; longè magis Deus talis eſſe poterit. Si autem poteſt, aſſerere, quòd nolit, impium eſt: nam ipſum bonum, id ſolum vult, quod bonũ eſt; & nulla detinetur inuidia; Cura, & Prouidentia eſt quid bonum, negligentia quid prauum; valet itaque Deus, & vult; & ſi vult, & valet, etiam neceſſariò prouidet: propterea diuinè in 10. de legibus enunciauit Plato; Nunquam à Deo negligeris; nec ſi ita paruus ſis, vt in terræ profundũ ingrediaris; nec ſi adeò ſublimis fias, vt pennis eleuatus in cœlum voles. Nec iniuria quidem: nam, vt dixit Simplicius, Deus vilia hæc non contemnit, quæ producere non eſt dedignatus; neq; eſt Deo difficilis gubernatio, cui eſt procreatio facilis. de quo rectè cecinit Orpheus:

Tu habes Mundi terminos vniuerſi,

Tibi curæ est principium, atque finis,
Per te virescunt omnia,
Tu sphæram totam Cythara resonante contẽperas.

Et Boetius.

O qui perpetua Mundum ratione gubernas.

Epicurus remouens à Diis prouidentiam, etiam naturam, & conditionem Deorum ab eis sustulit; adeò vt nomine concesserit, re verò negauerit esse Deos. Et cùm negauerit Deos humana curare, pulchra est consideratio, quomodo Lucretius Epicurum sequens, valuerit in principio sui operis Deum inuocare, ab eoque auxilium petere.

AEneadum genitrix, hominum, diuumq; voluptas,
Alma Venus.

Cùm enim id faciat, sibi constare non videtur. Sed Epicurũ dimittamus, & Lucretium, pro quo aliquid probabiliter dici posset. Peripatetici vnà cum Deo prouidentiam concedunt: sed Peripateticorum prouidentia, potiùs est negligentia, quàm prouidentia. Non enim sine Ideis, & distincta rerum curãdarum cognitione prouidentia seruari valet. Academici, vt nomine, ita re prouidentiá nouerunt, & comprobarunt: ex quorum sententia dicimus, Prouidentiam esse Diuinam rationem eminẽter in summo omnium Principe constitutam, in mente per Ideas formatam, & distributam; conuenienter pro fide media disponens: nam prouidentia ortum ducit à Deo; & in mẽte munere Idearum explicatur; per Dæ-

mones,

mones, animas, & naturam, tanquam per famulos perficitur, & abſoluitur. Ea, vt orditur à Deo, & deſcendit ad mentem, Prouidentia dicitur; vt tranſit ad animam, Fatum nuncupatur; cui Natura ſubſternitur. Prouidentia eſt mediorum, & non pro mediis; eſt pro fine, & nô finis; & quoniam omnia, præter Deum, ſunt modo aliquo media; ideo eorũ omnium eſt prouidentia pro acquirendo fine. Inſuper, quoniam quicquid eſt in Deo, eſt finis; propterea non eſt in Deo prouidentia ſuiipſius; ſed cætera omnia per diuinam prouidentiam conuenientiſsimè in Deum, vt in finem communem ordinâtur. Humana prouidentia expoſcit prudentiam, & ratiocinationem. Diuina verò, cùm eminentiſsima ſit, indiuiduè abſque vlla ratiocinatione ſimpliciſsima eſt. Diuinæ prouidẽtiæ omnia proculdubio ſubiiciuntur, ſed vario modo, pro diuerſitate conditionis rerum: res æternæ ad Mundi perfectionem pertinentes, per ſe, & primò ei ſubiiciuntur; res verò mortales, ex euentu, vel ſaltem ſecundariò, vt cõducunt ad ſpecierum conſeruationem. Inſuper eorum, quæ in vniuerſo fiunt: quædam à prouidentia, & ſecundùm prouidentiam proficiſcuntur; vt cœli motus: quædam non à prouidentia, ſed ſecundùm prouidentiam; vt quæ fiunt à viro prudenti, & probo; alia, neque à prouidentia, neque ſecundùm prouidentiam; vt errores naturæ, & quæ fiunt à viro improbo; quæ etiã

prouidentiam penitus non ſubterfugiunt: nā ſi ad vniuerſum prouidentię ordinem reſpicimus; nil eſt in vniuerſo penitus ex euentu, nil penitus à caſu, vel à fortuna; ſed omnia ſunt prouiſa, atque præuiſa.

An Mundus ab æterno emanauerit à DEO, *opiniones aliorum.*

CAP. IX.

E Mundi ortu, & interitu variæ fuerunt Philoſophorum ſententiæ: at ego, cæteris prætermiſsis, ſolam Platonis opinionē explicaturus, aſſero Mūdum Idealem, ſiue intelligibilem eſſe proculdubio omni ex parte æternum: de Mundo verò corporeo, non ita conſtare, quid Plato ſenſerit, num ſcilicet putauerit ab æterno emanaſſe à Deo, vel potiùs in aliquo temporis principio; ideo variæ Academicorum ſunt ſententiæ. Proclus, Plotinus, Iamblichus, Syrianus, Simplicius, Ioannes Picus, & alij quamplurimi inquiunt Platoné putaſſe Mundum omni ex parte eſſe æternum; & Ariſtotelem ſolùm ab eo diſſentire in verbis, in ſententia verò conuenire. Quod ſi Plato in Timæo ponit Mundi generationem inquiens; Vniuerſum igitur hoc cœlum, ſiue Mundum, ſiue quo alio vocabulo gaudet, cognominemus: de quo primò conſideremus, quod in quæſtione de vniuerſo antè omnia inueſtigari debet: Vtrúmne ſemper fuerit ſine vllo

vllo generationis principio, an genitum sit ab aliquo principio sumens exordium: id profectò cernitur, tangiturque, & corpus habet; omnia verò huiusmodi sensus mouent; quæ sensus mouēt, opinione per sensus percipiuntur; hęc verò talia esse constat, vt gignantur, & genita sint; quicquid autē gignitur, ab aliqua caussa necessariò gigni asserimus. Opificem quidem, & patrem Mundi inuenire, difficile; & cùm iá inueneris, prædicare, & eloqui vulgò impossibile est. Quibus verbis Plato suam de Mundi ortu profert sententiam. Proclus, & alij nuper enumerati eá explicátes, inquiunt, Platonem per ea verba solùm manifestasse differentiam inter corporea, & abiuncta à corpore: nam corporea, non verè sunt, sed fiunt; abiuncta verè sunt; propterea Plato tribuebat Mundo generationem; quia cernitur, tangitur, corpus habet, opinione percipitur: vel inquiunt, quòd Plato per genitum denotat dependens; vel quòd significat compositum ex initiis suis; vel demum quòd denotat Mundũ esse genitum ratione generis, quia corpori nō repugnat generatio; vt nec talpæ videre, sub ratione animalis. Confirmant viri isti præclari sententiam suam ex eo, quia Plato inquit: Bonus erat opifex, nulla vnquam aliqua de re tangitur inuidia; at opifex ab æterno est talis; quare ab æterno est Mūdi opifex. Insuper addit Plato; Omnia sibi, quantum fieri poterat, simillima fieri voluit; at non esset Mundus o-

pifici similis, nisi esset æternus. Præterea declarans Plato, quomodo tempus æuo respondeat, inquit; Illius animalis, (hoc est Mundi intelligibilis) æterna natura est; quod genitò operi congruere omnino non potest. Iccircò imaginem æui mobilem effingere decreuit; ac dum Cœlum exornaret, fecit æternitatis in vnitate manentis æternam quandam in numero fluentem imaginem, quam nos tempus vocamus. & post pauca; Tempus vnà cum cœlo factum est; & ad exemplar qui ideo factum est, vt mundus hic illi præstantiori, quoad potest, simillimus sit: ille enim Mundus, huius exemplar, omne per æuum est; hic verò perpetuò per omne tempus fuit, fitque solus, & erit. Si itaque tempus est imago æui; & si Mundus perpetuò per omne tempus fuit, & erit; sequitur, vt omni ex parte sit æternus. Insuper, quòd Plato non loquatur de ortu Mundi in principio temporis; sed de eo, per quem dicimus semper fieri; cònfirmat Simplicius in 1. de Cœlo; quoniam Plato, antequam dubitet de Mundi ortu, declarat terminos, inquiens: Principiò mihi ita distinguendum esse videtur, quid sit, quod semper est carens generatione; quid verò, quod gignitur quidem, neq; est vnquam: illud intellectu per rationis indagationē percipi potest, cùm semper sit idem; hoc opinione per irrationalem sensum attingi, cùm gignatur, & intereat, neque verè vnquam sit. Ex quo patet Platonem non loqui

de

de ôrtu in principio aliquo temporis, vt genitum diſtinguitur ab eo, quod tali principio caret: ſed vt contradiſtinguitur ab eo, quod ſemper verè eſt. Sic in 10. de R. P. inquit Plato; Vita hominis ad vniuerſum tempus nihil eſt. Et ſub initium 3. de legibus ait; per infinitum tempus præfuiſſe homines, & annos eſſe innumerabiles. Mitto alia, quæ cumulatiſsimè à Proclo afferuntur, & referuntur à Philopono in diſputationibus contra Proclum. Qui ſunt huius opinionis, inquiunt Mundum ab æterno pendere à Deo per ſimplicem emanationem; quæ, latè loquendo, dicitur generatio; per quam generans præcedit non tempore, ſed origine, & natura: in qua ſignificatione accipiendum cenſent dictum Timęi Locri; Deus animam Mundi creauit ſuo corpore priorem, tum poteſtate, tum tempore. pariter dictum Platonis in Timæo; Ille verò, tam generatione, quàm virtute, priorem, antiquioremque Animam corpore conſtituit; vtpote, quæ obedienti corpori eſſet imperatura. ideo inquiunt Porphyrius, Proclus, Plotinus; quòd tempus, & generatio, quibus Anima corpus antecedit, non eſt extrinſecum interuallum: ſed eſt ſucceſsio quædam in Anima, quæ in ipſa formarum diſcurſione antecedat origine Mundi motum. Quod ex eo colligunt, quia mundus ſemper ſit; Anima verò minimè, ſed eſt modo aliquo. Confirmant, quia per Platonem tempus eſt genitum vnà

cũ mundo: quare non poteſt Anima eſſe prior tempore Mundo. Auer. in 1. cœli, cõtextu 104. hoc concilium nouit, ideo inquit; Defendentes autem Platonem inquiunt, quòd ſimilitudo generationis Mundi ex ſuis elementis cum generatione figurarum ex lineis, ac ſuperficiebus, poſita à Platone, ſignificat, quòd Mundus ſemper fuit; & quòd non intendebat Plato per hunc ſermonem, niſi quòd partes eius ſunt priores natura toto; non quòd fuerit verè genitus; & ſi hoc intẽdebat, nihil differt ab Ariſt. Hæc Auer. Pari ratione, cùm Plato dicat Mundum eſſe ſolubilem; aiunt Mundum dici ſolubilem, nõ quia ſit verè genitus, & in ſe habeat principia interitus; ſed quia continenter pendet à Deo; adeò vt, ea dependentia remota, deſineret eſſe; veluti dicebat Ariſt. in 9. metaph. 17. Si non eſſent ſubſtãtiæ abiunctæ, nihil eſſet; & Auer. in 2. cap. de ſubſtantia orbis inquit; Et debes ſcire, quòd corpus cœleſte nõ eget virtute mouente in loco ſemper tantùm; ſed largiente virtutem in ſe, & in ſua ſubſtantia, permanentiam æternam, &c. hæc dicunt; qui Ariſtotelem cum Platone hac de re nituntur reddere concordem.

Alia opinio de Mundi Dependentia à Deo.

Cap. XI.

Riſtoteles, & cũ eo Philoponus, Seuerus Atticus, Plutarchus, Alexãder, & alij quamplurimi tribuũt Platoni, quòd

quòd putauerit Mundum ita esse genitum, vt ex parte antè non fuerit semper; ac insuper esse verè mortalem, Dei tamen voluntate seruari æternum. Neç desunt, qui dicant Platonem opinionem suam desumpsisse ex Mose in Genesi: vt enim in Genesi legitur; In principio creauit Deus cœlum, & terram: ita in Timæo inquit Plato; In principio creauit Deus ignẽ, & terram: nam Plato cœlum ignem vocat. insuper, vt in Genesi legitur, quòd spiritus ferebatur super aquas, & spiritus nonnunquam aerem significat: ita Plato duo illa extrema per mediam aquam, & aerem ligari asseruit. quòd Plato nõ putauerit Mundum fuisse semper, colligunt ex eo; quia Plato in Timæo materiam, ex qua mundus constat, ait ante mundi constitutionem fuisse non tranquillam, nec quietam; sed temerè agitatam, fluentem, ordinisque expertem. Ad hæc respiciens Arist. inquit in 1. cæli cont. 105. hæc non posse dici à Platone, explicationis gratia; vt faciunt sæpè Mathematici, qui doctrinæ gratia lineas ducunt, & arte orbes conficiunt, cœli formam præseferentes: nam Plato opposita tribuebat materiæ, quæ ei simul tempore conuenire nõ possunt, sed exposcunt temporis distinctionẽ: motus enim inordinatus, quem Plato dicebat primò conuenire materiæ, non potest esse simul tempore cũ motu ordinato; ideo inquit Arist. hoc nõ est idem: in designationibus enim, positis omnibus esse simul, idem accidit:

in horum autē demonſtrationibus non idem, ſed impoſsibile: quæ enim accipiuntur priùs, & poſteriùs, ſubcontraria ſunt, quæ ſimul eſſe nequeunt, &c. ita quoque in 3. cœli latiſsimè manifeſtat, non potuiſſe elementa ante Mundi conſtitutionem ſine ordine moueri. præterea Plato eandem cœli, & mortalium ſtatuit materiam; aſſeruit mundum conſtare ex quatuor corporeis elementis; non cenſuit cœlum eſſe eſſentiam quintam: quoniam, vt ait Porphyrius, Ariſtoteles fuit primus, qui vnà cum Archita quintam eſſentiam excogitauit. quare, vt quatuor elementa, & conſtantia ex materia, verè gignuntur; ita mundum verè eſſe genitum, Plato viſus eſt exiſtimaſſe. Quod ex eo maximè cōſtat; quia euaſiones eorum, qui ſecus cenſent, inanes eſſe videntur. nam præſertim inquiunt mundum dici genitum, quia continenter fit; ad differentiam eorum, quæ verè ſunt: aduerſus quod inſtabat Alexan. referente Simplicio in 1. cœli 100. quia Plato vtitur tempore præterito, inquiens; Ex inordinata iactatione redegit in ordinem: quòd ſi denotare voluiſſet continenter fieri, ſolùm dixiſſet gigni, in ordinem redigi; non abſolutè redactum eſſe, & genitum. Præterea dum dicimus aliquid continenter fieri, ea generatio iungitur cum interitu: ideò ſi Plato de ea loqueretur, vt tribuit Mundo ortum, ita ei tribueret interitum, quòd nō fecit: nam ait mundum genitum, & ſeruandum fore æternum.

Neque

Neque etiam valemus dicere, quòd Plato solam dependentiam, siue emanationem à primo principio denotauerit; vel solam voluerit manifestare compositionem. primò, quia inquit mundum esse genitum, quoniam cernitur, tangitur, & corpus habet; at si dependentiam respicimus, etiam ea, quę nec tanguntur, nec corpus habent, pendere à Deo dicuntur. præterea Plato ex eo, quòd Mundus est genitus, infert, quòd sit mortalis: at quòd aliquid sit solubile, & mortale, non colligitur ex eo, quòd continenter fiat, neque ex eo, quòd pendeat; quoniam etiam anima dicitur à Platone pendere, ex suisque initiis constare; cùm tamē æterna, & immortalis ab eodem frequenter demonstretur. Cōfirmatur, quia dum dicitur aliquid genitum, & solubile; profectò ita accipitur genitum, vt opponitur solubili: at mundus ex se dicitur solubilis à Platone solutione, & interitu, qui fieret in tempore, nisi seruaretur: quare genitum ei oppositum, debet intelligi in tēpore, & verè genitum. Præterea quòd Plato sit loquutus de generatione in tempore, nō autem de æterna emanatione, ex eo patet; quia dum mouet difficultatem, genitum videtur opponere ei, quod semper fuerit, nam inquit; Vtrúmne semper fuerit sine vllo generationis principio, an genitum sit ab aliquo principio sumens exordium. Insuper, inquit, an genitum sit; non autē quærit, an continenter fiat. Insuper in Euthydemo, referēs sophis-

ma ad oſtendendum, nos & ſemper, & omnia ſcire, colligit: Conſtat itaque, quòd puer ſciebas, & quando genitus es, & quando natus: immò, & antequam naſcereris, & antè Cœli, terræque ortum ſciſti omnia, ſi modò ſemper ſcis. Præterea inquit Plato in Timæo: Dies porrò, & noctes, & menſes, & annos, qui ante Cœlum non erant, tunc naſcente Mundo naſci iuſsit, &c. Demum in libro de regno ait, Priſcos homines ex terra fuiſſe ortos. Hæc potiora ſunt ex illis, quæ afferri poſſunt ad oſtẽdendum, quòd Plato verè aſſeruerit Mundum, & tempus habuiſſe principium, non autem fuiſſe ſemper.

Sententia propria, & diſſolutio difficultatis.

CAP. XII.

MVlta, & ea quidem magni ponderis ſunt, quæ pro omni parte afferri poſsũt; adeò vt iure viri ſapiẽtes de ſentẽtia Platonis ſummopere fuerint ancipites, & varij varia ſenſerint, & lis adhuc ſub iudice pendeat. Verùm, vt de re tam dubia dicam, quod ſentio, ita decernendum cenſeo. Si accuratè perpendimus modum philoſophãdi Platonis, inueniemus primò, quòd de his, quæ pertinent ad Dei gloriam, ad hominis erga Deum pietatem, ſemper ſe certiſsimum manifeſtauit; ſemper attinentia ad Dei eminentiam, fœcunda oratione, pleniſque (vt aiunt) faucibus extulit; vt de Prouidẽtia Dei,

de

de Religione, de rerum omnium à Deo depēdentia, & aliis huius generis se habet. percipiemus secūdò, quòd de indifferentibus, siue sint ęterna, siue mortalia, semper se ancipitem manifestauit; dixit se nihil scire; affirmauit in Phædone in persona Socratis, se ob naturaliū rerum considerationem vsque adeò fuisse obcęcatum; vt ea etiam, quę priùs manifestè sciebat, vt ei, aliisque videbatur, in ignorationem fuerint conuersa. His animaduersis, dico, in Mundo nos duo posse considerare: primū est, quòd pendeat à Deo; alterum est, quando à Deo manauerit, num ab æterno, vel in certo, & determinato principio. primum verè manifestat conditionem, & gloriam Dei, ac in nobis pietatem parit erga illum: alterum est indifferens; quouis enim modo sese habeat, semper indicatur Gloria opificis, semper manifestatur nos omnia iudicare debere munera Dei. Propterea de primo se certum vbiq; manifestauit, de altero se vbique indicauit dubiū. Insuper consueuit Plato de attinentibus ad gloriam Dei multa ex antiquis depromere, & præsertim ex Aegyptiis: ideo in Timæo Aegyptiis, vt antiquissimis, sine ratione credēdum esse ait; pręsertim, cûm de Diis est sermo. hanc difficultatis resolutionem colligo ex Platone in 6. de legibus afferente; Scire omnes oportet hominum generationem, vel nullum vnquam prorsus initium habuisse, neque terminum habituram; sed fuisse omnino semper, &

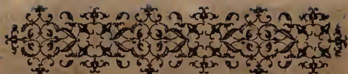
fore: aut si cepit, inextimabili ante nos temporis magnitudine incepisse. Sic de initio se dubium affirmat. Insuper, in 10. de Legibus inquit: Si quouis modo vniuersa simul steterint, vt plurimi talium audent dicere; quem motum potissimum primum in ipsis fieri asseremus? his quoque verbis Plato asserit, se nil audere de principio mundi decernere. Ad hæc fortè respiciens Arist. in lib. 1. Topicorum dixit, Problema de mundi æternitate esse Dialecticum: nam dialecticum est non ex opinione Arist. qui putat se æternitatem exactè demonstrasse, sed ex opinione Platonis. Cùm itaque Plato de hac re nil absolutè decreuerit; præsertim tamen ex fundamentis eius sequitur, vt sit omni ex parte æternus, cùm æterna sit materia Mundi, pariter & Anima. ideo potiores Platonici, huic parti potiùs, quàm alteri adhærent. Nec difficile est rationes soluere, quæ huic parti aduersantur. Ex his colligo re vera Aristotelem dissentire à Platone: primò, quia Arist. se de æternitate certum manifestat, Plato dubium: secundò, quia Aristot. cœli, & mortalium diuersam censet esse materiam, Plato eandem: tertiò, quia Plato, si etiam concederet mundi æternitatem, attamen ei conuenire assereret caussam efficientē, & poneret emanationem illam æternam, quam ęternam creationem appellant; quàm minimè censeo cum Arist. concedendam fore: quartò, quia cùm Plato cœli, & mortalium eandem statuat,

mate-

materiam, magis ponit mundum ſolubilem, & magis indicat egere conſeruante, quàm faciat Ariſt. Ad quæ fundamenta ſi reſpicimus, optimè cognoſcemus, quàm leuiter Simplicius Ariſt. hac de re cum Platone conciliet, & quàm manifeſtè ſententias verè diſtinctas confundat.

FINIS PRIMI LIBRI.

STEPHANI THEVPOLI,

BENEDICTI F. PATRITII VENETI,

ACADEMICARVM Contemplationum,

LIBER II.

De mente, an re distinguatur à DEO.

CAP. I.

DEo, qui ipsum Vnum, Bonum, Pulchrum, Mundusq; eminentissimus nuncupatur, succedit proximè Mens, filius ipsius boni, quæ mundus intelligibilis, & Idealis dicitur: de qua magna apud Platonicos est controuersia, an sit re, & substantia distincta à Deo, vel ne. Qui Platonem magis cũ nostris Theologis conciliare nituntur, asserũt apud Platonem id denotare Deum, mentem, & animam, quod apud nostros Theologos Diuina Trinitas; mens enim est Filius Dei. Pia profectò est horum intentio, at sententia minimè est vera. Primò, quia anima sequitur post mentem, & ab ea sola proximè pendet; Spiri-

tus

tus ſanctus ab vtraque perſona ſpiratur. Inſuper Anima multis modis compoſita eſt, & numerus ſe mouens à Platone dicitur; eiusque, vt cæterorum generabilium, datur propriè Idea; quæ longè diſtant à S. Spiritu. Præterea Ideæ, ex Academicorũ ſententia, conueniunt mẽti nõ cõueniũt Deo, non animæ: nã animæ ſolùm rationes cõueniunt: quib. de rebus lõgè ſecus decernũt Theologi, adeò quòd dum pium nituntur reddere Platonem, eum reddunt maximè impium; cùm indicent malè ſentire de Diuina eſſentia, & Trinitate. Propterea aſſerendum cenſeo ex ſententia Platonis, Deum, mentem, & animam re, & ſubſtantia diſtingui; vt Plotinus, Numenius, & alij plurimi exiſtimarunt: quod ex eo patet; quia in mente conſideratur à Platonicis compoſitio, multitudo, vnio, modus materiæ, aliaque multa, vt in progreſſu apparebit; quæ alieniſſima ſunt à Natura Dei. Inſuper inquit Plato in Philebo, mentem eſſe progeniem primæ cauſſæ, & in 7. de R. P. ait ipſum bonum procreaſſe mentem: Præterea, cùm Plato in Epiſt. ij. ad Dionyſium dicat; Circa omnium Regem omnia ſunt, ipſius gratia omnia, ipſe pulchrorum omnium cauſſa; circa ſecũdum ſecunda, tertia circa tertium; quibus verbis Diuinam Trinitatem cenſent nonnulli Platonem indicaſſe: proculdubio, ſi ea rectè conſiderantur, potiùs indicant Platonem putaſſe ea tria re, & ſubſtantia diſtingui, quàm ſecus. quoniam ſi

vnam eorum putasset essentiam, non asseruisset rerum varios ordines, nempe intelligibile, rationale, & sensibile, respicere ea tria; illisque tribus conuenienti ratione respondere. Propterea dicendum censeo Platonem solùm eminus, & obscurè, per internum Diuinitatis contactum; qui, vt inquit Iamblichus, ineſt nobis ante omnem rationis vsum; per ænigmata & imagines ex Priscis Theologis depromptas, vmbram aliquam Diuinæ Trinitatis nouisse, & indicasse; re vera tamen, eá minimè cognouisse; non enim in ipso vno Trinitatem excogitare valuit. huius eminentiſsimæ cognitionis, Diuinæ reuelationi, non humanæ rationi referendę sunt gratiæ. seiunxit itaque Plato animam à mente, mẽtem à Deo. quòd si etiam assereremus, illum non seiunxisse mentem à Deo, non propterea censendum esset ita ad Deum se habere, vt apud Theologos filius ad patrem; sed potiùs dicendum esset, quòd ita se haberet ad Deum, vt apud Theologos se habet mũdus in Dei mente prædefinitus, & prædestinatus ad immẽsam Dei essentiam. His de rebus Arist. maximè dissentire à Platone, nemini debet esse dubium: Aristoteles enim in primo mobili, nec animá distinguit à prima mente, nec mentem à Deo: ego autem cum Platone de mente, vt à Deo distincta, verba faciam.

Quid

Quid sit Mens.

CAP. II.

A Deo, vt ab increata luce manat mẽs, tanquam lux creata, insensibilis tamen; cui in rebus sensibilibus Sol visibilis proportione respondet. Deus est omnium centrum; mens est immobilis circulus à centro pendẽs: Deus est ipsum vnum; Menti per nexum cum vno, conuenit vnio, & vnitas: Deus est super ens, & initium entis; Mens est eminentissimum ens, & omne, quod verè est; nam quod verè est, intelligibile est; huiusmodi sunt Ideæ, quę menti conueniunt. ideò rectè dixit Plato; Circa omnium Regem omnia sunt: quod verum non esset, si Rex omnium, ens nuncuparetur. Dicitur itaque prima mens vnitas, essentia, esse, veritas, vita, intelligibile, & intellectus; quæ inter se non substantia, sed ratione distinguuntur. Vnitas, siue vnio, est participatio ipsius primi vnius, & nexus cum eo. Essentia est veluti vnitatis processio, ex qua ens consurgit; nam essentia est id, quod res est. Esse verò est ipsa existentia, quæ ex essentia consurgit: Ens est in eodem gradu cum veritate. Mens itaque est primò ens, primoque essentia; at non primò vnum, sed participatione. Essentię, & enti succedit Vita, quæ verè & absolutè vita est: nam cæteræ sunt vmbræ quædam, & potiùs non vitæ, quàm vitæ. Sequuntur mox Ideę, siue formæ entium, quę Intelligibilia nuncupantur. Demum adest In-

tellectus, qui in se, & ad intelligibilia conuertitur; qui verè & absolutè est intellectus: nam transfertur sæpè hoc nomen ad animam rationis compotem, cui solùm per conuenientiam, & similitudinem conuenit. Hæc prima mens est ea, quæ à Platonicis Mundi faber nũcupatur. Propterea rectè asseruit Speusippus, ens primum esse proprium principium cæterorum entium, Mundi fabrum, ac interminabilem Diuinitatem, ab vno superiore pendentem. Ex his constat, dum gradus eorum, quæ sunt, ex sententia Platonis, vel sectatorum eius, numerare volumus; nequaquam in primo gradu collocandam esse mentem; cùm manifestissimè ab eis in secundo gradu collocetur. Quod nouit etiam Philoponus, & asseruit in 3. de anima 15. Pariter & Auer. in suis disputationibus cõtra Algaz: disp. 5. in sol. 3. dubij. Ex sentẽtia verò Arist. secùs se habet: nam Deum, primam mentem, primumque intelligibile in idem redigit: non enim tam exactè resoluit, nec tam accuratè distinguit principia rerum prima, vt faciunt Platonici.

De principiis, & generibus rerum.

Cap. III.

VT appareat, quomodo in mente, siue in mundo intelligibili reperiatur cõpositio; primò, quæ sint interna principia, & quę prima genera rerum, explicandum est. Principia, ex Platonis sententia,

tia, sunt infinitum, terminus, & vnum: infinitum præsefert materiam, terminus formam: vnum verò, quod est iam ex vtrisque permixtum; vt in Philebo docuit Plato. Hæc initia, modo corporeo conueniunt mundo corporeo, modo verò intelligibili, mundo intelligibili: hæc sunt principia, non quidem generationis, vt transmutatio est, adeò vt sint subiectum, & duo termini transmutationis; quemadmodum explicantur ab Arist. in 1. Phys. sed sunt initia solùm intrinsecùs rem constituentia. Hæc tria principia redigi possunt in duo; quoniam id tertium, nempe vnum ex vtrisque permixtũ, potiùs est proles ex principiis consurgens, quàm principium; vt in Philebo manifestauit Plato; à nonnullis tamen illustribus Platonicis ponitur principium tertium; quatenus participatio vnius, & totũ, est quid distinctum, & superueniens componentibus. Arist. in 1. Phys. ait Platonẽ pro principiis statuisse magnum, paruum, & vnum, per quæ Arist. denotauit infinitum, & terminum, posita à Platone, in Philebo; nam infinitum est magnum, & paruum, vt in proprio loco apparebit: & Plato se in Timæo declarat; Terminus autem est id præsertim, ex quo consurgit vnũ: qui terminus est Ideæ participatio, & respondet formæ positę ab Arist. adeò, vt in his re vera non sit lis inter Arist. & Platonem. Insuper Plato præter principia ponit quinque genera rerum, vt cumulatè in Sophista manifestauit:

ea sunt Essentia, Motus, Status, Identitas, Alteritas; latissimè à Plotino in libro de generibus entis explicata. Hęc à Proclo in expositione Timæi, essendi caussæ nuncupantur; quæ varia consideratione, & genera, & principia dici possunt: genera quidem, vt sub vnoquoque alia cōtinentur: principia verò, vt res constituunt. ideo varia ratione, & modo dicuntur genera, ac nuncupentur illa decem ab Archita excogitata, quæ prædicamenta nuncupantur. de his longe secùs videtur sentire Aristot. primò, quia cum Archita ponit decem genera rerum: secundò, quia in 3. physic. manifestauit motum nō esse genus, neque naturam vnam; si non motus, neque etiam status ei oppositus; & præsertim, quia opposita ad idē genus pertinere videntur; quare etiam alteritas, & identitas minimè videntur posse duo genera constituere. Simplicius in 3. Physic. laborauit pro concordia: & re vera longè secùs accipitur nomen generis apud Platonem, quàm apud Aristotelem; cùm Plato prima principia rem cōstituentia, nuncupet genera; Arist. verò neget ea esse genera, & sola ex principiis constituta genera censeat esse dicenda; ideò 12. Metaph. prædicamentorum quærit principia. Insuper Arist. solùm mortalium, vt censeo, propriè assignauit genera; æterna verò similitudine tantùm, & conuenientia quadam censuit ad prædicamenta redigi: Plato econtra ita genera prima rerum asignauit, vt primò conuenirent

mundo

mundo intelligibili. Demum nomen motus longè secùs apud Platonem vsurpatur, quàm apud Arist. Plato enim omnem ab aliquo processionem, motum appellat; Aristot. verò solum actum imperfectum. Cùm itaque ex his vocibus lis præsertim oriri videatur; attamen etiam, si sententiam intimiùs consideramus, omnino cõuenire nõ iudicabimus: quoniam Arist. minimè concederet hæc in anima, & in mente posse reperiri: insuper minimè diceret ea esse primos essendi modos; sed potiùs id tribueret actui, & potentiæ.

Quomodo in mente sint principia rerum.

CAP. IV.

Esse absolutè simplex, ei soli conuenit, quod absolutè est primum, & indepẽdens: propterea solus Deus absolutè simplex est; cætera omnia sunt composita, & modo sibi consentaneo vnione prędita; nam mundus intelligibilis modo intelligibili, rationalis modo rationali, sensibilis verò modo sensibili compositus est: adeò, vt omnia, conditione sibi conueniente, sint in omnibus. Vnio, & compositio consurgit cũ ex principiis, tum ex generibus; præsertim tamen ex principiis vnio, ex generibus compositio prodit, ordiens à principiis: vt ab vnitate proximè pendet binarius; ita ab ipso vno fluũt proximè infinitum, & terminus; quæ sunt, binarius primus primi numeri rerum. Hæc duo, vt rectè Plotinus existimauit, nunquam

inueniuntur à compositione aliqua, & præsertim à prima, quæ primæ menti conuenit, separata; sed solùm ratione, & forma distinguuntur. Infinitum in prima mente est essentia, vt formabilis, & terminabilis: terminus verò eius est prima, vniuersalisque eius forma: in quibus tertiò consideratur participatio vnius, & totum; quod totum, ita in ea est totũ, vt modo aliquo in quauis parte sit totum. Insuper essentia, vt pendens ab vno, modo quodam est non vnum; atque vnum, vt est non vnum, sortitur infinitatem; vt est vnum, sortitur terminum. Infinitas præsertim versatur circa vitam; terminus, circa intellectum, vel intelligibilia. Demum in hoc primo ente alia consideratione reperitur infinitum, & terminus; non quidem respiciendo ad entis conditiones, sed ad conditiones intelligibilium, siue Idearum, ad quas pertinet numerus. Nã multiplicabilis natura, & quasi vlteriùs progressura conditio, ideis cõuenit, per quam infinitum eis tribuitur: quibus mox conuenit finitum, siue terminus; quatenus absolutè certus est idearum numerus, inter se formaliter differentium; finitæque sunt species rerum Diuinarum, & sensibilium. Insuper infinitum conuenit Ideis, quatenus vnaquæque Idea ad innumera indiuidua refertur, variis illam modis, temporibus, locisque participatura; cui Ideæ insimul conuenit terminus, quatenus quælibet est vna certa forma.

Quo-

Quomodo in prima mente sint quinque genera rerum.

CAP. V.

Voniam mens prima est vniuersum, & totum absolutissimum: propterea in ea, cuncta rerum genera debẽt inueniri; scilicet, Essentia, Motus, Status, Identitas, Alteritas; quæ tamen inter se sola ratione distinguuntur: ob quam distinctionem vnum non est alterum, vnum non prædicatur de altero. Vt autem appareat, quomodo in hoc absolutissimo ente ea inueniantur; considerandum est, essentiam in eo esse genus primum, circa quod cætera genera versantur; mox in vita consideratur motus, & alteritas: vita enim est vegetus actus ex essentia pullulans, omnis vitæ, motusque principium: in intellectu consideratur status, & identitas; quatenus est vitalis motionis terminus, progressum vitæ sistens. Insuper alia ratione in hoc primo ente eadem genera ita considerantur. In essentia est identitas ratione termini, & vniuersæ eius formæ; quæ vna, & semper eadẽ est. Alteritas ei cõuenit per multiformes Ideas. Ratione quarum etiam ei conuenit similitudo, quia conformes sunt, semperque in habitu simili perseuerant: Dissimilitudo, quia ratione inter se differunt, & dissimilia faciunt. Æqualitas insuper, quia semper æqualis sunt virtutis; idemque vnius Ideæ est actionis mo-

dus: Inæqualitas denique; quoniam diuersarum Idearum inæquales sunt vires,& gradus; atque etiam inæqualia faciunt. Demum hoc primum ens,quatenus absolutè est,ab ipso vno sortitur Essentiam; & quatenus manando ab illo existit, Alteritatem nanciscitur; atque Motum: quatenus verò, cùm habeat esse ab illo, ad se, & ad illud conuertitur; Identitatem accipit, atq; Statum. Si hæc conferimus cum sententia Arist. inueniemus Arist. cum Platone Deum statuere absolutè simplicẽ: in intelligẽtiis verò sub Deo collocatis duplicem ponere compositionem; vnam ex intellectu, & intelligibili, quatenus intelligunt aliquid supra se; alteram ex actu, & potentia non repugnantiæ, pendentem ex recessu à primo, quatenus eis sub ratione entis non repugnat maior perfectio: quæ duæ compositiones longè sunt diuersæ ab explicatis ex sententia Platonis. Concedunt Platonici vtrasque, at superaddunt alias; quæ partim aduersantur fundamentis Peripateticorum, partim cum eis consentiunt: aduersantur, quatenus Plato eas recipit ex emanatione mentis à Deo, ac insuper ex Ideis menti conuenientibus. Arist. nec æternam emanationem concedit; non enim ibi reperitur prouentus, & consecutio, nisi, vt intelligibile est caussa intelligẽtis, quemadmodum in 12. Metaph. 44. inquit Auer. Pariter non admittit Ideas; consentiunt tamen, quatenus etiam Aristot. intelligentiis varia tribuit, quæ

sola

ſola ratione ſunt diſtincta.

Conditiones nonnullæ primæ mentis.

CAP. VI.

Voniam ſolus Deus eſt abſolutè primus, abſolutè ſimplex, abſolutè perfectio; propterea ipſe ſolus, nedū materiæ, verùm inſuper modi materiæ eſt expers; cætera verò omnia materiam includunt, vel materiæ modum: & quò magis ab ipſo bono diſtant, magis eàm includunt. ideo Mens proxima Deo, minimè includit materiam; & ita maximè eſt vnū formale, vt prima materia maximè eſt infinitum formabile. Hæc ſub bono poſita, maximè expetit bonū, maximeque eo fruitur; adeò vt fruitio expetitioni æquetur. Eadem dicitur genita, & ab ipſo bono, & à ſe: ab ipſo bono, quia ab eo manat, in quod etiam intelligendo conuertitur: à ſe verò, quatenus ab eſſentia fœcunda procedit vita, & in ſe intelligendo reflectitur: quatenus autem ſemetipſam generat; ſemetipſa ſimul, & iunior, & ſenior dici poteſt; nam reſpiciendo ad ordinem generationis, primò eſt eſſentia, mox vita, deinde per motum intelligendo in ſe reflectitur. Sic in ea prior eſt eſſentia, quàm vita; vita, quàm intellectus: Inſuper prior eſt ſubſtantia, quàm virtus; virtus, quàm operatio; adeò vt eſſentia ſenior, quàm vita, vita, quàm intellectus dici poſsit. Pariter intelligibile eſt ſenius intellectu, intellectus eſt

ſenior anima. At ſi ad Identitatem menti conuenientem reſpicimus, ea eſt ſibi ætate æqualis. Huiuſmodi comparationes conueniunt quidem menti; ipſi verò vni, quia ſimpliciſsimum eſt, vel non conueniunt, vel nō propriè. Inſuper, in omni ordine natura ſupereminēs, & imparticipabilis, participabilem antecedit: propterea, quamuis cętera entia à primo ente; primumq; ens ab vno proficiſcatur; attamen, nec primum vnum, ab vllo vſquam vno participabile eſt; nec primum ens, ab vllo ente; nec primus intellectus, ab vllo intellectu participari valet. Collocata autem ſub primo ea ſunt, quæ nata ſunt participari; & cùm participentur, dicuntur perficere, & cum participante iungi, & vniri. Ex hactenus dictis conſtat primò, quomodo vera ſit ſententia Parmenidis approbata à Platone, verbo tenus reiecta ab Ariſt. in 1. Phyſ. quòd omnia ſint ens vnum, res vna, eſſentia vna: nam ea eſt mens, in qua cuncta puriſsimè inſunt. Conſtat inſuper quomodo ex ſententia Simplicij, intellectus non participatus fluat ab vno, & ſub vno collocetur; intellectus participatus, ſub non participato diſponatur.

Aliæ primi Entis conditiones.

CAP. VII.

Ens prima, primumq; ens varia cōſideratione eſt in ipſo vno, eſt in ſe, eſt vbiq; : primò eſt in ipſo vno, quia ab eo pendet: mox eſt in ſe, cùm ſit vniuerſum,

uerſum, & mundus intelligibilis; vniuerſo, vt vniuerſum eſt, repugnat eſſe in alio: demum eſt vbique, quatenus cuncta ab eo producta ſunt, & conſeruantur. Inſuper dicitur ſemper ſtare, ſemperque moueri: ſtat ſemper, quatenus eſt in ſeipſo, & in ſuo eodem ſemper manet: mouetur verò, vt in ſe conuertitur, & ab ipſo vno pendet, & conſeruatur. Inſuper eſt ſibimet idem, atque alterum; cæteris idem, atq; alterum: ſibimet eſt idem, vt manet ſemper, alterum vt mouetur: cum cæteris verò compa ratum, eſt alterum; quia quod verè eſt, non dicitur de his, quæ non verè ſunt: eſt autem idē, quatenus pura alteritas non datur; cùm enim omnia pendeant, ſeruenturque ab infinito vno; in omnibus vnitas, identitasque regnat. Præterea, quatenus hoc primum ens eſt idem, atque alterum, ſimile, atque diſsimile; eatenus ratione identitatis, & ſimilitudinis, & tangere, & tangi dicitur; ratione diſsimilitudinis, nec tangere, nec tangi: cōtactus tamen, ac inſuper continuatio magis propriè ei conueniunt, dū ad dependētiam, & operationem reſpicimus; quàm dum reſpicimus ad identitatem, & alteritatem. Inſuper hoc primum ens, & ſecum, & cum aliis comparatum, æquale, & inæquale dicitur: æquatur patri vno; quia quæ in virtute, & eminentia ſunt in patre vno, ſunt in ente filio per formam; cui tamen inſimul apprimè eſt inæquale: Si ſecum comparatur, ratione identitatis, & ſtatus, eſt æquale; ratione alteri-

tatis, & motus, est inæquale: Si demum confertur cum mũdo corporeo, est pariter æquale, & inæquale; & cùm sit inæquale, est insimul & maius, & minus. Æquatur primũ ens mundo corporeo: quia quot Ideas in se inspicit illud, tot in mundo corporeo formas cõstituit: Est insuper maius mundo corporeo, cùm eius sit faber: est minus, ob multitudinem, & aceruum huius corporei mundi, ne dum rerum, quarum sunt Ideæ; verùm etiam earum, quarum non sunt. In hac prima mente tres considerantur operationes, tresque relationes, prima, vt in summum bonum conuertitur, idque contemplatur: secunda, vt in se conuertitur se ipsam cognoscens, & producens: postrema, vt producit inferiora. per primam operationem solùm perficitur, per mediam perficit, & perficitur; per postremam solùm perficit. per primam dicitur Saturnus contemplationi intentus, sub Cælio positus; per secundam Saturnus in se manens; per tertiam Iupiter humana distribuens, & gubernans. Ex his cõstat, quòd quamuis prima mens dicatur Sol intelligibilis; vnde manant munere Idearum per vniuersum radij simul sensibiles, & non sensibiles; attamen modo aliquo etiam Lunæ est similis, quatenus facies eius ad ipsum vnum, quasi ad Solem conuersa, magis fulget, quâm altera conuersa ad mundum corporeum.

De

De numero Mentium.

CAP. VIII.

MEns non participata, omninoq; prima, omnium cõſenſu, vna eſt: an verò poſt eam dentur aliȩ non participatȩ mentes, nõ conueniunt Platonici. Nonnulli plures enumerant: quibus aſſentiri videntur Proclus, & Syrianus. Alij id renuunt, & ſolam vnam ſtatuunt, non participatam mentem; vt Plotinus, & Porphyrius: quorum ſententiam potiorem cenſeo; nam eſſe plures, nec ratio oſtendit, nec vſus vllus expoſcit. Mentes in anima participatæ, dupliciter conſiderari poſſunt; vel in ſe; vel vt ab anima participatæ: conſideratæ in ſe, minimè diſtinguuntur; ſed vnitate ſunt præditæ: conſideratæ verò, vt ab anima ſunt participatæ, tot ſunt, quot ſunt animæ; & de his vera eſt ſententia Platonis, non inueniri mentem ſine anima. Sic itaque participatæ mentes, & vna, & plures ſine contradictione dicuntur: Propterea modò Soli, modò Lumini dicũtur ſimiles: cùm enim Sol ſit vnus, per varios radios in perſpicuo receptos, modo aliquo redditur multiplex. Quomodo etiam mens participata ad non participatam ſe habeat, non vna eſt Academicorum ſentẽtia. Nonnulli cenſent eas minimè inter ſe ſubſtãtia diſtingui, ſed ſolùm ratione, & modo ſeſe habendi; vt Solis lux, & radij eius. Quam ſententiam minùs veram

censeo; quoniam exposcit vniuersi plenitudo, vt in potioribus rerum gradibus primò inueniatur gradus, & conditio rei eminens, simplex, & seiuncta; mox alia aliis communicata. Propterea veriorem censeo sententiam oppositam, quòd mens participata à non participata re, & substantia distinguatur: adeò vt mens non participata sit, tanquam essentia Solis: mens participata, dum in se consideratur, sit, tanquam lux in Sole; dum verò consideratur, vt participata, ac in anima recepta, proportione respondeat radiis in perspicuo refulgentibus. Insuper quoniam participantium animarum conditiones variæ sunt; ideò & magis, & minùs mente participare dicuntur; vt perspicuum magis, & minùs purum, magis, & minùs luminis est capax. Ex quo constat, quomodo intelligi debeat dictum Platonis in decimo de Legibus, asserentis; Si anima intellectum diuinum acceperit, rectè cuncta Diis recta, fœliciaque perducit; sin verò cùm amentia iuncta fuerit, omnia his contraria facit. Mens participata, quoniam sub nō participata collocatur, ideo ea quoque composita iudicari debet: adeò quòd interna illa principia, communiaque rerum genera, quæ vidimus primæ menti cōuenire, etiam conueniant participatis mentibus; cum maiori tamen distinctione. Insuper vt mens nō participata, fœlicitate fruitur; quia proximè cum ipso bono, & vno iungitur: ita participatæ mentes, fœlicé vitam viuunt; quia iun-

junctæ cum prima mente, bonum, & vnum attingunt: & propterea dicuntur esse media, & nexus, per quos animæ cum primo principio fœlicissimè copulantur. Mens enim animam format, terminat, eleuat, & cum primo principio coniungit. Apud Aristotelem, vt nō reperitur distinctio inter animam rationalē, & mentem; itaque neque inter non participatam, & participatam mentem. Simplicius verò cùm hæc etiam tribuat Aristoteli, longissimè ab eius sententia recedit.

De Aeternitate, & æuo.

CAP. IX.

DEus, cùm sit principium eminentissimū, & supra ens; nec semper ens, nec mensura præditus, propriè dici potest. Mens verò, quæ Deo subiicitur, & est ens primum; rectè semper ens, & æternitas nuncupatur. Deus itaque est supra æternitatem, in mente primò refulget æternitas, cui in rebus mobilibus respōdet tempus. Vt autem hæc clariùs explicentur; de æternitate, & æuo, ex Academicorum sententia, aliquid dicamus: qua de re Theologi, Platonici, & Peripatetici vario modo loquuntur. Inquiunt Theologi Deo cōuenire æternitatem, Angelis æuum, quatenus sunt vitæ immortales, corporibus tempus: ita tamen, vt cœlo cōueniat non æternitas, sed sempiternitas quædam; quia semper seruandum est; mortalibus

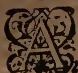
verò propriè tempus, & propriè menſurari tempore; qua de re multa apud D. Thomam, & alios legi poſſunt. Deſcribitur æternitas à Boetio in 5. de conſolatione proſa ſexta, quòd ſit interminabilis vitæ, tota ſimul, & perfecta poſſeſsio. A Plotino verò in lib. de æternitate & tempore; quòd ſit vita infinita, tota ſimul; nam in æternitate nulla conſideratur ſucceſſio, ſed omnia in ea præſentia ſunt; præſentia dico, per momentum æternitatis, vniuerſam aliorum latitudinem indiuiduè includens; adeò, vt ſimul ſit quid indiuiduum, & immenſa extenſio. Caret æternum potentia, vt non ſit; propterea ſoli creatori conuenit. Æuum, dicitur menſurare creaturas, quatenus, nec morti, nec mutationi ſunt obnoxiæ, vt Angelos. Tempus demũ menſurat motum, & res mortales. Ita loquuntur ſcholaſtici Theologi. Platonici inter æuum, & æternitatem non ponũt diſtinctionem; niſi quatenus æternitas eſt nomen abſtractum, diſpoſitionem ſignificans; æuum verò concretum denotans id, quod eſt æternum: αἰὼν enim ſignificat ἀεὶ ὄν, hoc eſt, qđ ſemper eſt; ſemper eſſe ei conuenit, cui verè, & abſolutè conuenit eſſe; huiuſmodi eſt Mens; Mẽti cõuenit itaq; æternitas, & æuũ: Deus eſt ſupra æuũ, & æternitatẽ. Sic Plato in Timæo inquit, æuo, quod cõuenit primę mẽti, tanquã Ideæ, reſpondere in mũdo corporeo tẽpus, vt imaginẽ eius. & quoniã Mens eſt duplex, vna nõ participata, altera participata; ideo duplex

eſt æternitas, & æuū; vnū nō participatū, conueniens primæ mēti; alterū participatum, cōueniēs ſubſequentib. mentibus. Hæc itaq; eſt differentia inter Theologos, & Platonicos. Theologi Deo tribuunt æternitatē; Platonici illū ponūt ſupra æternitatē: Theologi diſtinguūt æternitatē ab æuo, quod nō faciunt Platonici; vt patet latiſsimè ex Plotino in libro de æternitate, & tēpore, & ex Platone in Timęo, dū æuū ponit Ideam tēporis. Ratio primæ differētiæ eſt: quia Theologi mentē primā nō ſeiungunt à Deo; ideo Deo eſſe abſolutè, & vitā eminentiſsimam tribuunt, & conſequenter æternitatem: Platonici verò ſeiungunt. Ratio ſecundæ differentiæ eſt: quia cùm Platonici tribuant ſemper eſſe, & æternitatem rei pendenti à primo principio, iam æternitas coincidit cum æuo; & præſertim id faciūt reſpiciendo ad etymologiam, & proprietatem vocis; ad quam reſpexit Plotinus in lib. de æternitate cap. 5. Menti ſuccedit Anima, & præſertim ea Mundi: quæ, vt eleuata, & complicata cū mente, dicitur complicata cum æuo, & æternitate; & dicitur particeps æternitatis, & æui: conſiderata verò quo ad propriam ſuam naturam, & conditionem; quia ſeipſam mouet, & eſt origo tranſeuntis motus; ideo dicitur eſſe initium temporis. Quod tempus eſt duplex: vel primum; vel pendens à primo: vt etiam duplex eſt motus; vnus primus, & eſt ille, quo anima ſeipſam mouet; alter eſt pendens à pri-

mo,& eſt ille, qui in corporibus recipitur. Animæ conuenit primus motus,& primũ tempus:corporibus verò conuenit tempus ſecundum,& motus ſecundus. Secundus motus,ſecundumq́ue tempus, quo ad eorum vniuerſitatem, conueniunt cœlo; quo verò ad partes, conueniunt rebus mortalibus. Primum tempus, primusq́ue motus, propriè conueniunt animæ rationali; cæteris inferioribus animæ gradibus ſolùm cõuenit portio, & vmbra primi temporis; vt etiam potiùs vmbræ animæ, quàm veræ animæ dici merentur.

Ariſtotelis ſententia, eiuſq́; cum Platonica collatio.

CAP. X.

Riſtoteles, quia mentem à Deo nõ ſecernit; ideo Deo conuenire æternitatem, & eſſe æternitatem affirmat:in quo cum Theologis conuenit,& diſſentit à Platone.Inſuper ęternitatem ab æuo non diſtinxit; cõſiderauit enim æuum denotare eſſe ſemper, vt in primo cœli 100. cont.affirmauit; in quo conuenit cum Platone,diſſentit à Theologis: & hoc conſtat præſertim ex 12. Metaphyſic. cont. 39. vbi Deo aſſeruit conuenire æuum, & eſſe æuum. Ex his conſtat longè recedere à ſententia Ariſtotelis, & Platonis illos, qui ex eorum opinione ęternitatem ſupra æuum,& ab æuo diſtinctam ponunt: nam Ariſtoteles, & Plato idem ſignificare

care eas voces existimant; Aristoteles tamen latiùs sumpsit nomen æui, quàm Plato: quoniam Plato magis propriè accipiens æuum, soli menti conuenire asseruit; Ariistot. verò latiùs nomen æui vsurpans, considerauit æuum denotare esse semper. Et quoniam esse semper, duobus modis intelligi potest; vel absolutè, vel cum contractione; absolutè, vt Deus, & intelligentiæ semper sunt; cum contractione, vt mortalia dicuntur esse semper, hoc est per vniuersum suæ vitæ cursum; vt dicimus Alexãdrum semper fuisse fortunatum, Socratem semper fuisse probum: ex his sequitur, duplex dari æuum, vnum in parte, alterum absolutè. Æuum in parte, quod etiam ætas nũcupatur, conuenit singulis mortalibus; vt Alexander toto æuo, hoc est toto suæ vitæ cursu fuit fortunatus. Æuum absolutum est duplex; vel cũ tempore iunctum, quod cœlo, & mundo conuenit; de quo Arist. 2. cœli cont. 17. dixit, Dei opus est æternitas; vel supra tempus collocatũ: & hoc est duplex; vel cum depẽdentia, & conuenit intelligẽtiis sub Deo positis; vel sine dependentia, & conuenit Deo. Ita hęc explicanda sunt ex sententia Aristotelis, in quibus solùm in modo loquendi differt à Platone; quatenus latiùs accipit nomen æui, & magis cum tempore illud permiscet, quàm faciat Plato, qui in sola mente æuum considerauit. Insuper etiam inter se distinguũtur; quia Plato æuum dixit proportione respondere Ideis, & Ideam

illud nuncupauit, cuius tempus esset imago: quo loquendi modo Aristoteles minimè vtitur. Ac vt clariùs hoc pateat, aduertendum, quòd Æternitas, siue Æuum non est Idea, sed Ideis conueniens; non est aliquid ex quinque generibus, sed cũctis commune: & quamuis conueniat cunctis; attamen cum vnitate, statu & identitate maximè est cõiunctum. Insuper, quamuis æuum non sit Idea, attamen dicitur radix temporis, & cum Idea conueniens; quatenus tempus eius est imago, & ab eo fluit: de quo cecinit Boetius:

Qui tempus ab æuo
Ire iubes, stabilisq; manens das cuncta moueri.

De gradibus Entis.

CAP. XI.

Voniam Mens prima absolutè, & verè est ens: & cùm sit verè ens, dicitur æuum; nam verè ens, & semper ens, idē est, vt inquit Plotinus: propterea si ad ens respicimus, & gradus eorum, quę sunt in vniuerso, numeramus; quinque præsertim, tanquã capita, adinueniemus. Nam primum est id, quod est supra ens, & initium est entis: sub quo mẽs reperitur, vel participata, vel ne, quæ est ens simpliciter, ens vnum: in tertio gradu est anima, in qua ens cũ non ente est complicatum; magis tamen esse, quàm non esse dicitur, adeò vt esse quoddam obscu-

obſcurũ dici poſsit: in quarto gradu ſunt corpora, & corporea, vt natura, & imitationes Idearum; quæ non verè entia ſunt, & magis ſunt non entia, quàm entia: poſtrema eſt materia, quæ infra ens, & verè non ens nuncupatur, & iure quidem: nam eſſentia, & eſſe ad formas pertinet; infra quas materia, & potentia collocatur. Inſuper ea, quæ ſupra animam cogitantur, ſemper quidem ſunt, nunquã fiunt; anima eſt, & fit ſemper; corporea ſemper fiũt, nunquam ſunt; materia ne dum eſſe, immò nec fieri poteſt. Vt multi ſunt gradus entis, ita etiam multi ſunt gradus non entis. Nam primum datur non ens, quia eſt ſupra ens, & præſtantius ente, ex quo non ente omnia fiunt: ſecundò non ens pro alteritate: tertiò pro non vero ente, qualia ſunt corpora: quartò pro verè non ente, quod rerum eſt materia: demum pro nihilo infra materiam collocato. Ex his colligo, quòd cùm ab Ariſtot. materia dicatur per ſe ens, à Platone verè non ens; non propterea verè diſſentiunt; ſed lis eſt in verbis, pendens ex varia entis, vel nõ entis acceptione. Colligo inſuper, quòd leuiter Ariſt. in primo Phyſ. 79. Platonem carpit, quia materiam dixerit non ens, & Parmenidis ſententiam cõmendauerit. Colligo tertiò, quòd cùm Ariſt. in prædicamẽto ſubſtantiæ dixerit, indiuidua eſſe ſubſtantias primas; Plato verò eas, nedum ſubſtantias neget eſſe primas, immò nec verè eſſe affirmet; non propterea verè diſſentiunt

quoniam inter diuerſa apud eos eſt comparatio: comparat Ariſt. indiuidua cum vniuerſalibus per intellectum abiunctis: cōparat Plato corporea cū his, quæ ex ſui natura ſunt à corpore, & à materia ſoluta. Lis ſolùm eſt in hoc: quia Plato rerum in materia exiſtentium ponit Ideas in prima mēte, quas renuit Ariſt. Inſuper cùm Plato dicat corporea ſemper fieri, nunquam verò eſſe: Ariſtot. in 4. Metaphyſ. diſputet contra hanc ſententiam, manifeſtans hæc corporea etiā manere ſaltē in quali, & in forma, quáuis mutētur in quāto, & in 8. Phyſ. reiiciat eorum ſentētiam, qui corporea eſſe in continuo motu aſſerebant; non propterea in ſententia diſſentiunt: quia Plato ſolùm manifeſtare voluit corporea continenter pendere ab incorporeis, quod etiam aſſeruit Ariſtot. 9. Metaphyſ. 17. inquiens; Si non darentur ſubſtantiæ ſeparatæ, nihil eſſet. Inſuper manifeſtare voluit, quòd ea, quæ conueniunt rebus abiunctis, ſine diuiſione, & extenſione eis conueniunt: quæ verò competunt rebus corporeis, cum extenſione, & ſucceſsione ſunt complicata. Ex quo demum patet, quòd quamuis ſubſtantiæ corporeę nunquam eſſe, & ſemper fieri dicantur: non propterea ab Ariſt. hęc ſententia euertitur, dū in prędicamento ſubſtantiæ inquit, proprium eſſe ſubſtantiæ, cùm vna numero ſit, capacem eſſe contrariorum.

FINIS LIBRI SECVNDI.

STE.

STEPHANI THEVPOLI, BENEDICTI F. PATRITII VENETI,

ACADEMICARVM *Contemplationum,*

LIBER TERTIVS.

DE IDEIS.

An Ideæ sint.

CAP. I.

LACITA Academicorum eò accuratiùs consideranda sunt, quò sunt de rebus maioris virtutis, & frequentiùs à Peripateticorum principe damnantur, & reiiciũtur: eminẽtissimæ virtutis sunt Ideæ, & frequenter ab Aristot. variis argumentis reijciuntur: propterea iurè accuratè sunt perpendendæ: vbi enim inter Aristotelem, & Platonem est controuersia; difficile est veritatem conspicere. De Ideis primò considerandum occurrit, an sint. Academici eas apprimè necessarias ostendunt: Peripatetici easdem paruipendunt, & negligunt; sed leues proculdu-

bio ſunt Peripateticorum inſtantiæ, firmiſsima ſunt fundamenta Platonis à noſtris Theologis magna ex parte commendata: Propterea Platoni aſſentiendum cēſeo. Nam ſi ad dependentiam mundi ab opifice conuertimur, inueniemus, non poſſe primam mentē mūdi iurè nuncupari parentē & artificē; niſi ordinis mūdi, & cōtentorū in eo, in ſe primò cōtineat Ideas. dicimus artificem temerè, & à caſu operari; dum cōficiendi operis rationem, rectamque rationem non poſsideat; quòd primus opifex temerè, & à caſu mundum producat, nemo compos mentis aſſerere audet; Ideas itaq; in ſe continet: & præſertim, quia ſuo eſſe facit omnia; non autem ſuo eſſe omnia faceret, niſi in ſuo eſſe omnia eſſent. Inſuper ſi conſiderabimus opificis mundi cognitionem, idipſum confitebimur: nam de ratione mentis eſt, vt cognoſcat, & operetur cum cognitione: mens prima, cùm ſola abſolutè ſit mens, ſola abſolutè omnia cognoſcit, & per cognitionem operatur: Aſſerere, quòd ſolùm cognoſcat in eminentia, & non diſtinctè, vt aiunt Peripatetici, eſt idem, ac ſi diceremus, pictorem formare canem, cognoſcendo cœlum: vel artificem producere ferrum, cognoſcendo aurum: quod minimè dicendum eſt. Præterea ſi attinentia ad propriè ſumptā prouidentiam conſideramus, percipiemus neceſsitatē Idearū. Nā primi principis maximè ꝓpria eſt prouidētia: non ſeruatur prouidētia exquiſita, exacta, & diſtincta, ſi-
ne

ne exacta & distincta cognitione rerũ curãdarũ: nec huiusmodi cognitio distincta in prima mente sine Ideis seruari potest: debent itaque dari Ideæ. Quæ etiam lucidissimè refulgent, dùm consideramus in principio ordinis debere ordinem refulgere, in mundo intelligibili debere sensibilia contineri; ante formas impuras, & fluentes, debere sinceram, & stabilem formam inueniri: sine quibus, nec mundi nexus, nec partium eius ascensus, & descensus, nec rerũ simplex natura rectè seruari potest. Inter ea etiam, quæ apud nos versantur, Ideas nobis confirmant certa semina rerum, ex distinctis rationibus, Ideisque proficiscentia; & ea præsertim, quæ ad nostram scientiam, & ad diuersitatem nostræ cognitionis, nempe intelligentiæ, & opinionis pertinent; in quibus explicandis accuratissimè versantur Academici. Colligamus itaque dari Ideas, & à Philosopho rectè sentiente concedendas esse.

Inuentores Idearum.

CAP. II.

Ensent nonnulli Platonem fuisse Idearum inuentorem; propterea ab auctore eis nomen tribuentes, Ideas Platonicas appellant: at qui ita sentiunt, Platoni, & veritati aduersantur. Platoni primò, quoniam in Sophista inuentũ Idearũ non suum affirmat, sed virorum, qui sapientia & pietate præstiterunt; & pro inuisibili essentia pugnarunt: & iurè sapientia, & pietate præ-

ſtiterunt: quoniam ſine Ideis, nec pietas ergà Deum, nec ſapientia ritè ſeruari poteſt. Inſuper etiam aduerſantur veritati; quoniam alij, ante Platonem plurima de Ideis enunciarunt. Aſſerit Diogenes Laertius, Platonem ſumpſiſſe Ideas ab Epicharmo diſcipulo Pythagoræ. At nec Epicharmus fuit inuentor earum; quia Pythagoras, & alij ante eum nouerunt Ideas: & ſi à diſcipulis Pythagoræ Plato eas deſumpſit, cur non potiùs eas didicit à Philolao præceptore ſuo, & Pythagoræ diſcipulo? Pythagoras præſertim Ideas, more ſibi conſueto, per numeros deſignauit: ante Pythagoram Orpheus Ideas nouit, & dixit; Iupiter, Idea omnium: ante Orpheũ ter maximus Mercurius & in Pimandro, & in Aſclepio Ideas manifeſtiſsimè deſignauit: & mundum illum ſpherũ ab Empedocle celebratum, nil aliud fuiſſe putandum eſt, niſi mundum Idealem: adeò, vt vnà cùm ſapientia ortam fuiſſe notitiam Idearũ aſſerere valeamus. Quod Diuus Auguſtinus affirmauit, qui in 7. de Ciuitate Dei, cap. 28. ex ſententia Marci Varronis affirmat, Ideam Mineruæ nomine à Poetis fuiſſe deſignatã; dum aiunt, ex Iouis capite fuiſſe ortam; quaſi Idea & ſapientia in idem veniant, & ſimul orta dicantur. Ac inſuper idem Auguſt. quæſt. 46. præclarè enunciauit, aut nullos ante Platonẽ extitiſſe ſapiẽtes, aut Ideas cognouiſſe: Siquidem tanta vis in Ideis poſita eſt, vt, eis non intellectis, ſapiens quis eſſe nõ poſsit; in qua eadem

dem quæst. asserit; Quis religiosus, aut vera præditus religione, tales Ideas negabit, aut eas non profitebitur? Sed, vt altiùs quoque eleuemur, fateamur Ideas nô esse humanum inuẽtum, sed Dei benignitate fuisse hominibus reuelatas. Nam Diuinus legislator Moyses in Genesi eas in parte expresśit, dum dixit: Hic est liber generationis cœli, & terræ; quando creata sunt die, quo fecit Deus cœlum, & terram; & omne virgultum agri, antequam oriretur in terra: omnemq́ue herbam agri, priusquam germinaret, &c. Virgultum antecedens germina terræ, Ideæ sunt in Dei mẽte, vt probabiliter suspicatus est Philon Iudæus. Lucidiùs tamen easdem designauit Propheta inquiens; Deus fecit hominẽ ad imaginem suã: non enim dixit, fecit hominem imaginem, sed ad imaginem suam; quia primò est Deus, secundò Idea hominis, tanquam Imago Dei; ad imaginem autem Dei dicitur factus homo. Pariter Ideas includi Diuus Augustinus asseruit in illis verbis Euangel. Diui Ioann. Quod factum est, in ipso vita erat, &c. vt cumulatè manifestauit Genesis lib. 5. cap. 15. Colligamus itaque, vnà cum diuina, & vera sapientia ortam esse notitiam Idearum.

Quid sint Ideæ. CAP. III.

Deæ, omnium consensione, species, & formæ sunt, vt nomen ipsum manifestat; sed quales sint huiusmodi

formæ, & vbi ſint, non conſtat. Exiſtimarunt nonnulli, eas eſſe puras formas rerum natura conſtantium, ſeiunctas à corporibus, per ſe, ac diuiſim ſeorſum à Diuina mente ſubſiſtentes: & hanc cenſent fuiſſe opinionem Platonis: & id nituntur confirmare per nonnulla verba à Plat. in Parmenide, & in Timæo prolata: ideò & D. Thom. & Magnus Albertus, & Trapezũtius, & alij hanc aſſerunt fuiſſe Platonis ſententiam, ab Ariſtotele accuratiſsimè reiectam: cuius opinionis etiam mentionem fecit Philoponus in primum Poſter. Sed hæc opinio, vt longè abeſt à vero, ita etiam à recta Platonis ſententia: nam maniféſtiſsimè Plato in 7. de R.P. ait Ideam boni regnare in mundo intelligibili. In Timæo affirmat Mundi opificem imitatum fuiſſe ſempiternum exemplum, opificis autem exemplum in mente eius reperitur. Inſuper mundum ſenſibilem affirmat eſſe vnũ omnia continentem, quia ad vnius ſimilitudinem ſit formatus: id autem vnũ, ad cuius ſimilitudinẽ eſt formatus, & omnia continet, proculdubiò eſt mundus Idealis in prima mente refulgẽs. Sed ſuperuacaneũ eſt hac in re pluribus immorari, cùm omnes potiores Platonis ſectatores in hoc conueniant, quòd Ideæ non ſeorſum à diuina mente, ſed in mente diuina ſint collocatę: quæ ſi nonnunquam à Platone dicuntur formæ puræ, & ſeparatæ; non denotatur tunc, eas eſſe ſeparatas à diuina mente, ſed à rebus corporeis, & materiatis. Nil enim abſur-

absurdius dici, vel excogitari potest, quàm quòd dentur piscium, ferarũ, & similium puræ, & per se subsistentes essentiæ: formæ enim à materia seiunctæ intelligunt; ipse leo, vt ipse leo est, non valet intelligere; alioquin ipse leo non esset. Cùm itaq; Ideæ sint in diuina mente; non est putandum, quòd in ea sint vt accidentia in subiecto, vel vt forma in alia forma, vel vt pars formæ iuncta cũ aliis partibus; sed sunt ipsamet essentia mentis, vt cætera repræsentans, vt nata imitari, vt cætera omnia tanquam caussa includens. Et quamuis re, & substantia, nec inter se, nec à mente seiungantur; distinguuntur tamen ratione, & inter se formaliter; adeò, vt vna verè negetur de altera: non enim ipse homo est ipse leo, neque opifex ea ratione equũ producit qua hominẽ. Theologi duo Idearum genera in diuina mentè cõsiderarunt, duplicemque statuerunt Idealem mundum. Primò enim consideratur diuina essentia, quæ cùm sit immensa, innumera offert diuinæ menti; & hoc est verè, & absolutè vniuersum. Mox consideratur diuina mens, quæ æterna sua voluntate dicitur prędestinare, & prædefinire ea, quæ ad extra sunt producenda: & hic est mundus intelligibilis prædestinatus, ac prædefinitus: qui non est vniuersum absolutè, sed vniuersum est, in ordine ad ea, quæ produci debẽt. Mundus, & Ideæ primi ordinis, primęue considerationis, antecedunt voluntatem diuinæ mentis: quæ verò sunt se-

cundi ordinis, ſubſequuntur voluntatem. Ex Platonis ſentétia hoc duplex Idearum genus non ponitur; niſi dicamus primum genus cõſiderari eminentiſsimè in Deo, alterum cum formali diſtinctione in mente, quę magis propriè Ideæ nuncupantur: quas definiens dico: Idea eſt exemplar æternum rerũ natura producibilium, in diuina mente collocatum, per quod cuncta à primo opifice prodeuntia ei offeruntur, & producuntur ad extra. Ab Alcinoo breuiùs definiebatur, quòd eſſet exẽplar ęternum eorum, quę ſecundùm naturã fiunt: quæ definitio, ex relatione Procli, fuit primò tradita à Zenocrate. Sed ea, quæ à me traditur, cumulatiùs explicat naturam, & vtilitatẽ Idearum. Iurè Idea dicitur exemplar: nam ea tribus modis conſiderari poteſt; primò conſideratur in ſe, & eſt eſſentia; ſecundò conſideratur cum relatione ad diuinam mentem, & eſt eius intelligibile, ſiue intellectio; tertiò referri poteſt ad mundum ſenſibilem, & nuncupatur exemplar. Et quoniam hæc conſideratio eſt nobis familiarior, & notior; ideò pro genere in definitione accipitur. Inſuper in definitione additur, æternum, vt ſecernatur à cæteris artificum exẽplaribus: quæ non propriè, ſed ſimilitudine tantùm dicuntur non nunquam Ideæ: & cùm dicatur æternum, denotatur eſſe aliquid proprium, & verum: nam quod verè eſt, æternum eſt, vt rectè dicebat Plotinus. Additur, ſecũdùm naturam produ-

cibilium; vt manifestetur, quorum Ideæ sint: qua de re infrà agam. Additur, in diuina mente: quia, quamuis in vniuersa mentium latitudine locum habeant Ideæ; attamen propriè, & primò menti non participatæ conueniunt: aliis secundariò, & per primam. Demum explicantur duo præcipua munera Idearum: quorum primum est, vt sint intelligibilia primæ mentis, eiusque cognitio: Aliud est externa productio, à quibus duobus muneribus reliqua omnia proficiscuntur, vel cum eis iunguntur.

Cui conueniant Ideæ.

CAP. IV.

Voniam Idea est pura essentia, & forma, quæ verè intelligibile esse dicitur; proptereà in mente, cuius munus est intelligere, debet reperiri; & iurè quidem: nam mens, quæ eminentissima est, non cum receptione, & perpessione: quæ diminutionem præseferunt, intelligere debet; sed per essētiam propriam, & per sui in semetipsam conuersionem; adeò, vt in abiunctis idē sit intelligens, & intelligibile. In vniuersa latitudine mentium inueniuntur Ideæ, seruantes nomen, & conditiones Idearum: hæc tamen est differentia, quòd Ideæ in prima mente dicuntur non participatæ, in aliis participatæ; nam participantur ab anima, sine qua huiusmodi mentes non reperiuntur. Insuper, Ideæ

in prima mente solùm pendent à Deo; in subsequentibus verò pendent à mente prima, & ab Ideis in ea existentibus. Demum in prima mente Ideæ minùs sunt inter se distinctæ, in aliis distinguuntur magis, ob nexum earum cum anima. Diffunduntur Ideę à prima mente in alias, vt à Sole radij in alias stellas: ac etiá vt à Sole per radios effunditur vis illustrandi, calefaciendi, cæteraque gignendi, quæ à Sole per lumen fieri dicuntur; ita à non participata mente per Ideas effunditur vis, & facultas in aliarum mentium Ideas consimilia producendi. Et cùm in singulis mẽtibus insint Ideæ omnes, in singulis etiam inuenietur mundus intelligibilis; adeò, quòd tot intelligibiles mũdi ex Ideis consurgunt, quot sunt mentes. Extra terminos mẽtis, nõ ampliùs propriè sumpta Idea locũ habet; sed dum à mente descendimus ad animam, Ideæ in rationes commutantur: nam verè anima est ea, quę rationis est compos, quæ rationum munere ratiocinatur: & ea, quę mens simul, & indiuiduè apprehendit; anima cognoscit cum distinctione, & progressu ex vno in aliud: cùm tamen anima redditur compos mentis, ad Ideas consurgit: & cum eis nectitur, & coniungitur. Sub anima collocatur natura: & quia natura pendet ab anima; ideò in natura reperiuntur vestigia rationum, quæ semina nuncupantur, per quæ proximè gignuntur corporea, materiam includentia: in qua demum materia ea, quæ ex semi-

ſeminibus gignuntur, Ideisque proportione reſpondent, nuncupantur imitationes, participationes, proximi materiæ termini, ac demum vmbræ Idearũ. Et quoniam nos in hoc quaſi terræ antro ſumus collocati, in quo ſolæ volitant vmbræ rerum; cùm ea, quę verè ſunt, non cõſpiciamus, has vmbras magnifacimus, hæc verè entia exiſtimamus. Quòd ſi nobis fœlici ſorte contingat, vt munere Philoſophiæ caput animæ ſupra has tenebras eleuemus; tunc has quaſi laruas deſpicientes, eam ſolam verè vitam iudicabimus, quę à craſſo hoc corpore ſoluta eſt; tunc cum Propheta exultantes clamabimus; Dies vnus in atriis tuis Domine, pluſquam mille aliorum anni.

Quomodo in mente ſe habeant, & conſurgant Ideæ.

CAP. V.

IN ordine vniuerſi finis eſt ipſum vnum, quod ſupremũ eſt; ſub quo fine cauſſa efficiens collocatur. Et quoniam exemplar dirigit artificẽ ad finem; propterea Idea mediare dicitur inter finem, & opificem; eſt eminentior opifice, humilior fine; & conuenienter dici poteſt ſapientia opificis, rectaque ratio eius, per quam efficit opus ſuo fini congruens. Conſideratur opifex in primo ſigno, vt eſſentia eſt: mox conſideratur, vt cuncta intelligens, & producere volens; in quo ſecundo ſigno cõſurgunt Ideę.

Hoc denotauit Plotinus Enneade ſexta lib. 7. inquiens; Mens ſibi comparauit ſpectacula boniformia, cùm primùm contemplata eſt ipſam boni naturam: influxit nanque in mentem ipſum bonum, nõ omnino, ſicut ibi erat; ſed ſicut ipſa mens accipit. Ex quo conſtat, ad quod genus cauſſæ redigatur Idea: nam ea absolutè forma eſt, cùm ſit pura, & eminens eſſentia rei; at in ordine, & modo operandi, ad cauſſam efficientem redigitur: eſt enim ſapientia artificis, cuius vmbra eſt recta ratio humanarum artium, per quam artifices diriguntur; nõ autem ita eſt rerum forma, vt proximè eas formet, & conſtituat. Hinc patet inanes eſſe plurimas Ariſt. contra Ideas rationes; veluti dum inquit, non dari hominem ſine his carnibus, & oſsibus; inſuper, dum aſſerit, ſi vna omnium eſſet Idea, omnes eſſent vnus homo; & aliæ ſimiles: quæ omnes omni carent vi aduerſus propriam Idearum aſſumptionem, vt ex ſe cõſtat. Inſuper ex dictis conſpicuum eſt, cur à Platonicis Idea redigatur; non ad concauſſas, qualis eſt materia, & forma; ſed ad cauſſas. Nam cauſſæ illæ dicuntur, quæ abſolutæ, liberæ, & dominæ ſunt; qualis eſt finis, & efficiens; inter quas mediare Ideam oſtẽſum eſt. Demum patet ex Platonis ſententia, ob Ideas genera cauſſarum nõ reddi plura, quàm quatuor; vt perperam multi ex ſectatoribus Ariſtotelis tribuunt Platoni. Nam, vt recte in 13. Metaph. dixit Syrianus, Idea varia conſideratione

tione est caussa in triplici genere; vt forma, vt finis, & vt efficiens: præsertim tamen efficiens est, si respicimus ad rationem, & modum, per quem opus à caussa pendet; ad quem respicere debemus, dum numeramus genera caussarum. Cõstat itaque Ideam præsertim ad caussam efficientem redigi; quæ caussa efficiens à Platone sola, & absolutè caussa nuncupatur, vt in Philebo manifestauit; nec propterea ab Arist. dissentit, nisi in modo loquendi. Vt verò appareat, quomodo in prima mente consurgant Ideæ; considerandum est, quòd natura primi entis, quatenus proximè ab ipso vno pendet, eatenus vnitatibus, quasi seminibus fœcunda Ideas parit; easq́ue deinceps numeris maioribus, minoribúsve componit: nam quod proximè ab vno pendet, necesse est, vt sit prima sui origine multiplex; alioquin non recederet ab vno: nõ tamen ita est multiplex, vt in eo vnum etiam nõ refulgeat: nam ibi reperitur, & vnum ante Ideas, ex quo consurgũt numeri Ideas constituentes; & vnũ post Ideas ex vnitatibus consurgens; adeò vt Idea quælibet, sit quid vnum, multitudinis necessariò particeps. Et propterea Ideę omnes, & vniformes, & boniformes, & demum pulchriformes esse dicuntur. Nec horũ dantur in mente propriè Ideæ, cùm sint communia initia, & vires omnium Idearum, effusæ per omnes, quarum postrema est pulchritudo; quæ est splendor boni per Ideas effusi; Ideo in eo intelligibili

mundo duo considerantur termini, vnitas, & pulchritudo: Vnitas est terminus supremus, tanquam caput subsequentium: Pulchritudo est terminus postremus, tanquam fulgor mediorum postremò consurgens.

Conuenientia, & Differentia Idearum.

CAP. VI.

Voniam in mente & vnum, & multitudo, identitas, ac alteritas inueniuntur; propterea etiam Ideæ inter se conueniunt, & distinguuntur. Conueniunt primò, ratione initij, à quo pendent; omnes enim fluunt ab vno: conueniunt secundò, ratione mentis; omnes enim in mente reperiuntur: conueniunt tertiò, ratione finis, & vsuum, quos præbent; omnes enim cõsimiles præbent vsus: quartò conueniunt Ideę, quia à sola mente exactè apprehenduntur; ab anima verò solùm eatenus attinguntur, quatenus mente participat, & cum ea iungitur: Demum conueniunt, quoniam quælibet Idea est essentia viua, intelligentia, intelligibilis, verè ens, forma, & actus virtute imitabili præditus. Cùm autẽ Idea omnis sit imitabilis, dum exactè imitatur, recteque sine impedimento in materia exprimitur, pulchritudo consurgit; dum contrà, deformitas: nam pulchritudo in corporibus, est exacta Ideæ imitatio, ac similitudo, adeò, vt, subtracta materia, ad Ideã eleuemur, Ex quo constat, veram pulchritudinem

dinem non sensu, sed mente cognosci; & vmbram pulchritudinis esse natam nos eleuare à sensu ad mentem: materiam verò esse originem deformitatis. Dum dicimus Ideas communicari, vel participari; non est putandum corporeo modo id fieri, & per partes, & cum diminutione; sed modo incorporeo: non secùs ac à sensibili sua actio communicatur sensibus, & à luce lumen perspicuo. Distinguuntur Ideæ inter se, non sola nostra cogitatione, sed ex natura rei, & formaliter: quod ex eo maximè patet; quoniam ordo graduum, & participationum inde pendentium, non ex casu, fortuitóve concursu; sed ex originalium formarum distinctione pendet. In mente ita distinguuntur Ideæ inter se, vt in semine vis formandi caput à virtute formandi manum; & in anima ratio intelligendi leonem à ratione intelligendi ceruum. In prima tamen mente nō secùs sunt simul Ideæ diuersæ, ac in Sole sint simul diuersi radij, in cētro circuli variæ lineę. Et quemadmodum lineæ, & radij; quò magis distant à centro, vel à Sole; magis quoque distant inter se: ita sensim magis distinguuntur Ideæ, quò longiùs à mente recedunt; adeò vt demum in materia etiam magnitudine, & loco inter se distinguantur. Arist. in 12. Metaph. ob ordinem vniuersi, etiam in Duce, & Principe ordinem considerauit: at ordo Peripateticus est ordo eminentiæ, hic verò formalis.

Quorum non sint Ideæ.

CAP. VII.

Voniam nil superuacaneum est in vniuerso, & præsertim in mundo intelligibili; ac multorum inutiles prorsus essent Ideæ: propterea non omnium, sed eorum tátùm, quibus conueniunt, in diuina mente reperiuntur Ideæ. Primò, in ea non inest Idea suimet; tum quia nō se producit; tum insuper, quia non simul eidem in eodem duo conueniunt modi, quibus fit. Dicitur tamen prima Mens, Idea omnium, vt cecinit Orpheus: & aliqua ratione dicitur Idea participatæ mentis, animæ rationalis, & naturæ; quatenus hæc omnia sunt quoddam vniuersum, vmbra, & imitatio primæ mentis, & mundi intelligibilis eius. Insuper ea, quæ nata súnt effici, vel per naturam, vel per ártem efficiuntur: Si per artem, dubium est, an eorū sint Ideæ. Plato in 10. de R.P. etiam horum Ideas videtur ponere, cùm dicat, differens de Ideis; Deum vnicum constituisse lectum, & propterea vnius rei vnicam esse Ideam. Nec sat est, si dicas de lecto fuisse loquutum gratia exēpli; vt pateret, ita se habere de rebus physicis. Nam pariter eius sententia fuisset conspicua, si de homine, vel de leone eam protulisset. Propterea dicamus, eorum, quæ arte constant, partim esse, partim non esse Ideas: non esse quidem; quatenus ea proximè à mente non fiunt: esse verò, quatenus constantia arte, sunt

ſunt imitationes eorum, quę natura conſtant; Ars enim imitatur naturam; & propterea cùm dentur Ideæ eorũ, quæ natura conſtant, in virtute etiam dantur Ideæ conſtantium arte. Inſuper, vt docet Plotinus in lib. de Ideis cap. II. Artificioſa pendent à rationibus, numeris, & menſuris animæ rationalis; cuius cùm detur Idea, etiám in ea in virtute continentur Ideę arte conſtantium; propriè itaque horum nõ eſt Idea, modo tamen aliquo etiam eorum eſt. Inſuper ea, quæ natura producuntur, vel ſunt accidentia, vel ſubſtantiæ. Ariſtot. tribuit Platoni in primo Metaph. 29. quòd accidentium non poſuerit Ideas: quod tamen abſolutè verum non eſt: nam multorum, quæ apud nos accidentia ſunt, in prima mente, ex Platonis ſententia, reperiuntur Ideæ; vt Syrianus in 12. Metaph. Plotinus in lib. de Ideis cap. 10. aliique inſignes Platonici manifeſtarunt. Non tamen omnium accidentiũ ſunt Ideæ: vt proprietatum Ideæ non ſunt, veluti riſibilitatis, & ſimilium: ratio eſt, quoniam huiuſmodi proprietates pẽdent ab Idea eius, cuius ſunt proprietates; namque dans formam, dicitur tradere etiam ea, quæ per naturam ſequũtur formam. Pari ratione multorum accidentium non ſunt Ideæ, quoniam rediguntur ad Ideas ſubſtantiæ, cui conueniunt, & à qua pendent; vt caliditatis ad Ideam ignis; ſecundæ autem qualitates ex primis conſurgunt. At quorundam accidentium, & præſertim eorum, quæ

præcipua sunt, hominem perficiunt, nec ex hominis generatione consurgunt, dãtur Ideę: vt sapientiæ, iustitiæ, temperãtiæ, & similium: Vt in Phædro manifestauit Plato, dum asseruit; animas sursum ductas conspicere ipsam iustitiam, ipsam temperantiam, ipsam scientiam; horum tamen Ideæ in diuina mente accidentia non sunt. Neq; esset à Platonicis fundamentis alienum asserere, nõ ita dari Ideam sapientiæ, & virtutũ in Diuina mente, vt dantur Ideæ aliarum rerum; nam Idea sapientiæ est ipsamet sapientia diuinæ mentis, quæ est sapientia, vt est Idea omnium. In sapientia, ex sententia Platonis, eminenter continetur prudentia; quæ prudentia, ex eiusdem sententia, est virtus omnis, Sic itaque modo quodam, at non ita, vt aliorum, in Diuina mẽte reperitur Idea sapientiæ, & virtutum. Relatorum quoque in Dei mente, vt ait Alcinous, non sunt Ideæ, qua de re est dubitatio; quoniá frequenter fit mentio Ideæ æqualitatis, Ideæ similitudinis; vt exactè æquale, & simile denotetur: Propterea Aristot. in 13. Metaph. cap. 4. obiicit Platoni, quòd horum ponat Ideas, cùm tamẽ horum nec quidem vnũ genus sit. Syrianus, qui librum illum propterea exposuit, vt Platonis sententiam de Ideis à calumniis Aristot. vindicaret, inquit, duplicem esse relationem; vnam, quæ non sit substantia; alteram, quæ substantia sit: prima diuinæ menti non conuenit; altera conuenit, ne dum ex sententia

Plato-

Platonis, verùm etiam ex sentẽtia Aristotelis. Sic asserit similitudinis, æqualitatis, diuersitatis dari Ideas: quoniam res per alicuius Ideæ participationem similes, & æquales constituuntur. Sed, vt clariùs dubitatio è medio tollatur, dicamus relatorum non esse Ideam, quatenus in relatione consistũt; sed eorum esse Ideam ratione alicuius absoluti, quo innituntur, & in quo posita sunt. Addamus insuper de æqualitate, diuersitate, & similitudine loquendo, non propriè eorum esse Ideam; sed redigi ad ea, quæ genera rerum dicta sunt, nẽpe ad identitatem, & alteritatem. Secùs itaque horum dantur Ideæ, quàm aliorum, quibus magis propriè conueniunt. Substantiarum itaque præsertim sunt Ideæ. Verùm substantiæ adhuc sunt duplices, intelligibiles, & sensibiles: de intelligibilibus, vt de mentibus sub prima collocatis, est dubitatio, vtrum earum sint Ideæ. Numenius, Cronius, & Amelius, id affirmant; Porphyrius id negat: & proculdubio Porphyrij sententia magis est approbanda; quoniam substantiæ intelligibiles in se habent rerum Ideas, non autem valent habere Ideas sui. Insuper materia dicitur sinus informis, natus Ideis participare; at non recipiuntur in materia substãtiæ intelligibiles; sed prima & suprema omnium formarum, quæ in materia modo aliquo recipiuntur, anima est; ideo primò animæ, mox aliarum corporatarũ formarum Ideæ sunt. Non itaque mentium

ſunt Ideæ; ſed ſolùm ſimilitudine quadam dicere poſſumus mentem primam eſſe Ideam ſubſequentium; quatenus mentium omnium caput, & princeps, & veluti exemplar, ea eſt.

Vtrum mathematicarum formarum dentur Ideæ.

CAP. VIII.

Offertur hoc in loco nobis occaſio pulchræ conſiderationis: & eſt, vtrum mathematicarum formarum ſiue ad Arithmeticum, ſiue ad Geometram pertinentium, dentur Ideæ, vel ne. Et iurè de his ambigere cogimur: quoniam ex vna parte apparet, eorùm non dari Ideas, cùm Ideæ ſint ſubſtantiæ, hæc autem ſunt vilia accidentia. Confirmatur; quoniam Ariſt. in 1. de moribus cap. 7. aſſeruit Platonem non poſuiſſe Ideam numerorum, quia in numeris reperitur ordo, & prius ac poſterius: cùm autem numeri principatum obtineant inter conſiderata à mathematico, & Arithmeticam mathematicarum primam conſtituant; ſi eorum non dantur Ideę, longè minùs erunt aliorum; cùm Ideæ ſint formæ quædam primæ, eorum præſertim, quæ apud nos prima ſunt. Ex aduerſo Proclus inter Platonicos nemini ſecundus, in primum Euclidis manifeſtè aſſerit, rationibusque confirmat, rerum mathematicarum dari Ideas; & iurè quidem: niſi enim daretur Idea recti, Idea circuli, Idea lineæ: hæc nullibi

nullibi inuenirentur, & euanescerent mathematicæ scientiæ; cùm in materia nec rectum sine obliquitate, nec circulus exactè rotūdus, nec linea sine latitudine inueniatur. Propterea dicebat Plato, dum Mathematicus, gratia exempli, ducit lineam in puluere, non de ea ostensiones format; sed de illa, quæ in animæ essentia est inserta, & in virtutem imaginandi imaginem promit. Simplicius in tertium de anima frequenter indicat mathematicorū dari Ideas; & à rationalibus Ideis in animæ essentia insertis, inquit exprimi in phantasiam vestigia, & imagines earum; præcedente tamen excitatione ab externis sensibilibus facta. Insuper inquit communes has vulgò mathematicas nuncupatas, re vera scientias non esse, vt etiam affirmauit Plato in calce sexti de R.P. Et ratio est, quoniam minimè ad rationales Ideas eleuantur, sed solùm in illis imaginibus versantur. Et quamuis illæ imagines in phantasiam ab anima rationali expressæ sint, non autem ex sensibilibus externis depromptæ; attamen mathematicæ nuncupantur scientiæ ex abstractione, quasi sint de rebus per animā à sensibilibus corporibus abiunctis; quoniam illæ imagines sunt similes formis in materia existentibus, adeò vt ex illis depromptę esse videantur. Quæ itaque communi voce mathematicæ dicuntur, & in dictis imaginibus versantur; nec sciētiæ sunt, nec philosophiæ pars, immò nec re vera mathematicæ. Si quis autē

sunt Ideæ; sed solùm similitudine quadam dicere possumus mentem primam esse Ideam subsequentium; quatenus mentium omnium caput, & princeps, & veluti exemplar, ea est.

Vtrum mathematicarum formarum dentur Ideæ.

CAP. VIII.

Effertur hoc in loco nobis occasio pulchræ considerationis: & est, vtrum mathematicarum formarum siue ad Arithmeticum, siue ad Geometram pertinentium, dentur Ideæ, vel ne. Et iurè de his ambigere cogimur: quoniam ex vna parte apparet, eorùm non dari Ideas, cùm Ideæ sint substantiæ, hæc autem sunt vilia accidentia. Confirmatur; quoniam Arist. in 1. de moribus cap. 7. asseruit Platonem non posuisse Ideam numerorum, quia in numeris reperitur ordo, & prius ac posterius: cùm autem numeri principatum obtineant inter considerata à mathematico, & Arithmeticam mathematicarum primam constituant; si eorum non dantur Ideę, longè minùs erunt aliorum; cùm Ideæ sint formæ quædam primæ, eorum præsertim, quæ apud nos prima sunt. Ex aduerso Proclus inter Platonicos nemini secundus, in primum Euclidis manifestè asserit, rationibusque confirmat, rerum mathematicarum dari Ideas; & iurè quidem: nisi enim daretur Idea recti, Idea circuli, Idea lineæ: hæc nullibi

nullibi inuenirentur, & euanescerent mathematicæ scientiæ; cùm in materia nec rectum sine obliquitate, nec circulus exactè rotũdus, nec linea sine latitudine inueniatur. Propterеà dicebat Plato, dum Mathematicus, gratia exempli, ducit lineam in puluere, non de ea ostensiones format; sed de illa, quæ in animæ essentia est inserta, & in virtutem imaginandi imaginem promit. Simplicius in tertium de anima frequenter indicat mathematicorũ dari Ideas; & à rationalibus Ideis in animæ essentia insertis, inquit exprimi in phantasiam vestigia, & imagines earum; præcedente tamen excitatione ab externis sensibilibus facta. Insuper inquit communes has vulgò mathematicas nuncupatas, re vera scientias non esse, vt etiam affirmauit Plato in calce sexti de R.P. Et ratio est, quoniam minimè ad rationales Ideas eleuantur, sed solùm in illis imaginibus versantur. Et quamuis illæ imagines in phantasiam ab anima rationali expressæ sint, non autem ex sensibilibus externis depromptæ; attamen mathematicæ nuncupantur scientiæ ex abstractione, quasi sint de rebus per animã à sensibilibus corporibus abiunctis; quoniam illæ imagines sunt similes formis in materia existentibus, adeò vt ex illis depromptę esse videantur. Quæ itaque communi voce mathematicæ dicuntur, & in dictis imaginibus versantur; nec sciẽtiæ sunt, nec philosophiæ pars, immò nec re vera mathematicæ. Si quis autẽ

imaginibus non cōtentus, ad rationales Ideas ascenderit, quod Pythagoræ contigit; is verè mathematicus censendus erit, & eius mathematica re vera erit sciētia, & pars philosophię: quod indicauit Plato in sexto de R. P. inquiens, mathematica iuncta cū suis principiis scibilia esse. De his cumulatè Simplicius loquitur in tertium de anima in comment. 11. & 34. Affirmant itaque potiores Platonici, immò ipsemet Plato, mathematicorum dari Ideas, quæ substantię sint, & principia imaginum, in quibus versantur vulgares mathematici. Ex aduerso tamen eas non dari, priùs indicauimus. Propterea res est satis dubia, & à nemine hactenus cumulatè explicata. Nitar tamē ego ex Platonicis regulis, & principiis cōspicuā resolutionē elicere. Assero itaq; ex Platonis sentētia, ea quę tribuūtur his formarū vmbris in materia existentib. respondere Ideis, vt principiis earū. Asserit frequēter Plato, & ante Platonem affirmauit Pythagoras, Physica resolui in Geometrica, tanquā in principia; & Geometrica in Arithmetica; adeò vt numeri sint prima principia omniū: quæ cū proferātur de reb. in materia existētibus, longè priùs de earū Ideis esse vera putandū est. Et quoniā Physicarū formarū ꝓpriè sunt Ideę, ideo cogimur fateri mathematicorū nō propriè Ideas esse; sed quæ eorū cōmuniter nuncupātur Ideę, esse initia potiùs earū Idearū, quę ꝓpriè Ideæ nūcupantur. Hoc autem, quod dixi, esse verum, ex eo maximè patet;

patet; quia Ideas omnes esse numeros, & ex sibi conuenientibus vnitatibus cõsurgere, cùm Pythagoras, tum Plato affirmant. Dicimus tamen mathematicorum dari Ideas, quatenus intelligibiles illi numeri sunt principia, conditio, natura, & terminus omnium Idearum: & propterea valent Ideæ imagines mathematicorum in phantasiam expromere. Ideo rectè dicimus omnia certis constare numeris. Patet itaque, quid sit dicendum de numerorũ Ideis. Loquendo verò de geometricis figuris, & magnitudinibus, assero pariter earum propriè sumptas Ideas non dari; conuenire tamen eis Ideas duplici ratione: primò, quia in numeros resoluuntur, & eorum essentia numeri sunt: Idea autem ad essentiam pertinet: ideo Aristoteles in 3. de Anima cont. 11. loquens de essentia recti, dixit ex sententia Platonis, & Pythagoræ; Sit nanque dualitas. Insuper latiùs, & lucidiùs in septimo Metaphysic. 38. manifestat ex sententia Platonis numeros esse essentiam linearum, cæterarumq; magnitudinum. Prҿterea huiusmodi magnitudinibus conueniunt latè sumptҿ Ideæ, ratione infiniti, & termini, quæ sunt communia principia Idearum; munere quorum valet anima consimiles imagines expromere in phantasiam. Patet itaque, quomodo mathematicorum sint, & non sint Ideæ; nam ita sunt, vt potiùs principia Idearũ, quàm Ideæ nuncupari mereantur: ideo à Platone in calce sexti de R. P. nomine principij

fuerunt designatæ. Constat insuper, quomo-do eorũ Ideæ accidentia non sint, sed substantiæ; quomodo etiam physica in mathematica dicantur resolui; & demum, quomodo Aristoteles non iniuria dixerit Platonem non posuisse Ideam numerorum, quia in numeris reperitur prius & posterius: non enim posuit Plato ita Ideam numerorum, vt omnium esset Idea vna, sed distinctę sunt diuersarum specierum numeri; & ita distinctæ non propriè sunt Ideæ, sed natura, & conditio cæterarum Idearum. Sed non leuis se nobis offert dubitatio: quia si in rebus corporeis mathematica sunt posteriora physicis, & sunt accidentia; quomodo in mũdo intelligibili, & in Ideis horum exemplaribus, se habet econtra? Ad hoc dico, in rebus corporeis posteriora esse, & accidentia; non ea, quæ primò respondent Ideis mathematicorum, sed solùm externas eorum vmbras: quæ verò primò respondent Ideis mathematicorum, sunt substantiæ, & naturæ rerum, conuenientibus numeris absolutæ; munere quarum dicimus mathematica nos ad diuina eleuare, & physica in mathematica resolui.

Quorum sint Ideæ.

CAP. IX.

X hactenus dictis manifestè colligitur, Ideas propriè, & pręsertim esse substantiarũ sensibilium: quæ cũ diuidantur in materiam, formam,

&

& compositum, materiæ non est Idea, cùm sit exemplar diuinitatis expers, & sinus informis natus participare Ideis. Insuper compositi nō est Idea, quoniam compositum materiam includit; quæ materia, cùm non sit pars essentię, etiam non potest esse pars eius, cuius est Idea. Remanet itaque, vt solius formæ sit Idea: & quoniam forma est id, quod est compositum; ideo hac ratione asserimus dari Ideam hominis, & aliorum. Cùm autem Idea sit formæ, adhuc forma triplex est; vel indiuidua, vel in specie, vel in genere sumpta. Generum non sunt Ideæ; quoniam Idea est quid completum, & perfectum; genera carent postrema perfectione. Indiuiduorum etiam non sunt Ideæ; quoniam omnia in vna natura, & vna essentia conueniunt, cui respondent Ideæ. Specierum itaque solùm Ideæ sunt, vt in 10. de R.P. exemplo lecti cumulatissimè demonstrauit Plato. Neque assentiendum est Marsilio, viro alioquin doctissimo, qui nonnunquam censuit cū Platone, singularum animarum ratione præditarum distinctas esse Ideas; adeò, vt tot sint earum Ideæ, quot sunt numero animæ. Quæ sententia manifestissimè reiicitur per rationem, qua vsus est Plato in 10. de R.P. ad ostendendum vnius speciei vnicam esse Ideam. Cū itaque formæ in specie cōsideratæ Idea sit, huiusmodi forma adhuc duplex est; vel enim gignitur ex putri, vt vermes; vel ex semine: si ex putri, ei non conuenit Idea: nam quæ ex putri

fiunt, non primò, & per ſe; ſed potiùs per quandam cōſecutionem fiunt, & modo quodam ex euentu; quorum Ideæ non ſunt. Hinc fallitur Auer. in 12. Metaph.18. inquiens, Platonem ponentem Ideas reſpexiſſe ad eas menſuras, quæ in materia putri reperiuntur; & propterea à longè conſpexiſſe veritatem. At re vera ipſe magis à longè conſpexit ſententiam Platonis, cùm Plato genitorum ex putri non ponat Ideam. Inſuper viuentia, quæ ex ſemine fiunt, adhuc ſunt duplicia: vel enim fiunt à ſimili, vt homo ab homine; vel oriuntur ex nexu animalium diuerſæ ſpeciei, vt mulus, & lyciſca: illorum ſunt Ideæ, horum verò minimè, cùm ex præcipua intentione agentis non fiant; lupus enim lupum generare intendit: hæ tamen formæ continentur in virtute Idearum illorum animalium, à quibus producuntur. Id ipſum eſt dicēdum de Plantis, quæ per inſertionem ſurculorum ex nexu plantarum diuerſæ ſpeciei conſtituuntur; nec non de illis, quarum vna in altera, & ex altera oritur: nam, vt inquit Syrianus in 13. Mrtaph. ſunt hæc omnia poſteriùs genita, & aduentitia, & non ſolius naturæ opera, nec omnino ſecundùm ſuas rationes procedentis; ſed veluti iniuria affectæ, & fruſtratæ, ſeu ſuſpenſæ, & laborare coactæ. Prætereà partium quoque non dátur Ideæ; partes enim in Idea totius indiuiduè continētur. Demū mali, priuationū, negationū, ſecundarum intentionum nō ſunt

Ideæ:

Ideę: Idea enim eſt forma, & verè forma; malũ, & priuationes ſunt non entia; ſecundæ intentiones, ſi quid veri, & firmi includunt, ex primis habent. Patet itaq; ex his, quorũ non ſint, & quorum ſint Ideæ. Non me latet Scotum, & alios nõnullos ex Scholaſticis Theologis, longè plurium in Deo ponere Ideas: at ego Platonem ſum imitatus. Verùm nõ leuis oritur dubitatio: quia ſi mens per Ideas cætera cognoſcit, ſi nõ omniũ in ea sũt Ideę, nõ itaq; cognoſcet omnia; & conſequenter non omnia erunt ei curæ. Præterea, ſi multorum non dantur Ideę, quorum tamen homo ſcientiam habet, & quorũ dantur definitiones; nõ itaq; pro ſcientia, & pro definitione neceſſariæ erunt: cuius oppoſitum dicit Plato & in Timæo, & in 6. de R.P. & in Epiſtolis. Ad hæc dicendum, quòd quemadmodũ in generatione cætera omnia, quorũ nõ ſunt Ideę, pendẽt ab eis, quorũ ſunt Ideæ: vel ad ea modo aliquo ſeſe habent; ita de cognitione ſe habere putãdũ eſt: ea enim quorũ nõ ſunt Ideæ, cognoſcuntur per Ideas aliorũ; veluti partes cognoſcũtur per Ideã totius; artificialia per Ideas naturalium, quorũ ſunt imitationes; vel per Ideam animæ rationalis, in cuius numeris, & rationibus, tanquã in principiis, omnia arte conſtantia continẽtur; proprietates cognoſcuntur per Ideam eius, cuius ſunt proprietates; cætera accidentia ex notitia Ideæ rei, cui accidunt, & à qua pendent; relationes cognoſcuntur per fundamenta;

malum, vt malum, est non ens, & recessus ab ente, & propterea non intelligibile; cognoscitur tamen per Ideam entis, à quo recedit; indiuidua cognoscuntur per Ideam speciei: vt enim per Ideam vnam speciei multa indiuidua gignuntur, ita etiam per Ideam vnam singula cognoscuntur. Ideò rectè dicebat Simpl. in 2. de anima oculum per vnam albedinis rationem iudicare albedines omnes. Materia demũ intelligibilis non est, cùm nõ sit forma; cognoscitur tamen à diuina mente per id, quod in ea modus materiæ, & infinitum esse dicitur: Insuper cognoscitur per notitiam Idearum, quarum participationis est sinus, vel locus. Ideo rectè Aristoteles quoque asserit, materiam per se non esse natam intelligi.

Quos vsus præbeant Ideæ.

CAP. X.

T præclaræ, & eminentissimæ sunt Ideæ; ita plurimas, & eximias præbent vtilitates: quæ omnes in tres gradus distribuuntur. Primus pertinet ad mentem, secundus ad ordinem rerum, postremus ad hominem. Si ad primum conuertimur, conducunt Ideæ ad mentis cognitionem, & functiones munerum eius. Mens enim in se conuersa, per Ideas cognoscit omnia; cognoscens producit; productaque curat, & seruat: demptis Ideis, nec de cognitione diuinæ mentis, nec de rerum ab ea dependentia,

tia, nec de prouidentia rectè sentire valemus; vt Epicuro, & Peripateticis contigit. Dum cōsideramus vtilitates pertinentes ad secundum gradum, inueniemus fatum, & leges ab Ideis duci: cùm enim in natura sit constans, & certus ordo, non casu ei conueniens; debet ab ordine aliquo primo, firmo, & constanti pendere; huiusmodi est ordo Idearum in prima mēte. Insuper conferunt Ideæ ad nexum rerum pendētium ab eis; ad ascensum, & descensum graduum naturæ; ac consequenter ad antipathiam, & sympathiam partium Mundi; quæ non sine illustri admiratione à nobis frequenter cōspicitur; ex qua sympathia ducit ortum Magia naturalis, apud Ægyptios, priscosque omnes sapientes summopere commendata. Præterea conferunt Ideę ad rerum generationem: non enim semina gignerēt animalia, nisi vim formandi includerent; eam non includerent, nisi reciperent ab anima; ab anima eas recipere non possent, nisi in ea continerentur; non continerentur, nisi eas reciperet à mente munere Idearum, mens demum ab ipso vno Idearum capite. Accedit, quòd initia rerū mortalium prima debent esse æterna, alioquin nō essent initia; non autem darentur propria rerum principia æterna, nisi darentur Ideæ. Insuper conducunt Ideæ, vt res, quæ in materia sunt vmbræ, alicubi verè sint; quæ in materia fluunt, alicubi firmæ permaneant; quæ cum corpore solùm sunt sensibiles, alicubi sint in-

telligibiles; quę cum materia carent perfectione, per aliquid absoluantur, & perficiantur. Demum si ad tertium gradum, nempe ad hominem conuertimur, plurimas ex Ideis in eo refulgere vtilitates conspiciemus: conducunt enim ad eius scientiam, vt in proprio loco apparebit; nec valeret homo intelligendo attingere essentias rerum, nisi in eius anima per rationes Ideis respondentes essent insertæ; sensibus enim sola externa accidentia offeruntur. Arist. censet per sola vniuersalia, quæ sunt communes notiones, posse acquiri scientias. Plato eas communes notiones non renuit, immò necessarias iudicat pro scientia rerum; in eis tamen nō scientiam, sed opinionem potiùs positam esse affirmat: nisi enim anima per rationes ad Ideas eleuetur, & cum mente iungatur; nec propriè scire, nec intelligere dicitur; sed solùm rectè, vel perperam opinari. Ex quo nexu animæ cum mente, & Ideis pendet; quòd homo contemplationi deditus, dominatur, & imperat corpori, ne dum suo, verùm etiam cæterorum natura constantium. Demum ex rationum, Idearumque serie, ortum in homine ducit Diuinatio, & Prophetia: adeò, vt mirum videri non debeat, quòd dicitur à Plotino, intellectum contemplantis hominis, quamuis videatur esse in Oriente, tamen conspicere posse ea, quæ fiunt in Occidente; & cùm sit in vno loco, mirabiliter operari posse in alio plurimùm distante; ac insuper

super sua cogitatione alios mouere. Homo enim, dum verè contemplatur, iungitur cum suo principio, in eoque per animam reperitur; in quo non distant, sed eminenter iuncta sunt ea, quę apud nos distare videntur; adeo, vt per caussas ea videat, quæ aliis in effectis conspicere vix datum est.

An Aristoteles in disputatione de Ideis, cum Platone debeat conciliari.

CAP. XI.

Simplicius, Theophrastus, Priscianus, Lydus, Boetius, Ioannes Picus, & alij nonnulli viri celebres inquiunt, Arist. à Platone de Ideis loquente re vera nō dissentire; sed solùm esse litem in verbis: quatenus Arist. vel disputat cōtra fatuam de Ideis sententiam, quòd Ideæ sint formæ rerum naturalium abiunctæ, & seorsum à mente per se subsistentes: vel quatenus, quas Plato censet posse dici Ideas, & eodem nomine cum participantibus designari; Arist. magis ad terminorū proprietates respiciens, eodem nomine appellandas non censet; solum enim leonem nuncupat illum, qui ex carnibus, & ossibus constans, pelle, & pilis tegitur. Re vera tamen cōuenire eos affirmāt; quoniam eminens cōtinentia Peripateticorū, nil aliud est, nisi Idealis mundus Academicorum. Rem hanc ita sese habere, ex eo confirmari potest; quoniam fundamētum Idearum

est mens diuina, vt omnia includens, vt omnia diuinæ mentis offerens, vt omnium principium, vt nata imitari, & participari: quæ omnia à Peripatetico conceduntur, & propterea cogitur concedere Ideas. Hinc Arist. de Ideis mentionem nõnunquam facit: nam in 2. Physic. enumerans attinentia ad formam, inquit; Forma & Idea. Ex aduerso alij eos esse discordes affirmant: & in ea discordia nõnulli tuentur partes Arist. vt Alex. Pomponatius; alij Platonis, vt Syrianus, & multi ex Platonicis. Philoponus hac de re non sibi constat; in physicis nititur nonnunquam eos conciliare, in disputationibus contra Proclum lib. 2. ait eos conciliari non posse; adeò, vt magna hac de re sit lis. Proculdubiò summoperè falluntur, qui eos idem sentire affirmant: nulla enim alia de re accuratiùs Arist. contra Platonem disseruit, quàm de Ideis; manifestauit enim eas nec dari, nec illa munera præbere posse, quæ ab eis pendere asserunt Academici; destruxit, non ponendi modũ, sed absolutè positionẽ ipsam; manifestauit generationem, scientiam, & alia, quæ ab Ideis dicuntur prouenire, minimè per Ideas fieri, immò per Ideas non posse fieri; nullum vnquã vsum dereliquit Ideis; adeò, quòd si eas concederet, inutiles eas esse putandum esset; cùm tamen in vniuerso, ex sentẽtia eius, nil superuacaneum, nil inutile inueniatur. Asserere, quòd solùm reiiciat Ideas per se, & seorsum à mente subsistentes, nõ eas in diuina

mente

mente positas; est ostendere, se non perpendisse rationes Aristotelis contra Ideas: illæ enim vim habent absolutè contra Ideas quouis modo consideratas: absolutè enim inquit Arist. in 1. in 7. in 13. Metaph. Ideas nec pro rerum definitione, nec pro humana scientia, vel reminiscentia, nec pro rerum generatione, vt fiant à simili, neque pro rerum principiis esse ponendas: quia longè secùs hæc omnia fiunt, quàm per Ideas fieri existimauerit Plato; & cùm nullam præbeant vtilitatem, esse vaniloquia, & poeticas metaphoras affirmat. Propterea in 12. Metaph. 51. ait melius esse Deo nõ videre vilia, & mortalia, quàm videre. Accedit, quòd cùm Ideæ, ex præcipuorum Academicorum sententia, sint formaliter distinctæ; hanc distinctionem nunquam in prima mente concederet Aristot. qui eam esse simplicissimum actum affirmauit, expertem nedum materiæ, sed etiam modi materiæ; quem materiæ modum Academici cum Ideis permiscent, vt suprà apparuit. Longè etiam minùs valemus dicere, quòd dissentiat in modo loquẽdi; quatenus nomen hominis, & leonis solùm compositis cum materia conuenire existimauit; non autem diuinæ menti, vt natæ repræsentare, & imitari. Quoniam absolutè Arist. à mẽte diuina omnem distinctam producendi rationem remouet; solùm asserit esse caussam communem, vniuersalem, vniuersè ad omnia concurrentem; vniuersè enim Deus per Cœ-

li motum fouet omnem generationem: quòd verò hic, qui generatur, ſit homo, ille verò leo; non ex diſtincta diuinæ mentis Idea prouenire cenſet; ſed ſolùm ex eo, quia hic proximè fit ab homine, ille à leone: adeò, vt primum, & proprium principium generationis leonis, ſit corporeus leo ex ſententia Ariſtotelis, non autem Idea leonis, vt Plato exiſtimauit. Demum, quia Ariſtoteles nec rerum à Deo ſimplicem emanationem, nec mundi productionem ponit, ſed ſolùm conſeruationem à primo principio; iurè putandum eſt, nullo pacto conceſsiſſe Ideas, cùm nil admiſerit, quod Ideis ſit conſentaneum. Colligamus itaque Ariſtotelem per ſua fundamenta, & per ſuæ philoſophiæ initia Ideas minimè conceſsiſſe, ſed ſolùm in diuina mente cuncta inueniri putaſſe in eminentia, at non per diſtinctas Ideas: nam hoc conuenire cenſuit illi cauſſæ, quæ ſolùm eſt cauſſa communis, & nullius aliqua ratione propria. Ideæ enim ſupponunt id, cui conueniunt, diſtincta ratione diuerſorum eſſe principium; continentia verò in eminentia ſecùs ſe habet. At cùm ita ſentiat Ariſtoteles, nec poſsit cùm Platone conciliari; nos, dimiſſo Ariſtotele, cum Platone, cum Theologis, & cum priſcis mundi ſapientibus Ideas ſtatuamus, eaſq; magnificemus; de quibus Boetius in 3. de Conſol. metro. 9. ita cecinit:

Quem

Quem non externæ pepulerunt fingere causæ
Materiæ fluitantis opus, verùm insita summi
Forma boni, liuore carens: tu cuncta superno
Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipse
Mundū mente gerens, similiq; in imagine formans,
Perfectasq; iubes perfectum absoluere partes.

FINIS LIBRI
Tertij.

STEPHANI THEVPOLI, BENEDICTI F. PATRITII VENETI,

ACADEMICARVM Contemplationum,

LIBER QVARTVS.

DE ANIMA VNIVERSE CONsiderata.

Quid sit Anima ex aliorum opinione.

CAP. I.

PRAECLARA ea quidem sunt, quæ ad ipsum Vnum, ad Mentem, ad Ideasque pertinent; in quibus hactenus versati sumus. At quæ ad animam pertinent, præter id, quòd diuina sunt; nam vsque ad animam descendit diuinitatis fulgor (vt in Epistolis ait Plato) etiam hominis sunt propria; eique adeò accommodata, vt seorsum ab animæ cognitione, inanis, & superuacanea omnis alia cognitio censeri mereatur. Propterea Plato, in explicanda anima accuratissimum se præstitit; & iniuria profectò ab Aristotele in proœ-

prooemio de anima carpitur, quòd de anima differẽs, de ea sola hominis verba fecerit: nam Plato omnes animæ gradus latissimè manifestauit; nouit tamen solam animam rationalem absolutè, & verè animam esse; cæteras verò vmbras, vestigia, & idola animæ. Insuper nouit, quòd qui de hominis anima agit, de omni eius gradu loqui tenetur, cùm omnes inueniantur in homine; ideò commendatione, nõ reprehensione dignus est Plato. Quòd anima sit, adeò constat, vt superuacaneum sit in eius ostensione immorari. Quid ea sit, maximè latet, vt vnà cum Platone affirmat Aristoteles: ideò dicebat Plato, difficillimum esse se noscere; quia difficilè est cognoscere, quid sit anima. Insuper asserebat nos cõspicere animam, tanquam marinum Glaucum, suo decore, suaque prima forma destitutam; alienis sordibus fœdatam. Propterea nonnulli eam esse corpus putarunt: at corpus corpori absolutè nõ dominatur, nec principium est corporum, nec munera omnem corporum facultatem excedentia valet absoluere; quæ omnia manifestissimè conueniunt animæ. Alij existimarũt animam esse accidens: at accidens non per se subsistit, non supra corpus collocatur, non iungitur cum mente, non iudicat, nõ substantiam constituit, nõ sui, & aliorum est primum initium motus; quæ omnia ab anima proficiscuntur. Colligamus itaque vnà cum Platone, & Aristot. animam non corpus, sed incorpo-

ream esse; non esse accidens, sed substántiam. Verùm quæ sit hæc incorporea substantia, apprimè latet. Aristot. pro ea explicáda, summoperè in secundo de Anima laborauit; & præmissis variis distinctiònibus dixit, eam esse actum primum corporis physici instrumentarij, siue potentia viui: insuper dixit, eam esse primum principium nutriendi, sentiendi, cogitandi, loco mouendi. Hæc profectò verè de quadam anima dicuntur; at non semper ei cõueniunt, veluti dum à crasso corpore seiungitur; nec conueniunt omni animæ, vt animæ Dæmonum, cælorum, & mũdi; nec naturam, & essentiam animæ patefaciunt; sed potiùs cuius anima sit, & quid efficiat: nam hoc præsertim cognoscere expetimus, quid sit actus, & perfectio hæc, quæ in nostro corpore reperitur, & nostrarum operationum est initium; qua de re nihil exactè explicant Peripatetici.

Quid sit Anima, opinio Platonis.

CAP. II.

Lato in Phædro, & 10. de Legibus Animam esse dixit numerum se mouentem; quam definitionem sumpsit ex Philolao, Philolaus ex Pythagora. Peripatetici variis argumentis eam esse negligendam nituntur ostendere: sed quia ea definitio est obscura, ideo ab eius explicatione exordiar, vt inde appareat, inanes esse instantias omnes, quæ aduersus eam afferuntur.

Plato

Plato Pythagoram imitatus, per Mathematica iuuenibus tunc temporis familiarissima, res physicas explicare consueuit: ac per Geometrica præsertim res physicas, per Arithmetica res incorporeas declarauit; numeri enim magis conueniunt cum rebus abiunctis, magnitudines verò cum rebus corporeis. Et quoniã anima est mediæ cuiusdam conditionis, ideo per vtrunque eam explicandam esse censuit; quod optimè seruauit: nonnunquam enim eam explicauit per numerum, inquiens, esse numerum se mouentem: nonnunquam per figuram, & magnitudinem, vt in Timæo: dum in anima linearum intersectionem, & duplicẽ circulum considerauit. Explicans res physicas per mathematica, non censuit verè physica ex accidentibus mathematicis constare: sed vel per mathematica denotauit præcipuas illas mathematicorum rationes, & formas in præcedentibus explicatas; vel per conditiones rerum mathematicarum manifestare voluit analogia quadam conditiones rerum naturã constantium. cùm enim mathematica sint à materiæ fluxu, & inconstantia seiuncta; conditione quadam exacta, certa, exquisitaque participant, per quam maximè conferunt ad ingenij dispositionem, eleuationem, & rei latentis explicationem: & proptérea, vt ad numerum pertinet, seruata analogia dicimus quinque inueniri subordinatos numeros; Diuinum, substãtialem, animarium, naturalem,

& mathematicum: primus est vniformis, secundus immobilis, tertius se mouens, quartus ab alio motus, postremus imago aliorum, & externa eorum mensura. Diuinus consideratur in Deo in eminentia, vt in principio omnium: Substantialis cõuenit menti per Ideas, quæ essentia, vnitas, & ens primum dicitur: Animarius numerus, conuenit animæ per rationes: Naturalis, rebus Physicis per naturæ semina: Demum Mathematicus, qui imago est ab anima rationali in phantasiam expromptus. Anima est numerus, nõ quantus, & mathematicus, sed animarius; est numerus, non quidem numerans, sed numeratus, seipsum generans, in seipsum conuersiuus: & quoniam ex numero harmonia consurgit, ideo etiam anima harmonia esse dicitur; non quidem harmonia partium corporis, neq; harmonia quasi ta in sono, vel in voce collocata; sed harmonia ex substantialibus suis numeris consurgens, in suis rationibus, & generibus eam constituentibus posita: ex qua, tãquam ex caussa, cùm partium corporis, tùm motuum, vocum, & sonorum prodit harmonia, harmoniæque iudicium; & inde consurgit voluptas, qua ob harmonias, tanquam ob res sibi familiares, afficitur anima. Ex his colligo; primò, quòd cùm Plato in Phædone negèt animam esse harmoniam, in Timęo eam esse harmoniam affirmet, sibi minimè aduersatur: negat esse harmoniã quantam, vel ex partibus corporis consurgentem

tem; asserit esse harmoniam, altero iam explicato modo. Colligo insuper non rectè à multis culpari Platonem, quia asseruerit animam esse vel harmoniam, vel numerum: ipsi enim respiciunt ad numerum vulgarem mathematicum, ad harmoniam quantam, & ad eam, quæ qualitas, vel accidens est; cùm Plato longè altiùs eleuatus, de eminentiore harmonia verba faciat.

Qualis Numerus conueniat Animæ.

CAP. III.

SI explicare vellem numeros, proportiones, medietatesque omnes animæ conuenientes; ac insuper eorum conditiones, analogias, & significationes; præter id quod nimium in longum protraheretur oratio, etiam rem ab aliis actam agerem. Nam Marsilius Ficinus, Proclus, Chalcidius, & alij in Academia accuratè versati cumulatissimè de re hac verba fecerũt. Propterea ego in paucis solùm, & in eis quàm breuissimè immorabor. Conuenit varia consideratione animæ multiplex numerus. Primò in ea consideratur vnio, & vnitas, vt in proprio gradu particeps est diuinæ Vnitatis; ac etiam ratione suę totalitatis; est enim vnum quoddam totum. Et quoniam triplex consideratur totum, vnum ante partes, aliud ex partibus consurgens, tertium in singulis partibus; anima singulis his modis totum est; ea est totum ante

partes, dum cõſideratur, vt diuidua in eas: eſt totum conſurgens ex partibus, dum primò aſſumptis partibus conſideramus, quomodo ex illis ea conſurgat: eſt totum in ſingulis partibus, cùm anima ſit tota in toto, & tota in quauis parte. Inſuper conuenit animæ numerus binarius; & quia eſt nata diuidi; & quia in ea reperitur infinitum, & terminus, identitas, & alteritas; & demum conuerſio ad intelligibilia, & ſenſibilia. Et iurè conuenit animæ binarius, cum vnitate coniunctus: nam menti ſupra animam, præſertim vnitas cõuenit; corpori infra animam, ſolum infinitum; animæ mediæ, conuenit propriè dualitas, quaſi infinitum cum vnitate coniunctum. Inſuper animę tribuitur ternarius numerus: tum ratione principij, medij, & finis eius: tum quia in ſe manet, ad infera progreditur, reuertitur ad ſuperna; inſuper fluit ab vno, recedit ab eo, reflectitur in illud: tum demum, quia, vt inquit Proclus, animæ natura in tria diuiſa eſt, in ſubſtantiam, potentiam, & actionem; inſuper ſubſtantia in eſſentiam, harmoniam, & ſpeciẽ; eſſentia in propriè ſubſtantiam, idem, & alterum; ſic ternario numero anima gaudet, eoq; referta eſt. Inſuper conuenit ei numerus quaternarius: quatenus in materiam eſt procliuis, quatuor qualitatibus, quatuor elementis, quatuorque humoribus contemperatam; & ea quatuor præcipuis facultatibus eſt prædita, nutriendi, ſentiendi, loco mouendi, & intel-

intelligendi. Sed vt cæteros numeros, eorumque cum anima conformitates prætermittam; præsertim tribuitur animæ numerus quinarius & septenarius. Quinarius, quoniam & ex quinque rerum generibus, & quinque modis anima componitur, vt infrà apparebit: insuper, quoniam quinque in anima considerantur; primò, substantia eius; secundò, harmonia rationum eius; tertiò, species ex partium, rationúmve concordia consurgens; quartò, virtus eius; quintò, actiones: & propterea, vt ait Proclus, animæ consideratio in quinq; potissimum capita distribui debet. Præterea, vt anima ex diuidua, indiuiduaq; natura cõstat; ita quinarius ex primo pari, primoque impari componitur. Demum, vt anima in vniuerso media est; ita quinarius in vniuerso numero, nempe in denario, medius conspicitur. Septenarius verò numerus cõuenit animæ; quoniam septenarius includit vnitatem, vt copulam geminæ trinitatis, ex quibus vnà cum copula tertia consurgit trinitas; adeò, vt in septenario ter omnis perfectio reperiatur: sic in anima reperitur perfectio ratione principij, medij, & finis; ratione conuersionis, ad supera, in se, & ad infera. Hinc rectè ait Proclus; Numerus septenarius est numerus Apollini dicatus, omnis consonantiæ parens; quoniam in vnitate, binario, & quaternario, ex quibus septenarius resultat, primum bisdiapason reperitur. Hinc Plato pro animæ

compoſitione ſeptem recipit numeros, in quibus omnes harmonicæ rationes comprehenduntur. Inſuper etiam vſq; ad ſeptimum gradum, vt aiunt Muſici, omnis vocum diſcrepãtia progreditur. Non iniuria itaque Plato vtitur ſeptenario pro compoſitione animæ. In numeris quoque animam cõponentibus conuenienti ratione omne medium reperitur: in eis eſt medium Geometricum, rectè legum inſtitutioni reſpondens; de quo Plato in ſua R. P. ait, per illud ciuitates rectè gubernari: reperitur medium Muſicum, quod iuſtitiæ ſimilitudo eſt: Demum reperitur medium Arithmeticum, quod Pacis celebre ſignum nuncupatur. Hac itaque ratione, & modo, cum mira ſignificationum fœcunditate, Plato ex numeris cõſtare animam affirmauit. In qua etiam figuras conſiderauit, circulum ſcilicet, & triãgulum: quoniam, vt anima prima eorum eſt, quæ ad corpus vergunt; ita hæ figurarum omnium, cùm rectilinearum, tum curuilinearum primæ ſunt. Inſuper, animæ per mentem conuenit orbiculatio; per naturam propriam progreſſus, & rectitudo; ideò cùm rotunda, tum recta figura in anima reperitur. Mitto cæteras circuli, & trianguli cum anima conuenientias: ſat mihi eſt capita attingere; vt appareat; quales ſint numeri, & figuræ, quæ in anima à Platone conſiderantur.

Quomo-

Quomodo anima dicatur mouere seipsam, & esse initium motus.

CAP. IV.

Vltiplex profectò est motus; & præsertim quadruplex, ex sentẽtia Platonis, considerari potest. Primus est motus materiæ mundi, de quo loquitur Plato in Timęo inquiens: Ante mundi generationem materia fluctuabat, inconstanti, inordinatoque motu mouebatur. hic motus potiùs est fluxio, inconstantia, priuatioque termini, & ordinis; quàm verè motus. Alter est motus physicus corporum natura cõstantium. Tertius est motus animæ. Quartus mentis: nam mens, quamuis dicatur immobilis; attamen ei conuenit motus, quatenus ex se excitatur ab esse ad agere. Prætereà menti conuenit motus, non quidem transitiuus, sed pro genere rerum sumptus, vt in præcedentibus apparuit. Anima motu animario se mouet, qui motus multiplex est: Ideo Plato in 10. de Legibus dixit, nomina motuum animæ esse, velle, considerare, consultare, opinari, lætari, dolere, metuere, odisse, diligere, & similia: adeo quòd anima, nedum se mouet, quia ex se excitatur ad trãsitiuum motum, & est initium eius in corporibus; verùm insuper, quia motibus aliis se mouet, qui metaphoricè motus nuncupantur: quibus motibus dicitur se mouere, quoniam sunt actiones immanentes, nõ transeuntes. Et quemadmodum in anima v-

nitas non destruit diuisionem, nec diuisio remouet vnitatem; ita motus in ea non destruit statum, nec status motum: quoniam ratione diuersorum ei conuenit motus, & status; vt ratione diuersæ conditionis, cœlum dicitur, & moueri, & esse immobile. Ex his patet rectè à Platone animam dici numerum se mouentem: quæ definitio approbata à Zenocrate, ita ab eo explicabatur, quòd anima esset substantia secundùm numerum vna, ex substantiis multis conflata seipsam mouens. Sic Cicerò, quod debuit Platoni tribuere, perperam tribuebat Aristoteli, dum entelechiam ab Aristotele pro genere in definitione animæ sumptam dicebat denotare perennem motum: quod, vt longè abest à sententia Aristot. ita maximè est consentaneum opinioni Platonis; verè enim anima est motus perennis ex Platonis sententia. Quòd si etiam per clariores terminos volumus Platonicam animæ definitionem latiùs explicare, dicere valemus: Anima est substãtia incorporea, à mente pendens; ex rerum principiis, & generibus conuenienti ratione, & numero ita conflata, vt ex se moueatur; & iuncta corpori sit primum initium transitiui motus.

Ita censeo ego posse latiùs breuem illam definitionem explicari.

Quæ

Quæ à Peripateticis obijciuntur Platoni, & an debeant conciliari.

CAP. V.

IN multis profectò Plato, vt attinet ad animæ naturam, & conditionē, ab Aristot. carpitur. Primò ei obiicitur, quòd dicat eam ſe mouere; cū nihil in ſe agat, nil à ſe patiatur: Si enim idem ſe moueret, plurima ſequerentur abſurda, ab Ariſt. in 8. Phyſic. poſt cont. 40. latè explicata. Inſuper anima non poteſt ſe mouere, nec propriè ſumpto motu, nec eo ſumpto metaphoricè: non propriè ſumpto; quia omne, quod eo motu per ſe mouetur, eſt in loco, vt inquit Ariſtoteles in primo de anima. 38. anima autem non eſt in loco: neque etiam ſe mouet motu metaphorico, qualis eſt ſentire, conſultare, & ſimilia; quoniam, vt inquit Ariſtoteles in primo de anima 65. Non anima ſentit, vel intelligit, ſed homo per animam. Inſuper Plato ait non mentem, ſed animam eſſe primum principium tranſitiui motus: Ariſt. animā à mente non ſeiungens ait, cœleſtes mētes mouere cœlū; & eſſe primū, & propriū initiū motus cœli. Præterea carpitur ab Ariſt. in 2. de anima 26. quoniam Plato abſolutè animā ſtatuit iungi cum corpore; & non explicat, quale debeat eſſe id corpus, in quo ea recipitur. Inſuper in Prœmio de anima arguitur Plato: quoniam agens de anima, non de ea vniuersè, ſed de ſola hominis anima verba facit; relata enim

definitio, soli animæ hominis videtur conuenire. Demum motus est secundus actus, anima ab Aristot. in 2. de anima dicitur actus primus; motus est accidens, anima est substantia; iurè itaque in multis culpandus videtur Plato. Nituntur nōnulli, è quorum numero præcipuus est Simplicius, Arist. cum Platone conciliare: sed manifestissimè falluntur. Profectò de nonnullis sola est lis in verbis; at de præcipuis re vera dissentiūt, re vera inter se pugnāt, quorum lis à principiis ducitur: vario enim modo de Ideis, & rationibus sentiunt; pariter de rerum generibus componētibus animam; de dependentia, & distinctione rationalis animæ à mente, de modo operandi animæ; & de primo initio motus. Propterea non sat est dicere, vt ait Simplicius, Platonem latiùs accipere motum, quàm faciat Aristot. & non loqui de motu corporum, de quo loquitur Aristot. nam etiam eo latè sumpto motu, non propriè anima se mouet ex sentētia Arist. cùm debeat semper moueri ab obiecto; immò Aristot. in 8. Physic. ait esse absurdum, vt idem sit docēs, & addiscens; & in primo de anima negauit animam sentire, vel intelligere, sed corpus per animam; & profectò hi non sunt motus corporum, & propriè sumpti. Pariter non satisfacit, quod dicitur à Simpl. in 8. Phys. 44. dū inquit animam se mouere, nō vt quod simplex; sed vt includens varias rationes, per quarum aliquam sit in actu, per aliam in potentia. Hoc
equi-

equidem ex sententia Plat. rectè est dictum, at cum Aristot. dici non potest; qui in anima rationes non concedit, nec censet per rationem vnam in anima excitari aliam; sed solùm adeptionẽ vnius, esse initium adeptionis alterius. Dicamus itaque Arist. verè dissentire à Platone, & nitamur Platonem à calumniis Peripateticorum vindicare. Dum inquiũt, nil se mouere posse, ne idem respectu eiusdem sit in actu, & in potẽtia: dicamus, idẽ nõ posse esse in actu, & in potentia per eandem rationem, sed per rationes distinctas id contingere posse; & præsertim loquendo de motu rei incorporeę, qui est actio quædã sine propriè sumpta perpessione: & hoc affirmamus necessario debere conuenire primo mouenti, vt deinde valeat esse initium motus aliorum: immò in hoc arguendus potiùs videtur esse Arist. qui non valuit rectè explicare, quomodo anima, cùm ex se non excitetur, nec se moueat, valeat mouere corpus: nam dixit animam mouere, quia ex actu imaginationis alteratio consurgit in instrumentis motus; post quam primam alterationem moueatur corpus munere distinctionis, & nexus partium eius. Verùm neque ea alteratio est necessaria, cùm frequenter sine ea fiat motus; neque etiam necessaria est distinctio membrorum, cùm anima moueat cœlum sine vlla alteratione, moueat vehicula sine instrumentorum distinctione; sed verè solùm, quia anima ex se per distinctionem rationum,

& ex sui natura excitatur, valet proximè mouere aliud. Anima se mouet, sed motu animario absque propriè sumpta actione, & perpessione; non secus ac dum dicimus ex se lucere Solem: & hic nuncupatur motus primus rei incorporeæ conueniens; ex quo consurgit motus secundus, qui corporum est. Sic non sequuntur absurda, ad quæ deducit Arist. in 8. Phys. Præterea dum Arist. inquit, omne, quod mouetur, esse in loco: id verum est de eo, quod mouetur motu secundo, & motu corporum. Dum addit, animam nec sentire, nec intelligere; sed hominem per animam. Ad hoc dico primò, animam sentire, & intelligere; nisi tanquã totum proximè sentiens, & intelligẽs; saltem táquam primum principium; est enim anima, etiam ex sententia Arist. in 2. de anima, primũ principium nutriendi, sentiendi, &c. ideo dixit in initio tertij de anima: De particula animæ, qua anima cognoscit, & sapit: & in cont. 4. de intellectu, quod omnia intelligit. Addo secundò, per fundamenta Platonis rectiùs nos seruare posse animam intelligere, consultare, & reliqua obire munera, quàm ex sententia Arist. Ratio est; quoniam ex opinione Platonis insunt in anima rationes rerum, per quas intelligit; quæ non insunt ex sententia Arist. & anima iuncta vehiculis sentit, mouet, & intelligit; quamuis non adsint instrumenta corporis. Præterea, si Arist. mentem non seiunxit re ab anima, & mentem posuit proximum initium

tium motus in cœlo, errauit profectò: vt enim ratiocinatio à simplici intuitu rei distinguitur: ita ratio ab Idea, & fundamẽtum rationis à fundamẽto Ideæ seiungi debet. Et quoniam in Ideis consideratur indiuiduũ sine progressione, in ratiocinatione consideratur diuisio quædam, & progresßio ex vno in aliud; ideo ratio, & non idea, anima, & non mens est proximum initium transitiui motus corporum; nec datur in mundo trãsitus ex vno extremo in aliud sine conuenientibus mediis. Præterea, dum vlteriùs dicitur, quòd Plato non determinat, quale debeat esse corpus, cum quo iungitur anima: dico hac de re potiùs Aristotelem esse culpandum, qui animam nimiùm posuit cum corpore complicatam, quàm Platonem. Potest seruari anima, nedum in corpore instrumentario, verùm etiã in corpore non instrumẽtario: immò semper anima proximè in corpore non instrumentario tenui, & puro recipitur, & per illud iungitur aliis; quod exactiùs à Platone fuit explicatum, qui de variis animæ vehiculis sæpe loquitur, quàm ab Arist. Et quando additur, quòd Plato de sola hominis anima loquitur: respondeo, cumulatißimè à Platone animam in nutrientem, sentientem, & ratiocinantem fuisse sæpè diuisam; exactè omnem eius partem in Timæo, in lib. de R.P. & alibi fuisse explicatam. Quòd si data definitio soli animæ hominis videtur conuenire, id cõtingit duplici de caussa: primò, quo-

niam in homine omnis animæ gradus reperitur: secundò, quoniam verè, propriè, & absolutè anima ea sola est, quæ compos est rationis; reliquæ sunt vmbræ, idola, & vestigia animæ. Et dum postremò dicitur, motum esse accidens, & actum secundum: respondeo, actionem animæ, & motum secundum, qui corporum est, esse accidens, & secundum actum; at substantialem animæ numerum, qui ex se excitatur, & ratiocinatur, denotatum per numerum se mouentem, proculdubio esse substantiam, & actum primum, initium secundi; ad quem numerum se habet primus ille motus, tanquam affectio insequens naturam eius, & nobis patefaciens animæ conditionem.

De Animæ generatione.

CAP. VI.

PLato in Phædro, nedum asserit, sed etiam demonstrat animam esse ingenitam; in Timæo abundè de animæ generatione verba facit; adeò, vt sibi constare non videatur. Philoponus in disputationibus contra Proclum, nititur apparentem contradictionem soluere inquiens, animam rationis compotem à mente, sola ratione distingui: ea enim, vt abiuncta, dicitur mēs, siue intellectus; vt iuncta corpori, dicitur anima: in prima consideratione est ingenita, in altera genita est cum generatione corporum. Fallitur vir hic sapiens: primò, quia, ex sententia Platonis, anima, nedum ratione, sed etiam

re,

re, distinguitur à mente: secundò, quia Plato in Timæo explicans animæ generationẽ, non ad coniunctionem cum corpore; sed ad naturam, & essentiam animæ respexit; vt mox apparebit: demum, quia in Phædro non mẽtem, quam vbique statuit immobilem, sed animam se mouentem, ex eo, quia se mouet, asserit ingenitam. Platonici varia de re hac dicunt: sed, vt rem paucis perstringam, assero, apparẽtem contradictionem pendere ex æquiuocatione termini, generationis. Nam generatio dicitur; cùm de his, quæ solùm fiunt, & non sunt; tum de his, quæ & fiunt, & sunt: anima est, & fit; vt est, non gignitur; vt fit, gignitur: corporea, cũ solùm fiant, & non sint, solùm gigni dicuntur. Præterea, quia anima media est in vniuerso, & est primum initium motus, ac insuper pendet à mẽte, & Idea; ea, vt initium primum motus, non fit; sic consideratur in Phædro: at dum consideratur absolutè, vt pendet à sua Idea; quę in Timæo dicitur Patera, in qua commixtæ sunt animæ; sic est genita. Demum, vt est semper, dicitur ingenita; vt est constituta ex primis principiis, & generibus rerum, genita est. Sed dubitatio oritur; quia si mens pendet à Deo, & ea quoque includit omnia principia rerũ; cur Plato in Timæo non ita posuit mentis generationem, vt posuit eam animæ? Ad hoc respicientes nonnulli, suspicati sunt ex opinione Platonis, solum Deum esse mentem; sub Deo locari animas, quæ eius redderentur

compotes; & propterea primò animę aſsignari generationem, non mentis. Quæ ſententia, quamuis probabilitate non careat, attamen ob varia apprimè dubia eſt: ideo, nedum à potioribus, ſed etiam ferè ab omnibus Platonicis, ſupra animam gradus mentium ponitur ſub Deo ordinatarum. Ad dubitationem, cur Plato earum non ponat generationē; reſpondeo, id non facere, quoniā mentes ſolùm ſunt, & nō fiunt: ideo Plato loquens de mundi generatione, ponit primò diſtinctionem inter ea, quæ ſolùm ſunt; & ea, quæ fieri dicuntur. Præterea non ponit mentis generationem; quoniam generatio ex Idea pendet, mens ſolùm manat à Deo, non per Ideam gignitur; nam Ideæ ad mentem pertinent, & in ea ſunt; ideo ſolùm ordinata ſub mente, gigni dicuntur. Cùm anima à Platone dicatur genita, non propriè ſumpta generatio, & in tempore facta denotatur; ſed ſolùm indicatur æterna emanatio à primo opifice per eius Ideam, & præſertim aſſerendo mundum eſſe ęternum. Animæ non vna, ſed triplex conuenit generatio: prima eſt dependentia à mente per propriam Ideam, & cōpoſitio eius ex primis principiis, & generibus rerum: altera eſt complicatio eius cum corpore, quæ rectiùs dicitur deſcenſus, quàm generatio: poſtrema eſt, dum à ſe egreditur, inferiores vitas generat, cum virtute imaginandi iungitur, ac mox excitata in ſe redit; in hoc enim ſtatu conſideratur & generatio

ratio progrediẽtis vitæ, & regeneratio ſuimet in reditu in ſeipſam; abſolutè tamen regeneratio animæ eſt eius reditus in cœlum: quæ regeneratio à Plat. in lib. de Regno ſub ænigmate denotatur, dum inquit, regnante Saturno moueri cœlum ab occaſu in ortum, & homines naſci ſenes, mori pueros; hæc enim regeneratio ſenium animæ præſupponit, & dicitur fieri regnante Saturno, hoc eſt, præſertim munere contemplationis.

De Animæ compoſitione.

CAP. VII.

Vò longiùs ab ipſo vno recedimus, eò magis labimur in multitudinẽ; quò magis diſtamus à primo ſimplici, eò magis in compoſitione verſamur. Et quoniam anima in tertio gradu collocatur; iurè maior, cùm diſtinctio, tum compoſitio in ea reperitur, quàm in mente: immò cũ anima ſit omnium media, ſit nexus omnium, iurè in ea omne compoſitionis genus debet modo aliquo reperiri. Anima varia conſideratione quinque modis dicitur compoſita; primò ex rerum initiis, & generibus; ſecundò ex numeris; tertiò ex numeroſis concentibus; quartò ex initiis figurarum, triangulo ſcilicet, & circulo; quintò ex principiis motuum. Et quoniam ſimile ſimili cognoſcitur; ideò his compoſitionibus anima, nedum cuncta ligat, ſed etiam cuncta cognoſcit, eſſentias, nume-

ros, concentus, figuras, & motus. Quòd si Plato in Phædro compositionem ab anima videtur remouere; putandum est, illum tunc ab anima, tanquam à principio constituente corpora, remouere eam compositionem, quæ cõuenit corporibus. Aristoteles etiam in anima nouit compositionem ex variis facultatibus; ex intellectu agente, & possibili; ex non esse, & esse. At Plato exactiùs animæ conditiones, & naturam explicans; ob rationes rerum, quas in anima posuit, & diuersa genera, ac principia, quæ in anima considerauit; præter compositionem ab Arist. positam, etiam alias explicare valuit. Demum, quia vnumquodque eatenus est, quatenus ipso vno participat; ideò multitudo animæ, vnionis, tanquam capitis, est particeps; eiusque compositio, ratione vnionis, est particeps simplicitatis; adeò, vt in ea, nec multitudo vnitatem, nec compositio simplicitatem, nec motus statum destruat.

Quòd anima sit mediæ cuiusdam naturæ, & conditionis.

CAP. VIII.

On iniuria prisci omnes Theologi, & cum eis admirabilis Plato, animã mediæ cuiusdam naturæ, & conditionis esse affirmarunt: quos sectatus Plotinus, accõmodatè asseruit eam in Orizonte, siue in termino, & nexu æternorum, & mortalium esse collocatam. Nam si ad omnia respi-

respicimus, quæ ad animam pertinent; in omnibus mediam animæ naturam, & conditionē inuenimus. Dum ad generationem conuertimur, ea est media inter genita, & ingenita: est genita, vt ab Idea sua pendet, vt declinat à se, vt iungitur cum corpore; & idolum sui, ac secundas in eo parit vitas: est ingenita, ratione suæ præstantioris, stabilisque portionis; quæ & intelligens, & indiuidua est. Ideo quæ sunt supra animam, solùm sunt, non fiunt; quæ infra animam, solùm fiunt, non sunt: anima verò simul & esse, & fieri dicitur. Insuper, quæ sunt supra animam, indiuidua sunt solùm, & tota simul; quę infra animam, penitus sunt diuisibilia; anima, cùm indiuisibilis in se est: tum diuisibilis, vt operatur, & in corpore recipitur. Præterea, quæ sunt supra animam, solùm intelligunt; quæ infra, sunt expertia rationis, & mentis: anima per rationes, & nexum cum Ideis, ratiocinatur, & modo aliquo intelligit. Insuper, quæ sunt supra animam, in sola æternitate degunt; quæ infra animam, in solo tempore; in anima simul, & finis æternitatis, & initium temporis reperitur. Præterea, quæ sunt supra animam, penitus sunt abiūcta à corpore; quæ infra animam, corporata penitus: anima medio modo se habens, viuit abiuncta, & iuncta cū corpore; præsertim tamen cum corpore tenui, quasi medio inter corpus, & incorporeum. Insuper, quæ sunt supra animā, sunt supra motum; quæ infra animam, subiiciun-

tur motui, & agitatur ab alio: anima medians, est initium motus aliorum, & mouetur ex se. Præterea quæ sunt supra animam, in se conuersa intelligunt; & actus primus à secundo, hoc est, intelligens ab intellectione, in eis non distinguitur: quæ sunt infra animam, solùm tendunt in aliud, & semper secundus actus distinguitur à primo: anima tũ in se, tum ad supera, tũ ad infera cõuertitur; & actus secũdus eius, partim non distinguitur à primo, vt in parte eius ingenita, & manente: partim distingitur, vt in parte genita, & progrediente. Præterea mens non progreditur, vel à se recedit; sed solùm in se manet, aut participatur: quæ sunt infra animam, solùm sunt alterius: anima simul & in se manet, & à se labitur, ac progreditur in aliud. Demum mens fruitur vita simplici, semper fœlici, & vera; quæ sunt infra animam, sunt permixta cum morte, veram vitam non viuunt, fœlicitate non participant: anima media, mediam viuens vitam, fœlicitatis, & miseriæ, vitæ, & mortis est capax. Propterea Magi eam Lunæ dixere similem, cuius pars vna lucet, altera tenebricosa est: & iurè anima ita se habet, cùm sit postremus diuinitatis gradus; qui proximè cum natura, & rebus corporeis complicatur. Cùm itaque anima mediæ conditionis sit; iurè ancipitis est naturæ, & vitam omnem viuere valet, & à priscis Prothei imagine designabatur; iurè cognitu est difficilis; iurè eius operationes mediæ cuiusdã sunt

condi-

conditionis, & ea frequenter nominibus extremorum designatur; nonnunquam enim mens, nonnunquam natura nuncupatur. Ita quoque conuenienti ratione in ea omne medium inuenitur, & Geometricum, & Arithmeticum, & Musicum; vt in omnibus appareat admirabilis animę conditio, & natura eius exquisitissimè media. At inquiunt Peripatetici, inter abstractum, & materiatum non dari medium; pariter inter mortale, & æternum: quomodo itaque anima inter ea mediare dicitur? Ad hoc dicẽdum est, inter ea non dari ita medium, vt sit aliquid, quod ratione suæ substantiæ, partim pendeat, partim nõ pendeat à materia; & partim sit mortale, partim æternum: at non propterea inficiari debemus, dari medium, quod per participationem cõditionum conueniat cum extremis; immò etiam Auer. in 2. physic. 26. formam hominis mediam esse affirmat.

An omnis Anima sit immortalis.

CAP. IX.

Idetur nonnunquam Plato omnem animam, nedum hominis, verùm etiam iumentorum statuere immortalem; & præsertim, dum in Phædro animam ex eo ostendit esse immortalem, quia seipsam mouet.. Inquit enim; Anima omnis immortalis est: quod enim semper mouetur, immortale est; quod verò aliud mouet, ab

alioque mouetur, cùm terminum habeat motus, terminum habet & vitę: solum ergo, quod seipsum mouet, quia nunquam se deserit, nunquam cessat moueri; immò verò & aliis, quæcunque mouentur, fons, & principium est, vt moueantur. Principium autem sine ortu est; ex principio enim necesse est, quicquid generatur, oriri; ipsum autem ex nullo: nā si principium oriretur ex aliquo, ex principio vtique non oriretur; cùm verò sit absque ortu, vt absque interitu sit, necesse est. Nam si principium interiret, neque ipsum ex alio, neque ex ipso aliud nasceretur; siquidem, ex principio omnia oriātur, oportet. Sic ergo principium motus est, quod seipsum mouet: hoc autem neq; mori, neque nasci potest: alioquin omne cœlum, omnisque generatio cōcidat, desinatque, necesse est; neque rursus vnquā constare possit, vnde hæc motum nacta oriantur. Cùm igitur appareat immortale esse, quod seipsum mouet; animæ substantiam, & rationem hanc ipsam, qui dixerit, non erubescet: omne enim corpus, cui motus extrinsecùs incidit, inanimum est; cui verò intus in seipso inest, animatum; tanquam hæc animæ natura sit. Quod si ita est, vt non sit aliud quicquā, quod seipsum moueat, præter animam; necessariò ingenita, & immortalis est anima. Hęc Plato, ex quibus colligitur omnem animam esse immortalem: tum primò, quia statim in principio ipsemet asserit omnem animam esse immortalem: tum

insu-

insuper, ex medio suæ demonstrationis; quia omnis anima est numerus se mouens: tum demum ex eo, quod addit, sola animantia se mouere, quia habent in se principium motus: reliqua minimè. Confirmatur ex 10. de Legibus, vbi Plato enumerans motus, quibus anima se mouet; inter cæteros enumerat lætari, dolere, audere, metuere, odisse, diligere: qui motus videntur attinere ad partem sentientem. Confirmatur etiam ex demonstratione, qua vtitur idem Plato in Phædone; nam ostẽdit animam esse immortalem, quoniam eius propria est vita, ideo non est capax mortis: quod enim ex sui natura sibi vnum exposcit, non est capax oppositi eius. Prætereà confirmatur eadem opinio, quoniam in Philebo dixit Plato: Vt singula corpora, vniuersi corporei mundi sunt partes; ita singulæ animæ, vniuersæ animæ; adeò quòd videtur asserere Plato, omnem animam esse partem animæ mũdi, & consequenter omnem animam esse immortalem. Hanc sententiam tetigit Auer. in prima disputatione contra Algazelẽ dub. 8. inquiens; Et si quis fortè diceret, quòd opinio Platonis est vera, scilicet, quòd anima est vna, & antiqua; & diuiditur diuisione corporum; & in separatione à corpore, redit ad suam radicem, &c. Denotauit tunc Auer. sententiam hanc, quam nonnulli colligunt ex Philebo Platonis; & ab expositoribus locus ille Auer. minùs rectè explicatur. Postremò eadem opinio confirma-

tur, quia frequẽter Plato cum Pythagora concedit transitum animarum in corpora iumentorum. Iurè itaque colligunt nonnulli, ex sententia Platonis, omnem animam esse immortalem. Simplicius hac de re fuit anceps: propterea dixit in 8. Physic. in expositione contextus 44. Sed Plato primò quidẽ, & propriè ex seipsa mobilem tradit esse omnẽ animam, vel, vt videtur peritiorib⁹ interpretibus, rationalem: sic dubium se ostẽdit, num omnis anima, vel sola rationalis, sit ex seipsa mobilis. At si sola rationalis se moueret, quomodo animæ iumentorum essent initia motus? Res profectò est apprimè dubia. Ex aduerso tamen Plato manifestissimè in Timæo vim nutriendi, & appetendi mortalem ponit, & frequenter de mortalibus animæ viribus facit mentionem: & præter cætera inquit in Timæo; Et diuinorum quidẽ ipse est auctor, mortalium verò generationem natis suis tradit absoluendam. Illi igitur suum imitati parentem, principiumque animæ immortale suscipientes, animã ipsam mortali corpore clauserunt; totumq; corpus animæ, quasi vehiculum, subdidere; atque in eo aliam animę speciem mortalem fabricauerunt, quæ grauibus, necessariisque perturbationibus afficeretur: & post pauca; Cæterum, ne diuinum vlla mortalium contagione, nisi quantum summa necessitas cogeret, polluetur; seorsum ab illo in alia corporis sede mortale collocauerunt; atque à pectore caput, ceruice

uice, & collo interiecto, separauerẽ: in pectore igitur, & thorace mortale genus animæ posuerunt. Hæc Plato: per quæ manifestissimè asserit, partes animæ in pectore residẽtes, mortales esse: quod etiam in lib. de Repub. affirmauit. Insuper in Phædro inquit; Quæ immortales animæ vocantur, ad cœli dorsum eleuantur: indicans etiam dari animas mortales, quæ minimè eleuari possunt, nec valent beari. Propterea, ne Plato secum pugnare videatur, dicamus, propriè animam eam solam esse, quæ rationalis est: ideo Plato hanc à mundi opifice fieri asseruit; cæteras verò esse vmbras animæ, & à secundis Diis fieri, à quibus ea, quæ pendent, mortalia sunt; & iurè quidem: nam prodeuntia à primo principio, non pendent à materia, & solùm agunt, non patiuntur; quæ verò pendent à secundis Diis, etiam pendent à materia, & perpessioni subiiciuntur. In anima rationali insunt propriè sumptæ rationes, quibus anima propriè seipsam mouere potest: ab anima rationali pendent aliæ, quasi vmbræ, vestigia, & facultates ex copulatione animæ cum crasso corpore consurgentes. Hinc Plato animam rationalem nuncupauit in Timæo Principium, dum dixit; Principiumque animæ immortale suscipiẽtes, animá ipsá mortali corpore clauserũt, &c. Anima hominis iuncta crasso corpori, omnẽ in eo facultatẽ exercet: iuncta vehiculo spirituoso, & æthereo; non omnẽ, sed quandam

magis ſpirituoſam; vt puta facultatem videndi, audiendi, & appetendi, quemadmodum de Dæmonibus ſe habere putandum eſt. Ideo in Phædro, currum animæ cum equis eleuari in cœlum, aſſeritur: equi autem ſunt facultates appetendi: equus bonus eſt appetitus honeſti, & timor pudoris; malus verò eſt appetitus libidinis, & concupiſcentiæ. Sed dubitatio remanet de iumentis, & feris; quæ ſe mouent, ſunt præditæ capite ſeiuncto à pectore; in quo pars diuina reſidet, vt dicitur in Timæo: pariter ſunt præditæ cerebro, quod à Platone in Timæo dicitur medulla; in qua velut in agro, diuinum ſemen, hoc eſt anima rationalis ſumpta ab opifice mundi, erat iaciundum, &c.

Solutio difficultatum.

CAP. X.

ROfectò ſi ad communia Platonis dicta, & ad externa verba reſpiceremus; difficile eſſet ſeruare, quomodo in iumentis, & feris aliæ animæ facultates ſine ratione inuenirētur: ſi alię ſunt vmbræ, & veſtigia rationis. Attamen, pro aperienda eius ſententia, dicendum eſt; à mundi, vel ſphærarum animis, in feris gigni proprias earum animas, inſtrumento tamen propriæ animæ ſingularum; quæ cùm verè generentur, etiam intereunt. Et dum dicitur; Plato aſſerit omnem animam eſſe immortalem: dico,

id

id debere intelligi de rationali; quæ sola propriè,& absolutè est anima. Dũ additur, quòd etiam iumentorum animæ se mouent: dico, se mouere, non tãquam prima principia motus; sed quia sunt vestigia, & vmbræ animæ rationalis, vel mundi, vel suæ sphęræ: sic ratione sui primi principij sunt immortales. Sola anima rationis compos, verè, & primò se mouet; vt etiam sola est libera, & primò est rationibus prædita, & per se subsistere valens; cùm cæteræ vitæ postremæ, solùm cum corpore, & dependentia ab eo, subsistant: ideo seipsas primò mouere non videntur. Ad confirmationem sumptam ex 10. de Legibus, patet solutio: iam enim patuit animam rationalem comitari vim sentiendi, & appetendi in spirituoso vehiculo. Ad cõfirmationem sumptam ex Phædone, quia animæ propria est vita: respondeo, animæ rationalis propria est vita, non cũ morte permixta; ea verò irrationalis animæ, est potiùs vmbra, quàm verè vita, & est pendens à vita animæ rationalis: & propterea solùm æterna est, vt suo principio, & fundamento nititur: vita, animæ rationalis animam comitatur, quæ oppositi non est capax; ea verò, quæ est vmbra vitæ, in corpore recipitur, quod vtriusque oppositi est capax. Ad auctoritatem ex Philebo depromptam, vbi videtur asserere omnem animam esse portionem animę mundi, dicendum; quòd, vt corpus est pars vniuersitatis corporum, ita tamen, vt sit numero ab

aliis distinctum; ita vnaquæq; anima est pars, non quidem animæ mundi, sed vniuersitatis animarum: in hoc est vera ea similitudo considerata à Platone. Ad Auerrorem dicendum est, quòd errauit cum illis, qui perperá assumpserunt sententiam Platonis; vt etiam decepti sunt Stoici, & Manichæorum illi, qui putarunt animas nostras esse porciones Dei. Ad confirmationem sumptam ex transitu animæ hominis per corpora iumẽtorum, & ferarum; respondeo transitum illum, partim esse allegoricum, quatenus homines ducentes vitam ferarum, in feras transire dicuntur; partim esse moralem, vt per eum nos deterreamur, & abstineamus à vitiis; partim demum esse verum, & ex sententia prolatum: nam etiam viri Sancti diuersa animarum in hoc mundo purgationis genera concesserunt; ideo etiam Plato, quamuis cõfusè, & sub nube, modo aliquo purgatorium cognouit. At dum animę adsunt iumentis; non propterea eis insunt, nec iumentorum sunt animæ; nam tunc in iumentis etiam propriæ eorum animæ à rationali distinctæ inueniuntur. Et pro huius confirmatione considero pulchrum locum in Phædro, vbi inquit Plato; animas delinquentium hominum, meare quidem per corpora iumentorum; at eas iumentorum, non meare per corpora hominum. verba hæc sunt: Hinc & in bestiæ vitam humana anima transit, ex bestia rursus in hominem; si modò anima quando-
que

que prius fuerit hominis: nam quæ nunquam veritatem inspexerit, in hanc figuram venire non poterit,&c. manifestè Plato per hæc indicat animam ferarum distingui ab ea hominis, nec meare per hominum corpora. Et dum postremò dicebatur, feras esse præditas capite, & cerebro, & consequenter anima Diuinitatis compote ibi residente ex sententia Platonis: Dico animam rationalẽ residere quidem in capite, & in cerebro; non tamen econtra, omne residens in capite esse animam rationalem: in iumentis, & feris, vis sola sentiendi in capite posita est, saltem ratione instrumentorum, quibus vtitur; non autem anima rationis particeps: & iurè quidem; quia caput, & cerebrum omnibus suis numeris absolutum, soli conuenit homini; adeò, vt dicere valeamus, hominem solum esse capite, & cerebro præditum; cætera non, nisi æquiuocè. Colligamus itaque, ex Platonis senrẽtia, humanas animas, cùm à Deo, tum à mẽte esse distinctas; numeroque inter se, & ab anima mundi secretas; & absolutè, ac verè animã esse rationalem; eamque solam esse æternam; cæteras esse postremas vitas, & animæ vmbras, & mortales. Ex sensibus illi soli sunt æterni, qui rationalem animam comitantur; & ab ea non substantia, sed ratione distinguuntur, ac vehiculo pro instrumento vtuntur. Conuenit Arist. cum Platone in eo, quòd ambo asserũt solam animam rationalem esse æternam: dissentiunt tamen

quoniam Plato ab anima rationali cæteras animas produci existimat, & iurè quidem; cùm semper gradus inferior à superiore pēdeat, & ducatur: Arist. tamen ferarum animas ab anima aliqua rationali pēdere minimè existimat.

De vehiculis Animarum.

CAP. XI.

MEns, cùm verè sit, à corporis fluxu est secreta; cùm sit lux pura, à corporis tenebricosa labe longè distat, nec corporeo vehiculo eget: ex aduerso Natura adeò in crasso corpore est immersa, & cum materia complicata, vt sine ea existere non valeat. Anima, quia media est, medio quodam modo erga corpora est affecta: ea namque cum corpore familiaritatem habet, & ad corpus est procliuis; præsertim tamen ad id, quod purum, nitidumque est, & secum quodam familiaritatis nexu complicatū; quod tamen aliqua latitudine præditum est. Hoc cùm mediet inter corpora crassa, & animam; iurè, veluti nexus, animas cum crasso corpore ligat: non enim extrema sine conuenientibus mediis nectuntur. Hinc quoque euenit, quòd varia animæ vehicula assignantur; nonnulla proximiùs, alia remotiùs cum anima complicata. Vehiculum animæ familiarissimum, est æthereum, siue igneum; quod duplex est: nam & stella primò animæ destinata, à Platone in Timæo vehiculū eius nuncupa-

cupa-

cupatur: ac insuper corpus illud æthereum, siue cœlestis spiritus, cum quo descendunt animæ in mortalem orbem ad formanda corpora: quod vehiculum radij, & stellæ similitudinem seruat. Ideo Plato in 10. de R.P. dixit animam ex Letheo campo ascendere ad generationem, tanquam stellam. De eodem vehiculo rectè dixit Iamblicus, Diuinum æthera fœcundissimum esse pro gignẽdis vehiculis. Hoc itaque præcipuum vehiculum, est æthereum, perspicuum, rotundum; puritate tamen, & impuritate distinctum: nam purissimo vtuntur sphærarum animæ, minùs puro Dæmones, & adhuc impuriore animę hominum: per hoc vehiculum puriorum sensuum munera perficiuntnr, visus scilicet, & auditus; ita tamen, vt anima per totum vehiculum videat pariter, & audiat; quo sentiendi munere impuri, & rudes homines non funguntur. At si quis per purgatrices virtutes, & per sapientiã, crasso neglecto corpore, in vehiculum æthereum totus eleuetur; audit cœlestem harmoniam; loquitur cum Dæmonibus; videt ne dum Dæmones, sed etiam ea, quæ longè ab illo distant: quod Pythegoræ, & ter maximo Mercurio contigisse affirmant. Hinc mirum iudicari non debet, quod ab Olympiodoro Platonico relatũ est, Apollonium Thianeum per hanc purgationem, & eleuationem consueuisse ex vrbe Roma, quæ fiebant in Ægypto, conspicere: pro quo obeundo munere,

necessariæ sunt rationes cum Ideis coniunctę, vt in præcedentibus declaratum fuit. De hoc igneo, siue æthereo vehiculo loquens Zoroaster dixit; Ne fędes spiritum, neque in profundum exaugeas, quod est planum; hoc est, ne fœdes æthereum vehiculum, neq; illud cum crasso corpore permisceàs: ęthereum enim vęhiculum ex se est planum, hoc est tenue, purũ, & splendidum; & propterea conueniente metaphora à Platone in Phædro currus animæ nuncupatur: in quo insidens anima in æthereo mundo rebus intelligibilibus incumbit, astrorum circuitus certis sectatur periodis, & cum diuinis animis vniuersum gubernat. Vehiculo æthereo, quod & igneum, & cœleste nuncupare valemus (hoc enim ętheris nomine nunc designo) aliud succedit, quod spirituosum dici potest; cum quo iunguntur animæ, dum in mortalem mundum descendunt, & in crasso corpore recipiuntur: Quod secundum vehiculum nil aliud est, nisi sanguis tenuis, vel spiritus per nostra corpora diffusus. Et quoniam huiusmodi spiritus insequuntur conditionem temperamenti humani corporis; ideo ratione dominantis, modò aquei, modò aerei, modò ignei nuncupantur: & huiusmodi vehiculum ex elemẽtorum sphæris Dij secundi, siue cœlestia corpora conficiunt. Hoc recipit anima, mortale corpus subitura; & deserit, in æthereami regionem reuersura: cum eo tamen in hoc mũdo mortali versari potest; adeò,

adeò, vt per illud nonnunquam conſpiciatur, & apud inferos det pœnas ſuorũ delictorum; quo ſecundo vehiculo ſphærarum animę non egent, immò nec animæ hominum eleuatæ in cœlum. Duplex hoc vehiculum eleganter ſimul, & doctè expreſsit Virgilius in 6. Æneidos inquiens:

Donec longa dies, perfecto temporis orbe,
Concretam exemit labem; purumq́, reliquit
Æthereum ſenſum, atq, auræ ſimplicis ignem.

Hæc duo vehiculorum genera, adeò iuncta, complicataque ſunt cum animæ eſſentia; vt nonnulli animam à vehiculo non ſecreuerint; ſed eandem eſſe cum altero eorum exiſtimauerint: cuius ſententiæ fuiſſe Ariſt. Cicero cenſuit, dum animam entelechiam eſſe affirmauit; ſed manifeſtiſsimè hallucinatus eſt. Gal. in 7. de Placitis Hippocratis, & Platonis cap. 7. dixit: Veruntamen ſi de animę ſubſtantia ſententia eſt proferenda, de duohus alterum dicamus, neceſſe eſt: vel ipſam eſſe fulgidũ hoc, ac quaſi æthereum corpus;, ad quod aſſerendum, velint nolint, conſecutione, deſcendent Stoici, & Ariſt. vel ipſam incorpoream quidē eſſe ſubſtantia, vti tamen hoc corpore, tāquam præcipuo; quo vtique medio, aliorum corporum poſtea commercium habeat. Hæc admirabilis Gal. qui rectè tribuit Stoicis, vt putarent animam eſſe portionem ætherei, diuiniq́; corporis: perperam tamē de Ariſt. aſſerit, eum cogi cōcedere, animam eſſe purum id corpus;

cum manifestissimè in libris de anima demõstrauerit, animam non esse corpus. Tertium vehiculum est terrenum hoc, & crassum corpus; quod à Platone in Timæo, quasi animæ vehiculum dictum fuit; & in Phædro vehiculum ostreaceum fuit nuncupatum; à Plotino autem sepulchrum animæ. De his tribus vehiculis ita decernit Plato, vt anima in ostreaceo per breue tẽpus habitet, in aereo per multa secula, in æthereo siue igneo mox per omnia. Et quoniam in singulis vehiculis insunt sensus, propterea cùm vehicula sint diuersa, vario modo in eis sensus reperiuntur: nam in æthereo est sensus communis, sine perpessione; in spirituoso communis, at cum perpessione; nam per vniuersa huiusmodi vehicula sensus est totus; in ostreaceo demum reperitur sensus diuisus per distincta sentiendi instrumenta, & cum perpessione. Et quoniam sensus constituit animal, propterea ex tribus vehiculis tria consurgunt subordinata animalia; ex quibus tamen vnum animal totum constitui potest: de quo verè enunciare valemus, partem esse maiorem toto; quia anima iuncta cum solo vehiculo æthereo, est potior aggregato ex omnibus. Vehiculum ostreaceum cõtagionis morbo fœdat spirituosum; ideo pro facultate nitendum, vt superius ab inferiore eleuetur, ac secernatur. His tribus vehiculis Simplicius addit quartum; nam in procœmio de anima, imaginatiuum, & sensitiuum, nuncupat

cupat diuinum animæ nostræ vehiculũ. Considerandum tamen est, quòd vis imaginandi, & sentiendi, rectiùs cum Arist. quàm cum Platone vehiculũ animæ rationalis nũcupari potest: quoniã ex opinione Arist. recipitur mens, siue rationalis anima in corpore, in quo priùs vis imaginãdi, & sentiendi genita sit; non quidem virtute rationalis animæ, nil enim ad earum virium generationem hæc confert; sed virtute genituræ; adeò, vt cum facultate imaginandi iam genita, copuletur anima rationalis, siue intellectus. Ex sentẽtia verò Platonis, ab anima rationali inferiores vitæ producuntur, non tamen sine elementis; & propterea à secundis Diis fieri dicuntur: id verò, quod ab alio producitur, & fluit, minùs propriè vehiculum eius nuncupatur. Cõstat itaque, quid de vehiculis sentiat Plato: qua de re qui vellet Arist. cum Platone conciliare; simul initia distincta, viasque diuersas confunderet. Aristot. negat stellas esse vehicula animarum, & ab eis moueri: cùm in secundo de Cœlo pro facultate nitatur ostendere, stellas solùm moueri ad motum orbis. Insuper vehiculum ęthereum à spirituoso distinctum non concedit, & vehiculum spirituosum solum gigni existimat in hoc crasso corpore, & seorsum ab eo negat seruari posse. Demum non censet animas sine instrumento, & crasso corpore reperiri; vt manifestissimè asseruit in 2. de anima 26. inquiens, animam non esse corpus; attamen non esse si-

ne corpore, & ſine corpore tali, hoc eſt phyſi-co, & inſtrumentario. Propterea Simplicius, & Philoponus manifeſtiſsimè aberrant; dum nituntur cum Ariſt. ſeruare animam cum ſpirituoſo vehiculo à craſſo corpore ſeiungi, & ſeorſum ſeruari.

De Animæ deſcenſu.

Cap. XII.

CVm animæ rationales, perinde ac corporeæ formæ, non vna, vt perperam putauit Auer. ſed multæ numero ſint; per hoc tamen à reliquis numeroſis formis ſeiunguntur: quia reliquarum nullus eſt certus numerus: animæ verò rationalis, ex opinione Platonis, numerus eſt ita certus; vt nunquam plures, vel pauciores reddantur: Hæ nanque in origine mundi ex cratere denotante vitæ rationalis ideam, certo, eiſq; conuenienti numero prodierunt. Rectè nouit Plato rationales animas ab opifice creari, pluresque numero eſſe; à vero tamen eatenus receſsit, quatenus cenſuit ab æterno in certo numero fuiſſe creatas: ad quod exiſtimandum deductus fortaſſe fuit; primò, quia omne in tempore genitum exiſtimauit eſſe mortale; ſecundò, quia fortè minùs rectè intellexit ſentẽtiam illã Moyſis in Geneſi, quòd Deus perfecit omne opus, & in die ſeptima requieuit ab omni opere, quod patrauerat:

per

per quæ verba ſubindicare videtur, nil poſtea à primo opifice creari. Cuius opinionis etiam fuit Origenes, nec non Manichæi; qui tamen â vero longè receſſerũt. Animæ itaque, ex ſententia Platonis, ab initio creatæ, per ſtellas firmamenti fuerunt diſtributæ; procliuis eſt enim anima ad corpus, præſertim tamen ad id, quod purum eſt: & quoniam ſtellæ ſunt corpora lucida, perfecta, ſatis diuerſa ab orbe; ideò per animam propriam in ſuo loco reuoluuntur. Inſuper, quoniam ſtellæ ſunt diuerſæ conditionis, diuerſorumq; graduum; ideò animæ quoq; diuerſæ cõditionis ſunt: nonnullæ ſunt Martiales, aliæ Venereæ, quædam Apollineę, vel Iouiales, & ſic de cæteris: & propter eà deſcendunt ad formanda ea corpora, quæ proprio temperamento conditioni animæ reſpondent, & ad quod cõſtituendum per propriam ſtellam contulerunt. Dicuntur deſcendere per Cancrum, & aſcendere per Capricornum: nam Cancer eſt domicilium Lunæ, quę generationi deſtinata eſt; Capricornus eſt domicilium Saturni, & cõtemplationis, per quã anima eleuatur in cœlũ. Inſuper deſcẽdũt per Cancrũ; quia Cancer ſuo retrogrado motu ſignificat regreſſum à perfectione, & lapſum ad deterius: Aſcẽdũt per Capricornũ; quoniá eſt animal, quod ſua natura, & cornu ſuperna petit. Deſcendunt animę ob naturalem propenſionem, quam habent ad corpora, ſibi affectionum ſimilitudine conueniente proportione

respondentia: ea autem propensio ex eo pendet; quoniam superna, pro facultate, sua munera aliis impartiuntur. Ea etiam propensio ad corpora, à Platone in Menone nuncupatur antiqua miseria animæ: hoc est conditio, per quam à primo principio anima recedit, & cũ corporea natura iungitur; ideo nuncupatur culpa conditionis animæ, cuius tenetur dare pœnas, proportione respondens peccato originali: quod eminùs Plato conspexit, ideo dixit in Menone; Quicunque enim pœnas antiquæ miseriæ Proserpinæ iam dederunt, iis illa ad supernum Solem, nono anno rursus animam reddit, &c. Insuper descendunt animæ, fœtuique terreno insinuantur cum tonitru, & terręmotu; hoc est, cum cœli, & terræ trásmutatione, magnoque conatu eorum, & cum signo futuræ miseriæ. Dum anima cum materia, mortalique corpore copulatur, ac in fabrica corporis est occupata; iure dicitur degustare aquam fluminis Amelitæ, hoc est negligentiæ, quoniam diuina negligit: & dicitur versari, ac dormire in cápo Letheo, hoc est obliuionis; quoniam cùm progrediatur, & à se recedat, suimet, ac etiam diuinorũ obliuiscitur: dicitur recumbere, quia ad corpus est conuersa; non in se, non in leges prouidentiæ, nec in supernam mentem erecta. Dum anima iuncta cũm suo principio vitam viuit intellectualem, & vnà cum anima mundi in attinentibus ad vniuersum sollicita est; integra, & absolutissima

ma est: At, dum omissa contemplatione, in fabrica corporis per infimas eius facultates versatur; ex maxima, redditur minima; ex diuina, mortalis; ex nitidissima, obscurissima; ex sapientissima, insipientissima; ex libera, variis compedibus deuincta; & demum, ex viuente, mortua: ac, vt mortua in corpore, tanquam in sibi per naturam à se cōstructa sepultura continetur, & clauditur: vt mox receptis alis, reseratoq; tegmine, bombycis exemplo, egrediatur, & volet in cœlum.

Quomodo Anima sit in corpore. Et de sede eius.

Cap. XIII.

Anima, quæ mediæ naturæ, & conditionis est; ad supera, ad infera, & ad seipsam referri potest. Dum ad supera, nempe ad mentem, refertur; in eam conuersa formatur, terminatur, & vim quandā recipit, quæ frequenter nomine mentis, & intellectus honestatur; per quam cum primo principio iungitur, supra motum, & tempus eleuatur, ac in æternitate degit. Dum secundò anima in semetipsa consideratur, iam modo aliquo actum habet cum potentia permixtum, cum successione ratiocinatur, & post idealem verus rationalis homo esse dicitur. Demum considerata, vt vergens ad corpus, in illud vitam, quasi actum animæ effundit: quæ est tanquam idolum, & imago animæ, ab ani-

ma distincta; pendens tamen ab ea in productione, & cõseruatione: & quoniam animæ est imago, ideò frequenter nomine animæ designatur. Anima rationalis non est forma proximè formans corpus instrumentarium (non enim hoc conuenit rei diuinæ, & immortali) sed ea vis diffusa ab ea, est actus, & forma corporis; quo corpore ita formato vtitur anima, vt artifex instrumentis suis. Ideo Proclus dixit animam mediare inter vitam circa corpora extensam, & mentem. Ob id etiam Simplicius in libris de anima frequenter facultates, & vires animæ distinguit in vtẽtes, & formantes. Rectè sentit Simplicius, tradẽs distinctionem illam: fallitur tamen, quatenus ea vtitur pro explicando Arist. cùm tamen Arist. hac de re longè secùs sentiat. Nam Arist. facultatem formantem ab vtente nõ secernit: sed eiusdem facultatis esse censet, instrumentum formare, & eo vti; ideo animam absolutè asserit esse actum corporis. At rediens ad Platonem assero, absolutè perfectam, veramque vitam in mente vigere; in anima verò recipi vim quandam eius vitæ, à mente ei tributam: Insuper, in anima vigere perfectè animariam vitam; in corpore verò vmbram, & vestigium eius: propterea ea corporis, postrema vita nuncupatur. Vita potest dici postrema tribus modis: primò, in ordine ad gradus animæ; sic ea virtutis nutrientis, dicitur postrema: secundò, in ordine ad gradus, & dispositiones animæ rationalis;

lis; in qua consideratione intellectus progressus, ac imperfectus, sæpe à Simplicio dicitur vita postrema: tertiò; facta comparatione inter animam, & eius vmbram; & sic eam vitam ab anima manantem, in corpore receptam, & extensam, postremam vitam nũcupamus; quę postrema vita, quamuis fluat ab anima, nõ tamen producitur sine corporeis principiis. Dũ inuicem comparatur anima, & vita in corpore extensa; quia anima à corpore non pendet, ideo non diuiditur ad diuisionem eius; sed vbi est, tota est. Vita verò in corpore recepta, quia etiam à corpore pendet, verè est extensa; & est tota in toto, & pars in parte. Animæ non conuenit propriè sedes, vt corpori; neque etiam, vt formæ corporis à corpore pendentis; sed solùm per quandam similitudinem ei sedes assignatur. De qua loquens, assero primò, omne vehiculum animæ posse modo aliquo iudicari sedem eius; præsertim tamen vehiculum illud, quod animę est magis familiare. Sic stella, vehiculum æthereum, spirituosum, & ostreaceum, seruato conuenienti ordine, sunt sedes animæ. At facta comparatione in ostreaceo vehiculo inter partes eius; caput, & capitis cerebrum, est sedes animæ rationalis, & sensuum, qui eius sunt familiares, eique proximè famulantur; cor verò, irascibilis; iecur, facultatis concupiscibilis est sedes; qua in re præsertim Plato sectatus est Pythagoram, & Hippocratem. Suam sententiam protulit Plato, cùm

in Rep. tum maximè in Timæo: nam præter cætera inquit in Timæo, loquens de medulla; Postea verò serens in ea, scilicet medulla, animarum genera alligauit. & post pauca; Et illā medullæ partem, in quam, velut agrum quendam, diuinum semen iaciundum erat, globosam, & vndique teretem finxit; atque ἐγκέφαλον, id est cerebrum, idcircò voluit nominari; quia, vnoquoque animali denique absoluto, vascu-lum cerebri capax κεφάλαιον, id est caput, vocandum erat: quod autem reliquas mortales animæ vires compræhensurum erat, rotundis simul, oblongisque figuris ornauit; totumque medullam voluit nominari; atque ex iis. quasi quibusdam ancoris, iaciens totius animæ vincula, circa illas iam vniuersum nostrū corpus absoluit, ossiumque textura extrinsecùs eas fulciuit, &c. Ex his constat Platonem præsertim animam in medulla, & in cerebro collocasse: hinc etiam genituram, tanquam medullam, esse censuit: pariter de capite dixit, id esse habitaculum rei diuinissimæ, & sacratissimæ: insuper, caput esse habitaculum partis animæ immortalis, pectus verò mortalis. Sed magna est confusio in dictis Platonis. Primò, quia si medulla est sedes animæ immortalis, & æternę; quomodo pectus dicitur sedes animę mortalis? Præterea, si vis sentiendi viget in capite, quomodo in eodem Timęo dixit; Tenduntur à lingua venæ ad cordis sedem, saporum nunciæ? Præterea, si Plato vim nutriendi censuit

esse

esse positam in iecore, quomodo dixit in Timæo; Cor verò venarum originem, fontemq; sanguinis per omne corpus impetu quodam manantis, in stipatorum regione suspendere voluerunt, &c. hæc enim inter se valde pugnare videntur. Ad hæc dico; Medulla est sedes, ratione originis; quoniam ea ex semine oritur, & est origo fundamenti nostri corporis; nempe neruorum, & osium, & modo aliquo cæterarum partium; non tamen sine sanguinis concursu: & quoniam præcipua medulla ac initium aliarum, est cerebrum; ideo præsertim in capite anima collocata esse dicitur. Propterea Plato in Timæo semen dixit esse medullam; quæ à capite per ceruicem, & spinam deriuaretur. Pectus est sedes partis animæ mortalis, ratione instrumentorum eius: Plato enim, dum dixit vim nutrientem esse in epate, irascibilem in corde; ad instrumenta præsertim respexit, & ad sanguinem, siue magis, siue minùs spirituosum; quo anima vtitur in fungendis muneribus nutritionis, & facultatis irascibilis, vt Enneade 4. lib. 3. cap. 23. dixit Plotinus. Nec Plato diuulsit, & secreuit partes animæ; sed vitæ, & imaginis eius; quatenus vnicuique parti corporis dedit facultatem ei conuenientem. Ad aliud, dum inquit Plato, tendere à lingua venas ad sedem cordis, saporum nuncias; quę etiam fuit sententia Arist. in lib. de partibus animal. dico ad hoc, in capite vires sensuum exerceri magis spiritales, ma-

gisque familiares rationi; in pectore verò, vires minùs spiritales: in cerebro inesse sensus, vt comitantur rationem; in pectore verò esse sedem eorum, vt conueniunt vitæ, & idolo animæ: insuper, quosdam sensus esse in capite, vt in instrumento proximo; in pectore, vt in primo, & præcipuò fundamento. Et hoc esse verum, ex eo patet; quia Plato in Timæo agēs de auditu, inquit vocem esse pulsationem ab aere, per aures, cerebrumque, & sanguinem, vsque ad animam penetrantem; & motionem incipere à capite vsque ad sedem iecoris. Sic itaque, varia cōsideratione & caput, & pectus dicitur sedes sensus. Ad postremum, dum Plato inquit cor esse venarum originem, & fontem sanguinis; & propterea non iecur, sed cor esse sedem animæ nutrientis: Ad hoc rectè respondet Gal. in lib. 6. de Placitis Hipp. & Platon. cap. 9. Platonem per venas denotasse arterias; vt frequens apud Hippocratem, & antiquos cōsuetudo fuit. Colligamus itaque cum Platone, sedem præcipuam animæ esse caput; in eo enim reperitur illa, quæ propriè est anima, & quæ eam comitantur: Pectus esse sedem vmbræ, & idoli animæ; & esse sedem, ratione instrumētorum ei primò inseruientium: Medullam demum esse sedem, respiciendo magis ad originem animæ, & ad eius effusionem per vniuersum corpus; quatenus medullam censuit Plato esse initium cæterarū corporis partium; quàm ad propriè sumptam sedem.

Compa:

Comparatio inter Arist. & Platonis opinionem.

CAP. XIIII.

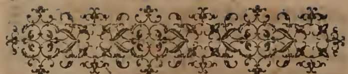
HOc in loco cõspicuè patere potest, quàm inaniter laborent, qui Arist. cum Platone conciliare nituntur: nam in attinentibus ad sedem animæ, in plurimis re vera dissentiunt. Primò ab Arist. carpitur Plato in 2. de partibus animal. cap. 7. quia asseruit cerebrum esse medullam: cùm tamen medullæ, & cerebri oppositum sit temperamentum. Sed ad hoc dicendum censeo, Platonem latè vsum fuisse nomine medullæ: cerebrum dicitur medulla, ratione similitudinis, & alicuius conuenientiæ; quatenus intra os continetur, & initium est medullæ dorsi: propterea etiam apud Galenũ medulla triplex ponitur: prima cerebri; secunda spinę, quæ cerebri quædam est propago, vt dicitur in 10. de Placitis Hippó. & Platonis; tertia ossium reliquorum. Insuper carpitur, cùm in cerebri medulla Plato videatur collocare facultatem animæ cognoscentem: ideo inquit Aristot. in 2. de part. animal. cap. 7. Nullam verò cum partibus, quæ vim habent sentiendi, continuationem habere cerebrum, cùm intuitu patet, tum maximè inde constat; quòd cùm tangitur, nullum efficit sensum; quemadmodum nec sanguis, neque excremẽtum vllum, &c. Ad hoc respondeo pro Platone, cerebrum non ita esse sedem, vt cerebrum cognoscat, &

ſentiat: manifeſtè enim Plato de auditu loquens dixit voces per aures, cerebrumque, & ſanguinem tranſire ad animam, & ita ſentiri: ſolùm dixit medullam eſſe veluti agrum, in quo diuinum ſemen iaceretur, ob cauſſam ſuprà relatam. Inſuper arguitur Plato, quatenus ſemen ex medulla, medullamque ex ſemine oriri dixit: aduerſus quem inquit Ariſt. in 2. de partibus animalium: Medulla natura quædã ſanguinis eſt; non, vt quidam volunt, vis genituræ ſeminalis: patet hoc in his, quæ nuper in lucem prodierint; medulla enim in oſsibus quoque eorum ſanguinea continetur, &c. Sed leuis eſt inſtantia Ariſtotelis: quia quamuis medulla ex ſemine fiat, non tamen fit ſine ſanguinis concurſu; per quem creſcit, & ſanguinea in ortu conſpicitur. Inſuper, cùm Plato dicat ſemen eſſe medullæ defluxum; profectò non Platonis ſolùm, ſed etiam modo aliquo Hippocratis ante Platonem fuit ea ſententia, vt manifeſtè patet ex lib. eius de ſemine. Carpitur quartò ab Ariſt. Plato in tertio de anima; quia animæ appetitiones diuulſit, & in variis corporis partibus varias collocauit; appetitũ alimenti in iecore; appetitum vindictæ, honoris, & ſimilium, in corde; voluntatem, in cerebro. Pariter carpitur, quòd loco ſeiunxerit partes animæ. Sed facilè eſt Platonem tueri: nam Plato nõ propriè ſecreuit partes animæ, ſed ſolùm ſeiunxit inſtrumẽta, ac inſuper partes imaginis animæ; ac demum ſecreuit imaginem,

ginem, siue idolum animæ, à propriè sumpta anima. Et quòd Plato non propriè secreuerit partes animæ, ex eo præsertim constat; quia animam cēsuit esse in quauis parte totam. Sic rectiùs Plato vim nutriendi collocauit in epate, quàm fecerit Arist. qui eandem in corde esse positam censuit. Postremò, ex sententia Platonis, membrum præcipuum absolutè, est caput, ideò diuinissimum nuncupatur; ex opinione Aristot. membrum præcipuum, & sedes absoluta animę, est cor. Nam Plato ad propriè sumptam animam respexit, non ad idolum, & imaginem eius: Aristo. è contra vnum ab altero non distinguens, & præsertim ad idolum, & vmbram respiciens, à Platone rectè sentiente dissentit.

L 3

STEPHANI THEVPOLI, BENEDICTI F. PATRITII VENETI,

ACADEMICARVM Contemplationum,

LIBER QVINTVS.

DE ANIMA MVNDI, ET Sphærarum.

Mundum esse animatum.

CAP. I.

NIl in corpore est pretiosum, nil illustre, & prȩclarum sine vita; nec vita vlla, sine anima cōsistere valet. Cùm itaque vniuersi corpus, omnium consensu, sit præstantissimum; iure merito anima præditum iudicari debet; & ea quidem præstantissima. Plurima conspiciuntur corpora, quæ cùm sint vniuersi particulæ satis obscuræ, & viles; attamen sunt anima praeditæ: quare insipientis est putare mundum, quod est corpus absolutissimum, & vniuersum, anima carere. Plurima in mundo

mundo apparent opera vitalia; omnes eius partes dicuntur plenæ anima; eſt itaque mundus anima, & ea quidem præclariſsima decoratus. Nec ſecùs profectò ſeſe habere poteſt: nam quomodo vniuerſum continenter ex ſe in orbe cieretur, niſi in eo anima reperiretur, quæ motus eius eſſet principium? Quomodo differentiæ poſitionis, & præſertim dextrum, & ſiniſtrum, ei conuenirent, ſi anima careret? Quomodo propria clauderetur figura, niſi à præcipua aliqua, ſibique propria anima terminaretur? Ac demum, qua ratione homo diceretur mundus paruus; præſertim, quia in eo anima dominatur, cuncta mouet, & rectè diſponit; niſi etiam in magno vna anima, vnaque vita, cuncta ligans, & diſponens inueniretur?Ptætereà, cùm mundus ſit vnus; cùm mirus in eo, ac in eius partibus appareat conſenſus; cùm omnia in eo accuratiſsimè perficiantur, quæ per opificis prouidentiam diſponuntur; & hæc ſine communi anima ſeruari non poſsint; iurè anima mundi concedenda eſt. Propterea rectè Stoici mundi animam poſuerunt: errarunt tamen, quia nil ſupra corpus excogitantes, animam quoque eſſe corpus exiſtimarunt. Rectiùs Plato poſt Deũ, & Mentem, Animam mundi reperiri aſſeruit, à Mente, & Deo diſtinctam; & vſque ad eam, diuinitatis conditionem deſcendere cenſuit, vt in epiſt. aſſeruit. Propterea etiam rectè in Philebo dixit; Mundi corpus animam habere

necesse est, cùm contineat ea, quæ nostrum continet corpus, & præstantiora. Proclus etiã in Timæum asseruit; Opifex omnium, componens vniuersum hoc, animans esse voluit; anima, & intellectu præditum: nam pulchrius existimabat esse animatum quodcũque, quàm inanimum; intellectuque præditum, non intelligente. Diuinus Iamblicus in lib. de Mysteriis affirmauit Mundum esse animal; in quo partes, quamuis loco distãtes, tamen propter naturam vnam inuicem ad se feruntur. Hanc mundi animam eleganter simul, & doctè Platonicus Poeta descripsit inquiens:

Spiritus intus alit, totamq́; infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

An Mundi Anima distinguatur à DEO.

CAP. II.

Conuenere profectò illustriores Philosophi in statuendo mundo animato. Verùm quænam sit hæc mundi anima, & quomodo se habeat ad Deum, nõ eodem modo explicarunt. Nam, vt cæteros prætercam, Arist. animam Mundi minimè seiunxit à Deo: ipse enim in octauo Physic. & in 12. Metaphys. Deum statuit motorem primum; illum in 8. Phys. 84. in 12. Metaph. 43. nuncupauit motorem totius, quatenus ab eo pẽdet motus diurnus, qui per vniuersũ diffunditur; nec vnquam in cœlo, vel in vniuerso, com-

communem aliam vitam reperiri indicauit præter eam, quæ à Deo effunditur. Hinc constat errasse eos, qui putarunt Arist. animã mundi à Deo distinctã posuisse, & solùm in verbis esse litem inter Arist. & Platonem; falluntur, inquam, manifestissimè. Quoniam si conceditur cum Arist. anima mundi, ea profectò nõ pendet à materia; alioquin non esset æterna: si à materia non pendet, necessariò est intelligentia aliqua; quoniam apud Arist. forma non pendens à materia, est verè, & absolutè intelligibile; omne tale est intelligentia, vt dicitur in 3. de anima 16. non enim animam à materia seiunctam distinguit ab intelligẽtia: si itaque anima vniuersi non pendet ab vniuerso, erit intelligentia vniuersi; huiusmodi autem communis intelligentia, ex opinione Arist. est solus Deus. Pariter Strato, & Chrysippus, vitam per vniuersum effusam dari confitentur; sed eam esse Deum affirmant; cuius sententiæ videtur fuisse Poeta, dum ita cecinit:

Deum nanq; ire per omnes
Terrasq;, tractusq; Maris, Cœlumq; profundum.
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemq; sibi tenues nascentem arcessere vitas.
Sic Iouis omnia plena.

Ac, vt dicebat Seneca, Deus est, quodcunque vides, & quod non vides. Ex aduerso Plato asserens dari animam mundi, cẽsuit eam à Mente, & à Deo esse distinctam; mẽtis tamen summopere esse compotem. Aliam enim Plato A-

nimæ, aliam Mentis, & Dei conditionem esse nouit. Anima seipsam mouet, cum corpore iūgitur; est pars constituti ex ea, & corpore; est creata; & ex eodē cratere educta, ex quo mox animæ hominum prodierunt; quæ nec Menti, nec Deo nata sunt conuenire. Colligamus itaque dari animam mundi: addamus, eam à Deo esse distinctam. Vt verò appareat, quomodo ad reliquas animas se habeat; dicamus & animæ mundi, & hominū eandem esse ideam; & propterea ex eodem cratere dicuntur eductæ; crater enim, vt dictum est in præcedentibus, denotat vitæ rationalis ideam. Dicamus insuper, animam mundi esse primam illius ideæ participationem: hinc cæteræ animæ dicuntur ortæ ex reliquiis præcedētis commixtionis: nam sola puritate, & impuritate ab anima mundi distinguuntur. In hac significatione est vera sententia Plotini; qui dixit, animas in sua vnitate, & radice conuenire; conueniunt enim in sua idea.

Qualis sit Anima mundi.

CAP. III.

VT mundus est animans præstantissimum, vt eius corpus omni corporis perfectione est cumulatissimè præditum; ita eius anima, non humilis, sed præstantissima censeri debet. Cûm verò præstantissima sit, maximè debet esse cū mente complicata, à qua omnis animæ rectitudo duci-

ducitur: non autem maximè cum mente com plicaretur, nisi esset ratio pura, non permixta cum secundis vitis, non extra se progrediens, non declinans ad corpora. Est itaque anima mundi pura ratio, in se manens; ita se habens ad corpora, vt corpora sint eius, non autem ipsa corporum. Et quoniam omnis anima est vbique tota, ideo etiam anima mundi meat per omnia, & vbique tota seruatur; ac vbique apparent opera illi parti mundi conuenientia; nam in cœlo cœlestia, in terris terrena refulgent; præsertim tamen à Platone dicitur in medio collocata, vt appareat eam æquè diffundi per omnia, & non magis ab vna, quàm ab alia parte distare. Per hanc mundi animam singulæ mundi partes viuunt: non enim rationi est consentaneum, vt in paruis animalibus viuant partes omnes; in magno autem, & præstantissimo non viuant omnes. Nec propterea putandum est, cæterorum animas esse portiones animæ mundi; iam enim hæc sententia reiecta est in præcedentibus; sed est asserendum, vniuerso, & eius partibus, vt partes sunt vniuersi, vnam conuenire animam; ratione verò propria, conuenire gradibus animalium animas distinctas. Non desunt ex Platonicis, qui animam mundi esse eandem cum anima firmamenti existimarunt; & propterea ab ea asserunt prouenire motum diurnum, qui totius vniuersi quodammodo est; quam opinionem quamuis cęseam

probabilem, probabiliorem tamen iudico alteram, quòd ab ea distinguatur; vt Ficinus, & multi ex Platonicis existimarunt. Hanc de anima mundi sententiam fortasse ex illis verbis Geneseos Plato desumpsit, dum dicitur; Et spiritus Domini ferebatur super aquas: nam aquæ apud Ægyptios materiam denotabant, spiritus verò animã. Propterea Plotinus mundi animam dixit esse animam primæ materiæ; quæ eadem est in cælo, & in orbe mortali. Sed Plato distinguens Dei spiritum, siue animam mundi à Deo, à recta verborum Moysis significatione recessit. Vt verò clariùs appareat, quomodo hæc anima ad mundum se habeat, & quomodo per eam mũdus viuat: cum Proclo præstantissimo Platonis interprete dicamus, vniuersum triplici vita esse donatũ; corporea, animaria, intelligente. Vt enim ab hominis anima manat vita quædam, quasi idolum, & imago eius, quę per corporis partes diffunditur; ita à mundi anima in mundi partes vitam manare censendum est. Et inde euenit vt triplicem illam in mundo vitam considerare valeamus: datur enim vita ei conueniens, ratione participationis mentis ab anima; datur vita animæ propria; & demum vita effusa per corpus. Vita prima, quæ intelligens est, indiuidua est penitus, in æuo manens, sempiternaque existens, immobilis, ac simul omnem intelligibilem naturam comprehendens: Vita postrema effusa per corpus, diuidua est, cum tem-

tempore, & motu maximè complicata; ita tamen est cum corpore permixta, vt vndique commeare dicatur: Vita animaria media est; circumuolat enim, ambitq́; corporis molem, extra existens, & conditionibus extremorum medio modo participat. Hâc mundi animam denotauit Plato in Phędro, inquiens: Magnus vtique Dux in cœlo Iupiter, citás alatum currum, primus incedit, exornans cuncta, prouideque disponens: Hũc sequitur Deorum, Dæmonumq́ue exercitus, pér vndecim partes ordinatus, &c. & in Philebo inquit; Ergo in Iouis ipsius natura regiam animam, regiamq́ue mentem inesse propter vim caussæ confitebéris, &c. Eadem mundi anima à Platone, in 10. de R.P. Necessitas, vel potiùs Dea necessitatis nuncupatur; quia inuiolatas seruat leges, sibi per Dei prouidentiam præscriptas: à Plotino nonnunquam nomine Veneris denotatur: ab Apuleio nuncupatur fons animarum, at profectò minùs rectè; non enim ea propriè est fons animarum, sed potiùs prima ideæ animæ participatio.

De Fato.

CAP. IIII.

DVo sunt præcipua opera animæ mundi, contemplatio, & mũdi administratio: propterea, Iani instar, duplici facie dicitur donata; superna vna, altera inferna: quæ duæ facies inter se comparatæ, ita se habent; vt supera iungatur

cum mente, infera conuertatur ad corpus; supera dirigatur à mente, infera dirigat corpora; supera concipiat, rationesque recipiat, infera pariat; supera indiuiduè & simul operetur, infera cum successione & tempore; supera degat in æuo, infera in tempore. Et quoniam Anima mundi proximè succedit Menti, à qua prouidentiæ leges recipit, cui prouidētiæ succedit Fatum; ideo in anima mundi fatum obtinet principem sui sedem. Fatum ducit ortū à Prouidentia, desinit in Naturam: Prouidentia pertinet ad mentem, Natura ad corpora, Fatum inter vtramque medians propriè ad animam mundi pertinet. De Fato variæ fuerūt Philosophorum sententiæ: ego tamen cum Platone assero, Fatum esse immutabilem in anima mundi rerum mobilium dispositionem; & propterea frequenter ea anima nuncupatur Dea necessitatis. Pro cuius clariori explicatione considerandum est, in Mundo quatuor inueniri subordinatos ordines, qui omnes nomine legum merentur honestari: primus est ordo Prouidentiæ, secundus Fati, tertius Naturæ, quartus Prudentiæ: Ex quibus ordinibus consurgunt primò leges Prouidentiæ, mox leges Fati, sequuntur leges Naturæ, postremæ demum sunt leges humanæ prudentiæ; quæ potiùs sunt vmbræ, quàm verè leges; quę eatenus firmæ, & rectę sunt, quatenus cum præcedentibus conformantur. Ex quo cōstat veros, præcipuosq; legū indagatores,

res, non esse eos, qui quarto legũm ordini nauant operam; quamuis illi soli se tales prædicent, ac profiteantur; sed eos, qui præcedentibus incumbunt, & ad eos conuertuntur. Constat insuper, neminem posse exactè intelligere leges postremas, nisi cognoscat & primas, à quibus couenienti ordine ducuntur. Et quoniam primæ à Philosophis cõspiciuntur; propterea rectè dixit Plato, tunc solùm vrbes fore beatas, dum Philosophi regnabunt; ipsi enim ex primis principiis rectas valent deducere leges, & ex viuis fontibus aquas humanæ vitæ nutrices valent haurire. Fatum itaque præsertim in anima mundi, sedem habet. Et quoniam animæ mundi, tanquam duci, subordinantur animæ sphærarum, cœli, elemẽtorum, & hominis; ideo mox fatum in hac vniuersa caussarum subordinatione collocatum esse dicitur, & nũcupatur ordo, & nexus caussarum supra naturam positarum.

An Plato, & Arist. de Fato conueniant, & an omnia Fato fiant.

Cap. V.

Sserunt nonnulli Aristotelem de fato idem cum Platone sentire, sed summoperè falluntur. Ponit Plato fatum medium inter Prouidentiam, & Naturã: fundamentũ suæ sentẽtiæ est; quoniã inter mentẽ, & formã in materia extẽsam, mediam posuit animam rationalẽ à materia non pendentem; qualem esse dixit animam mũdi,

ſphærarum,Dæmonum,& hominis. Ariſtoteles hoc medium non poſuit; ſed omnem formam à materia pendẽtem, dixit eſſe naturam; non pendentem verò à materia, mentem, & propriè intelligibile nuncupauit: Propterea fatum in idem venire cenſuit cum natura; & ab ea, ſola ratione diſtingui. Natura enim futura reſpicit; fatum præcedentia: dicitur natura, vt intrinſecùs rem conſtituit; & eſt initium operationum, & motus eius: nuncupatur fatum, vt id per diuinam prouidẽtiam eſt conſtitutum, ab ea dirigitur; & à primo principio quaſi mandatum, & ordinatum eſt: Propterea fatum ſignificat ordinem, & nexum cũ antecedentibus cauſsis; natura verò minimè. Natura itaque, & fatum, re ſunt idem, & ſola ratione diſtinguuntur. Hinc euenit, quòd Ariſtoteles de fato mentionem fecit; de eo tamen, quid ſit, non diſſeruit: quoniam explicato ordine diuinæ prouidentiæ in 12. Metaphyſicor. explicataq; natura, ſunt explicata omnia pertinentia ad fatum. Quòd autem re idem ſit cũ Natura, nobis manifeſtauit in quinto Phyſic. cont. 57. inquiens: Sunt igitur & generationes quædam violentæ, & non fato determinatæ; quibus contrariæ ſunt eæ, quæ ſecundùm naturam, &c. Manifeſtat his verbis Ariſtoteles, non eſſe ſecũdùm naturam, & non eſſe fato, in idem venire: quare pari ratione fato, & natura fieri, re idem ſunt; vt rectè Alexander in libro de Fato explicauit. Patet itaque, re vera eos diſſen-

dissentire. Sed duo occurrunt consideratione digna: Vnum est, an omnia, quæ fiunt, fato fiant: Alterum, an quæ fiunt fato, fiant necessariò. De primo agens, apparet ex sententia Platonis, omnia fato fieri; quoniam ex eius opinione, nil subterfugit Diuinam prouidentiam, vt in proprio loco apparuit: omnia itaq; cum Diuina prouidētia fiunt; & quæ ita fiunt, fato fiunt: omnia itaque fato fieri, censendum est. Præterea, omnia pendent ex pręcipuarum caussarum ordine; & quæ ex huiusmodi iuncta caussarum serie proficiscuntur, fato fiunt: quare omnia fiunt fato. Ad hoc resolutè dico, ferè omnia in vniuerso fieri fato: quòd autem absolutè omnia ita fiant, minimè verum esse. Fieri ferè omnia fato, ex eo constat: quoniam si consideramus pertinentia ad cœlum, pertinentia ad communem ordinem rerum; hæc semper eodem modo legibus fati seruantur, & fiunt: ideo omnia fato, diuinaque prouidentia fieri, censendū est. Insuper, si conuertimur ad ea, quæ apud nos fiunt, ferè omnia per naturam fieri conspicimus; facta autem per naturam, etiam fato dicuntur esse genita, cùm natura fato subordinetur. Demum, si ad humanas actiones conuertimur, in eis magnam vim habere cognoscimus propensionem naturæ, per quam plurima ab homine fieri manifestissimè iudicamus. Iure itaque asserui, ferè omnia in vniuerso fieri fato: non tamen omnia absolutè dicuntur fato fieri. Primò, quia non-

nulla violentia, & præter naturam fiunt, vt de interitu frequẽter euenit: quod Virg. loquens de morte Didonis manifestauit, inquiens:

Sed quia nec fato, merita nec morte peribat.

Insuper multæ, ex humanis actionibus fato non fiunt; sed contra naturæ propensionem, & liberè ab homine proficiscuntur. Propterea iure dictum est, nonnulla fato non fieri. Sed hoc dignum est consideratione, quòd quamuis hæc, quæ dixi non fieri fato, re vera proximè fato non fiant: attamen modo quodam subiiciuntur fato, & ad fatum rediguntur. Ratio est; quoniam hæc omnia pendent, vel ex hominis libertate, vel ex contingentia, & impotentia materiæ: at quòd talis sit conditio hominis, & primæ materiæ; ex fato, & prouidentia pendet: ideo cùm hęc proximè non dicantur fieri fato; remotè tamen, & ratione suæ communis conditionis, sub fato collocantur: & quamuis respectu vnius, vt puta inclinationis corporis, non fiant fato; tamen fiunt fato respectu alterius. Quam distinctionem cùm non considerauerit Põponatius, manifestissimè est hallucinatus: ex eo enim, quòd ratione communis conditionis principiorum, quæ ex serie fati, & prouidentiæ pendet, cuncta dicũtur subiici modo aliquo fato; colligebat absolutè, & penitus fieri fato: adeò, vt etiã ineuitabiliter fierent. Ad rationes, quib. ostẽdebatur omnia fieri fato, facile est respõdere. Ad primã, dũ dicitur nil subterfugere diuinã ꝓuidentiã, respon-

respōdeo, id posse intelligi dupliciter: primò, q̄a absolutè p̄ diuinā ꝓuidentiā constitutū sit, vt res ita fiat; & hoc non est dicendū: nā inquit Plato in Timæo, opificē ostendisse animis vniuersi naturam, legesq́; fatales edixisse, vt mox culpa eligētis esset. Altero modo intelligi potest, omnia esse sub diuina prouidētia; quatenus omnia, vel ita fieri per eā statuitur, vel ita fieri permittitur: & in hac significatione, nil eā subterfugit. Demum nil eam subterfugit, ratione initiorum contingentiæ; quæ per diuinam prouidentiam constituta, & ordinata esse dicuntur. Ad alteram rationem, dum dicebatur omnia pendere ex serie, & ordine caussarum, solutio patet ex dictis: omnia enim ex eis pendent: vel ratione constitutionis principiorum contingentiæ, sunt enim contingentię principia per diuinam prouidentiam ordinata: vel ratione permissionis, vt dictum est. Hac de re Aristoteles non dissentit â Platone; nam pariter Aristoteles ferè omnia per naturam fieri affirmat: non tamen omnia, sed nonnulla asserit fieri non fato, vt in quinto Physic. 57. pariter nonnulla liberè ab homine fieri, vt in libris de Moribus manifestauit.

An quæ fiunt fato, fiant necessariò.

CAP. VI.

Fatum frequenter à Platone cum necessitate esse coniunctum manifestatur. Nam mūdi anima, ad quam præsertim pertinet fatum, nuncupatur

Dea necessitatis: insuper in 12. de Legibus, decreta fati lignis ad ignem contortis dicuntur similia, vt indicetur secus disponi non posse: fusus quoque Deæ necessitatis dicitur ex adamante constare, vt id ipsum manifestetur; & iurè quidē, nam fatum dicitur, quasi Dei mandatum, & ineuitabile aliquid: propterea Homerus in 6. Iliad. cecinit:

Non est, qui fixas Parcarum auertere leges
Effugere aut possit.

Et Seneca in Tragœd.

Primusq; dies dedit extremum.

Et Manilius in 4. Astrologicorum.

Fata regunt orbem, certa sunt omnia lege,
Longaq; per certos signantur tempora cursus,
Nascentes morimur, finisq; ab origine pendet.

Huiusmodi sententiis referti sunt libri poetarum. Videtur itaque dicendum, fatum inferre rebus necessitatē; & iure profectò: quid enim primis caussis obsistere, ordinique prouidentiæ aduersari valet? Sic natura in suo operandi modo. necessitatem quandam dicitur habere coniunctam. Profectò nedum lumine veritatis illustrati, verùm etiam sententiæ Platonis addicti, asserere debemus, nequaquam omnia necessariò fieri; nec etiam quæ fato fiunt, semper necessitatem includere. Diuina enim prouidentia, & fato cōstitutum est, ne vniuersum aliquo suæ integritatis gradu esset destitutum, vt in eo principia contingentiæ inueniantur: quæ duo sunt; vnum, humana

na libertas; alterũ, materiæ indifferentia: primum est principium magis efficiens; alterum verò solùm recipiens, & patiens. Et propterea, quamuis ratione sui communis sit aliquid necessarium; quia est necesse pro mundi plenitudine, vt in eo contingentia inueniantur: attamen respiciendo ad singula, quæ efficiũtur, multa eorum necessitate carent. Propterea rectè Ptolemæus in quadripartito asseruit, effecta à Deo in cœlestia, & à cœlestibus inter se, indissolubili quadam serie proficisci; sed à cœlestibus in inferiora non semper ineuitabiliter, & ordine cœlitus inchoato produci; permutari enim & impediri posse, tũ naturis inferioribus aliquando repugnantibus, tum arte simul, atque consilio. Sic itaque non omnia necessariò eueniunt, vt perperam existimarũt Stoici; sed in rebus locum habet cõtingentia: tum quia non omnia fiunt fato, vt patuit; tum insuper, quia nonnulla eorum, quæ fiunt fato, potuissent impediri, & secùs fieri; vt nonnulla Naturæ, hominisque opera. Propterea rectè enunciauit Plato in 10. de R.P. virtutem esse immobilem, & liberam; eligentis esse culpam; Deum verò esse extra culpam. Hinc quoque anima, ex Platonis sententia, & supra fatum, & in fato, & sub fato consideratur. Supra fatum est, vt erecta supra se, cum mente cõiungitur: In fato est, vt in se considerata, menti subiicitur, & fatalis ordinis est fundamentum: Demum anima est sub fato, quatenus aliqua ex

parte subiicitur corpori, & insequitur propensiones à corporis temperamento prodeuntes. Insuper, admirabilius est, quòd nedum hominis anima, verùm quoque ea brutorum, valet nonnunquam subterfugere fatum; vt rectè etiam Simpl. in Epictetum considerauit: veluti, dum animalia fera, studio, & disciplina, mitescunt; domantur equi; lupi redduntur cicures; quæ animalia ita constituta, non insequuntur naturalem suam propensionem; & propterea hæc non fato operantur, sed arte quadam, & disciplina. Quòd si id conuenit feris; longè magis conueniet homini, qui magis est disciplinabilis. Hæc tamen est differentia inter hominem, & feras; quia homo virtute propria, & munere suæ rationis id efficit; feræ autem id faciunt per curam ab homine adhibitam: veluti etiam, dum plantæ ex syluestribus redduntur domesticæ; id sola hominis cura, arte; & diligentia perficitur. Ad rationes, quibus ostendebatur omnia, quæ fato fiunt, necessariò fieri, non est difficilè respondere. Nam anima mundi nuncupatur Dea necessitatis, non quia singula ab ea pendentia, necessaria sint; sed quoniam operatur vbiq; eodem modo, cum quadam naturæ necessitate, sibi à superno principio iniũcta: Insuper, quoniam omnia in suo conuenienti ordine à suo opifice constituto conseruat; neq; permittit quicquam leges illius adeò transgredi, quin mox regrediatur in leges; & ea transgressio, in exi-

guis

guis est particulis, non in toto: immò ea transgresſio in illis particulis, eſt cum conſeruatione ordinis: quoniam ex propria natura, & cōditione ſunt tales, vt secùs ſe habere poſsint. Sic fati decreta ſunt ſimilia lignis ad ignē contortis, & fuſus ex adamante cōſtat: ac demum ſeruatur ordo, & lex à Deo impoſita: quia, vel proximè, vel remotè omnia ſubiiciuntur fato, & relabuntur in fatum. Quæ autem à Poetis dicuntur, non omni ex parte approbanda ſunt; ſed quatenus veritati, & rationi ſunt conſentanea: Ideo Plato in ſua R.P. ex dictis Poetarum, nonnulla approbanda, alia penitus reiicienda oſtendit. Qua de re Ariſt. à Platone non diſſentiens, in rebus contingentiam concedit.

De Parcis.

CAP. VII.

Nima mundi, quæ Dea neceſsitatis nuncupata eſt, etiam conuenienti metaphora, mater humanarū conditionum, humanarumq; ſortium dicta eſt; & iure quidem: nam ab ea, per conuenientia media ſortes mundanæ in exitum perducuntur. Sic eius tres numerantur filiæ ex Demogorgone natæ, quę vulgò Parcæ nūcupantur. Dicuntur Parcæ, vel à contrario ſenſu, quia nemini parcant, vt eſt communis ſententia; vel potiùs, vt ego cenſeo, quia cùm nemo ſit ſua ſorte contentus, Parcę, hoc eſt Aua-

ræ ab omnibus iudicantur. Accommodatiſsima profectò eſt metaphora, qua vſi ſunt priſci, cùm Poetæ, tum Sapientes: dum tres animæ mundi filias, finxerunt eſſe tres fœminas nentes, & ex ſtamine fila ducentes. Nam mater eſt anima mundi; filiæ ſunt tres eius animæ vires, rerum fatalium ordinem abſoluentes: Mater cœlum reuoluit genibus, hoc eſt mira facilitate, & infima facultate motui accommodata: cùm interim vis eius ſuperna, vnà cum mente circa diuina verſetur. Fuſus, quo ſtamina neunt filiæ, ex adamante conflatus; ſi ad externam fuſi imaginē reſpicimus, eſt mundi axis, centro, poliſque munitus; ſi rei conditionem conſideramus, eſt natura per corpora diffuſa, cuius inſtrumento anima mundi cuncta ad exitum perducit. Vertigium fuſi, à Platone conſtare dicitur ex adamante, aliiſque materiis: nam vertigium eſt cœlum, & præſertim firmamentum; in quo, ob orbium multitudinem, ſtellarumque cōditiones varias, nedum adamantis ſoliditas reperitur; verùm inſuper inueniuntur aliæ, ac eminentiores materiæ cōditiones. Stamen eſt cœli fœcunditas; cum qua mox corporea rerum vita, ob diſtantiam à cœlo, ob tenuemque virtutis participationem, fluxilemque conditionem, fragili, tenuique filo dicitur alligata. Filiæ animæ mundi, explentes munera fati, tres ſunt; Clotho, Lacheſis, Atropos; æquali inuicem interuallo in throno ſedentes, veſtibus albis indutæ, capite coro-

coronatæ, & ad Syrenarum Harmoniam canentes: quarum Lachesis, præterita; Clotho, præsentia; Atropos, futura irremeabilia canit. Clotho vnà cum matre, intermissione quadã temporis, dextra manu tangens externam fusi circumferentiam, illum circunducit: Atropos sinistra tangens interiorem circumferentiam, id ipsum efficit: Lachesis vicissim vtraq; manu vtrinque tangit, vt refert Plato in 10. de R.P. Quibus vulgaribus velaminibus latentia, & præclara mysteria elegantissimè circunteguntur. Sunt tres istæ filiæ, non firmamentum, Saturnus, & aggregatum ex reliquis Planetis, vt in 12. de Legibus censuit Ficinus; cùm enim mater non sit corpus, neque etiam nomine filiarum corpora intelligere debemus: sed potiùs sunt tres vires, vel tria munera animæ mundi, vel ipsamet anima ad tria relata. Iurè dicuntur tres: nam cuncta ternario, quasi initio, medio, & fine; vel essentia, potentia, & actione perficiuntur. Insuper sunt tres, quoniam anima mundi, ea, quæ à mente in æuo, & supra tempus collocata recipit; in tria mox tempora distribuit, in præteritum, præsens, & futurum; quibus mobilia subiiciuntur. Præterea dicuntur tres; quoniam anima mundi, in sui muneris functione ternario vtitur; nam ea, vt media, aliunde recipit; mox recepta in se continet; tertiò in alia vitæ sortes diffundit. Præterea, dum etiam consideratur anima, vt aliis varias vitæ conditiones impartitur, ter-

nario vtitur; quatenus cætera recipiunt ab ea suæ vitæ initium, medium, & finem. Prætereà consideratur anima mũdi, vt rationibus, quasi seminibus grauida; vt pariens, vt parta seruans; suoque fine terminãs, & absoluens. Demum ternario vtitur; quatenus disponit, quæ semper, quæ rarò, & quæ frequẽter eueniunt. Iure itaque filiæ eius tres sunt dictæ. De quibus loquens ter maximus Mercurius in Asclepio inquit; Fatum tribus constare, Imarmene, quæ rerum omnium parit initia; Necessitate, quæ initia ad progressum cogit; demum Ordine, id est dispositione temporis. Per has itaque Parcas indumentis albis, hoc est, cõditionibus inuiolabilibus indutas: quæcunque in Ideis, quasi in Glomo sunt inuoluta, euoluuntur, & explicantur in corpora. Hæc de Parcis explicata, consentanea sunt principiis Academicorum: ex opinione Aristotelis, secùs esset dicendum. Quæ enim Platonici ad mundi animam, eiusque vires referunt; Peripatetici, vel ad Deum, vel ad naturã sub Deo ordinatam, esse referenda existimant.

De Animis Sphærarum.

CAP. VIII.

Nimam mundi, veluti ducem, insequuntur duodecim animę duodecim sphærarum mundi; octo scilicet cœlestium orbium, & quatuor elemẽtorum. Hoc eleganter protulit Plato in Phædro inquiens; Magnus vtiq; Dux in cœlo Iupiter,

citans

citans alatum currũ, primus incedit, exornãs cuncta, prouideq; disponens. Hunc sequitur Deorũ, Dæmonumq; exercitus per vndecim partes ordinatus. Permanet autem Vesta in Deorũ æde sola, &c. Hæc Plato. Magnus Dux est anima Mundi. Exercitus vndecim Deorũ, sunt vndecim animæ cœlorũ, & trium elemẽtorũ: & dicuntur exercitus: quoniam eas animas, aliȩ deinde Dęmonũ, & hominũ insequũtur; & aliȩ insequũtur alias ratione diuersitatis conditionũ, & propensionũ. Vesta, quȩ in ȩde Deorum sola permanet, est anima terræ: cùm enim cæteræ sphæræ vertantur in orbem, sola terra in suo loco requiescit. Ex his patet decipi eos, qui putarunt per vnam mundi animam omnes cœlos, & elementorũ sphȩras vitã recipere; manifestè enim Plato diuersas eorum esse animas affirmat; neq; etiam est rationi cõsentaneum, vt anima vna, tot distincta corpora, motibus adeò diuersis, tamq; diuersa velocitate moueat. Sic ex octo sphærarum animis, & ex anima mundi, chorus nouem Musarum consurgit. Et hæ sunt Syrenæ, cum quibus recinunt Parcæ, & ad quarum harmonicos cantus sua munera dicuntur obire; quatenus certis numeris, cum lætitia, per commensuratos cœli motus, cuncta perficiunt: est enim cœlũ, vt dicebat Pythagoras, Lyra Dei; ad cuius sonum cuncta numerosè saltant, & canũt. Propterea cecinit Orpheus, opificem vniuersa custodire; quia æreos baculos sumens, tympano

tantopere personat, vt Deos omnes ad se conuertat. Et quoniam animæ supra se mentem habent; ideo Apollo, qui Musis prȩest, est mēs animæ mundi. Nonnunquam tamen nomine Apollinis anima Solis denotatur: nam respiciendo ad varia munera, diuersasque proprietates; modò hoc, modò illud dicere valemus: vt etiam nomine Iouis nonnunquam mens prima denotatur, vt dum cecinit Orpheus: Mens idea omnium: nonnunquam anima orbi Iouis destinata: nonnunquam demum anima mundi, vt à Platone in Phædro: dicimus enim Celium denotare Deum; Saturnū, mentem; Iouem verò, animam mundi. Animæ itaque cœlorum vnà cum anima mūdi, chorum Musarum cōstituunt; & sunt nouem Syrenæ: non illæ quidem, quæ humanas aures corporea voluptate demulcentes, nos deuiant à recto cursu; quales sunt Syrenæ numero tres in Mari, quasi in voluptatū materia, & pelago, à Poëtis excogitatæ: sed hæ sunt Syrenȩ diuinȩ, ad conuenientem finem nos inuitantes; quæ per octo tonos, octo sphærarum; & per concentum, qui ex omnibus consurgit, Dei facultatem canunt, & vnà cum cȩlis enarrant Gloriam Dei.

Propterea cecinit Orpheus:

Tu totum cœlum canora cithara temperas.

De

De Pythagoreo Cœli sono, & animis Elementorum.

CAP. IX.

Mirantur nõnulli, quòd Platonici Pythagoram sequuti, in cœlo sonos, tonos, & harmoniam cõsiderarint. Sed mirari potiùs nos debemus, quòd ipsi adeò mente sint surdi, vt eam purgatis auribus apprimè notam, audire non valuerint: ea enim, non corporis, sed mentis auribus nata est audiri. Nam sonus duplex est: vnus cum strepitu, & violentia iunctus; & hic in cœlo nõ habet locum, à quo abest omnis violentia: alter in sola motuum, & corporum conuenienti ratione, ac proportione collocatus; qui eminentissimè in Cœlo reperitur. Hunc viri vulgares, qui ob prauam assuetudinem, & cõiunctionem cum terrenis, ad diuina facti sunt surdi; audire non valent: at aures à terrenis sordibus purgatæ, supra corporeas assuetudines erectæ, illum solum audiunt, & ad terrena surdæ euadunt. Hunc itaque sonum Plato, Pythagoras, Apollonius Thianeus, ter maximus Mercurius, audierunt, & admirati sunt. Nam viri hi sapientissimi, quibus metaphoræ fuere familiares; vt aures vulgarium demulcerent, & animos sagacium, studiosorumq; iuuenum rectè formarent; per vulgarem sonum, vulgaremque harmoniam, sonum internum, harmoniamque in origine, & caussa collocatam manifestare voluerunt; quam soli audiunt,

qui auribus mentis vtuntur: de cæteris id verè dici potest; oculos habent, & non vident; aures habent, & non audiunt. Variæ, & omnes præclaræ, in cœlo melodiæ inueniuntur; aliæ tamen aliis dulciores, & diuiniores. Nam in eo primò est harmonia in sola anima; ratione compositionis ex principiis eius; & ratione numerorum, quos includit. Secundò in orbe cœli, in quo mira proportione colligatæ inueniuntur conditiones elementorum. Tertiò consideratur harmonia diuersorum motuum, cùm stellarum, tum orbium: nam motus velociores, sonum indicát acutiorem; tardiores, grauiorem. Harum trium harmoniarum, prima est caussa secundæ, secunda tertię. Inuenitur quartò conueniens ratio, aptaque proportio in cœlo inter mobile, & motorem. Insuper, inter motores ad inuicem. Præterea, inter magnitudines corporum mobilium inter se. Septimò inter animas, & participatam mentem. Octauò inter aspectus stellarum, luminumque earum inter se. Ac demum inter cœlestia corpora, & mundum mortalem. Ex his nouem rationibus, quasi nouem Musis, chorus cœlestis Musicæ cōsurgit, gratus Deo, mundoque salutaris; nam ex huiusmodi melodia consurgit mortalis mundi moderatio, ac temperamentum. Et quoniam cœlo elementa succedunt, quæ mortalis orbis sunt primæ partes, in quibus opera conspiciuntur vitam præseferentia; proptereà iure Plato elementa

quoque

quoque suam habere animã existimauit. Non enim est rationi consonum, vt vermes, formicæ, & alia consimilia exigua corpora, viuant: Terra autem, & supra terram ordinata elemẽta, quæ sunt insignes mundi partes, & aliis vitam tribuunt, sint vita penitus destituta. Conspicimus enim per animam terræ viuere lapides, & metalla, quandiu fuerint cum terra cõplicata; & elementorũ portiones cum suo toto seruari; & ad suum totum, cùm fuerint ab eo decisæ, reuerti. In mortalibus animalibus marem à fœmina distingui manifestè conspicimus; in animis elementorum, & cœli, maris & fœminæ vires coniunctæ inueniuntur; & iure quidem: quò enim in gradibus rerum magis ascẽdimus, eò maiorem in eis vnionem inuenimus. Dicuntur huiusmodi elementorũ animæ, vtriusq; sexus vires includere. Primò, quatenus constant ex anima, & mente: in quo nexu mens marem refert; anima verò fœminam à mente, tanquam à mare, semina recipientem. Insuper, animæ duas dicuntur habere facies, vt dictum est; quarum superna marẽ, inferna fœminam repræsentat; superna etiam semen habet; inferna emittit, & parit. Hinc patet ratio, cur prisci sapientes Orpheum imitati, vnicuíque elemento duas diuinas potẽtias, quasi duos Deos, assignarunt; marem vnam, alterã fœminam: vt Terræ Plutonem, & Proserpinam; Aquæ Oceanum, & Thetim; Aeri Iouem, & Iunonẽ; Igni Phanetam, & Aurorã.

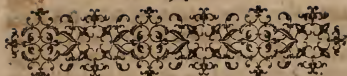
Et quoniam ea duo munera, modo tamen e-minentiore, obeunt etiam animæ cœlorum; ideo Orpheus in illis quoque marem, & fœminam considerauit; & singulis cœlorum Sphæris Deum, & Deam præesse cecinit; in quibus tamen hæc inueniuntur cum minori distinctione. Constat itaque, de his quid sentiat Plato. At perpendamus, in quo Arist. ab eo dissentiat; & an valeat conciliari cum eo. Nam primò dissentire videtur; quoniam Plato octo sphæris cœli, octo præesse animas affirmat; Aristoteles verò in 12. Metaph. in cœlo, non octo, sed plusquam quinquaginta numerauit intelligentias, proportione respondentes animis à Platone excogitatis. Sed hac de re leuis est altercatio; quoniam Aristoteles non ad octo sphæras, sed ad singulos orbes respexit; Plato verò non diuisim ad orbes singulos, sed ad præcipuas sphæras ex eis conflatas respexit. Hinc Plato non dixit absolutè, animas esse octo; sed tot esse animas duces, sub quibus aliæ reperiuntur; adeò, quòd non aduersatur Platoni Aristoteles, dum longè plures asserit esse cœlorum intelligentias. In hoc potiùs dissentiunt, quia Plato stellis distinctas animas conuenire censuit; quod non existimauit Aristoteles. Insuper re vera maximè de alio dissentiunt; quatenus censuit Plato elementa esse anima prædita: Aristoteles, cùm in primo de anima propè calcem cumulatè; tum in 2. libro eam sententiam reiecit; & elementa ca-

vere anima affirmauit. Simplicius suo more nititur in lib. de Anima Aristotelém cum Platone conciliare, & nititur ostendere ex opinione Aristotelis elementa esse animata; & in libro de Cœlo carpit Alexandrum, qui cum Aristótele ea carere anima affirmauit. Sed quàm rectè sentit Alexander, tam longè Simplicius recessit à vero; manifestissimè sententiam Aristotelis peruertit, qui vbique negauit, nullibi indicauit elementis animam conuenire; adeò, vt sit superuacaneum in eius sententiæ comprobatione immorari.

FINIS LIBRI QVINTI.

N

STEPHANI THEVPOLI,

BENEDICTI F. PATRITII VENETI,

ACADEMICARVM *Contemplationum,*

LIBER VI.

DE DAEMONIBVS.

De multiplici nominis Dæmonum ſignificatione.

CAP. I.

LOQVVTVRI de Dæmonibus, qui conuenienti ratione animæ mundi, & ſphærarum, tanquam ducibus ſuccedere videntur; vt id bono Dæmone efficiamus, optandum eſt. Nos monet bonus Dæmon, vt à nominis ſignificationib. ordiamur; præſertim, cùm Dæmonis nomen, non vno modo, ſed multipliciter accipiatur. Dicitur Dęmon, vt ait Plato in Cratylo, quaſi ſapiens; & cùm ſit ſapiens, etiam dicitur eſſe Dux peritus. Huiuſmodi ſapiens, & peritus Dux; nonnun-

nunquam propriè accipitur, pro natura Dæmonis ab aliis rerum gradibus distincta: nonnunquam verò latè accipitur, pro denotandis illis, quæ similitudine, & analogia quadam includunt cõditiones Dæmonum: quod potest contingere dupliciter, vel cum depresſione, vel cum eminentia. Hinc patet, quomodo consurgant tres Dæmonum præcipuæ acceptiones. Dæmon propriè sumptus, ex sententia Platonis in conuiuio in oratione Diotimæ, denotat naturam mediam inter mortales homines, & Deos; conciliatricem eorum inter se; ministram Deorum, Ducem verò hominũ: In quarto autem de Legibus, dicũtur Dæmones interpretes Deorum apud homines. Cùm itaque munus Dæmonis sit præesse, interpretari, curare, & ducere, quod munus in eminentia conuenit Diis; ideo nonnunquam Dæmonis nomen apud Platonem ad Deos extollitur: & per Deos intelligi volo vniuersam mentium latitudinem, vel abiunctam, vel mediante anima cum æterno corpore complicatam. Dij enim eminentes sapiunt, ducunt, & prouident: ideò Orpheus Iouem, magnum Dæmonem appellauit. Accedit, quòd, vt supremi Dæmones nonnunquam, ob affinitatem cum Diis, Deorum nomine honestantur; ita Dij postremi, qui Dij dicuntur, non absolutè (vnus enim absolutè est Deus) sed participatione, & similitudine, ob nexum cum Dæmonibus, Dæmones aliquando nuncupantur. Ex

N

aduerſo, vtimur nonnunquam nomine Dæmonis cum depreſsione conditionum; dum Naturas infra Dæmonicam collocatas, nuncupamus Dæmones: in qua ſignificatione humanas animas, & præſertim mẽtem ab ea participatam, Dæmonem nuncupamus; & iure quidem. Nam vt vniuerſa Dæmonis natura, ex anima & participata mente conſtans, præeſt vniuerſæ naturæ hominis, ex anima & mẽte conſtituti; ita mẽs participata ab anima hominis, eidem animæ, tanquam Dæmon eius præeſſe dicitur: quæ acceptio eatenus dicitur cum depreſsione, quatenus participatio mentis in humana anima eſt obſcurior, quàm participatio eiuſdem in anima Dæmonis: Eſt itaque cum depreſsione, comparando animam hominis animæ Dæmonum, mentemq; menti. Propterea dixit Timæus, Deum nobis ſupremam animæ partem, vt Dæmonem conceſsiſſe. Ob eandem rationis conuenientiam, Prudentia, & Imprudentia hominis; ea boni, hæc mali Dęmonis nomine denotantur: & ab Ariſt. fœlicitas nuncupatur Eudæmonia; quia à Sapientia, & Prudentia, vt à duobus pendet. Hinc mos vniuſcuiuſque Dæmon dicitur; & Zenocrates eum habere bonum Dæmonem aſſeruit, cuius anima eſſet ſtudioſa. Seruata quoque eadem rationis ſimilitudine, nedùm Mens hominis, vel eiuſdem Sapientia, & Prudentia, dicuntur Dæmones; verùm inſuper ipſi ququè affectus, à quibus ducimur. Inde nobiſ-

nobiſcum duo conuiuere Dæmones dicũtur, ratio, & animi affectiones, ſiue appetitiones. Et quoniam ex affectionibus animi vehementiſsimus eſt Amor; qui nedum nos ſæpè rapit inuitos, verùm inſuper valet homines eleuare ad Deos, & Deos cum hominibus conciliare: ideo à Platone in Conuiuio, Amor magnus Dæmon nuncupatur: ob eandem quoq; conditionum ſimilitudinẽ, ab Ariſt. in lib. de Diuinatione per ſomniũ, Natura Dæmonia nuncupatur, & Dęmonia dicitur: quoniã, vt Dæmones ſunt Deorum famuli; ſunt periti duces, & Deorũ leges abſoluũt, ita ex ſentẽtia Ariſt. Natura Deo famulatur, opera ei⁹ abſoluit.. Ideò, inquit Ariſt. in 1. cœli 32. Deus, & Natura nil faciunt fruſtra; & Auer. in 12. Met. 18. inquit cũ Themiſt. Naturã non errare, quia dirigitur ab intelligentia nõ errante. Accedit demũ, quòd iure Ariſtot. Naturam dicit Dæmoniam: quoniam ea admirabilia opera, quæ ob latentem cauſſam ab aliis iudicantur fieri per Dæmones, ab Ariſtotele dicuntur fieri per naturam modo latente; per proprietates rerum obſcuras, vel ignotas. Cùm itaque Dęmonis nomen varia ſignificet, ego de Dęmonibus ex ſententia Platonis loquuturus, de propriè ſumptis verba faciam; qui non ſimilitudine, ſed natura, eſſentia, & propietate ſunt Dæmones.

An dentur Dæmones, sententia Aristotelis.

CAP. II.

DÆmones, qui ferè omnium gentium, sapientumque consensione conceduntur, & approbantur; ab Aristotele, quasi sphingis, & chimæræ inania nomina negligũtur: quod ex eo manifestissimè patet, quia nũquam, quid sit Dæmon, manifestauit. Insuper, ea omnia opera, quæ alij Dæmonibus tribuunt, ipse retulit in naturam, in proprietates rerum natura constantium, in humores hominum, in conditiones halituum; adeò, vt nullum Dæmonũ dereliquerit vsum, vt patet ex 30. part. problemate primo, ex 7. de Moribus cap. 3. & locis aliis. Legitur etiam in lib. de Mundo ad Alexandr. multis in locis orbis, exitus spirituum patefieri: qui partim fanatico furore afficiunt homines propiùs accedentes; partim tabifica vi absumunt; partim fatidicos efficiunt; vt Delphici, & Lebadici; sunt &, qui prorsus enecent, vt in Phrygia; &c. & ob hanc rationem, vt iam dixi, Aristoteles in lib. de Diuinatione per somnium, Naturam dicit Dæmoniam; quia ea efficit, quæ alij Dæmonibus tribuunt. Quòd Arist. Dæmones non admiserit, etiam ratione confirmari potest. Nam si dantur Dæmones, vel sunt seiũcti ab omni corpore, vel cum corpore aliquo iuncti: non sejuncti, quoniam Aristoteles in 12. Metaph. neque intelligentiam vllam ponit non iunctam corpori: si sunt iun-

cti corpori, vel æterno, vel mortali: non æterno; quia id est cœlum, in quo solæ locantur intelligentiæ: non mortali; quia vel erit simplex, vel mixtum: non simplex; quoniam in simplici elemento negat reperiri animam, in 1. & 2. de anima; & in mortalibus negat reperiri animam sine corpore instrumentario, vel potentiam animę superiorem sine inferioribus: non potest esse corpus mixtum; quoniam huiusmodi omnia corpora sub sensum cadunt, Dæmones sensu non percipiuntur. Ideo Arist. in quarto Meteororum inquit: Et in terra, & in aqua solùm animátia existunt; in aere autem, & igne nulla sunt; quia corporũ materia hæc. Eo in loco rectè Olympiodorus considerauit damnari ab Arist. sententiam Platonis; qui in igne maximè longęua, in aere minùs, ponebat animantia. Et in primo de historia animalium cap. 1. inquit; Nullum est animal, quod tátùm aereum sit; adeò, vt nunquam descendat, & requiescat in terra: & hoc dixit; quia censuit animalia omnia à principatu molis esse terrea. Patet itaque in conspicuo errore eos versari, qui asserunt Arist. posuisse Dæmones: cùm enim nos per conspicua loca, debeamus obscura, & latentia illustrare; hi è contra per nonnulla latentia, ea, quæ conspicua sunt, obscurant, atque peruertunt. Manifestè igitur Arist. neglexit Dæmones. Quòd si in 5. Metaph. de illis facit mentionem inquiens: Substantiâ sunt simplicia corpora, quæ ex his constant,

& animalia, & Dæmonia: putãdum eſt, quòd, vel ſubſtantias enumerauerit ex communi aliorum, & præſertim Platonis opinione, vt ſæpe in alieno loco facere conſueuit; vel per Dæmonia denotauerit omnem ſubſtantiam diuinitatis compotem. At afferunt, qui ſecùs cen ſent, pro comprobanda ſua opinione locum ex 3. de Gener. animalium cap. 11. vbi quærens Ariſt. cur plures rerum differentiæ exiſtant in humore, quàm in terra; ſoluens, inquit; An, quia humor naturam habet ad effingendum, afformandumque habiliorem. Cæterùm mare ſua natura calidũ eſt, & particeps omnium partium inuenitur, videlicet humoris, aeris, terræ: Itaque omnia adipiſcitur, quæ ſingulis his locis gignuntur. Plantas enim Terræ incolas eſſe, quis ſtatuerit; Aquæ, aquatilium animalium genus; Aeris, τὰ πεζὰ ſiue pedeſtria: ſed quòd magis, minúſve, & remotiùs, aut propiùs, res conſtet; magna, miraque differentia exiſtit. Quartum genus non in his locis quærendum eſt, quamquam aliquid eſſe exigit ordine ignis, id enim quartum corpus enumeratur: Verùm ignis ſemper formam non propriam habere videtur, ſed in alio corpore; aut enim aer, aut fumus, aut terra eſſe videtur, quod ignitum eſt; ſed enim genus hoc apud Lunam quærendum eſt: hæc enim quartam illam differentiam adipiſci videtur, &c. Hæc Ariſt. Ex quibus nonnulli colligunt, Ariſtot. in ſphæra ignis ſub cœlo collocaſſe Dæmones.

Ferè

Ferè similem sentētiam protulit in lib. de Respiratione. Sed falluntur; quoniam manifestissimè in locis propriis neglexit Dæmones, vt apparuit in præcedentibus. Verba suprà relata, apprimè sunt obscura; nec per obscura euertenda sunt loca perspicua. Et pro solutione dicere possumus, quòd si Aristot. denotauit Dæmones, id fecit ex sententia Platonis, vt inquiunt nonnulli. Vel dicamus, quòd dum Aristot. inquit; Quartum genus non in his locis quærendum est; non de Dæmonibus, sed de igne loquitur: Nam animalia debēt apud nos fieri; apud nos autem non est elementū ignis, sed apud Lunam; ideo non dantur animalia igni respondentia: Sic Auer. ex eo loco colligit, minimè dari animalia ignea. Vel dicamus, quartum id genus animalium, apud Lunam esse quærendum, & considerandum, an ibi inueniri posit; at ex alibi declaratis constat, ibi animalia non reperiri: nam in secundo de Gener. animalium cap. 3. inquit; Quamobrē ignis nullum animal generat; nec constitui quicquam densis, vel humidis, vel siccis videtur: nam calor animalis, nec ignis est, nec ab igne ducit originem. Ita etiam in quarto Meteororum inquit, in ventriculo ob calorem non posse gigni vermes. Constat itaque; siue Aristoteles per quartum genus denotet ignem, siue denotet quartum animalium genus; semper auctoritatem illam reddi leuem, & nullius momenti.

An dentur Dæmones, sententia Platonis.

CAP. III.

Irum profectò est, quomodo Peripatetici Dæmonicam naturam non concedant; cùm plurima opera nobis sese offerant, quorum caussam conuenienter assignare non valemus, non positis Dæmonibus; veluti, dum viri vulgares Dæmone correpti, Hebraicè, Græcè, & Latinè loquuntur; res aliis occultas patefaciunt: adiurationibus varia efficere compelluntur: quæ sine Dæmone non efficerent. Ita quoque mira priscorum oraculorum responsa, secretorum reuelationes, plurimæ solis verbis incurabilium ægritudinum curationes, historiæ variæ; tam manifestè Dæmones nobis patefaciunt, vt nil manifestius conspicere valeamus. Asserere autem ea fieri, vel per bilem atram, vel per vim imaginandi, vel per varia halituum genera; vt asserit Aristoteles, & cum eo Pôponatius, & alij nonnulli; delirare est: quomodo enim per humores, in imaginatione formari possunt rerum imagines, & idiomatum verba, & nomina, ex hominum institutione prodeuntia; quæ nunquam sub sensum illius hominis ceciderunt? Non enim ea in anima præexistunt; quæ, ex sententia Aristotelis, omnibus formis est denudata: nec per halitus, & humores manifestâtur, cùm in eis non sint huiusmodi imagines; & præsertim rerum futurarum, & vocum ex hominum institutione pen-

pendentium. Accedit, quòd huiuſmodi homines ſæpe, immota lingua, & ore clauſo loqui videntur. Inſuper, oraculorum reſponſa ex Dæmonibus prodiiſſe, ex eo manifeſtè cõſtat: quia poſt Chriſti incarnationem, oracula illa omnia euanuerunt: quod non contigiſſet, ſi ex cauſis purè naturalibus duxiſſent ortum. Præterea, prætermiſſa etiam auctoritate, experientia, & ſenſibus; ſi rationi credimus, cogimur ponere Dæmones. Et primò, cùm in terra, & aqua varij viuẽtium gradus inueniantur, cùm cœlum viuat; inficiari non debemus, corpora intermedia animantibus eſſe prædita: ſed rationi conſonũ eſt exiſtimare, in eis eò nobiliora animalia reperiri; quò ſunt eminentiora, & nobiliora poſtremis elementis. Tetigit hãc rationem Ariſt. in 3. de Gener. animalium: attamen Dæmones, qui ex ea colliguntur, minimè conceſsit; quoniam exiſtimauit animalia cuncta in terris degere, ex principatu molis eſſe terrea; quod minimè neceſſarium eſt. Præterea, quoniam homo cum craſſo corpore cõplicatus, longè diſtat à Deo; pro nexu neceſſaria fuit natura aliqua media, quæ extrema conciliaret: huiuſmodi eſt natura Dæmonum; quæ tenuitate corporis, acumine ingenij, celeritate actionum, aliisq; conditionibus conuenientiſſimè mediat. Et præſertim dari debuit, quia mundus eſt ſpecierum plenitudo; nullus gradus deſeritur inanis; & quæ in eo fieri poſſunt ex attinentibus ad eius perfectionem, etiam

necessariò in eo sunt. His accedit, quòd cum in Deo, vt in principio, sit cura, & prouidentia communis vniuersi; in Mente solùm sit distincta prouidentia specierum; etiam debet dari natura aliqua media, ad quam pertineat cura, & prouidentia partium. Ad Deum, & Mẽtem pertinet dirigere, & imperare; ad mediam hãc Dæmonum naturam exequi, & perficere. Iure itaque Plato Ægyptiorum Theologis, sensibus, & rationi credens, Dæmones posuit: in quorum notitiam interna quadam naturæ commotione perducimur. Eos religio omnis supponit; Prisci sapientes in eorum cultu plus æquo versati sunt; ter maximus Mercurius frequenter de illis loquitur; sapientes Ægyptiorum, ope Dæmonum admirabilia effecerunt: Quapropter Plato ex his plurima deprõpsit, & splendidissimè suos libros exornauit. Ex qua Academicæ, & Peripateticæ sentẽtię conspicua diuersitate colligimus, quàm longè illi à vero recedunt, qui in omnibus Aristot. cum Platone nituntur conciliare.

Quid sit Dæmon.

CAP. IIII.

A Calcidio in Timæum Platonis, ab Apuleio, & ab aliis, vario modo definitur Dæmon. Inquit Calcidius, Dęmonem esse animal rationis particeps, immortale, affectionibus animi obnoxium, corpore æthereum, curam hominibus imper-

impertiens. Apuleius in lib. de Socratis Dæmone, ferè similem dedit definitionem: solùm eam permutauit; quia loco ætherei corporis, aereum sumpsit. Hæc definitio in parte mihi dubia est; & præsertim, quia Dæmonum corpus non consimile est, cùm varij sint Dæmonum gradus. Præterea, cùm homo definiatur à Platone, non quòd sit animal; sed anima rationalis mentis particeps, corpore vtens: longè minùs Dæmon debet per animal definiri, sed per animam corpore vtentem; cùm magis quàm homo dominetur corpori, & minùs ex eo pendeat. Insuper, non explicatur in ea definitione, quomodo per rationem Dæmones præstent hominibus. Propterea ita potiùs esse definiendos existimarem: Dæmon est anima, rationis, & mentis supra humanam conditionem particeps, tenui corpore vtens, Deorum famula, pro mundi particulari custodia. Sic Plato animas puritate, & impuritate inter se distingui affirmauit. Dæmonũ anima purior est, quàm anima hominis: & vtitur corpore, non ita, vt eius sit perfectio, & forma; sed ei iungitur cum quadam insinuatione: ita tamẽ, vt ei maximè dominetur, & virtutem quandá impartiatur: quò enim anima est sublimior, eò magis corporibus dominatur. Insuper, vtitur corpore non crasso, sed tenui; vtitur enim vehiculo, vel æthereo, vel aereo: & quoniam aereum vehiculum, modò puriùs est, modò crassius, & obscurius; hinc & ignei, & aerei, &

aquei & ſubterranei numerantur Dæmones.
Valent etiam Dæmones, ob eorum vires, & eminentiam, noua recipere corpora; ita tamen, vt interim proprium non derelinquant: & cũ ſuſcipiant noua corpora, eiſque maximè dominentur; varias eis valent tribuere figuras.
At nunquid ſub ſenſum noſtrum cadãt? Dixit Porphyrius, Dæmones omnes prorſus inuiſibiles eſſe. Iamblicus cenſuit, eos à nobis frequenter ſenſibus vſurpari: quod etiam affirmauit Plato in Timæo, & Epinomide; aſſeruit tamen, nunquam manifeſtè apparere. Sententiam Porphyrij cenſeo veram, dum Dęmones conſiderãtur cum corpore ſibi proprio; quod ob tenuitatem, & puritatem ſenſum effugit; vel non diſtinctum apparet ab eo intermedio corpore, in quo reperitur. Inſuper, eiuſdem opinionem commendandam cenſeo; quatenus inuiſibile, ſolam difficultatem manifeſtat: non autem, quòd penitus videri nequeant. Opinionem Iamblici probandam iudico, dum Dæmones aliis corporibus inſinuantur; & nobis diuerſa figura, colore, & luce circunfuſi, ſeſe offerunt. Sunt itaque Dæmones, cùm viſibiles, tum inuiſibiles: Inſuper, potiores Dæmones ſunt inuiſibiles, humiliores verò magis ſub intuitum cadunt; magis enim cum craſſo corpore permiſcentur, & nobis ſeſe offerunt.
Cùm à nobis cõſpiciantur Dæmones, id duobus modis contingere poſſe putandum eſt; nonnunquam verè conſpiciuntur; quia cor-
pora

pora densiora assumunt, ea figurant, & per eadem sese nobis ostendunt: nonnunquam verò radios nostrorum oculorum sua facultate formant ad libitum, ac reflectunt, imaginationemque nostram permutant; adeò, vt cùm à nobis re vera non conspiciantur, attamen conspici videantur. Propterea dixit Plato in Timæo, eatenus Dęmones nobis esse cōspicuos, quatenus ipsi volunt. Id ipsum euenire putandum est de voce, & sono; quem emittunt, vel formare videntur. Neque propterea Platoni aduersamur, qui in secundo de R. P. inquit; Est itaque omnino sine mendacio, Deorum, Dæmonumque natura; est simplex, neque mutatur, neque alios decipit; neque per visiones, neque per sermones, neque per signa, neque nobis dormientibus, neque vigilantibus, &c. Nam Plato hæc dicit præsertim de Diis, vt ipsemet sæpe repetit. Quòd si Dæmonis quoq; facit mentionem, id euenit: primò; quia postremos Deos, sæpe nomine Dæmonū appellat. Accedit, quòd Plato ibi de deceptionibus loquitur: Dæmones, quamuis ad libitum se nobis ostendant; id faciunt, vt nobis prosint; non vt decipiant, & fallant; vt nos auertant à malo, non vt in malū perducant: & hoc præsertim faciunt postremi Dæmones. Insuper, Dæmones, nedū nostris sensibus vsurpantur, verùm etiam ipsi vtuntur sensibus; nisi omnibus, saltem eminentioribus, & magis spiritalib⁹; vt visu, & auditu; quorū munerib. cū

fungantur, non eſt putádum, quòd id faciant per oculos, vel aures; ſed præſtantiori modo ob eminentem facultatem: ac per quamuis corporis partem vident, & audiunt; idque eis conuenit minùs cum perpeſsione, magis verò cum actione, quàm nobis.

Gradus Dæmonum.

CAP. V.

Amblicus in lib. de myſteriis Ægyptiorum nouem ponit diuinorum gradus: in primo, collocat Deos inuiſibiles; in ſecundo, viſibiles, vt ſunt cœli; in tertio, Archangelos; in quarto, Angelos; in quinto, Genios, ſiue Dæmones; in ſexto, Principatus priores; in ſeptimo, Principatus poſteriores; in octauo, Heroas; in nono demum, Humanas animas. Ex his nouem gradibus duo primi ſunt ſupra Dæmonum latitudinem, poſtremus verò eſt infra; adeò, vt ſex remaneant, qui communi nomine poſsint dici Dæmones. Pſellus ſex enumerat Dæmonũ genera, ſed modo longè diuerſo: ponit enim Dæmones Igneos, Aereos, Terrenos, Aqueos, Subterraneos, Lucifugos. Porphyrius, modò duo, modò tria ponit Dæmonũ genera: Nam in ſecundo de abſtinentia ab eſu carnium, ponit duo genera; vnum Dæmonum bonorum, alterum malorum: At in lib. de Occaſionibus tria enumerat, addendo medium; quod mòdò iratum, lædit; modò placatum ſacrificiis, prodeſt.

dest. Plato in Epinomide, quinque ponit animalium genera: duo extrema, quæ sunt; Dij visibiles, denotans cœlum & Astra; & Animalia terrena morti obnoxia, quorum Princeps est homo: Media sunt tria, Ætherea, Aerea, & Aquea; quæ tria communi Dæmonis nomine designantur. Aetherei Dæmones sunt, qui degũt in superna aeris parte, quam æthera nuncupauit Plato in Timæo: Aerei, in parte aeris posteriore: Aquei, prope fontes, lacus, & maria; quos aqueos, semideos appellat. Sic itaque non constat, quot sint gradus Dæmonum. De quibus vt notitiam aliquam cõsequamur, adnotãdum est, posse Dæmones multiplici consideratione distingui; nam primò distingui possunt, respiciendo ad loca, in quibus degũt: secundò, respiciendo ad naturam corporis, cũ quo iungũtur, & ad quod sunt procliues: tertiò, per animæ eorum puritatem, & impuritatem: quartò, per munera eorum, munerumq; functiones. Quæ quatuor distinctionis genera ita se habent, vt primum sit desumptum ex puritate naturæ Dæmonis; ex quo secundò sequitur propensio ad diuersa corpora; ex hoc tertiò ducitur distributio per loca varia; ex quib⁹ omnibus sequitur postremò distinctio sumpta à muneribus: & hic est ordo respondens naturæ rei. At respectu nostri ẽ contra se habet; nos enim per opera eleuamur in cæterorum notitiam. Cùm itaq; hęc ita se habeant, censerem ego rectè cum Platone in Epinomi-

de, distribui Dæmones in tres gradus; in aqueos, aereos, & æthereos. Ratio distinctionis est: primò, quia triplex est hominis vita; effectiua, cui aquei; actiua, cui aerei; contẽplatiua, cui ætherei Dæmones respondent. Insuper, vita est triplex; voluptuosa, actiua, & contemplatiua; quibus pariter respõdent tres gradus Dæmonum: voluptuosæ vitæ, respondent aquei; actiuæ, aerei; contemplatiuæ, ætherei. Insuper, vt dixit Proclus in Alcibiade; Dæmonum, quidam sunt magis intellectuales, quidã minùs, alij mediant. Prętereà, si ad corpora respicimus; quoniam corpus Dæmonum tenue est; id præsertim potest esse triplex; vel aereũ, vel ad æthereum vergens, vel ad aqueum: ex quibus tria loca, tresque Dæmonum naturas conuenienter colligemus. Et si quis ambigat de subterraneis Dæmonibus: Dicendum est, cùm aqueos, tum aereos, meare posse per terræ antra; vt aquam, & aerem meare conspicimus. Præcipua itaque distributio est trimembris: non tamen est absurdum, in singulis eorũ diuersitatem aliquam considerare; & præsertim in aqueis, & aereis. Adeò, vt varia consideratione Dæmones omnes, vt in vnum genus redigi possunt; ita in tria, & in quinque valent distribui. Rediguntur primò in vnum genus; & omnes vel Aerei dicuntur, vt ab Apuleio; vel Aetherei, vt à Chalcidio; quatenus vniuersa hęc latitudo inter cœlestem ignem, & aquã, præsertim Dæmonibus destinata, denotatur, vel

vel nomine aeris dominãtis, vel ætheris nobilioris. Secũdò, diſtribui poſsũt in tres gradus; quaten⁹ hoc tenue corpus ſub cœlo poſitum, per partẽ eius ſublimẽ, eſt æther; per mediam, aer; per infimã vaporib. refertã, aqua: in qua cõſideratione Plato in Appẽdice Legũ, tres Dęmonum gradus explicauit. Demum poſſunt reſolui in quinque; quatenus ratione permixtionis, & maioris vel minoris puritatis, vniuerſum hoc tenue corpus intermedium, quamuis à principatu ſit aer, tamen conditionibus omnium quinque corporum participare poteſt; & inde conſurgere dicuntur Dæmones ignei puriores, ac eminẽtiores, ætherei, aerei, aquei, terrei. Sic itaque ſine contradictione Dæmones, tum vnius, tum trium, tum quinque generum eſſe dicuntur; magis propriè tamen in tria genera, (vt fecit Plato) diſtribuuntur. Pariter etiam Dæmonũ, nonnulli dicuntur Auſtrales, alij Septentrionales, quidam Orientales, alij Occidentales; ſed omnes ad tres enumeratos ordines rediguntur; nam in ſingulis conſiderari poſſunt hæ quatuor differentiæ. Poſtremò etiam putãdum eſt; præter eos, qui ſunt ſui natura Dæmones, ſuique natura medij inter Deos, & Animas; dari Dęmones quoſdam aduenas; & peregrinos; qui ſint animæ hominum ſolutæ à craſſo corpore, degentes aliquandiu in aere: de quibus Plato in Cratylo loquens inquit; Sciſne, quos Heſiodus Dæmones eſſe ait? HER. non. SOC. neq; etiam

quòd aureum genus hominũ ait in principio extitisse? HER. hoc quidem noui. SOC. ait enim ex hoc genere, post præsentis vitæ fatá, fieri Dæmones sanctos, terrestres optimos, malorum expulsores, & custodes hominum, &c. Ponit itaque Plato etiam Dæmones aduenas: non tamen omnes esse tales censet; cùm in Timæo de Dæmonum generatione loquatur, distincta ab ea humanarũ animarum. Ex his constat, propriè Dæmones non esse erraticos quosdam Deos, vt censuit Amelius; neque esse humanos animos corpore crasso solutos, vt quidam alij crediderunt: hi enim sunt aduenæ, non autem sui natura Dæmones; sed propriè Dæmones, esse gradum sui natura mediũ inter visibiles Deos, & homines. Sed dubitatio est, num etiam dentur cœlestes Dæmones. Nonnulli eos ponunt, alij renuunt. Cui difficultati dicendum censeo, duplici consideratione concedi posse cœlestes Dæmones: primò, facta comparatione inter Dæmones propriè sumptos; quorum eminentiores, cœloq; proximi, vt ignei, ita cœlestes dici possũt: secũdò, facta comparatione inter Deos; quamuis enim cœlestes à Platone nuncupẽtur Dij, vel inuisibiles, vel visibiles; euenit tamen, vt per conuenientiam naturæ & conditionum, nonnunquã postremi Dij nuncupentur Dæmones, vt supremi Dæmones nuncupantur Dij: at dum absolutè, & propriè de Dæmonibus Plato loquitur; eos significat, qui sub cœ-
lo

lo positi sunt: Qui tamen ita, ex Platonis sententia, sub cœlo sunt collocati; vt semper caput, hoc est, mentis aciem, supra cœlũ habeant eleuatum; & intimiùs cum prima mente nectantur, quàm homines.

De nonnullis affectionibus ad Dæmones pertinentibus.

CAP. VI.

DÆmones humano generi affines, cũ hominibus libentissimè versantur, vel cum humanis animis ostreaceo vehiculo solutis; mouẽt, ducuntque homines; & hoc præsertim faciunt Dæmones inferiores: nisi eueniat fœlici aliqua sorte ob puritatem animæ alicuius, vt ei iungatur, & cum eo versetur Dæmon quidam supernus; quod Socrati, Plotino, & Platoni contigisse, multi affirmãt: adeò, quòd legitur in vita Plotini à Porphyrio scripta, Plotinum pro Dæmone Deum habuisse; nomine tamẽ Dei cẽseo tunc denotari Dæmonem aliquem superni ordinis, Diis proximũ, non propriè Deum. Et quemadmodum vitæ hominum sunt variæ, ita à variis Dæmonum conditionibus duci censent Platonici. Sic dantur Dæmones Saturnij, ad vitam contemplatiuam ducẽtes Saturnias animas; Iouiales, ad ciuilem; & ita de cæteris. Sed variæ sese nobis offerũnt difficultates, attinentes ad naturam, & conditiones Dæmonũ. Quæritur, an Dæmones sint mor-

tales. Inquiunt nonnulli, igneos, & aereos immortales quidem esse; aqueos verò longæuos, sed morti obnoxios: Propterea dixit Martianus Capella Pausaniam sectatus, Satyros prouectioris ætatis, nuncupari Silenos: Plutarchus in lib. de defectu oraculorum ait, Dæmones certis temporum curriculis interire, & viuere per nonies mille septingentos viginti annos: Sic Pana magnum Dæmonem aiunt esse mortuum. Quam sententiam approbandam non censeo: quoniam si ad animã respicimus, omnes sunt immortales: si respicimus ad corpus; quoniam id elementare est, sub cœlo positum, contrarioque præditum; non apparet, cur vnum mortale, alterum sit æternum. Prætereà, in elementari corpore non rectè iuuentus, & senium consideratur. Inquiunt alij, Dęmones omnes esse immortales; ideo definientes Dæmonem aiunt, esse animal immortale: Addũt, quòd cùm corpus sit solubile, attamen Dei voluntate seruatur æternum; vt de mundo dixit Plato. Quam sententiam etiam dubiã censeo: Primò; quoniam Plato solùm de mundo dixit, sua voluntate seruari æternum, & de nullo alio: prætereà, vbi reperitur multitudo indiuiduorum sub specie, vel facile est corpus refici, vt euenit Dæmonibus; nõ est necesse, vt Dei volũtate compositum seruetur æternum. Propterea dicendũ censeo, Dęmones omnes, ratione animæ, esse immortales: ratione corporis, partim mortales, partim immortales;

mor-

mortales, quoad partes, quæ interire, & refici possunt; immortales, quoad totum corpus: vt etiam de Elementis se habet: adeò quod corpus Dæmonum variationi, & perpessioni esse obnoxium censeo: at assero id ei conuenire, non simul, sed cum partium successione, & restauratione: seruatur enim summopere ab eius anima, quæ corpori illi maximè dominatur, conferente ad id etiam puritate corporis eorum; corpus enim, quò purius, eò diuturnius est. Propterea rectè Porphyrius dixit, Dæmonum spiritum, quia corporeus est, affectionibus, & interitui esse obnoxiũ. Sed quæritur insuper, num Dæmones animi perturbationibus subiiciantur. Proculdubio, cùm sint sub Diis collocati, affectu quodam ad corpora sint procliues, cum elementari corpore sint iuncti; etiá animi perturbationibus sunt modo aliquo obnoxij: ita tamen, vt in supremis Dæmonibus, cum mira tranquillitate; in mediis, cum moderatione; in postremis, cum aliquo excessu, perturbationum genus inueniatur. Ideo Plato in Epinomide dixit, Dęmones prope nos existẽtes nunquam manifestè conspici; prudentiæ mirabilis esse participes; acuto insuper ingenio, tenacique memoria, cogitationes omnes nostras cognoscere; honestos, bonósque homines mirificè diligere; improbos vehemẽter odio prosequi, vtpote, qui doloris participes sunt. Sic itaque manifestè Plato asserit perturbationibus subijci; quarum

fontes ſunt voluptas, & dolor. Sed cùm perturbationibus afficiantur, dubium eſt; An amores, inimicitiæ, æmulationes, pugnæ, locũ habeant in eis? Si loquimur de naturali quadã eorum inter ſe mutua dilectione, propria voluntate cõfirmata; profectò hæc eis conuenit, cùm ſimilia omnia naturali quodam inſtinctu mutuò ſe diligant; Si loquimur de amore venereo, de propriè ſumpta contrarietate, & lite; hæc cùm abſint ab homine rectè diſpoſito, longè magis aberunt à gradu ſupra hominem à Platone collocato. Aſſero tamen, hæc eis cõuenire ſimilitudine quadam; quatenus diuerſi gradus Dæmonum, ad diuerſas vitas ducũt, diſtinctoque generi vitæ præſunt. Quapropter, quæ à nonnullis dicuntur de incubis, & ſuccubis; longè abeſſe cenſeo à ſententia Platonis. At maior oritur dubitatio, & eſt; num Dæmones per ſuorum corporũ alterationes, perpeſsionem ſentiant, & lædantur. Proculdubio; cùm non pendeant à corpore, & ſolùm corpore, vt vehiculo vtantur; non ægrotant, nec patiũtur, vt homines: In hoc ſenſu, veram ad aures Platonis cenſeo ſententiam Iamblici in libro de myſteriis Ægyptiorum, Dæmones eſſe à paſsionibus immunes. Quod verò dictũ fuit à Pſello, Dæmones igne torqueri poſſe; non Platonicum cenſeo, ſed ex Theologorum fontibus hauſtum. Aſſero tamen, Dæmones, non per ſenſum tactus, vt homines; ſed per affectum, quo in corpus ſuum ſunt procliues, ex

opinio-

opinione Platonis, dolore modo quodã posse affici, ex læsione sui corporis; vt euenit hominibus, ex læsione rei ab eis dilectæ. Cognoscúntne se mutuò Dæmones? alloquuntur? respondent? Ita profectò. Nam si iumenta, & homines, se cognoscunt; longè magis se cognoscent Dæmones, quibus exactior conuenit cognitionis gradus. Nam, vt ait Plato in Epinomide, Dæmones prudẽtiæ mirabilis sunt participes, acuto ingenio, tenacique memoria; cogitationes omnes cognoscunt, &c. Cognoscunt itaque se mutuò Dæmones, & cùm cognoscant, sibi mutuò proprias animi affectiones manifestant; quod humanis interrogationibus, responsionibusque proportione respondet: non enim id efficiunt cum vocis strepitu, sed sine eo; carent nanque instrumentis vocis, nec eis egent: quoniam sonus ob distantiam requiritur, & ob notionum animi latentiam: at animi puriores, crasso corpore soluti, vel non distant; vel notiones habent adeò sibi cõspicuas, vt sine strepitu, mutuò sibi eas manifestent. Et nedum sine strepitu loquuntur inte[illegible]e, verùm etiam cum hominibus, dum ad varias eos hortãtur actiones, cum hominibus tamen id longè secùs efficiunt: nam dicuntur loqui hominibus; quatenus iũcti cum anima eorum, excitant in ea rationes congenitas, animæque insertas, vel imagines afferunt virtuti imaginandi, per quas, vel eos hortantur, vel dehortãtur. Sic Socrates sæpè vocem sui Dæ-

monis audiebat eum dehortantem; quam tamen alij adstantes non audiebant. Valent etiam Dæmones cum strepitu loqui; dum hominibus insinuantur, eorumque vtuntur instrumentis.

Munera Dæmonum.

Cap. VII.

Nil in vniuerso superuacaneum, nil inutile, nil otio penitus torpens inuenitur; sed quò res eminentioris sunt conditionis, eò eminentiores præbent vsus, & salubriores pariunt fructus. Dæmones, qui sub orbe Lunæ obtinent principatum; nedum proprium in vniuerso gradũ complent, pro mundi perfectione: verùm insuper conducunt ad citò, rectè, exactè implenda mandata Dei; ad regionum, vrbium, hominumque custodiam. Nonnulli enim vniuersæ regioni, alij vrbibus, quidam singulis hominibus præsunt. Hi sunt, quorum ministerio animæ in corpora descendunt; quorum consilio in vita diriguntur; quorum reuelatione varia cognoscunt; quorum opera pœnas luunt, & purgantur; demum, quorum auxilio ad superna eleuantur: adeò, vt non iniuria humana fœlicitas Eudæmonia nuncupata sit; quia bono Dæmone duce eam consequimur. De his dixit Plato in Epinomide, in somniis, in vaticiniis percipi; per voces audiri, in sanitate, in ægritudine, in vitæ exitu conspici; & propterea multa sacra eis fuisse instituta. Historiæ nobis pate-

patefaciunt, experientiaque cognoscimus; hominum nonnullos esse fortunatos, alios infortunatos: mira sæpè conspicimus, vel legimus contigisse, attinentia ad sortes, ad furores, ad ægritudinum curationes, ad somnia, ad oracula, ad diuinationē; quorum nec quidem probabilem valemus afferre rationem, nisi Dæmonum auxilio fuisse facta confiteamur. Pomponatius Peripateticus solertissimus, ingenio sublimi, iudicio acri præditus; cùm in multis se admirabilem præstiterit: dum in lib. de Incantationibus, neglectis Dæmonibus, plurimarum rerum caussas nititur afferre: se prorsus deridēdum patefacit; cùm opera eminentissima dicat à caussis leuissimis profluxisse. Multa itaque, & præclara sunt opera Dæmonum. Propterea dixit Proclus: Dæmon solus omnia mouet, cuncta gubernat; nostra omnia excolit, atque disponit: enimuero rationem perficit, perturbationes temperat, Naturam inspirat, corpus cōtinet, fortuita subministrat, fatalia complet, Prouidentiæ dona largitur; vnusque hic existit vniuersorum, quæ in nobis, & circa nos sunt, rector, totius vitæ gubernacula tenens, &c. Quæ Procli sententia non ita accipienda est, vt homo penitus in Dæmonum manibus sit collocatus; adeò, vt sua libertate sit destitutus; ita enim approbanda non esset; sed eatenus est vera, quatenus plurimum in nobis, ex Platonis sententia, possunt Dæmones; & vim habent in animam potiùs,

quàm in mentem; mens enim Dæmoni non subiicitur. Sed hoc est consideratione dignũ, nunquid vni homini vnus solus præsit Dæmon, vel multi præesse possint? Profectò vnus est proprius, plures possunt esse aduentitij: & qui proprius est, nunquam in eodẽ vitæ curriculo hominem deserit; sed à genitura, vsque ad præsentiam iudicis vitæ, eum gubernat, & ducit; vt Socrates in Phædone testatur: quæ sententia absolutè vera erit, si nomine Dæmonis participatam mentem intelligemus. Cùm igitur tot sint munera Dæmonum; iurè contigit, vt olim apud Ægyptios, Chaldæos, Arabes, Dęmonum cultus summopere floruerit; qui hodie penè in vniuersum euanuit, cùm opera Dæmonum non tam frequenter appareant. Cuius rei Plato superno lumine destitutus, conuenientem rationem assignare non posset: Nos autem optimè scimus, Christum à prauis Dæmonibus priscum imperium, & facultatem sustulisse; adeò, vt iure cum eorum facultate illorum cultus apud homines olim delusos magna ex parte delituerit.

An dentur Dæmones mali.

CAP. VIII.

MAgna inter Academicos est altercatio, an Dæmones omnes debeant censeri boni; vel etiam Dæmones inueniantur, qui mali sint. Plurimi censent, Dæmones omnes esse bonos: quoniá non

non videtur rationi consentaneum, vt natura homine eminentior, adeò sit peruersa; vt sit sui conditione mala, & solùm ad hominũ perniciem & detrimẽtum parata; hoc enim prorsus etiam ab humana conditione est alienum: Præsertim, quia si Dæmones sunt Deorum interpretes, internuntij, & ministri; si Dei mãdata implent; Prudentia, & Sapientia pollent; minimè videntur posse esse mali, & ad sola mala parati, cùm hæc sit dispositio aduersa naturæ; & præsertim, quia apud Platonem, omnis malus dicitur ignarus; ignorantia in Dæmone non habet locum. Ideo Plato in Cratylo, Dęmones aduenas fieri asseruit ex eorum animis; qui in ætate aurea boni, & sapientes extiterunt. Quare de ratione Dæmonum esse videtur, vt boni sint, non mali; nam Semidei dicuntur, & Heroes: quod eis non conueniret, nisi boni essent. Ex aduerso, frequenter de peruerso, malo, & deprauato Dæmone mentio fit apud Porphyrium, Psellum, & alios Platonicos; sic Calcidius pollutos, & infectos admisit Dæmones; Ægyptij occidentalem plagam prauis Dæmonibus esse asßignatam affirmabant; Democritus bonos, & malos existimans dari Dæmones, deprecabatur, vt bonos semper haberet obuios; Mercurius ter maximus, salutares, & noxios inueniri Dæmones asseruit: propterea veteres carpebat, qui diffidentes, vel esse numina super cœlum, vel hominũ vota ad cœlestia peruenire, statuas con-

fecerunt domicilia Dæmonum, quos quasi familiares colerent Deos: aiebat enim, quamuis nonnunquam salutares Dæmones descenderent, sæpè tamen descẽdere etiam noxios. Sic de succubis, & incubis, adulterio, vsuique venereo inseruientibus fit sermo; adeò, vt, communi Gentium, Populorumque voce, mali Dæmones concedãtur. Pro cuius difficultatis determinatione dicendum censeo, Dæmonis nomen apud nostros Theologos in malam partem vsurpari; pro denotanda peruersa conditione eorum Angelorum, qui ob superbiam è cœlo in terras deiecti fuerunt; qui destituti gratia Dei, eius facti æmuli, sub imagine boni, & veri, tentant homines à Deo auertere, & ad se conuertere: ad quod etiam efficiendum, minis, & verberibus vtuntur. Plato destitutus lumine fidei, hanc Angelorum peruersionem non cognoscens, considerauit Dęmones, non ex peruersione ortos; sed vt naturam supra hominem collocatam; quales sunt Angeli rectè, secũdùm naturam, animique electionem dispositi: ideo Dęmonum genus, absolutè bonum esse censuit; & solùm admisit Dæmones malos ex euentu, & quo ad hominum iudicium; qui dum puniuntur, prauos, & infames iudicant ministros iustitię. At non defuerunt, qui vel ducti simul ratione, & experientia; vel cupientes Platonis sententiam cum ea Theologorum pro facultate conciliare; Dæmones bonos, & malos, quasi Angelos lucis, & tenebrarum

brarum etiam cum Platone ſtatuerunt; cùm tamen, ex ſententia eius, omnes debeant cenſeri boni; deprauationem autem Angelorum, & permutationem ex Angelis lucis in Angelos tenebrarum, ſolo ſuperno lumine cognoſcamus. Hinc in 2. de R.P. aſſeruit, Dæmonum naturam eſſe ſine mendacio; nec nos decipere, vel fallere.

De Syluanis, Faunis, & ſimilibus.

CAP. IX.

Requenter apud priſcos, recẽtioresque auctores de Faunis, Nymphis, Dryadis, Syluanis, Satyris, Panibus, Manibus, Laribus, Lemuribus, Laruis, Fatuis, Incubis, Succubis, Pygmæisque fit mentio. Georgius quoque Agricola in calce libri de Animantibus ſubterraneis inquit: Subterraneorum animantium haberi poſſunt Dæmones, qui in quibuſdam fodinis verſantur: quorum duplex eſt genus: vnum truculentum, & aſpectu terribile; quod plerunque metallicis infeſtum, inimicumque eſt: Alterum mite, &c. De his ſententiæ ſunt variæ. Quidam cenſent, eos eſſe homines, qui vel ingenio valeant, vel furore ſint correpti, vel atræ bilis ſpiritu elati: Alij, plura eorum eſſe naturæ monſtra, vel Poetarum commenta. Proculdubio difficile eſt de Dæmonibus certi aliquid humana ratione inuentum enunciare; quod etiam ipſemet Plato in Epinomi-

de, agens de Dæmonibus confitetur: inquit enim; Scire quisque debet, mortali naturæ nō esse possibile, certi quicquam de Dæmonibus cognoscere. Vt tamen aliquid Academicorum doctrinæ consentaneum, & probabile proferamus; dicendum censeo: Nemini inficias esse eundum, plurima, quæ de his apud varios auctores leguntur, vel esse fabulas; vel inanes apparitiones, siue imaginationes; vel cum fabulis, & fictionibus maximè esse permixta: at non ita esse fabulas, vt etiam aliquid veri nō includant. Quod de Pygmæorum genere dicitur, fabulam censeo; nō enim vspiam in terrarum orbe huiusmodi homunculorum genus est inuentum; quod ex sui natura, non autem per aliquam principiorum generationis deprauationem, tale sit. Incubos, & Succubos cēseo esse falsas imaginationes, & somnia dormientium hominū, ad libidinem procliuium: nō enim id mihi verisimile esse videtur, quod aiunt nonnulli; dari Dæmones, qui genitale semen emittāt, ex quo pusilla animalia oriantur. Faunos, Syluanos, & similes, censeo esse Dæmones postremæ regionis incolas; vel rusticæ, vel piscatoriæ, vel pastoralis vitæ præsides: qui cùm corpore vtantur densiore, etiam nonnunquam idipsum sponte coarctantes, sese nostris oculis offerunt. Sic veram censeo sententiam Maximi Tyrij; quòd Dæmonum, quidam rustici, alij vrbani sint. Insuper Laruarum, Lemurum, & similium muneribus, cen-

seo

ſeo frequēter fungi Dęmones peregrinos; hominum ſcilicet animas corporea vita functas. Demum nonnulla ex dinumeratis, non Dæmones ſunt: ſed vel iumenta humanam formam præſeferentia, vel informes homines; adeò, vt non vna eorum omnium ratio ſit. Sibyllas, ex horum numero eſſe non cenſeo: ſed cum Theologis rectè ſentientibus affirmo, eas fuiſſe fœminas prophetico ſpiritu repletas; cū Platone verò, fuiſſe fœminas fatidicas, munere Dæmonum futura præſagientes.

De nutritione Dæmonum.

CAP. X.

NVtriri Dæmones Porphyrius, aliiq; nonnulli aſſeruêre: quam ſentētiam abſolutè falſam, in parte tamen veram exiſtimo. Quòd Dæmones facultate nutriente, caloreque illo naturali viuentium ſint prædití, vt animalia terrena, falſum eſt: non enim os, epar, venæ, cæteraque nutritionis inſtrumenta eis conueniunt; nec corde illius caloris fonte ſunt prædití. Eſt tamen vera in parte, & ſimilitudine quadam. Quatenus eorum corpora, per nonnullos halitus, & fumos lęduntur; per alios reficiuntur, recteque diſponuntur: eorum nutritio ſimilis eſt nutritioni halituum, ſpongiarum, & ſimilium; dum imbibunt humida, vel alia ſibi conuenientia corpora. Inſuper ea Dęmonum eſt potiùs alteratio quędam, quàm verè nutri-

tio Cùm itaque solùm metaphoricè nutriantur; solùm etiam metaphoricè verũ erit, quod dicitur à Porphyrio; eos pinguere, & repleri. Et quoniam Dæmones affectu quodam erga corpora sunt affecti; hinc euenit, vt halitus, fumosque nonnullos vitent, ad alios libentissimè accedant. Insuper, quoniam nostri corporis spiritus miro sunt similitudinis nexu cũ eorum corporibus iuncti; propterea curandum est, vt abstinentia ab immundis purgemur; & conuenienti aeris, & ciborum electione, purioribus spiritibus repleamur; nostræque habitationes fœlici cœli aspectui sint expositæ; vt nos simus potiorum Dæmonum habitationes. Nec propterea necessariam iudico eam ab esu carnium abstinentiam, quam præcepit Porphyrius, innixam potiùs Pythagoricis fictionibus, quàm absoluta veritate: ex multis enim aliis alimentis deteriores, quàm ex carnibus reficiuntur spiritus. Nec propterea eos damno, qui alia conuenientiori ratione ab esu carnium abstinerent. At si nutriri modo aliquo dicuntur Dæmones, num etiá dormire, & somniare dicátur? Minimè profectò: non enim ita eorum operatio à corpore pendet, vt ea terrenorum animalium; nec ita per sensum, & imaginationem operantur, vt illa; sed longè secùs: nec corde, & cerebro sunt præditi, instrumentisque sensuum, sine quibus somnus fieri non potest; nec alimentum illud metaphoricè sumptũ, valet efficere somnum.

num. Solùm itaque metaphoricè, & similitudine quadam dicere possumus, Dæmones dormire, & vigilare; dũ eorũ vehiculũ, magis, vel minùs fuerit externo humore perfusum.

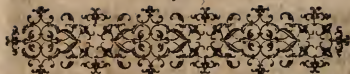
Quomodo vel in statuas, vel in homines trahantur Dæmones.

CAP. XI.

EX Plotini, Ægyptiorumque sententia, Natura Maga est; ob mirum nexum rerum natura cõstãtium, certumque ordinem earũ; ex quo antipathia, & sympathia consurgit. Inde euenit, vt rerum vna à se repellat alteram, vel ad se aliam secum cõsentientem alliciat. Nam si oleo illita ligna, valẽt ad se flammam trahere; Herculeus lapis, ferrum; longè admirabilior, ac vehemẽtior in re incorporea inuenietur attractio, ac repulsio. Et queadmodũ ea nõ est violẽta attractio, sed naturalis; ita lõgè minùs hęc violenta erit, sed naturalis, & volũtaria. Simul trahit quotidie mundus hic mortalis à mũdo cœlesti diuinum aliquid per naturam; & præsertim, dum fœtus in aluo mollis, certo modo contemperatus, diuinam à cœlo haurit animam. Quòd si mortalia à cœlo aliquid hauriunt, quantò magis à corporibus sibi proximioribus aliquid haurire valebunt? Hinc itaque ducit ortum vis magiæ naturalis; per quã corpora natura constantia, & spiritus, & Dæmones valent allicere: præsertim, dum ad id

efficiendum accesserit conueniens cœli, luminumque eius aspectus. Quæ Magia eatenus est naturalis, quatenus à principiis pendet per modum naturæ operantibus, & cum conditionibus propriæ naturæ eorum conuenientibus: absolutè tamen est supra naturam; cùm anima, & Dæmones, supra naturam sint collocati. Sic itaque dixerunt Ægyptij, affirmarunt Iamblicus, ter maximus Mercurius, & alij; posse confici statuas ex corporum quibusdam naturis, certæ cuidam Dæmonum conditioni respondentibus, sub conuenienti cœli aspectu; quæ Dæmones traherent, ad interrogationes responderent, aliaque opera mira efficerent. Hæc Magia apud Priscos summopere floruit, qui Dæmonum opera vtebantur; vel vt, tanquam interpretes Deorum, eis diuina reuelarent; vel pro absoluendo aliquo opere, supra eorum vires collocato; vel pro cognitione rerum physicarum; vel pro miro aliquo per naturam latenter efficiendo; vel pro futuri præcognitione; & similibus. Cùm enim Dæmones sint corpore liberiores, ingenio perspicaciores, prudentia sagaciores, vt Plato in Epinomide docuit; multa quæ hominem latêt, lucidißimè valent conspicere. Et quoniam Dæmones diuersæ sunt conditionis; ideo Dæmones varij, rebus variis sunt addicti: adeò, vt non iniuria Max. Tyrius asseruerit, Dæmonũ quosdam exactiùs cognoscere pertinentia ad Artem medicam; alios, ad res metallicas; nonnullos,

nullos, ad secretiora naturæ arcana; quosdam, ad Deorum consilia; & ita de cæteris. Ex his, quæ hactenus de Dæmonibus dixi, constat primò; Arist. sententiam de natura, operibus, & conditionibus Dæmonum, toto, vt aiunt, cœlo ab ea Platonis distare: hæc enim omnia à Platone affirmantur, quæ vniuersè renuuntur ab Arist. Constat secundò, Platonem nouisse quidem genus Dęmonum: affirmasse tamen, se nil certi de eis dicere posse, cùm mortalibus sint occulti: nã solo lumine fidei, procul ab errore à nobis cognosci possunt. Constat demum, quòd, cùm exactè humano studio natura, & conditio Dæmonum cognosci non valuerit; iure antiqui in varias, & inanes superstitiones lapsi sunt: vel enim excogitare non valuerunt, quòd dentur Dæmones mali: vel si in malorum cognitionem per opera deuenerunt, quomodo euaserint mali, non perceperunt: vel Dæmonum delusiones, & fraudes, res serias, & diuinas existimarunt; vel demum ea, quæ humano appetitui, & menti conueniunt, Dęmonibus tribuerunt: mens enim, & appetitus, sunt duo illi pugnantes Dæmones, qui nobiscum oriuntur, & viuunt; quorũ vnus ad bonum, alter ad malum ducit. Propterea nos, repulsa ignorantiæ nube, abscisso cæcitatis velo, in veritatis lumen cum nostris Theologis aciem mentis conuertamus; & ea sola constanter affirmemus, quæ dilectis suis dignatus est reuelare omnipotens Deus.

STEPHANI THEVPOLI, BENEDICTI F. PATRITII VENETI,

ACADEMICARVM Contemplationum,

LIBER VII.

De natura, ac de principiis rerum natura constantium.

Intentio, & ordo explicatur.

Cap. I.

ACTENVS, duce Platone, præcipuos lustrauimus totius vniuersi gradus: & naturæ ordinem sequuti, exorsi ab vno supra ea, quæ sunt, collocato: ad mentem, caput entis, Solemque intelligibilem descendimus: mox ideas, quæ verè sunt, intuiti, ad animam deuenimus, potioresque eius participationes; nempe ad eam mundi, sphærarum, & Dæmonum. Quapropter rationi videbitur fortè consentaneum, vt modò de homine loqui debeamus: qui naturæ ordine, ex Platonis sententia, Dæmonum generi subordinatur,

Verùm,

Verùm, quia homo interea numeratur, quæ in naturæ manibus collocantur; verè ortui subiiciuntur; & ex corpore constant penitus mortali, naturalique generationi propriè obnoxio: necessarium esse duxi, priùs de natura, deque principiis corporum natura constantium loqui; vt explicatis corporei hominis vndique principiis, cumulátiùs de eo, eiusque conditionibus verba facerem. Versati hactenus sumus in luce, & lumine; versabimur modò in natura, quæ vmbra quædam est; vt nox in materiæ tenebras descẽdamus: quæ nedum verè non esse dicitur; immò neque etiam id valet assequi, vt fiat. Et iure quidem à luce in tenebras progredimur, cùm solùm per lucem nobis datum sit, vt tenebras modo aliquo intueamur. Nec mirari quispiam debet, si tam longè à vulgi sententia, communique loquendi modo recedimus: cupimus enim, non sensu, sed ratione, & mẽte philosophari. Censent vulgares homines, nil esse supra corpus; & propterea solam materiam, & corpora verè esse dicunt: qua de re carpuntur à Peripateticis, qui supra materiam, & corpora, formas, animas, cœlestesque mentes reperiri affirmant. At ipsi quoque arguendi esse videntur; quatenus corporea, quæ re vera non sunt, ipsi absolutè esse affirmãt: Nam apud Aristotelem ens multipliciter accipitur. Nõnunquam vsurpatur in sua magna latitudine; & sic absolutè vnumquodque nomine entis denotatur. Non-

nunquam accipitur, vt contradiſtinguitur à primo rerum principio: in qua ſignificatione Deus dicitur principium entis; mundus verò corporeus, ens nuncupatur: Ideo Ariſtoteles in 8. Phyſicorum 52. dixit manere ens ipſum, hoc eſt, corporeum mundum in ſeipſo, & in eodem; principio enim manente, neceſſe eſt omne manere continuum cum principio. Demum accipitur ens pro compoſito mortali; cuius entis materia, & forma, dicũtur principia: in qua ſignificatione Ariſtoteles eſt vſus nomine entis in primo Phyſicorum 69. inquiẽs; Vt æs ad ſtatuam, ita materia rerum naturaliũ ſe habet ad id, quod eſt: In eadem quoque ſignificatione cenſeo Ariſtotelem eodem nomine fuiſſe vſum in 2. Phyſic. cont. 1. dum dixit; Eorum, quæ ſunt, quædam eſſe natura, quædam propter alias cauſſas; & propterea in eo loco, non cœlũ, ſed ſola mortalia, inter ea, quæ natura conſtant, dinumerauit. Plato intimiùs conſiderans cõditiones rerum; quoniam corporea eſſe vmbras in fluxu collocatas optimè nouit; propriè verò, & abſolutè eſſe, denotat quid verum, quid permanens, & conſtãs: propterea in latitudine mentis conſiderauit eſſe, in corporibus vmbram, & fluxum eius. Nam quemadmodum, qui ſolo corporis oculo vtũtur, ſola ea eſſe cẽſent, quæ eo vſurpãtur; qualia ſunt corpora: ita qui ſolo vtuntur oculo mentis; quo vſi præſertim ſunt ter maximus Mercurius, Pythagoras, & Plato; ſola ea, quæ

menti

menti respondent, verè esse cognoscunt. Et quamuis lis inter Aristotelem, & Platonem in solis verbis videatur posita: attamen ea ex rebus ducit originem: Plato enim cùm nouerit ideas, rectè nouit veras, & proprias rerum formas; quas absolutè esse asseruit, easque ab vmbris valuit distinguere: Aristoteles, cùm ideas non posuerit, vmbras à veris rebus non secreuit; sed vmbras pro rebus amplexus est. Sunt itaque corporea, vmbræ rerum. Neque propterea omnia corpora æquè fieri, & non esse putandum est. Nam Cœlum, quia non tot variationibus subiicitur, sed solùm mouetur in orbem; quamuis ratione motus, & dependentiæ per motum, dicatur fieri; attamen ob constantiam essentiæ eius, & permansionem, modo aliquo etiam dicitur esse: adeò, vt in parte sit simile animæ; quæ ratione actionis, & motus, dicitur fieri; ratione verò essentiæ, dicitur esse,

De Natura,

CAP. II,

Vm debeamus in vmbra corporum versari: quoniam eorum vmbra, luminis rationum, & luci idearum respondens, est natura, vel naturæ vestigiũ; iure primò de ea differẽdum occurrit. Conspicuum est, varias esse nominis naturæ significationes: vsurpatur enim frequenter id nomen pro quauis rerum essentia; nonnun-

quam pro conditione, & proprietate rerum: nonnunquam etiam secùs, vt ex 5. Metaph. & ex 2. Physic. apud Arist. colligitur. At cæteris acceptionibus posthabitis, accipiens modò naturam, vt contradistinguitur ab anima, & mente; illisque subordinatur, ac famulatur: quid ea sit ex Platonis sententia, mihi declarandum propono. Variæ profectò fuerunt Philosophorum de natura sententiæ: conuenêre tamen prisci sapientes in quadã communi, & confusa eius significatione; quatenus omnes id proximum principium, ex quo corporea constant, per quod intrinsecùs gignuntur, & transmutantur, videntur nomine naturæ significasse. Verùm quodnam sit id principium, vario modo explicarunt. Censuit Hesiodus, id esse terram; Thales, aquam; Diogenes, aerem; Heraclitus, ignem; Anaximander, intermedium quoddam. Sed hi longo interuallo à vero recesserunt; quoniam ea sunt cõposita, includunt naturam, & natura constãt, nõ autem sunt naturæ: quod ex eo patet, quia transmutantur, gignuntur, & intereunt. Arist. proximiùs ad veritatem accessit: nam censuit naturam esse formam, quæ in materia recipitur, & à materia pendet; ac insuper materiam, ob propensionem, quam habet ad formam: & propterea dixit, Naturam esse internum initium motus, & quietis. Verùm exactè, quid sit natura, non manifestauit. Primò, quia natura non propriè est rei forma, vt forma; & absolutè ini-

tè initium motus eſt, ſed pręſertim, vt initium generationis rerum: nam φύσις Græcè, natura Latinè, dicta eſt à φύεσθαι; quod eſt naſci, & generari; vt indicetur, eam perinde generationis eſſe principium, ac ars, eius æmula, ſit principium rerum effectibilium. Nouit profectò etiam Ariſt. naturam, & naſci ſiue generari, inter ſe adeò eſſe connexa: vt vnum ab altero deduceretur: ab exacta tamen veritatis explicatione receſsit, quatenus cēſuit generationē dici naturā, quia via ſit in naturā; cùm potiùs dicēdū ſit generationē dici naturā, quia naturæ eſt opus, & à natura proficiſcitur; quemadmodū effectio artificis ars appellatur, nō quia ad artem deducat, ſed quia pendet ab arte; artisq; leges, & rectitudinē ſeruat. Nec eſt neceſſe, vt ſēper nomē recipiatur à fine; quod ex eo patet, quia generatio ducit ad animam, quæ re vera non eſt natura. Inſuper, cùm Natura ad naſci præſertim referatur, minùs rectè cenſuit Ariſt. eam primò dici principium motus in loco; cùm potiùs primò debeat cenſeri principium generationis rerum. Præterea materia, quæ ſolùm ſubiicitur, ſolumque apta eſt, vt tranſmutetur; nequaquam debet cenſeri natura; ſed potiùs naturę, tanquam artificis, materia, vel eius vehiculum: eſt enim ex ſe penitus ſterilis, & nil generare valet. Præterea Ariſt. nexum naturæ cum anima, & dependentiam, non manifeſtauit; adeò, vt ex eius explicatione minimè ſit conſpicuus nexus vniuer-

ſi, & graduum eius. Propterea rectiùs Plato dixit; Naturam eſſe vitalem, ſeminariamque virtutem ab anima mundi infuſam materiæ. De qua rectè dixit Plotinus, id ipſum eſſe naturam, quod ab anima mundi eſt ordinatum: adeò, quòd, vt mens à Deo, anima à mente; ita natura pendet ab anima. Inſuper, vt mens à Deo ideas recipit, anima recipit rationes à mẽte; ita natura recipit ſemina ab anima. Demum, vt mens à Deo, ita anima à mente, itaq; natura ab anima regitur, & dirigitur. Ex quibus primò conſpicuum eſt, quomodo rerum gradus nectantur, pendeant, & dirigantur: Conſtat inſuper, naturæ opera verè eſſe opera Dei: cùm primò ab eo omnia proficiſcantur, & dirigantur: Præterea conſtat, quomodo natura, quamuis proximè nil cognoſcat, tamen oculatiſsima dici mereatur; & opera eius eminenti conſilio, & prouidentia eſſe facta, iure merito dici poſsint. Propterea nõ iniuria Plotinus Enneade tertia, naturæ inſertam eſſe ſpeculationem, & eius effectiones modo aliquo ſpeculationes dici poſſe, exiſtimauit.

Opinionis Platonicæ de Natura, clarior explicatio.

CAP. III.

Voniam Platonis de Natura ſententia, vt pulchra, & erudita; ita obſcura eſt, & à paucis exactè explicata: Propterea pro eius lucidiori explica-

plicatione, altiùs nõnulla repetéda censeo. Vt omnia per conuenientes gradus à primo principio proficiscantur: putandum est: quemadmodum ab ipso vno cum mente, emanant ideæ omnes; à mente cum anima, cunctæ rationes prodeunt: ita ab anima cũ natura produci semina, quæ omnium rerum sint proxima generationis principia. Natura itaque animæ substernitur, & ab anima semina recipit: per quæ omnipara, & fœcundissima nuncupatur. Insuper, Natura duplex est: vna præcipua, & propriè naturæ nomine honestanda: altera est, veluti vmbra, & vestigium eius. Propriè natura, est vis, & postrema quædam vita: quæ ab anima pendet, & materiæ infunditur: Et est vis seminaria, seminariis rationibus prędita: per quam materia materiatis affectionibus perficitur. Hæc non est anima, sed infra animam posita, ab eaque profluens. Anima nõ est; quia non se mouet, sed solùm aliud; cùm sit propriè principium generationis alterius: nuncupatur tamen vita, quia ab anima fluit, intrinsecusque ad formandum per suas rationes seminarias excitatur; & est, veluti perennis actus animæ; postremus tamen, & in materiam tendens, ac demum est propriè generationis principium; generare autem est munus vitæ: & dicitur vita postrema, quia ad materiæ affectiones eius actio terminatur: & sub ea, non alia vita, sed qualitatũ vmbrarumque essentia, quæ latiùs extenditur, quàm vita, re-

peritur: & postrema materia, quæ nedum infra vitam, sed etiam infra essētiam collocatur. Huiusmodi natura, ea est, cui ars conuenienti ratione respondet: vt enim ars recta sua ratione est principium effectibilium; ita hæc natura suis seminariis rationibus est principium generationis rerum natura constantium: differunt tamen; quia Ars, non in suam, sed in alienam materiam operatur; Natura verò intrinsecùs in propriam materiam suas vires effundit. Hæc itaque propriè natura est; cui seminariæ rationes ita sunt insertæ, vt minimè sint in ea, tanquam accidentia eius; sed potiùs sint ipsamet natura, & eius essentia. Altera reperitur, quæ quamuis natura sæpè nuncupetur, nō tamē propriè natura est; sed vmbra, & vestigium eius: vt enim in consideratione animæ assignabatur, & anima, & simulacrum; siue vmbra, & vestigium animæ: ita loquendo de natura dicimus, infra propriè sumptam naturam dari vestigia, & vmbras eius: huiusmodi sunt materiatæ formæ, siue affectiones materiæ; quæ, non principia, sed instrumenta sunt: cùm enim non sint vitæ, nil generare valent; sed solùm materiam reddunt procliuem, & aptam ad generationem: ideo instrumenta potiùs naturæ, quàm natura dici merentur; attamen ea quoque nonnunquam, naturæ nomine appellantur.

Diuisio

Diuisio Naturæ in vniuersalem, & propriam.

CAP. IIII.

QVemadmodum Anima, alia est totius vniuersi anima, alia verò singulorum viuentium; ita Natura, quæ animam insequitur, quędam esse dicitur vniuersi natura, quædam verò propria singulorum. Natura communis est vis seminaria, à mundi anima infusa materiæ; de qua multa à Plotino in libro de natura, & contemplatione dicuntur. Natura verò propria, est vis seminaria, à propria singulorum anima propriæ materiæ tributa. Ex quo euenit, quòd quamuis natura vniuersalis ad omnium generationem conducat; non tamen valet generare leonem, vel equum, & ita de singulis, sine propria equi, vel leonis natura. Si per fundamenta, & principia Arist. vniuersalem naturam explicare vellemus; nil aliud dicere possemus, nisi quòd ea esset, vel Deus, vel Cœlum, vel vniuersa caussarum series; quarum nulla, propriè natura dici meretur. Hanc enim propriè sumptam naturam, Peripatetici non cognouerũt: cùm neque etiam putarint dari animam vniuersi, cuius hæc communis natura dicitur esse proles. Ex his patere potest, minùs rectè Simplicium in 2. Phys. sententiam Arist. de natura, cum sententia Platonis permiscuisse; valde enim diuersa est opinio eorum; adeò, vt conciliari minimè poßint. Insuper patet, perpe-

ram sensisse Philoponum, dum in 2. Physic. dixit definitionem naturæ ab Arist. traditam, esse imperfectam: & ita debere perfici, dicendo; Naturam esse vitam, siue vim, quæ per corpora diffunditur; eorum formatricem, & gubernatricem; initium motus, & quietis; in quo est primò, & per se. Hoc cùm dicat Philoponus, primò imperitè sentẽtiam Platonis cum ea Arist. permiscet: quod enim addit, præsertim Platonicum est. Præterea definitionem, quam Arist. vult esse communem, & ipsemet communem affirmat, ita contrahit; vt non amplius sit communis, sed soli formæ conueniat. Insuper, ex communis naturæ declaratione colligi potest recta explicatio illius sententiæ, quam etiam Arist. in primo cœli 32. approbauit; quæ est, Deum, & Naturam nil frustra facere: quæ sententia, de vniuersi natura vera est; dicimus enim Deum, vt caussam primam; naturam, vt vitam postremã, & caussam proximam, nil frustra facere. Ex qua sententia colligitur primò, quòd si extrema nil frustra faciunt, etiam media nil frustra facere dicuntur. Insuper colligitur, opus naturę esse opus Dei: ac, vt dicebat Plotinus, esse contemplationem quandam; quatenus est absolutio primæ contemplationis. Ex cognitione etiam naturæ communis, & animæ vniuersi, conuenientem rationem asignare valemus generationis animalium quorundam, & plantarum, sine proprio semine eorum; sed vel ex halitibus cum humi-

humida terra permixtis, vel ex putri aliqua materia: Hæc enim carentia vita, vitam producere non possent, nisi per animam mundi, & vniuersi naturam, in ea materia inessent latentia semina viuentium. Sed iure aliquis dubitauerit, quomodo ex Platonis sententia dictũ est, Naturam esse præcipuum, & verum generationis principium, & esse vim seminariam: cùm ex aduerso Simplicius, qui Aristotelem per Platonem explicat, affirmet, & in secundo de naturali Auscultatione, & in secũdo de Cœlo; Naturam esse principium patiens, & esse propẽsionem quandam materiæ ad formam; & propterea inter materiam, & formam, modo aliquo mediare. Cui difficultati duobus modis satisfacere valemus. Primò, asserendo Simplicium id dicere, non de prima, & propriè sumpta natura; sed potiùs de vmbra eius, per quam materia ad formam paratur, & procliuis redditur. Hinc in sua digresione secundi de naturali auscultatione dixit Simplicius, propriè sumptam naturam, esse vitam postremam, & esse propriè principium efficiens proportione respondens arti: ideo dubitauit, an de hac propriè sumpta natura verba fecerit Arist. Secundò dicere valemus, quòd etiam natura propriè sumpta, est potiùs idoneitas, & via ad formam; quàm propriè principium motus; quoniam esse propriè principium motus, soli conuenit animæ. Insuper, vis seminaria mediare dicitur; quatenus non est id, cu-

ius est semen, cum postrema perfectione; sed via ad illud. Accedit postremò, quòd Anima dicitur propriè principium motus in loco; Natura verò est propriè principium generationis. Et hæc satis de Natura.

De Mundo corporeo.

CAP. V.

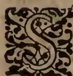

Voniam Natura in corporibus versatur, & nobis de attinentibus ad corporeum mundum futurus est sermo: iure merito confusè primò, ac vniuersè de corporeo mundo loquemur: vt mox ad magis propria deuenire valeamus. Ordiar autem à variis mundi significationibus; vt, de quo sit sermo, magis reddatur conspicuum. Vniuersum id esse dicitur, in quo cuncta in vnum versa sunt, & quod cũcta modo sibi consentaneo includit. Et quoniam variis modis possunt in aliquo cuncta inueniri; propterea multiplex consurgit vniuersum. Nam primò vniuersum duplex est, vel incorporeum, vel corporeum. Vniuersum incorporeum adhuc multiplex est: nam vel est vniuersum solùm in eminentia, & caussa; in qua acceptione ipsum vnum, hoc est, Deus, est vniuersum: vel est vniuersum in forma exemplari; sic mens prima, & singulæ subsequentes, sunt vniuersum; in singulis enim omnes rerũ ideæ inueniuntur. Hoc est vniuersum, quod verè est ideale, ac intelligibile. Datur in tertio gradu vniuersum in rationibus positum, ad animas

animas pertinens: ſingulæ enim animæ rationis compotes, includunt rerum omnium rationes; & propterea tot ſunt mũdi rationales, quot animæ. Altera ex parte vniuersũ corporeũ, vel per corpora extensũ, multiplex eſt: Nã vel eſt vniuerſum abſolutè, vel in parte. Si abſolutè, hoc duplex eſt: nã vel eſt vniuersũ ſeminarium; & hoc eſt natura in vniuerſa materia cõſiderata, in qua inſunt ſemina omnium: vel eſt vniuerſum iam ad frugẽ deductum; & hoc eſt aggregatũ ex vniuerſa materia, & idearum participatione. Si verò eſt vniuerſum corporeum in parte, hoc multiplex eſt: nam vel eſt vniuerſum igneum, & purum; & huiuſmodi eſt cœlum, in quo eminentiæ, & puritates elemẽtorum inueniuntur, redactæ modo aliquo in naturam & conditionem ignis: vel eſt vniuerſum impurum, & tenebricoſum; & hoc eſt mũdus mortalis, in quo cuncta inueniuntur, ſed cum conditione mortali. Ideò dixit Iamblicus, in cœlo eſſe terrena, ſed modo cœleſti; in terra cœleſtia, ſed modo terreno. Inſuper, vnumquodque elementum, ex ſentẽtia Platonis, eſt vniuerſum; quoniam in ſingulis ſunt omnia: non enim corporea elementa, pura ſunt; ſed denominantur à ſuperabundanti; adeò, vt detur vniuerſum æthereum, vniuerſum aereum, aqueum, & terreum. Demum tot mundorum, totque vniuerſorum, voluit opifex compendium, & veluti epilogum conſtituere: huiuſmodi autem eſt homo, in quo ſin-

guli enumerati mundorum gradus, modo homini conuenienti inueniuntur: quos cùm in homine ter maximus Mercurius cóspexisset, iure exclamauit; O homo, admirabilis naturę artificium. Patet, quid de mundorum gradibus, ex sententia Platonis dicere debeamus: qui per fundamenta, & principia Peripatetica, concedi omnes nō possunt; pręsertim, quia Arist. nec ideales, nec rationales, nec seminarios mundos ponit; sed eos potiùs pro facultate variis rationibus reiicit: nec ita singula esse in cœlo, & in singulis elementis existimat, vt Plato. Propterea Arist. ex enumeratis concedit mundum incorporeum, qui est omnia in eminentia: Ex corporeis, ponit mundum pro vniuerso corporeo. Insuper admittit mūdum paruum, metaphoricè mundi nomine designatum: Cœlum concederet esse mūdum corporeū, sola eminentia cætera corpora continens; non ita tamen, vt modo aliquo formas quatuor elementorum includeret redactas ad igneam puritatem. Quare ita dissentiunt, vt ratione diuersitatis principiorum conciliari nequeant.

Quomodo Mundus sit vnus.

CAP. VI.

SI ad nuper dicta conuertimur, variasque mundi significationes, mūdorumque gradus consideramus; optimè percipiemus, mundum & vnum,

vnum,& duos, & plures, & innumeros iudicari posse: adeò, vt à calumnia conuenienter vindicare valeamus Empedoclem; qui mundum litis, & amicitiæ excogitauit: necnõ alios nonnullos, qui mundos innumeros reperiri existimarunt; verè enim mūdi sunt multi: quorum illi sunt maiores, & magis continent; hi minùs extēduntur, magisque indiuidui sunt. Eadem ratione, & via, gemitus Alexandri rectam rationem assignare valemus: deplorauit enim Alexand. conditionem suam, audiens plures dari mundos, cùm ipse incomparabili labore adhuc vnius imperio non fuisset potitus. Inquiunt alij, caussam fletus, & lacrymarū eius, fuisse desiderium imperij inanium mundorum Democriti: sed falluntur; non enim Alexander, qui cumulatè ab Arist. didicerat, vnicum esse mundum corporeum; tam crasso detinebatur errore, vt putaret dari innumeros illos Democriti mundos. Sed censendum est, eum iure luxisse; cùm contulisset hunc corporeum mundum, pro cuius assequendo imperio laborauit, cum mundo eminenti, & diuino: nouit enim mundum hunc esse mundū mortis, & tenebrarum, supra quem dantur alij longè præstantiores; pro quorum adeptione inania sunt arma, & militaris ea disciplina, qua se cæteris antecellere manifestauit. Dàtur itaq; varij mūdorum ordines: in quibus, præter cætera, hoc est admirabile; vt ex omnibus, quasi ex centro, & orbibus, vnum consurgat

vniuersum; omni ex parte, cunctisque modis, vniuersi plenitudine, & conditionibus honestatum. Verùm ex innumeris mundis vnum eligens, qui præsentis est considerationis, mũdum scilicet corporeum ex omnibus corporibus constitutum; assero vnà cum Platone, & Arist. eum esse vnum. Rationem vnitatis eius, asignauit Plato in Timæo inquiens; Vnus profectò est mundus, si modò ad vnius similitudinem est formatus, &c. adeò, vt ex vnitate mundi Idealis, ostẽdat mundum corporeum esse vnum. Hanc rationem paruipendunt Peripatetici, & præsertim Alexander: quia etiam hominis, equi, & aliorum, vna est Idea; & tamen multa sunt indiuidua sub specie, eam imitantia. At falluntur profectò; quoniam secùs de totius idea, quàm de idea partium se habet: nam de ratione Ideæ vniuersi est vnitas, ac vt vnum solum sit participans; nam idea vniuersi est quid aggregatum ex omnibus Ideis, de cuius ratione est vt non posit à multis participari: & hoc indicat Plato addens; Quod enim viuentia omnia, quæcunque intelliguntur, continet, socium alterum habere non potest: est itaque de ratione vniuersi, vt vnicum sit. Et Aristot. dum potiorem caussam vult afferre, quæ cæterarum sit fundamentum, ad hanc confugere cogitur; vt patet ex mundi definitione, ac etiam ex nomine: nam & vniuersum ab eo nuncupatur, & omne, & totum, & cunctorum ordinata series, &

rerum

rerum plenitudo; & magnum, ac vniuersum animal: quæ omnia indicant, de ratione vniuersi hoc esse, vt vnũ sit; ideò de ratione ideæ vniuersi, idipsum esse dicitur. Scio nonnullos ex interpretibus Arist. existimare, mundo solùm repugnare multitudinem ratione materiæ, non autem ratione formę: quos manifestè errare patet; si nomen, definitionem, proprietatemque mundi consideramus; quæ ab Aristotele explicantur. Propterea cum Platone, & Aristotele dicamus; etiam de ratione formę mũdi esse, vt vnus sit. Pręterea, mundũ esse vnũ, cõfirmatur ex efficiente, & fine: nã fluit ab ipso vno, & ad vnũ cõuertitur, & tendit; qđ ab ipso vno, vt vnũ est, fluit, vnũ est; quod tendit ad vnum, & proximè ex corporibus cum vno nectitur, pariter vnum esse debet. Demum ostenditur mundi vnitas à Platone, ratione sumpta à materia; quæ est caussa, sine qua res non valent esse multæ: nam materia mundi, est corpus omne, sub sensum cadẽs. Dicamus itaque: Quod constat ex vniuersa materia; immò id, de cuius ratione est, vt ex vniuersa materia cõstet: necessariò est vnũ: Vniuersum est huiusmodi: Quare vniuersum necessariò est vnũ. Arist. in 12. Metaph. 49. mundum esse vnum ex eo ostendebat; quia primum principium, primaque entelechia, vna est; nec potest esse multiplex: quæ ratio similis est rationi Platonicæ suprà relatæ, desumptæ ex ipso vno, à quo mundus pendet. Hæc tamen est

differentia; quia fecùs Plato dependentiam mundi ab vno manifeftat, quàm Arift.& magis ipfum vnum fupra mũdum eleuat, quàm faciat Ariftoteles.

De principiis proximis corporei Mundi.

CAP. VII.

SI à primis ordiri volumus, & Mundi principia cupimus cognofcere, primò nobis occurrit vnum, quod abfolutè principium eft: mox fequuntur in omnibus recedentibus à primo, tria communia principia; infinitũ, terminus, vnio: fuccedunt tertiò quinq; rerum genera, fiue communes effendi cauffæ; effentia fcilicet, identitas, alteritas, motus, & ftatus; quę principia, & genera, modo quodam intelligibili reperiuntur in mundo intelligibili, modo rationali infunt in mundo rationali, demum modo corporeo inueniuntur in mundo corporeo. Vt in fupernis fupra corpus collocatis, ex principiis dominatur terminus, & vnio; ex generibus, effentia, ftatus, & identitas: ita in corporibus dominatur infinitum, motus, & alteritas. At de principiis loquens, quoniam priora funt, affero cum Platone in Philebo, principij nomen propriè denotare cauffam efficientem: quod etiam latenter indicauit Arift. in 3. de anima cont. 19. in qua fignificatione abfolutè vnum eft primum principium: Latè tamen principij nomen ad alia quoque extenditur.

In

In qua latiore ſignificatione dicẽdum eſt, tria eſſe principia corporum, terminum ſcilicet, infinitum, commiſcens; ſiue menſurã, incommenſuratum, terminans, & magis Peripateticè loquendo, formam, materiam, efficiens: ex qibus conſurgit genitum, ſiue terminatum, ſiue vnum: quauis voce vtaris, nil refert; nam idem ſignificatur. Efficiens proximum, & ſeminarium, quod eſt mouens ab alio motum, eſt natura: quæ ab anima recipit ſemina rerum, & ea duce, ad frugem illa perducit; qualitatibus, vt inſtrumentis, materiæque diſpoſitionibus vtens. Terminus, & menſura, ſiue forma, eſt imitatio ideæ, ſiue eius vmbra; quæ propriè principium non eſt, ſed principij imitatio; nã idea rectiùs principium nuncupatur. Vltra efficientẽ cauſſam, & ideam, ſiue eius imitationem, ſequitur genus tertium, vt cum Platone in Timæo loquar; ſcilicet materia, quæ locus eſt imitationis idearum; ex quo vnà cum termino, compoſitum, tanquam Proles conſurgit: Quæ materia Magnum, & Paruum nuncupatur. Sic Ariſt. in 1. Phyſic. tribuit Platoni, quòd pro principiis poſuerit, magnum, paruum, & vnum; per magnum, & paruum, denotans materiam: per vnum verò ideam, ſiue eius imitationem; vt ex Philebo, & præſertim ex Timæo colligitur. Hæc de principiis eſt Platonis ſententia. At conferamus eam cum opinione Ariſt. & perpendamus, an re vera diſſentiant. Ariſt. in 1. Phyſ. dimiſſo efficiente, &

ſolùm loquens de principiis internis, tria ſtatuit generationis principia; materiam, formã, & priuationẽ. Ratio, cur tria poſuerit, eſt: quoniam de principiis loquitur generabilium, in ordine ad generationem; generatio eſt tranſmutatio quædam: de ratione tranſmutationis eſt, vt tria includat, ſubiectum, & duos terminos; vnum, à quo recedit; alterum, ad quem progreditur: hinc tria conſurgunt principia, materia, forma, & priuatio; materia eſt ſubiectum; forma, & priuatio ſunt termini: & quoniam termini tranſmutationis debent eſſe oppoſiti, ideo principia rerum ab Ariſtotele ſtatuuntur oppoſita. Ariſtoteles itaque pro internis principiis ſtatuit materiam, formam, & priuationem; quæ verè tria ſunt: Plato ponit magnum, paruum, & vnum; quæ non tria, ſed duo principia ſunt; nam magnum, & paruum, materiam ſolam circunſcribunt. Inſuper, Ariſtot. cõtrarietatem accipit loco principiorum ad formam pertinentium: Plato accipit contrarietatem loco materię. Demum Ariſtoteles priuationem numerat inter principia: Plato eam prætermittit, & negligit. Iure itaque videntur diſſentire, & iure videtur de his omnibus Plato ab Ariſtotele carpi. Quid itaque dicendum eſt? Aſſero breuibus, Platonem, & Ariſtotelem de his re vera nõ diſſentire. Nam vel loquimur de principiis rem genitá intrinſecùs cõſtituentibus; & ſic, ex opinione vtriuſque duo ſola ſunt, materia, & forma; vt ex Ariſtote-

ſtote-

ſtotele patet in primo Phyſicorum, vbi ait, priuationem non remanere in genito; & ex Platone id ipſum patet in Timæo, & Philebo; & in hac conſideratione principia non ſunt contraria: vel loquimur de principiis in ordine ad generationem, conſiderando terminos generationis; in qua conſideratione principia, hoc eſt, termini generationis, ex opinione vtriuſque ſunt contraria; vt patet ex Ariſt. in 1. Phyſ. & ex Platone cumulatiſsimè in Phædone: vbi latiſsimè oſtendit, omne, quod fit, fieri ex contrario, tanquam ex termino; & ea omnia de contrarietate principiorum ibi declarat, quæ mox ab Ariſtotele in primo Phyſic. explicantur: adeò, vt de re hac nedum maximè conueniant; verùm inſuper Ariſt. multa ex Phædone Platonis ad contrarietatem principiorum pertinentia, deſumpſiſſe videatur. Et ad inſtãtias: Ad primã, dum dicitur, Plato ponit duo interna principia, Ariſt. tria; reſpondeo; Plato ponit & duo, & tria, quemadmodũ Ariſt. duo in ordine ad rem genitã, tria in ordine ad generationem, vt ex Phædone latiſsimè patet. Ad ſecundam, quia Plato contrarietatem ponit loco materiæ, Ariſt. loco formæ; dico manifeſtè erraſſe Ariſtotelẽ, dum in 1. Phyſ. cont. 55. loquens de contrarietate, quæ pertinet ad terminos generationis, tribuit Platoni, quòd eam ſtatuerit loco materiæ. Nam verè Plato materiam deſignauit terminis includentibus oppoſitionem, vt in progreſſu apparebit; ſed

tunc non loquebatur de contrarietate terminorum generationis, de qua loquebatur Arist. nam de huiusmodi contrarietate loquitur in Phædone; & eam non ponit pro materia, sed pro terminis generationis: ideo culpandus iure videtur Aristot. qui contrarietatem terminorum generationis sumpsit ex Phædone Platonis; mox Platonem, quasi secùs sentientem, carpit, & reprehendit. Ad tertium, quia Plato despicit priuationem; respondeo, quomodo se habeat priuatio ad materiam, in sequẽtibus apparebit: Priuatio proculdubio inter principia intrinsecùs rem constituentia numerari non debet; ideo in Philebo, & in Timæo Plato eam neglexit: Quòd ea sit terminus, à quo, generationis, in Phædone manifestauit; vbi terminos generationis statuit cõtrarios. Quare colligo, de numero principiorum internorum litem solùm esse in verbis.

De Materia & Priuatione.

Cap. VIII.

TAm doctè & accuratè Plato in Timæo naturam, & conditionem materiæ explicauit, vt animus rectè dispositus nil vltrà valeat expetere. Accommodatissimè enim asseruit; eam esse locum, qui nunquam interit; sed omnibus, quæ fiunt, sedem exhibet: esse sinum omni dispositione, & forma denudatum; vt omnes recipere valeat. Et quoniam omnino est potestate,

solùm

ſolùm reſpicit aliud; & eius natura infinita penitus eſt, ſolùm maximè nata terminari ab alio: ideo, vt eius interminata, infinitaque natura manifeſtaretur; vocibus infinitatem præſeferentibus eſt circumſcripta: & nuncupata eſt magnum, & paruum; hoc eſt, indefinitũ quoddam, natum cùm anguſtis, tum latis terminis circũmſcribi. Iure etiam duabus vocibus, hoc eſt, binario, deſignata eſt; vt Pythagorę ſententia explicaretur, qui numerum parem, numerumque binarium conuenire materiæ exiſtimauit; & iure quidem: nam, vt binarium eſt initium multitudinis, & diuiſionis (ſtatim enim cùm ab vnitate recedimus, in binarium labimur) ita materia cum quantitate, multitudinis, & diuiſionis eſt origo. Inſuper, vt numeri impares vnà iuncti, eandem ſemper conſtituunt numeri figuram, quadratam ſcilicet; numeri verò pares, ſemper diuerſam: ita materia, quaſi numerus par, diſtinctionis, & multitudinis eſt mater. Demum magnum, & paruum, optimè circumſcribunt, nedum naturã; ſed etiam interminatas dimenſiones, quę materiam ſemper comitãtur. Præterea, quoniam vniuerſa latitudo eius, quod eſt, conſideratur in formis, vel vmbris earum; & quoniam materia eſt infra hanc latitudinem, & ſolùm vmbrarum eſt capax; ideò iurè verè non ens, infra ens, & exemplar diuinitatis expers, nuncupatur. At non propterea eſt nihil; adeò, vt, quę ex materia fiunt, abſolutè ex nihilo fieri; & ex

nihilo, tanquam ex parte cōstare dicantur: est enim non ens, quia est infra latitudinem formæ; attamē est locus, & vehiculum vmbrarū. Perpendamus, an iure Plato ab Aristot. reprehendatur, vt pertinet ad conditionem materiæ: nam in quinque ab Aristot. carpi videtur. Primò carpitur in 4. Phys. quia materiam existimauerit esse locum: secundò carpitur in primo Phys. quòd materiam dixerit esse non ens: tertiò, quòd eādem statuerit cum priuatione: quartò, quòd eā asseruerit esse contrarietatē: postremò, quia Arist. asserit materiam malam, & fœminam ex euentu, & ratione priuationis; Plato verò per se, cùm materiam à priuatione non seiunxerit. At facile est ab huiusmodi calumniis vindicare Platonem. Ad primum dico, materiam esse locum, non corporum, neq; rationum, siue idearum; sed formarum, siue participationis earum; nam multiplex est locus: Materia est locus metaphoricè, vt ab eodem Arist. in 3. de anima cont. 6. intellectus dicitur locus formarum intelligibilium. Ad secundam obiectionem patet solutio ex dictis; iam enim explicaui, quomodo materia à Platone non ens nuncupetur. Ad tertium, dum ei obiicit Arist. quia priuationem à materia nō seiunxerit; Plotinus pugnans pro Platone asserit, re vera materiam à priuatione nō seiungi: non enim seiungitur subiecto, vt idem Aristot. fatetur; non ratione, quia non distincta vtriusque est ratio; sed vnum per alterum defini-

finitur. At si rem accuratè perpendimus, nec Arist. rectè carpit Platonem, nec Plotinus rectè eum defendit. Primò Arist. non rectè carpit; quoniam Plato materiam, & priuationem, non rem eandem existimauit: sed in Phædone manifestás, omne, quod fit, ex contrario fieri, rectè indicauit priuationem esse terminum à quo, non autem subiectum generationis. Insuper in Timæo, cùm dixerit, materiam esse locum, qui nunquam interit, & esse denudatam omni forma; rectè manifestauit materiá à priuatione distingui: nam priuatio interit in aduentu formæ; & non dicitur denudata, & priuata, nouit itaque Plato, materiam esse quid distinctum à priuatione. Quod manifestissimè colligo ex dialogo, qui Lysis, siue de amicitia inscribitur: vbi manifestans, quæ requiruntur ad appetitionem, ostendit ea esse tria; scilicet appetibile, vt bonum; appetens; & oppositum appetibilis: & manifestat, non oppositum appetere suum oppositum: sed subiectum, quod neutrum est, occasione vnius oppositi in eo existentis, appetere alterum. Ex quo patet, Platonem seiunxisse priuationem oppositam formæ à materia; & materiæ assignasse non quale, siue negationem. Plotinus, qui pro Platone disputans, nititur ostendere materiam à priuatione nō distingui ratione, etiam minùs rectè sentire videtur: quamuis enim in definitione vnius alterum accipiatur, non propterea definitione sunt

idem, cùm vtriusque assignetur diuersa definitio. Priuatio enim est absentia formæ in materia, cum facultate ad eam recipiendam; materia verò est subiectum non habens formam, & natum eam recipere. Errauit Plotinus, quia nō distinxit negationem à priuatione; nec rectè nouit, quæ sit ea priuatio, quæ ab Arist. inter principia ponitur. Ideò cùm Plato dixerit in Lyside, non quale appetere quale; & in Timæo asseruerit, materiam sine sensu tangentis tangi; hoc est, per negationem cognosci, & de ea negationes esse veras; Plotinus loco priuationis consideratæ ab Arist. negationem, & nō quale considerauit; quæ negatio, non est quidem essentia materiæ, sed de ea verè dicitur: verè enim materia nō est ex sui natura homo, non est cœlum, non formata; at non proptereà est ipsa negatio; sed est id, de quo negatio verè dicitur: non autem priuatio ita se habet; priuatio enim non verè dicitur de natura materiæ: nam materia non est ex sui natura alba, non autem ex sui natura est priuata albedine; quoniam si ex sui natura esset priuata albedine, non posset eius natura cum albedine conseruari. Seiunxit itaque Plato materiam à priuatione; solùm dixit, de materia, ex sui natura, veram esse negationem; vt etiam Themistius, & Alexander ex sententia Arist. rectè explicarunt. Ad quartam obiectionē, quia Plato sumpsit contrarietatem pro subiecto: Respondeo, eum non sumpsisse pro subiecto contrarietatē termi-

terminorum,de qua loquebatur tunc Aristot. sed solùm subiectum designasse per voces indicantes naturam, & conditionem quandam infinitam; & interminatam. Ad postremam instantiam, quia Plato materiam dixit per se malam,& expetere contrarium,patet solutio: nam Plato materiam à priuatione seiunxit; ideò non asseruit eam esse per se malam, quia sit priuatio: sed solùm esse per se malam cum negatione: quoniam de eius natura, vera est negatio. Immò Plato in Lyside cumulatissimè id declarauit, quod mox Aristot.in primo Physicor. 81. breuissimè ex propria sententia profert:declarauit nanque Plato,non malum appetere bonum; sed id,quod neutrum est,ob mali sensum, appetere bonum, tanquam medelam. Sed de hoc infrà latiùs agam; dum considerabo,an materia sit bona,vel mala.

Quomodo Materia cognoscatur.

CAP. IX.

QVoniam Materia, Diuinitatis est expers,propria idea est destituta; & solùm aliud est, siue infinitudo, alteritas,& locus capax imaginis idearum: propterea per se intelligi nata non est: sed quemadmodum cæteros actus, ita actum cognitionis aliunde recipit. Cognoscitur primò materia per negationem; & iure quidem, cùm de ea veræ sint negationes,vt patuit.Hûc cognitionis modum manifestauit Plato in Ti-

mæo inquiens, materiam sine tangentis sensu tangi: nam ad eam conuersa animi acies, perinde se habet, ac oculus corporis ad tenebras. In hoc cognitionis genere cõuenit materia cũ Deo; nam Deus quoque negatione cognoscitur: & iure conueniunt, quia ambo extrema sunt. At differunt; quia negatio in Deo oritur ex perfectione, & eandem manifestat: de Deo enim agentes, negationi superaddimus, quòd sit quid eminentius; Deus non est cœlum, sed cœlo eminentior: non anima, non mens; sed aliquid supra mentem, & animam: Materiam explicantes, econtra negationi addimus quid infra: nam Materia non est anima, sed infra animam; non est natura, sed infra naturam; & ita de singulis. Sic etiam Arist. in 10. Metaph. vnà cum Platone dixit, materiam negatione cognosci. Dum materia per negationem explicatur, non est putandum, eam esse puram negationem; est enim pura negatio graduum formarum, non autem pura negatio absolutè; alioquin nil prorsus esset; ideò putandum est, eam in negatione cum quadam affirmatione esse positam; quam subindicamus, dum addimus, sed aliquid infra. Et propterea non ita se habet anima, dum materiam considerat, vt dũ nihil intelligit: dum enim nihil intelligit, asserit id nihil esse: non sic de materia dicit. Propterea Scotus, dum materiæ tribuit actum illum, quem entitatiuum appellat; rectè sentit, & cum Aristotele, & cum Platone: at minùs

rectè

rectè loquitur. Non enim apud Arist. propriè dicitur actus; nec apud Platonem, aut actus, aut entitatiuus: sed cùm de materia aliquid affirmare debeamus, ne videatur penitus nihil, ad eam affirmationem cõuenienter ducimur per analogiam; quam rectè, & conuenientissimè formamus, respiciendo ad transmutationes, & formas, quibus ea subiicitur. Cognitionem materię per analogiam, manifestauit Plato in Timæo inquiens, eam adulterina ratione vix opinione percipi posse. Cognitio per analogiam, posita est in conuenientia plurium rationum: nõ enim cognoscere materiam per analogiam, est cognoscere materiam per respectum ad formam, vt multi censent: qui enim hoc dicunt, verè indicant se ignorare, quid sit analogia, & quali methodo cognoscatur materia. Explicatur autẽ materia per analogiam vario modo; veluti, dum à Platone nuncupatur locus, nuncupatur sinus informis, species inuisibilis, binarius, Sylua, Mater mundi, nutrix formarũ, & similibus vocibus; quæ cùm per metaphoram tribuantur materiæ, ad analogiam rediguntur: metaphora enim est quædam analogia, vt dixit Arist. in Rhetoricis. Ex quo patet, licere etiam in scientiis nonnunquam, ratione difficultatis rei, vti metaphoris. Præsertim tamen materia per analogiam explicatur; dum similitudo, & conuenientia rationis, sumitur ex materia rei artificiosæ: ideo dicimus; vt lignum se habet ad lectum, &

materia rei artificiosæ, ad rem artificiosam; ita materia rerum naturalium, se habet ad ea, quę natura constant. Sic itaque per negationem, & analogiam ducimur in materiæ cognitionem; analogia est nobis familiarior; negatio verior; analogia remotiùs, negatio intimiùs nos ducit ad eam; quatenus post analogiam etiam dicimus materiam, nec locum, nec matrem, nec nutricem absolutè esse; sed solùm ei similem. Ex vtrisque itaque modis consurgit integra nostra cognitio materiæ, quę cognitio est omnium infima: nec vnquam rectè dicemus, materiam per se à nobis cognosci; cùm materia careat idea, ratione, & notione, quæ intellectum formare valeat.

An Materia sit genita, & Mundi generationem antecedat.

CAP. X.

Anichæi Materiam primam, non secùs ac Deum, existimarunt esse initium primum, à nullo pendens; cætera verò omnia à Deo, & à materia pendere: ita tamen, vt bona penderent à Deo, mala verò à materia; inter quæ duo boni & mali principia, perennis vigeret pugna; & in nonnullis vnius, in aliis alterius appareret victoria. Stoici cum Manichæis in hoc conuenerunt, quòd materiam asseruerunt esse initium primum, ab alio non pendens; quæ ita patiendi esset principium, vt Deus agendi, &

moueu

mouendi: dissenserunt tamen; quia materiam, non malam, sed mediam, & indifferentẽ nuncuparunt. Hi, quatenus conuenerunt, longè recesserunt à vero: cùm enim materia bonum appetat, bonum quærat, ad bonum conferat, ad bonum dirigatur; vt ab ipso bono pendeat, necesse est: nam quærũt bonum ea solùm, quæ pendet à bono. Accedit, quòd ipsum bonum, non absolutè ei dominaretur, nisi ab eo absolutè penderet: Cùm itaque bonum absolutè debeat dominari materiæ; est necesse, vt materia ab eo pendeat, & sub eius facultate posita sit. Ac demum, vt vniuersum optimè sese habeat, vnicus esse debet Princeps eius: vt Princeps verè sit vnus, est necesse, vt cætera omnia ab eo pendeant: Pendet itaque materia ab ipso vno, ab ipsoque bono; cum quo insolubili nexu iungitur; & admirabili catena imaginum, seminum, rationum, idearumque ligatur. Pendet ab ipso bono, tãquam ab efficiente per emanationẽ materia, quo ad esse suum; nam ab eo pendet, & formator omnium, & formabile: at quo ad actum, proximè pendet à participatione idearum. Materia antecedit corporeum mundum, non tempore, sed origine; nam emanauit materia vnà cum forma: quæ emanatio, quo ad esse materiæ, terminatur primò ad materiam; quò verò ad actum, terminatur primò ad formam, siue imaginem formæ: Primum, sine medio manat à Deo: alterum verò, mediante idea; cuius forma exi-

ſtens in materia, eſt participatio. Inquit Plato, quòd materia, ante ordinem, & generationem mundi, fluctuabat, & inordinatè mouebatur: quæ ſententia eſt vera, cùm de materia prima, tum de materia proxima mundi; immò Plato eam profert de materia proxima, quæ ſub ſenſum cadit: qui inordinatus, & fluctuans motus, negationem & priuationem potiùs denotat, quàm motum verè contrarium ordinato. Et id à Platone dicitur; vt manifeſtetur, quid conueniat materiæ ratione propria, vt materia eſt; & quid ei conueniat munere opificis, & formæ: Materia enim, & ſenſibilia corpora, ſeorſum ab anima mundi, confusè, & ſine ordine mouentur; hoc eſt, penitus carent ordine, decore, & perfectione. In eadem quoque conſideratione valemus concedere Chaum ante mundi compoſitionem: quatenus materia primò, mox reliqua corpora, ad quæ priùs origine terminatur generatio, quàm ad formam mundi; ſunt ex ſe confuſio, inordinatio, terminorum priuatio: quæ mox per mentem componuntur, terminantur, rediguntur in ordinem. Ideo iure de Chai inordinatione cecinit Ouidius:

Hanc Deus, & melior litem natura diremit.

Melior autem illa natura, per quam Chaus in ordinem fuit redactus, Mens Diuina fuit. Colligens itaque dico, materiam ab ipſo Bono manaſſe, & recepiſſe id eſſe, quod ei conuenit; à Mente recepiſſe ordinem; ab Anima motum; à Na-

à Natura proximè formari; demum per imitationẽ ideæ, intrinsecùs perfici, & terminari.

Conditiones nonnullæ materiæ.

CAP. XI.

QVoniam Diuina Mens, rerum omnium formis est decorata, apprimè est fœcunda; summopere est nata efficere, suęque perfectionis vmbras aliis impartiri; quod fieri non poterat sine communi aliquo subiecto, quod effectioni subiiceretur, vmbrasque idearum reciperet: propterea necessaria fuit materia. Et quoniam id, quod pro receptione optimè est paratum, debet nil recipiẽdorum in sui natura includere; iure materia omnino nuda, omnino egena esse debuit; vt splendidissimè posset indui, nulla ratiône formanti resisteret, & ex summa eius indigentia, mira opulentia cõsurgeret. Nuda itaque penitus formis est conditio materiæ; & proptèrea dicitur exemplar diuinitatis expers. Insuper, quod omnino, & maximè debet pati, & perpessionis aliorum futurum est initium; omni efficiendi facultate debet esse destitutum: materia, huiusmodi esse debuit: iure itaque, vt primum efficiens nulla ratione patitur, ita primum hoc subiectum nil valet efficere: & iure Diana sterilis nuncupatur, ex cuius sterilitate eximia fœcunditas consurgit. Prætereà, quod omnibus figuris circumscribi, omnesque terminos susci-

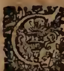
pere debet; vt cunctis careat, necesse est: iure itaque materia, magnum, & paruum; ac insuper infinita, vel potiùs infinitudo nuncupatur. Neque propterea cum Stoicis, & plurimis ex antiquis putandum est, materiam esse corpus; nam si corpus esset, iam formam haberet, nec esset nata recipere omnes: habet tamen materia dimensiones sibi coæternas, terminò destitutas; ratione quarum nuncupatur magnum, & paruum: adeò, vt primò consideretur natura materiæ; mox participatio dimensionum, & quantitatis. Dum cogitamus, magnitudinem aduenire materiæ; non est putandum, vt per eam tunc materia, quasi ex angusto, ac indiuiduo loco, in latum extendatur; nullibi enim ita contracta considerari potest materia: sed solùm est dicendum, quòd cùm priùs quãtitate careat, mox eam habet. Imaginamur tamen nonnunquam materiam, quasi dimensionem quandam inanem; & propterea nonnunquam, cùm ab Arist. tum à Platone, vacui nomine designatur. Iure primum omnium quod in materia recipitur, moles est; nam per molem redditur diuidua: & cùm diuidatur, valet simul per varias partes, omnes formas recipere, & cuncta fieri; quæ fieri non potuisset, si indiuidua permansisset. Partes itaque materiæ, insequuntur quantitatem: non autem quantitatem antecedunt, vt minùs rectè nõnulli ex Latinis existimarũt; qui partes substantiæ, quantitatem antecedentes excogita-

gita-

gitarunt. Insuper, cùm materia per molem partes habeat; quæuis eius pars, quę mortales recipit vmbras, cùm simul non valeat fieri omnia, temporis succeſsione omnia fit: Dico, quæ mortales recipit vmbras, vt portionem præcipuam eius excludam, cœli forma honestatam: in qua simul facultate, puritate, & eminentia quadam, omnia continentur. Sic itaque materia, virtute suæ naturæ, fit omnia: virtute quantitatis, recipit modo diuisibili. Demum, cùm materia per interminatam molem nuncupetur infinita; non est putandum, vt ita sit infinita, vt superet omnes terminos: sed è cōtra infinita dicitur; quia infra omnes terminos collocata, nullum ex illis habet, & cunctos recipere valet; adeò, vt ratione opposita Deus, & materia nuncupentur infinita. Deus est infinitus, exuperans terminos omnes; materia è contra infra omnes collocatur: propterea, vt materiæ conuenit terminari; ita Deo maximè repugnat. De huiusmodi materiæ conditionibus, nulla profectò inter Arist. & Platonem lis est, sed summopere in sententia conueniunt vt etiam conueniunt de attinētibus ad potentiam materiæ: de qua cùm plurima dicantur ab expositoribus Aristotelis, nil vltrà esse dicendum censui, ne in re morarer infinities acta.

An Materia bona, vel mala censeri debeat.

CAP. XII.

Ensuit Pythagoras ex Numenij relatione, materiam esse malã; & propterea ita esse initium malorum, vt Deus bonorum: id ipsum Manichæi postea existimarũt: asseruêre Stoici materiam esse neutram, & indifferentem: Aristoteles dixit eam esse per se bonam, ex euentu malam: vt per se est ens, ex euentu non ens: Plato, non bonam, non malam; sed necessariam, & ordinatam in bonum, esse censuit. Sic itaque variæ de re hac videntur esse opiniones: quæ tamen intimiùs consideratæ, respiciendo ad diuersa, omnes conciliari modo aliquo possunt. Nam mala, & noxia est materia cũ Pythagora, prauitate nõ pro forma sumpta, sed pro negatione vniuersi formosi boni: insuper est mala, ratione priuationis ei iunctæ; prauitate non formali, sed in priuatione formarum posita: præterea est mala, sumendo prauitatem pro origine impotentiæ, & deprauationum rerum: nã inquit Plato in lib. de Regno, à primo conditore ordinem, & ornamenta omnia pendere; à deformitate verò materiæ, omnia incommoda. Insuper, materia cum Stoicis indifferens est; quia omni caret forma, & oppositarum æquè est capax. Tertiò materia cum Aristotele bona est per se, intelligẽdo bonum pro gradu suæ essentiæ quod bonum conuertitur cum ente latè sumpto; sic erit mala solùm ex

euentu,

euentu, hoc eſt, ratione priuationis ei iunctæ. Demum cum Platone, immò cum eodem Ariſtot. materia nec bona, nec mala eſt; intelligendo nomine boni id, quod tale eſt per formam; ſed eſt neceſſaria, ordinata in bonum, bonumque appetens. Ac vt exactiùs rem explicemus, & ſententiam ſimul Platonicam, & Peripateticam aperiamus; dicamus materiam poſſe in multiplici gradu conſiderari: primò enim eam conſideramus, quo ad attinentia ad eius eſſentiam: ſecundò, eam referimus ad formas, quibus caret, & recipere valet: tertiò eandem referimus ad formas, quas iam habet. Materia in prima illa notione eſt bona, quatenus eſt; accipiendo bonum, vt conuertitur cum eo, quod modo aliquo eſt. Inſuper eſt mala, per negationem formæ: Demum eſt neutra, quia nullam habet formam, nec diſpoſitionē. In ſecunda notione materia ex ſe neutra eſt; ratione potentiæ, eſt bona poteſtate; ratione priuationis, eſt mala per priuationem. In tertia notione, cùm iam ſit adepta formam, iam eſt adepta bonum; quamuis ipſa, bonum non ſit: materia enim bonum, & formas recipiens, non ſit bonum, ſed bono potitur; non ſit forma, ſed ea ornatur; cùm omnia, quæ recipit, ſint aliena à ſua natura, non ei oppoſita; non eam conſtituentia, ſed eam ornantia: adeò, vt colligere valeamus, materiam fieri omnia, nũquam tamen à ſe recedere. Poſtremò, quia materia ſit omnia, non verè, ſed adumbratè; ac in

ea, quasi in antro recipiuntur, non formæ, sed formarum imagines: iure ea quoque inter recipientia infima est, proportione respondens vmbris, quas recipit; à quibus nos in terræ antro collocati deludimur, cùm ea verè esse putemus; nec vnquam nos decipi animaduertimus, quousque anima in corpore sopita, non expergiscitur; & caput suum vnà cum mente supra cœlum attollens, aciem ad verè entia nō conuerterit: in qua conuersione nos cætera negligentes, exclamamus; Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

Quomodo Numeri, & Figuræ sint initia rerum.

CAP. XIII.

Ythagoras, quem, vt Deum, excoluêre multi, & Plato summopere est imitatus; ex numeris res constare, ac numeros esse essentias rerum existimauit: id ipsum frequenter quoque de Geometricis figuris, ac superficiebus affirmauit: Propterea etiam Plato, sæpe ex numeris, frequenter ex Geometricis figuris, res componi asseruit. Dicebat Pythagoras, Par, & Impar, Quadratum, & altera parte Lōgius, cum aliis ab eo enumeratis contrarietatibus, esse principia rerum. Præsertim tamen id munus tribuebat numeris; quoniam numeri magis seruant conditionem principij, quàm figuræ; cū numeri

numeri sint priores Geometricis magnitudinibus, & figuris; immò cùm figurę Geometricæ in numeros, vt in principia resoluantur. Pręterea, quia numeri sunt priores, & à materia magis seiuncti; conuenientiùs animæ, & menti respondent, quàm Geometricę figurę: è contra figuræ Geometricæ, quoniam magis seruant conditiones materiæ, aptiùs respondent materiatis rebus: ideò rectiùs abiuncta, per numeros, corporata, per Geometricas figuras explicantur. In Mente non Geometricę considerantur figuræ præterquam in eminentia numerorum; solùm ibi vigent originales numeri: in Natura præsetim figurę inueniuntur; in Anima media, & numeri, & figuræ considerantur; numeri tamen dominantur. Hæc cùm dicantur à Pythagora, approbentur à Platone, damnentur ab Aristotele; pro veritatis notitia, & Peripateticarum instantiarum repulsione, considerandum est: Pythagoram, & Platonem, non adeò fuisse mentis inopes; vt putarint, re vera ex Geometricis figuris, Arithmeticisve numeris res naturales constare: quemadmodum iis sæpe obiicit Arist. manifestissimè enim Plato Mathematicas disciplinas in accidentibus versari, neque præcipua rerũ initia cognoscere, in sexto de R. P. & in 7. nec non alibi affirmauit. Lucidissimè etiam Pythagoras distinctionem numerorũ, in numerantes, & numeratos cognouit: & propterea, dum figuras, & numeros esse initia rerum di-

xerunt; id in triplici significatione potest censeri verum. Primò, intelligendo nomine numeri, & figurarum, non numerum Arithmeticum ab anima constitutum, vel externam figuram; sed numerum substantialem, ac figuram indiuiduam, & exactissimam; quę in ideis vigēt, priores sunt anima, & reliquorum sunt initia; de quibus cumulatissimè in libro de Ideis verba fecimus. Secundò, eadem sententia vera est analogicè, ratione conuenientiæ in proprietatibus, & conditionibus. Et hoc lucidissimè ex eo colligimus; quia cùm Plato vniuerso Orbi, & simplicibus corporibus putauerit conuenire figurã orbiculatam; & propterea moueri in orbem, in Timæo asseruerit: Attamen respiciens mox ad proprietates, asserebat; Vniuerso, conuenire figuram duodecim facierum; Igni, pyramidem; Terræ, figuram cubam; & sic de cæteris: in qua significatione dixit Arist. in 8. Metaph. cont. 10. definitiones, & essentias rerum, perinde ac numeros se habere. Tertiò, vera est eadē sententia, respiciendo ad numerum: non quidem Arithmeticum, & numerantem; sed numeratum externarum rerum: in qua significatione dixit Arist. in primo Cœli, & in secundo de Partibus animaliũ; Naturam multa perficere numero ternario; quatenus perfectio rerum proximè in tribus est posita, in principio, medio, & fine. Hæ tres explicationes, quamuis primo aspectu videantur diuersæ; attamen interiùs consideratæ, ita se

se habent, vt vna ex altera pendeat: ex numeris enim idealibus ortum ducunt, tanquam imitationes, & vmbræ, numeri rerum numerati, ac numerorum proprietates; quas nos deinde per numeros numerantes, vt nobis notiores explicamus: Quibus explicandi modis iure merito viri hi sapientissimi vtebantur, Pythagoras, & Plato. Illi enim primò accuratam rebus mathematicis nauabant operam: nam optimè cognoscebant, ingenia per huiusmodi disciplinas conuenienter parari ad inquirendum in scientiis illud exactum, & exquisitum, quod eis conuenire potest; ad percipiendam vim demonstrationis; ad gradus abstractionum à materia, sine quibus nemo exactè philosophari valet. Propterea præcipiebat Plato, ne quis mathematicarum ignarus, in Academiam ingrederetur. Mathematicis itaque disciplinis Pythagoras, & Plato imbuti; cuncta veluti per res sibi domesticas, & familiares; & veluti per res, quæ cunctis rebus conuenienter aptari possent, per mathematica explicabant. Et id etiam propterea libenter efficiebant; vt disciplinas, quas diuinum munus esse cognoscebant, seorsum à vulgi contagione solutas, purioresque conseruarent; & solis puris, solutisque animis eas patefacerent. Et iure etiam vtimur numero, pro denotanda rerum perfectione: nam ex numero numerato consurgit conueniens ordo, ratio, proportio, & consonantia rerum. Ex hactenus explicatis

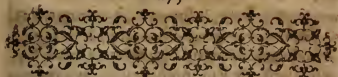
patet primò, numeris vario modo conuenire virtutes: patet secundò, numeros, & figuras esse, & non esse principia rerum; demum constat, litem Aristotelis cum Platone, & Pythagora, his de rebus, esse in verbis, non in sententia.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

STE-

STEPHANI THEVPOLI, BENEDICTI F. PATRITII VENETI, ACADEMICARVM *Contemplationum,*

LIBER VIII.

De Physicis corporibvs singillatim consideratis.

De primis corporibus. Cap. I.

VONIAM iam ea sunt explicata, quæ vniuersè ad mundi corporei declarationem pertinebant; ac insuper nota sunt simplicia principia mundum, & partes eius constituentia: reliquum est, vt de cunctis corporum gradibus verba faciam; & sigillatim conditiones, & naturam eorum considerem; â primis, quæ elementa nuncupantur, exordiens. Prima vniuersum constituentia corpora, ex quibus cætera per mixtionem côficiuntur; partim quatuor, partim quinque, iudicari possunt. Quatuor sunt; quatenus omnia, vel ad aerem, vel ad ignem, vel ad aquam, vel ad

terrâ rediguntur. Insuper, sunt quinque; quatenus in aere magnam puritatis, & impuritatis differentiam consideramus: ob quam Plato in Timæo, & Epinomide, cœlũ dixit ignem; aerem puriorem sub cœlo collocatum, quem Arist. hyppeccauma, siue fomitem incẽsionis nuncupauit, dixit ætherem; sub quo aerem, aquam, & terram collocari cognouit. Rectiùs tamen prima corpora statuẽda sunt quatuor, quàm quinque; quoniam ea quinque in quatuor demum rediguntur. Dari elementa corporea, adeò conspicuum est, vt superuacaneũ sit ostendere. Pariter ea esse quatuor, sensu, & experientia certiùs cognoscimus, quàm ratione: attamen, quod primò sensu cognoscimus; mox ratione, cùm physica, tum mathematica comprobare valemus. Sensu cognoscimus elementa esse quatuor; quia in sola quatuor, non in plura, resolui mixta omnia cognoscimus: ac insuper nobis ad ordinem eorum in vniuerso conuersis, sola quatuor subordinata, & verè distincta corpora sese offerunt. Quem numerum ratione physica comprobamus: nã mundus est specierum, & graduum omnium plenitudo; ideò tot in eo inueniuntur prima corpora, quot modis primæ qualitates sine pugna complicari possunt: id autem solis quatuor modis contingit fieri; vt Arist. in secundo de ortu, & interitu manifestauit: propterea quatuor sunt corpora prima. Præterea, id ipsũ ostenditur medio sumpto â grauitate, & leuitate;

tate: nam rationi eſt conſentaneum, vt detur corpus maximè graue; detur aliud sūmè leue: ita etiā detur graue in reſpectu & leue in reſpectu. Demū ratione mathematica numerus elementorū quaternarius oſtenditur: cùm enim Elemēta ſint corpora conuenienti ꝓportione pro mundi cōſtitutione prædita; in quib. duo extrema conſiderantur, quæ mediis ligari debent: & quoniam media, quæ conuenienti ratione ligant ſolida, neceſſariò duo ſunt, vt mathematici oſtendunt: ideo neceſſe eſt, vt duo dentur elementa intermedia, ex quibus vnà cum extremis quatuor conſurgunt. Media autem, quæ geometrica proportione duo ſolida ligant, debere eſſe duo, manifeſtè patet in numeris: nam primus numerus ſolidus, eſt 8. ſecundus eſt 27. qui duo ſolidi numeri per 12. & 18. geometrica proportione, quæ ſeſquialtera eſt, ligantur; dicimus enim vt 27. ad 18. ita 18. ad 12. & 12. ad octo. Quatuor itaque ſunt prima ſimplicia corpora, arcto nexu colligata; quæ denotantur per quatuor primas corporum proprietates: quæ ſunt; ſolidum, denotās terram; continuum, aquam; perſpicuum, aerem; & viſibile, ignem. Demum conſtat prima corpora debere eſſe quatuor, ex plenitudine numeri quaternarij; in quo totus denarius, qui eſt plenitudo numerorū, includitur. Propterea Pythagorici plenitudinē aliquam deſignaturi, numero quaternario vtebantur: & iure iurando teſtabantur, Naturæ perpetuò

fluentis fontem esse quadruplicem. Hinc ortum ducunt quatuor anni tempora, quatuor vniuersi prima pũcta, quatuor humores, quatuor simplicia temperamenta, & sic de multis. Prætereà, quemadmodum mundus spiritalis, & incorporeus, ex quatuor constat; ex mente non participata, ex mente participata, ex anima, & ex natura: ita mundus corporeus, ex quatuor primis corporibus constare debet, proportione eis respondentibus; nam ignis, supremæ menti: aer, menti participatæ; aqua, animæ; terra, naturæ, proportione respondét; quorũ omnium caput, & princeps est Deus. Hæc prima & insignia corpora, mundum constituentia, elementa nuncupantur: sed tantum abest, vt elementa sint, vt neque etiam sint syllabæ; quemadmodum eruditè dixit Plato. Verè enim elementum, est id, quod est primum; vt in 5. Metaph. docuit Aristoteles. Hæc nuncupata elementa, multiplicem compositionem includunt. Primò enim constant ex materia, & participatione formæ. Secundò, in singulis singula, saltem ratione proprietatum, inueniuntur. Hinc asserimus in vniuerso elementa pura non inueniri: neque id est contra naturam, sed maximè consentaneum naturæ elementorum. Primò; quia puritas est affectio rerum à materia seiunctarum. Secũdò; quia, vt in rebus incorporeis omnia sunt in omnibus, ita de corporibus se habere debet; corporea enim pro facultate imitantur incorporea,

rea, à quibus pendent: ac cùm ita se habeant; vniuersum magis seruat, nedum in toto, verùm etiam in singulis partibus naturam, & conditionem vniuersi. Tertiò; quia de ratione elementi, vt est elementum, hoc est, vt in alio inueniatur. Postremò; quia elementa viuunt, viuentia ex omnibus elementis constare debent, iure itaque in singulis elementis inueniuntur omnia; denominantur tamen per id, quod exuperat, & dominatur. Quòd elementa pura non sint, etiam fatentur Peripatetici: at dissentiunt: primò, quia negant ea esse animata: secundò, quia censent prima corpora esse, non quatuor, sed quinque; cùm statuant cœlum omnino distinctum à natura elementorum. De prima dissensione egi, dum verba feci de animis sphærarum; de altera in sequenti capite futurus est sermo.

An Cœlum sit essentia quinta, penitus distincta à natura quatuor elementorum.

CAP. II.

Cœlum est corpus, omnium opinione, eminentissimum, & diuinissimum, omniumque consensu, sedes Deorum: quod vt maximè à sensibus nostris distat; ita nobilitate excellit, & cum difficultate cognoscitur. Putarunt primi Philosophi, eandem cœli, & mortalium esse materiam; & solùm differre cœlum à mortalibus puritate, & impuritate; ideò dixerunt Ægyptij, cœlum esse humorem concretum;

Diogenes, esse aerem puriorem; Heraclitus, esse ignem; Stoici, ardorem mobilem; Pythagoras, flammã: Plato Pythagoram sequutus, stellas censuit esse non vrentes ignes; & cœlũ præsertim esse ignem, constare tamen ex eminentiis omnium elementorum. Iure materia cœli, & mortalium, eadem censeri debet; natura enim superuacaneis non abundat: si pro mundi constitutione vna materia est satis, nõ duæ sunt statuendæ. Insuper, quia vniuersi opifex vnus est; opifici autem, & efficienti respondet recipiens, & patiens; cùm vnus sit opifex, est necesse, vt etiam recipiens & patiens ei primò respondens, vnum sit. Confirmatur: quoniam, nisi huiusmodi commune subiectũ esset vnum; profectò vniuersum non esset maximè vnum, maximeque iunctum, & complicatum. Præterea, cùm mundi anima sit vna, vnus sit vniuersi finis; quomodo sola materia, cui minùs est nata conuenire distinctio, adeò est diuisa, vt in vnam communem non redigatur? Statuamus itaque cum Platone, & cum omnibus priscis sapientibus; materiam cœli, & mortalium esse eandẽ. Aristoteles frequenter asseruit eam esse diuersam; sed proculdubio minùs rectè sentit; ratione enim, & sensu eam esse eandẽ cognoscimus; ratione quidem, vt iam patuit: sensu verò; quia eadem accidẽtia in cœlo, & mortalibus conspicimus; vt lucem, perspicuum, quãtitatem & similia. Simplicius volens Platonem cum Aristotele con-

ciliare, quia Aristoteles manifestissimè statuit materiam cœli esse diuersam, dixit etiam ex opinione Platonis diuersam esse. At in re conspicua manifestè lapsus est: nullibi Plato eam esse diuersam indicauit; nullibi, nisi vnam, explicauit materiam primam. Lucidissimè in Timæo dixit, hanc primam materiam, communemque syluam, ignitam, humefactam, cęterisque qualitatibus affectā; ignem, terram, & reliquā prima corpora cōstituere: Sic cœlū dixit ignē, & stellas animalia ignea nuncupauit. Est itaque materia cœli, & mortalium eadem; nec potest Plato cum Aristotele conciliari. Quę cùm ita se habeant, perpendamus; an cœlum censeri debeat essentia quinta, distincta à natura quatuor elemētorum. Architas, & cum eo Arist. primi fuerunt, qui cœlum à quatuor elementis penitus seiunxerunt; & illud essentiam quintam, nil commune vniuo cum habentem cum mortalibus affirmarunt; vt rectè Porphyrius retulit. Vtitur Aristoteles præsertim fundamento à motu sumpto; præaccipiens, omnem simplicem motum alicui simplici corpori conuenire, & vnicuique simplici corpori cōuenire simplicem motum: ex quo infert, cùm elementa per naturam moueantur motu recto, cœlum verò moueatur in orbem; qui est motus diuersus à recto, nobilior, & præstantior eo; iure cœlum esse corpus à quatuor elementis distinctum, eminentius, & præstantius illis. Idipsum confirmat in

primo Meteororum ex eo: quia, si cœlum esset vnum ex quatuor elementis, nulla inter cœlũ & reliqua elementa seruaretur ratio; & propterea iam cœlum cætera omnia consumpsisset, & in sui naturam conuertisset. Demum idipsum ex eo confirmat; quia nulla in cœlo, vel cœli partibus conspicitur permutatio; cùm econtra elementa quatuor omnia, sint variis permutationibus obnoxia. Asseruit itaque Aristoteles, cœlum esse quintam essentiam, omnino distinctam à quatuor elementis. At rectiùs Plato cum antiquis sapientibus, cœlum sola puritate ab aliis distingui existimauit; iam enim ostẽsum est, cœli, & mortalium eandem esse materiam, & sola esse quatuor prima corpora; propterea nõ potest statui essentia quinta penitus distincta. Præterea, cùm stellæ, vt flammæ, luceant; cùm radij earum, flammam generent; cùm tam manifestè mortalia calefaciant; cùm cœlum qualitates elementorum producat; proculdubio & esse verè calidum, & includere puritates, & excellentias elementorum putandum est. Asserere, quòd cœlum ea efficiat per motum, vt asserit Aristoteles; rationi, & sensui est aduersum. Sensui; quia frequenter percipimus, longè vehementiùs, & velociùs moueri corpora prope nos; nec propterea ita calefacere corpora alia, nec ea ita calefieri, vt calefiunt à cœlo. Insuper sentimus, ex contactu æstiuo radiorum Solis, vehemẽter corpora nostra calefieri: quod minimè cõ-

tinge-

tingeret, nisi in radio inesset caliditas; nec in eo caliditas inesset, nisi cœlum actu calidum esset. Aduersatur rationi: quoniam motus, qui est actus mobilis à motore pendens, & est generatio quædam; solùm per se ad id perducit, ad quod motor suapte natura expetit perducere mobile: propterea motus in loco, per se deducit ad loci acquisitionem: quòd si inde sequatur, vel calefactio, vel qualitatis acquisitio; id solũ est ex euentu. At putare, hæc mortalia à cœlo solùm ex euentu pendere, & calefieri, alienum est à ratione; cùm calor à cœlo diffusus, omnia feruet, cũcta foueat, omnibus vitam impartiatur, omnium generationes absoluat. Cùm itaque hæc à primis motoribus, & mobilibus per se, non ex euentu intendantur, debent etiam per se produci: vt autem per se producantur, est necesse cœlum esse calidum; vt mox suo calore cuncta purget, feruet, ac perficiat.

Solutio Dubitationum.

CAP. III.

Ensent Peripatetici, rationes Aristot. contra Platonem omnino cogere; esse ostensiones insolubiles, necessitateque præditas; at dum intimiùs perpenduntur, satis leues, & facilè solubiles inueniuntur. Vt autem id manifestè appareat ex operibus conspicuis caloris; colligamus primò, mun⁹ caloris esse, aliena secernere, purga-

re,& purgata ad superna tollere. Cùm itaque cœlum, supernum sit corpus, cætera purgans, seruans, & secernens; iure censeri debet calidum, omni terrena sorde purgatum, ignis nitidus, & refulgens: in quo tamen cæterorum elementorum conditiones, & proprietates, sine impuritate, & in eminẽtia inueniantur. Sic dicimus cœlum esse ignem, ac insuper ex puritatibus elementorũ omnium constare. Cœlum est ignis, ratione dominantis; & quia in eo cætera ad puritatem ignis sunt redacta, & eleuata. Insuper, cœlum constat ex omnibus elementis, & in eo omnium elementorum excellentiæ inueniuntur; quatenus in eo insunt eorum omnium conditiones: nam primò est visibile, & lucidum; quod ignis est proprium: est leue, & continuum; quod ex aqueo humido pendet: est solidum; quod pertinet ad terram: est perspicuum; quæ præsertim aeris dicitur esse conditio. Non itaque cœlum est essentia quinta, vt cẽsuit Aristoteles: Est tamen in hac significatione essentia quinta; quoniam in eo adeò cuncta sunt ad puritatem redacta, vt iam diuersum ab impuritate cæterorum iudicari mereatur. Ad rationes Aristotelis, facilis est solutio. Nam ad eam ex motu sumptam dico, motum primum, & simplicem, vnum esse, nempe orbicularem; non duos. Nam motus rectus non est simplex, cùm sensim reddatur velocior: non est secundùm naturam elementi, quoniam non ei conuenit in proprio loco;

nec

nec ei conuenit sua completa natura, & perfe-ctione prædito; sed tendenti ad eam: nec ei conuenit seorsum à violentia constituto; sed extra proprium locum per violentiam collo-cato: non itaque secundùm naturam iudicari debet, sed potiùs reditus in naturam; vt cum Platone, Ptolomæus, Hipparchus, & alij viri sapientes nouerunt. Prætereà, cùm omnis mo-tus secundùm naturam, debeat redigi ad ali-quem motoré, qui ex propria conditione illũ appetat, & intẽdat; motus rectus nequaquam talis iudicari potest. Ná quæro, motus rectus à quo primò proficiscitur? Nempe, vel à natura, vel ab anima. Non à natura: quoniá ea, quam-uis sit generationis principium; tamen in or-dine ad motum in loco, est initium, per quod res moueantur; non auté est principium mo-uens; vt cum Plat. confitetur etiam Arist. in 8. Phys. 12. loquens de motu elementorũ. Quare motor, qui primò mouet, debet esse anima, nõ autem natura: Et si est anima, & ea quidem ra-tionis particeps, qualis est ea elementorũ; ea, suapte natura, & conditione, in orbem est na-ta mouere. Iure itaque motus primus propriè conueniens elementis, est motus in orbem: & præsertím hoc dicere debemus, cùm ostende-rimus, elementa esse animata, & eorum ani-mas esse eiusdem cõditionis cum anima mun-di, & cœlorum; quæ cùm moueant in orbem, iure elementa, non motu recto, sed in orbem per naturam esse nata moueri, censendum

est. Ex quo patet, ostensionem Arist. falso innixam esse fundamento. Et dum vlteriùs addebatur; Si cœlum esset vnum elementorum, nõ seruaretur ratio inter elementa: Respondeo, rationem optimè seruari. Primò, quia in omnibus omnia sunt. Secũdò, quoniam igneum seruans, fouens, & purgans, dominari debet; & ex dominio non sequitur consumptio aliorũ, vt censuit Arist. sed potiùs sequitur conseruatio: quoniam cœlũ adeò est igneum, vt simul purè includat omnia; & ignis eius sit vitalis, fœcundus, saluber, & seruatrix omnium. Philoponus in 1. Meteororum, & in disputationibus contra Proclum, soluit hanc eandem Aristotelis rationem per id; quia aucta mole, non augetur gradus qualitatis. Sed ea solutio non satisfacit: quoniam, vt rectè ei obiicit Simplicius; etsi non augeatur gradus; augetur tamen vis efficiendi, ex maiore extensione formæ, & numero partium consurgẽs: Non itaque exactè, vt censeo, fundamenta solutionis manifestat. Sed eum dimittamus, & ad postremam Arist. confirmationem respondeamus. Dicebat Arist. nullam in cœli essentia apparere permutationem, nec in toto cœlo, nec in parte. Respondeo, id euenire ex puritate eius corporis, ex eius excellẽtia, ex magnitudine; & quia nihil extra se habet, à quo lædatur: ac insuper ex anima; quæ cùm magis ei dominetur, & magis cum ipso vno coniungatur; valet illud ab omni permutatione, & interitu seruare incolu-

colu-

colume: His postremò accedit voluntas opificis; quæ, nexus est cæteris firmior, & insolubilior, vt inquit Plato in Timæo.

An Plato de quinta Cœli essentia debeat cum Aristotele conciliari.

Cap. IIII.

Væritur iure merito, num Aristot. cum Plat. de quinta cœli essentia conciliari debeat. Simplicius in primo cœli, necnō in secundo ait, eos in sola voce, minimè in sententia dissentire: nā, inquit, etiam ex opinione Platonis, cœlum esse quintam essentiam; quod confirmat: quia Plato quinque ponit animantium genera; terrena, aquea, aerea, ætherea, & ignea: pariter quinque ponit corpora prima: insuper in Epinomide asserit, quinque esse figuras primas, respondentes primis quinque corporibus; & propterea prima corpora esse quinque, non quatuor solùm: demum, quia in Timæo se declarans, quid denotet nomine ignis, dum inquit cœlum esse igneum; ait se lucem denotare, non autem comburentem ignem; ideo asserit, oculorū orbes esse participes eius ignis, qui non vrit quidem; sed illuminando suauiter, diem inuehit mundo. Non itaque Plato verè censuit in cœlo ignem inueniri. Sed cùm hæc dicant Simplicius, & alij nonnulli, qui Simplicio adhærent; manifestè decipiuntur. Primò Simpl. aduersatur Aristoteli, cùm dicat

in primo cœli com. 6. necnon 20. cœlum esse animatum; & propterea esse mixtum, & moueri per id, quod dominatur in eo: nam si mouetur cœlum per id, quod dominatur; ergo in eo reperietur dominans, & id, cui dominatur, & consequenter oppositio partium componentium cœlum; quod maximè Arist. iudicat absurdum. Insuper; tunc motus eius non esset omnino simplex, vt nititur ostendere Aristoteles in primo cœli. Præterea, si cœlum ex eo, quia est animatum, deberet esse mixtum, vt asseritur in secundo de anima, referente eodem Simplicio: quia in secundo de anima, animatum dicitur verè mixtum, ac insuper instrumentarium; cœlum deberet esse verè mixtum, & instrumentarium; quæ quàm longè distent à sententia Aristotelis, vnicuique est conspicuum. Propterea dicamus, Aristotelem in secundo de anima solùm loqui de viuentibus mortalibus; & Simplicium perperam putare, ea quoque debere conuenire cœlo ex opinione Aristotelis, quæ mortalibus conueniunt. Præterea Simplicius in suo concilio etiam aduersatur Platoni. Primò; quoniam, ex Platonis sententia, omnia simplicia corpora mouentur per naturam in orbem; vt in præcedentibus apparuit: ideo non est dicendum, quod cœlum moueatur in orbem, ratione dominantis solùm. Præterea manifestissimè Plato, vt in præcedentibus manifestaui, eandem cœli, & mortalium iudicauit esse

mate-

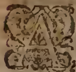
materiam : de qua inquit in Timæo; Generationis nutricem ignitam, & humefactam, terræ item, & aeris formas suscipientem, passionesque horum pedissequas perpetientem, omniformem aspectu videri, &c. Vult itaque Plato, primam materiam, omnium esse communem; & vnà cum affectionibus recipere formas elementorum; nec alia prima corpora ponit, præter quatuor enumerata. Quod manifestè indicat per verba subsequentia, inquiens; In operis huius exordio Deus ignem primò, terramque creauit: sed duo solùm absque tertio quodam commodè cohærere non possunt, mediumque aliquod vinculum vtrorumque desiderant. & post pauca; Qua ex coniunctione ita constitutus est mundus, vt aspici, tangique posit: propterea ex huiusmodi rebus numero quatuor, mundi corpus conflatum est. & post pauca; Quatuor igitur, earum rerum quamlibet integram, mundus accepit: ex omni quippe igne, aere, aqua, terra, eius faber ita ipsum composuit; vt nullam cuiusquam istorum partem, aut vim extrà relinqueret. Ex his manifestissimè patet, Platonem sola quatuor prima corpora in vniuerso posuisse: & essentiam quintam simplicem, genere distinctam ab aliis, nec excogitasse quidem. Non itaque rectè sentiunt Simplicius, Ioannes Picus, Diacetius, Maynettus, & alij; qui Arist. in solis verbis de re hac dissentire à Platone affirmant, in sententia autem conuenire.

sed longè rectiùs vtriusque opinionem explicarunt Plotinus, Porphyrius, Taurus, Philoponus in tertiadecima disputatione contra Proclum cap. 15. & alij; qui re vera eos dissentire existimarunt, nec putarunt posse conciliari. Ad fundamenta pro parte aduersa relata, non est difficile respondere. Ad primum; dum dicitur, Platonem quinque ponere animantium ordines, & quinque prima corpora; patet solutio ex ipsomet Platone in Timæo; vbi aerem in partem puriorem, quam nuncupat ætherem, & minùs puram distribuit: & in Epinomide idipsum manifestat; nam quem Aristoteles incẽsionis fomitem sub cœlo positum appellat, Plato nuncupat ętherem; & sic ponit quinq; animalium ordines, quáuis prima corpora absolutè solùm dicat esse quatuor. Ad fundamentum sumptum ex primis quinque figuris, respondet Philoponus in disputat. 13. contra Proclum cap. 18. inquiens, Platonem tribuere figuram illam quintam duodecim faciērum; non quinto corpori, quintæúe essentiæ; sed vniuerso ex omnibus conflato; vt patet ex ipsomet Plat. in Timęo, inquit enim: Est & quinta quædam compositio, qua Deus ad vniuersi compositionem est vsus; eaque descripsit, & figurauit. Sic itaque Plato, & simplicib. quatuor corporibus, & vniuerso, propriam figuram tribuit. Nam mundi, & simplicium corporum duplex potest assignari figura: vna, quæ sit terminus magnitudinis eorũ: altera,

altera, quæ naturam, & propriam eorum conditionem, per analogiam, ac proprietatũ conuenientiam nobis patefaciat. Si de prima loquimur; cœlum, & ſimplicia corpora omnia, ſunt orbiculata, & rotunda; & iure quidem: nam hæc eſt figura prima, abſolutiſsima, apprimè ſimplex, & conſimilium partium, apprimè capax, aptiſsima corpori in orbem mobili; conuenientiſsima animæ eius, quæ iuncta menti in orbem mouere nata eſt: quæ figura exquiſitiſsima conuenit cœlo ob puritatem, & præſtantiam eius; minùs purè conuenit aliis. Ariſt. quoque eiuſdem eſt ſententiæ; hæc tamen eſt differentia: quia Ariſt. elementa ſub cœlo poſita, non ex ſe, ſed à ſolo cœlo figuram recipere exiſtimauit: Plato verò cognoſcens elementa eſſe animata, & per naturam ſuam eſſe nata moueri in orbem, vel in ſuo locò requieſcere; etiam nouit elementa, nedum à cœlo eam figurã recipere, & ex propria propenſione in ſuum locum; verùm etiam ex ſui natura, vt ſunt animata, mobiliaque in orbẽ. At ſi loquimur de figura, cuius cõditiones reſpondent conditionibus corporis, cui tribuitur, eaſque patefaciunt; ſic diuerſorum corporum diuerſæ figuræ ſunt. Nam Terræ conuenit figura Cuba; proportione reſpõdens conditioni terræ, ineptiſsimæ ad motum, aptiſsimæ ad requietem, & ad mutuam permutationem cum cæteris minimè accommodatã. Igni conuenit Pyramis; nedum, quia tenuis eſt,

acutus, ad perforãdum maximè aptus; verùm insuper, quia est apprimè leuis, & mobilis: quę omnia per Pyramidem aptiſsimè explicãtur. Aquæ, & Aeri, quoniam in enumeratis conditionibus media ſunt, iure figuræ mediæ conueniunt; Aquæ, Icoſedra; hoc eſt viginti facierum; Aeri, Octedra, facierum octo. Vniuerſo conuenit figura duodecim facierum; tum ob duodecim mundi ſphæras; tum ob duodecim cœli ſigna: tum demum, quia hæc figura, ita in tercentum, & ſexaginta triangulos ſcalenos reſoluitur; vt cœlum in tercentum, & ſexaginta gradus. Ex his patet, rationem ex quinque primis figuris deprõptã, minimè nobis aduerſari. Et longè minùs aduerſatur poſtrema, dum dicitur, quòd Plato manifeſtat, ex quali igne conſtet cœlum; & quòd non conſtat ex igne, qui flamma ſit; ſed ex luce, quatenus eſt corpus lucidiſsimum. Ad hoc dico, Platonem puriori, eminentiorique igni lucem tribuere; & propterea per lucem eius proprietatem, puriorem ignem circunſcribit: immò cùm dicat oculos noſtros eſſe participes cœleſtis ignis; verè indicat, cœlum non eſſe diuerſæ naturæ à mortalibus; ſed poſſe à mortalibus participari, & ſola puritate ab eis differre.

De Cœli compoſitione. CAP. V.

Riſtoteles ſtatuens cœli materiam diuerſam ab ea mortalium, nec videns in cœlo mutationem aliam vllam, præter motum in loco; cen-

ſuit

ſuit cœlum ſolùm conſtare ex motore, & mobili: adeò, vt mobile eſſet ſimplex corpus; motor verò eſſet mens, ſiue intelligentia, ſiue anima eius: quouis enim nomine vtamur, nihil refert; ſemper enim eadem motoris natura denotatur. At Ariſt. nimiùm imperfectè cœlum reſoluit; imperfectè quidem, cùm ratione mobilis, tum ratione motoris. Nam ſi ad mobile conuertimur: quoniam includit materiam omnium corporum communem; ideo neceſſe eſt, vt in ea, etiam forma, ſiue formæ participatio inueniatur: & propterea ineſt in cœlo compoſitio ex infinito, & termino; ſiue ex materia, & participatione ideæ, vt etiam in aliis corporibus. Inſuper, vbi hæc compoſitio inuenitur, etiam reperitur alia ex quinq; generibus; ex eſſentia ſcilicet, identitate, alteritate, motu, & ſtatu. Præterea, quoniam ſingula ſimplicia corpora, modo quodam cætera includunt; ideò etiam in cœlo inueniuntur puritates omnium elementorum, reductorum in conditionem, & naturam ignis; conuenienti nexu, & proportione iunctorum. Si deinde ad motorem conuertimur: primò, præter naturam mobilem, conſideratur compoſitio ex mobili, & anima mouente: inſuper, adeſt compoſitio ex anima, & participata mente; ſupra quam eſt mens non participata, & ipſum vnum. Diminutè itaque Ariſtoteles, exactè Plato, cœlum in ſua componentia, & principia reſoluit: qui compoſitionis gradus, vt in cœlo, ita in reli-

quis elementis inueniuntur; puriores in cœlo, in aliis impuriores. Ideo iure Proclus in Timæum, Aristotelem de diminuta resolutione cœli in sua principia reprehendit. Et quamuis in cœlo solùm appareat permutatio in loco; & compositio ex motore, & mobili: tamen huiusmodi compositio, cæteras omnes præsupponit. Insuper, quamuis simplicia omnia corpora, ex anima, & corpore constēt; attamen conuenienti ratione, nec terra, nec aqua, nec aer, animalia dicuntur. Primò, quoniam animæ illis potiùs adsunt, quàm insint; vt potiùs adesse, quàm inesse statuis, dicuntur Dęmones: ideò, ýt ob id statuæ non dicuntur animalia; ita nec elementa ob suas animas. Prætereà etiam id euenit, quia latet ea esse animata; ideo vulgò animalia non nũcupantur: at sapientiores, ea esse animata, & modo quodam animalia, percipiunt. Demum, quia animalis nomen his vulgò tributum est, quæ ante oculos versantur, sensu tactus sunt prædita, ac instrumentis vitæ inseruientibus sunt decorata: huiusmodi non sunt simplicia corpora: & ideò, quamuis eis adsit anima; attamen animalia vulgò non nuncupantur. Ex quo patet, leuem esse instantiam Aristotelis contra Platonem in primo de anima, dum dixit:

Non dicere animal id, cui conuenit anima, absurdum est.

De

De gradibus Animalium simplicibus corporibus respondentium.

CAP. VI.

Vemadmodum sphæræ inferiorũ corporum, refertæ sunt suis animalibus: pariter & cœlum sibi cõuenientibus animalibus est decoratum: quæ eò præstantiora sunt, quò cœlum mortalibus corporibus præstat; & eò magis eis debet esse refertum, quò corpus illud fœcundius, & vitalius est cæteris omnibus. Sic dantur quinque animãtium gradus, quinque simplicibus corporibus respondentes: quod in duplici significatione verum est. Primò, ratione Dæmonũ: nam dantur Dæmones ignei, ætherei, aerei, aquei; & terrei, modo iã in præcedentibus explicato. Secundò, ratione diuersorum viuentium, & incolarum: dantur enim pecudes, iumenta, & homines, qui sunt incolę terræ; pisces, aquarum; volucres, aeris; Dęmones, præsertim ætheris; Dij, ignis. sic stellæ, & cœli, visibiles Dij sæpe nuncupãtur: sunt enim stellæ absoluta quædam corpora, anima propria prædita, per quam motu distincto ab eo sui orbis cientur; quamuis longè secùs sentiat Aristoteles, qui solo motu sui orbis stellã moueri censuit. Et Simplicius volens motum illum proprium seruare etiam cum Aristotele, manifestissimè errauit: summopere enim aduersatur verbis, & rationibus Arist. Vt pro motu vniuersi cœli, non sunt necessaria instru-

mẽta motui inſeruientia; ita neque pro motũ ſtellarum. Propterea valde leui in ſecũdo cœli vtitur ratione Ariſtoteles; dum oſtendit ſtellas proprio motu non moueri, quia carent pedibus, cæterisque inſtrumentis motus: non enim, vt anima moueat id corpus, cui maximè dominatur, eget inſtrumentis; & præſertim, dum mouet in orbem. Inſuper, quamuis Ariſt. in ſecundo de Generatione animalium cap. 3. dicat ignem nullum generare animal: tamen ſententia eius, non dé omni igne vera eſt; ſed de eõ, qui eſt combuſtio, & flamma; non de vitali, fœcundo, & cœleſti igne: qui tantum abeſt, vt vitæ aduerſetur; vt potiùs fons, & initium vitæ cæterorum, cenſeri mereatur. Sed obiicit Platoni Ariſt. in 2. de cœlo. Si cœlum eget animata neceſsitate, detinente illud natum ſecùs moueri; eius anima, æterna premeretur miſeria: primò, quia laboraret pro detinendo corpore nato ſecùs moueri; ſecundò, quia nunquã à corpore abiungeretur, & nunquam ſortiretur diſpoſitionem optimam, quæ animæ cõuenit in ſeparatione à corpore ex ſententia Platonis: vt eidẽ Platoni obiicit Ariſtot. etiam in primo de anima 49. inquiens; Laborioſum autem eſt, & commixtum eſſe corpori, ita vt non poſsit abſolui, & adhuc fugiendum; ſiquidem melius eſt intellectui, non cum corpore eſſe; vt conſuetum eſt dici, & multis placet. Sed huiuſmodi inſtãtiæ, ex ſententia Platonis rectè percepta, inanes iudican

tur,

tur. Nam cœlum, & mundus dicuntur esse nata secùs moueri; nō quidem propriè, nec quia ad oppositum, vel ad alium motum sint procliuia, & violentia detineantur; sed solùm id est verum cum negatione; quatenus illū motum, & ordinem, non ex se habent; sed ab alio recipiunt; & propterea simplicia corpora, ante mundi productionem, fluctuare, & inordinatè moueri dicebantur. Insuper cœlestia, cùm sint solubilia, dicuntur diuina voluntate detineri, ne soluantur; vt in præcedentibus declaratum est: quæ minimè est violentia contraria naturæ; sed diuina, supra naturam, & naturæ apprimè salutaris. Insuper, anima mundi, & cœlorum, quamuis semper sint coniunctæ cū corpore; attamen simul etiam sunt seiunctæ, coniunctæ cum mente, & supra cœlum eleuatæ; in qua eleuatione beantur semper, & æterna fœlicitate fruuntur.

De motu Cœli.

CAP. VII.

Coelum moueri, & motum eius esse in orbem, conueniunt profectò viri sapientes: at in attinentibus ad eius motum, variæ occurrunt difficultates. Quæritur primò, cur cœlum moueatur in orbem. Dicendum est, multiplici de caussa id euenire; nam primò id euenit ratione mobilis: cùm enim cœlum sit rotundum, motu in orbem mobili respondente debuit moueri:

insuper, cùm cœlum sit corpus primum, & præstantissimum; motu primo, & præstantissimo moueri debuit; huiusmodi est motus in orbem: præterea, cùm cœlum nunquam debeat mutare locum, sed semper in eodem reperiri, ne violentiæ subiiciatur, iure solùm debuit in suo loco reuolui. Secundò, ratione finis: nam motus cœli debuit esse in orbem; vt posset esse vnus, æternus, & continuus: insuper, vt omnia in eodem ordine, & gradu conseruaret; eaque intra se ambiendo perficeret: prætereà, vt vnà statum, & immobilitatem primi principij patefaceret; cœlum enim, & mundus, quamuis moueâtur, tamen vnà cum motu seruantur immobilia: insuper, vt motus cœli esset velocissimus; motus enim in orbem, velocissimus est: demum, vt esset magis consimilis, & partibus præditus exacta proportione iunctis. Tertiò, ratione efficientis: nam initium motus est anima mentis compos, anima motu quodam transeunte nata est mouere; ac ob nexum cum mente, quæ mens in se conuertitur, & orbem cōstituit, mouet in orbem: insuper, ob nexum cùm primo principio ita mouet; quæ enim cū primo principio nectuntur, pendēt ab eo, redeuntque in illud; ex quibus spiritalibus conuersionibus pendet primò cœli, & mundi rotunditas; mox consurgit hæc cœli corporea conuersio. Aristoteles in primo de anima, in cont. 45. & sequentibus, inuehitur in hanc Platonis sententiam. Primò

cum

eum carpit: quia cùm anima non ſit magnitudo, non eſt prædita rectitudine, & reflexione in circulum; hæ namque ſunt affectiones magnitudinis. Præterea, ſi Plato reflexionem, & circulum intellectus refert ad eius intellectionem, hoc etiam rectè dici non poteſt. Primò, quia intellectio eſt ex vno in aliud: & ſe habet, non vt continua magnitudo; ſed vt numerus conſequenter ſe habens, ex indiuiduis conſtans: & ſi continua fuerit, non eſt continua, vt magnitudo; ſed vt actio. Præterea, ſi anima rationalis eſt circulus; & intelligit per contactum, tangẽdo indiuiduum aliquod; quomodo circulus valet tangere vnum indiuiduum? Præterea, intellectio non videtur poſſe dici circulus; quoniam vel eſt intellectio ad actionem dirigens, vel ad contemplationem: ſi ad actionem; in ea conſideratur principium, & finis à principio diſtinctus; nam actio finis eſt; & propterea non eſt conuolutio: ſi intellectio dirigat ad contemplationem; in attinentibus ad ſcientiam, principia à fine diſtincta ſunt; principia ſunt definitiones, ſcibile autem eſt affectio de ſubiecto; quare in ea quoque intellectione non reperitur conuerſio, & circulus. Quòd ſi dicimus in intellectione ineſſe circulum per repetitionem eiuſdem, hoc quoque dici non poteſt: quoniam dum intelligimus, non in circulum infinities repetimus idem; Accedit, quòd intellectio, & ſyllogiſmus, potiùs eſt ſimilis cuidam quieti, & ſtatui, quàm

motui: quia intellectio, in termino, & fine posita est; & nobis conuenit requiescentibus, sedatisque animi perturbationibus, non motis. Propterea addit in cont. 50. Latet autem caussa, cur cœlum in orbem feratur: neque enim animæ substantia caussa est, quòd cœlum ita feratur; sed ex euentu ita mouetur, &c. Hæc, & similia sunt, quæ Aristoteles contra sententiam Platonis affert: per quæ minimè euertit eam; sed solùm manifestat, quæ à Platone tribuuntur animæ, vel intellectui, esse vera, tanquam de caussa, & per translationem; non autem propriè: & hoc libentissimè concedunt Platonici, qui ad solam proprietatum conuenientiam respiciunt. Et hoc nedum faciunt Platonici, verùm etiam ipsemet Arist. qui in 8. Metaph. cont. 10. ait, rerum essentias perinde se habere ac numeros; & in 3. de anima cont. 10. intellectionem quandam dicit similem lineæ rectæ, aliam circunflexæ: & in lib. de sensu & sensili, communem sensum centro circuli ait, esse similem; id ipsum facit & alibi: & iure quidem; nam incorporea valde latēt; propterea metaphoris, & similitudinibus à re corporea sumptis explicanda sunt. Sic itaque rectitudo, & conuersio, ratione diuersorum consideratur in anima: nō quidem ea corporum; sed spiritalis, ei corporū conuenienti proportione respondens. Et dum addit Aristoteles, intellectionem non esse similem circulo, & id ipsum ostendit: proculdubio de vno loquitur

Plato,

Plato, ad aliud respicit Aristoteles. Considerat Plato præcipuam rationalis animæ intellectionem; quæ est per reditum animæ in se, & nexum rationum cum ideis; qui nexus dicitur metaphoricè tactus: ratio autem, & idea, sunt indiuiduum, quod tangitur: in qua operatione cōsideratur circulus, cùm ratione intellectionis, tum ratione appetitus. Ratione intellectionis: quia mens in seipsam intelligendo conuertitur; & anima mentem imitans, in se, & in mentem, vt in principium, reflectitur: qui contactus, conuersio, & reflexio, in cœlorum animis continua sunt, absque vlla temporis intermissione; immò, supra tempus eleuata. Præterea adest circulus, ratione appetitionis; quoniam eximio quodam affectu, anima in mētem, mens in se, & in ipsum vnum reflectitur: propterea eodem quoque affectu, & desiderio, orbem; cui absolutè anima dominatur, ab eodem ducit ad idem; vt effectus pro facultate suæ caussæ, suoque principio similis sit. Et quamuis intellectio aliqua ex parte sit similis statui, & requieti; attamen latè sumendo motum, primò in mēte est motus, pro transitu ab esse ad agere, & pro perfectione intelligentis ab intelligibili saltem ratione distincti: in anima adhuc magis propriè, & cum maiori alteritate seruatur motus; ob maiorem distinctionem rationum, & progressum ex vna in aliam. Sic itaque intellectio, aliqua consideratione motui; alia verò statui, & requieti

similis eſt. Sed Ariſtoteles ſecùs ſentiens de Ideis, de rationibus, de modo intelligendi, ac demum de compoſitione animæ; iure merito de adnexis, & pendentibus ab his, ſecùs ſentit, & ſecùs loquitur. Rectè itaque cum Platone dixit Plotinus, animam cœli mouere in orbem; quia mentem imitatur, quæ in ſeipſam conuertitur.

An Cœli motus ſit naturalis.

CAP: VIII.

QVoniam cœli motus, & à natura, & ab anima, & à mẽte pendet; propterea variis conditionibus eſt prẹditus, variiſque denominationibus denotari poteſt. Primò cœli motus à natura pẽdet: à qua hoc recipit, vt cœlum ſit natum ita moueri, & ſit procliue ad illum motũ; per quam naturam, & facilitatem, ſiue propenſionem, motus ille naturalis dicitur: Vt verò ab efficiente, & proximè mouente, pẽdet ab anima; à qua habet trãſitum ex vno in aliud, fluxum, & operationem ſuę naturali inclinationi congruentem; per quam animam motus ille animarius nuncupatur: Remotè pendet à mente, tanquam à dirigente, & tanquam ab ea, quam anima nititur pro facultate imitari; à qua mente motus cœli habet, vt ſemper ſit ſibi conſimilis, & æternus; vt in lib. de Regno aſſeritur. Sic itaque in cœlò motus naturalis, animarius, voluntarius, mẽtalis, ſiue diuinus, in

in idem veniunt; nec superuacanea, immò necessaria est ea principiorum subordinatio. Aristoteles etiam motum cœli, & à natura, & ab anima, & à mente prouenire affirmat; sed lōgè secùs, ac id faciat Plato; cùm de natura, de anima, & de mente cœlorū, secùs sentiat. Duplex præsertim in cœlo apparet motus, vnº ab ortu in occasum, alter è contra ab occasu in ortum. Aristoteles hos esse motus duos in obliquum sibi oppositos, nedum censuit, sed etiam ratione comprobauit in 2. lib. de Cœlo; caussamque attulit, cur eo duplici motu moueatur cœlum. Plato de eo agens, tanquam de re dubia, ancipitem nonnunquam se indicauit: dubitauit enim, num re vera Planetæ eo duplici motu mouerentur, vt est communis sententia; vel potiùs vnico mouerentur, & viderentur nobis duplici motu moueri, ob tardiorem quorundam orbium reuolutionem. Plato opinionem primam communiorem, & magis vulgarem censet; alteram iudicat veriorem: Ideo in Epinomide dixit, octauam sphæram nuncupari mundum supernum, & moueri ab ortu in occasum, cæterosque orbes secum trahere; vt hominibus pauca de iis scientibus videtur, &c. Sic vulgarem dixit esse eam sententiam; quòd primum mobile, secum trahat alia, quæ sint nata ex se moueri in oppositum. Insuper, prope calcem 7. de Legibus inquit. Non est, ô viri optimi, vera hæc de Sole, & Luna, cæterisque stellis opinio, quòd vnquam pererrent;

ſed contrà ſe res habet: eandem enim quodquis illorum viam, non multas, circumeundo peragit; quamuis videatur per multas ferri. Quod verò in eis velociſsimum eſt, non rectè tardiſsimum, & contrà contrarium iudicamus, peccareque ita opinantes patet. Nam ſi in Olympico ludo, curſu certantes ſpectaremus; & velociſsimum tardiſsimè, tardiſsimũ velociſsimè currere prædicaremus; laudibuſque viciſſe victum caneremus; non placerent, vt arbitror, laudes noſtræ curſoribus. Nunc verò cùm de Diis ſimiliter peccemus, nonne ridiculi ſumus; ſimiliterque aberramus à recto? &c. Per hæc verba videtur indicare Plato, cœlos omnes ab ortu in occaſum moueri: illũ verò, quem iudicamus eſſe motum ab occaſu in ortum, re vera motum non eſſe; ſed ſolùm retardationem quandam. In Timęo tamen aſſerit mouèri duplici motu; & motum ab ortu, nuncupat motum identitatis; alterum, diuerſitatis; adeò, vt manifeſtet vtramque ſententiam poſſe defendi, & vtramque modo aliquo eſſe rationi conſentaneã: nos autem de rebus dubiis nil certi decernere debemus, ne Platoni duci aduerſemur. Quod autẽ dixit Plato de motu cœli in lib. de Regno, dum aſſeruit; Vniuerſum hoc aliàs Deus ipſe regit, agitat, atque rotat; aliàs verò dimittit, cùm mundi circuitus competentia ſibi curricula temporis expleuerunt. Mundus verò vltrò, ac libero cum motu contrà reflectitur, &c. Hoc, inquam, &
alia

alia consimilia, quæ de alternatione motuum cœli ibi dicuntur, allegoricè intelligi debent; non autem, vt verba extrinsecùs significare videntur. Et proculdubio prçclara mysteria mira arte solertibus ingeniis eo in loco latenter indicantur; & præsertim ea, quæ pertinent ad duplicem hominis ortum: quorum vnus est corporis, & fit regnante Ioue, mundi communi Rege, per quem munera in vniuersum distribuuntur: alter est animi; & fit regnãte Saturno, hoc est, contemplatione; per quem motu retrogrado animus, qui manauit à Deo, redit in suum principium: quo secundo ortu dũ oriuntur homines, senes sunt; quoniam spiritalis & animarius homo, solùm oritur senescente corpore: tunc enim solùm anima ad mentem, veræ vitæ principium, eleuatur. Sed his prætermissis, quç longam exposcerent explicationem, ne Platoni ea sub ænigmate proferenti aduersemur, eò reuertamur, vnde recessimus. Manifestissimè proculdubiò mouetur cœlũ ab ortu in occasum, qui motus iure merito motus totius nuncupari meretur; cùm nedum cœlum, verùm insuper elemẽta quoq; sub cœlo posita, eodem motu moueantur: & cùm ita reuoluuntur, non rapiuntur à cœlo, vt est vulgaris sententia; sed per animam, vel mundi, vel propriam reuoluuntur in orbem: per animam mundi, motu totius; per propriã, motu proprio: vel per Animam mundi, tanquam per ducem; per cæteras, vt per eas, quæ

ducem inſequuntur; vt in Phædro docuit Plato. Hinc colligi poteſt conueniens ratio fluxus, & refluxus maris: ille enim proximè à natura, & ab anima eius prouenit; non à Luna, nec ab alio cœli orbe; niſi remotè, & ratione alicuius conuenientiæ, & ſympathiæ aquæ cum orbe Lunæ: hic fluxus, & refluxus, non ſimiliter in omnibus aquæ partibus recipitur; ratione diuerſitatis, magnitudinis, figuræ, poſitionis, & conſimilium. Peripatetici cùm ſecùs ſentiant de anima mundi; neque hanc, neque aliam conuenientem cauſſam facilè aſsignare poſſunt.

An terra moueatur in orbem.

CAP. IX.

QVoniam motus in orbem, & præſertim ille, qui eſt ab ortu in occaſum, cæteris omnibus corporibus mundum primò conſtituentibus conuenit; videtur etiam rationi conſentaneũ, vt debeat conuenire terræ: & præſertim, quoniam motus ille nuncupatur motus totius; ideò ſingulis partibus competere debet. Accedit, quòd cùm terra ſit animata, & anima dicatur eſſe initium motus; neceſſarium eſſe videtur, vt terra quoque à ſua anima moueatur. Hanc ſententiam viſus eſt protuliſſe Plato in Timæo, dum dixit; Terram autem altricem noſtram, circa polum per vniuerſum extenſum alligatam, diei, noctiſque effectricem, & custo-

custodem esse voluit; necnon primam, antiquissimamque Deorum omnium, qui intra cœlum sunt geniti, &c. Per hæc verba indicare videtur Plato, terram vnà cum cœlo moueri in orbem: ideò Arist. in secundo cœli 75. tribuit Platoni, quòd asseruerit terram circa medium reuolui. Cicero quoque in secundo Academicarum quæstionum inquit; Atque etiã circunuolui terram; Platonem in Timæo dicere, quidam arbitrantur; sed paulò obscuriùs. Aristarchus, & Seleucus, referente Plutarcho in septima quæstione Platonica, terram volui circa medium affirmarunt: & Seleucus, nedũ id affirmauit; verùm etiam demonstratione comprobauit. Idipsum ex verbis Platonis nõnulli colligunt; dum dixit, terram esse effectricem diei, & noctis: nõ enim videtur posse hoc efficere, nisi moueatur. Proculdubio asserere terram moueri in orbem, est manifestè aduersari sensibus, & rationi: neque putandum est, Platonem huius fuisse sententiæ. Plato enim in Timæo terræ tribuit figuram cubam; eique idcirco cõuenire affirmat, quia omnium quátuor corporum maximè immobilis terra est, & corporatorum omnium maximè compacta. Insuper, clariùs in Phædro idipsum manifestat, inquiens; Magnus itaque Dux in cœlo Iupiter, citans alatum currum, primus incedit; exornans cuncta, prouideque disponens: Hunc sequitur Deorum, Dæmonumque exercitus, per vndecim partes ordinatus; perma-

net autem Vesta in Deorum æde sola, &c. Cũ Plato dicat Vestam permanere in sua sede, quæ Vesta denotat Deum, & animam terræ; quid aliud denotare voluit, nisi quòd terra immobilis permaneret in centro? quam terrã, sedem Deorum nũcupauit in Timæo. Neque est difficile satisfacere aduersis rationibus. Nã ad primam, dum dicitur, cętera elementa moueri, & motum in orbem nuncupari motum totius; respondeo, de terra, & aliis elementis diuersam esse rationem: nam terra est, vt centrum maximè distans à cœlo; centro conuenit requies; distãtia à cœlo, minùs mouentur; ideo demum ad immobile est deueniendum: Terra est, tanquam fœmina; quæ vt cumulatiùs munera, & semina recipiat à cœlo, tanquã à parente, & ea in frugem valeat deducere; debet requiescere: motus in orbem, dicitur motus totius; quia consideratur terra, tanquam centrum, & veluti aliquid nostrum sensum fugiens; in ordine ad vniuersum, quod mouetur. Dum id ostenditur ex eo, quia terra est animata, ideo prædita principio motus; respondeo cum Platone, Vestam solam manere in æde Deorum; nam quamuis omnis anima sit numerus se mouens, non tamen omnis necessariò mouet in orbem illud corpus, cui iuncta est; præsertim, dum tale corpus non fuerit illi motui accommodatum; neque expediat, vt ita moueatur. Et quamuis anima terram non moueat in orbem, non propterea frustra iungitur

gitur illi: fiam eam seruat, vitam ei tribuit, fœcundam reddit; & nisi totam, saltem partes eius, vt expedit, mouet. Ad Aristotelem, qui Platoni tribuit oppositum; & ad verba Platonis in Timæo; dico cum Proclo, & cum Simplicio, ea verba dupliciter legi posse. Primò legũtur, vt referuntur ab Aristot. quòd Plato dicat terram altricem nostram, εἰλεῖσθαι, hoc est volui circa eum, qui per vniuersum ordinatus est, Polum: quam lectionem minimè approbandam affirmant, & iure quidem; cùm non consentiat cum sententia Platonis de terra, alibi approbata, vt apparuit. Alia lectio est; quòd Plato terram dicat, non ἀλυμένην, hoc est reuolutam; sed ἰλλομένην, hoc est alligatam, & infixam; & hanc approbant Proclus, Simplicius, Diogenes Laertius, & Alcinous: immò Cicero latina reddens ea verba Platonis, dixit; Iam verò terram altricem nostram, quæ traiecto axe sustinetur, diei, noctisque effectricem fecit. Asseruit itaque, traiecto axe sustineri, indicans se legisse ἰλλομένην; vt Simplicius, & Proclus debere legi existimant. Propterea ex eo loco rectè assumpto, terram in medio, non reuolui, sed requiescere, colligimus; & propterea hac de re Platonem conuenire quidem cum Aristotele, non autem oppositum sentire, vt perperam ei tribuit Aristoteles. Quòd si etiam concedere volumus, Platonem ibi dicere, terram volui; cuius oppositum asserit in Phædro: dicamus, non ex propria opinione

illud dicere; sed ex opinione Pythagoræ, quē in Timæo sectatur: Plurimi enim ex Pythagoreis asseruerunt, stante cœlo, volui terram; vt Philolaus, Heraclides Ponticus, atq; Ecphantus, & cum eis Niceta Syracusanus; vt in Academicis refert Cicero, auctoritate Theophrasti. Attamen ex opinione Platonis secùs proculdubio est sentiendum: quod manifestissimè patet; quia cœlum moueri affirmat, & fatetur à nobis in terra positis seruari, & mensurari posse cœli motus: quod non contingeret, si terra volueretur in orbem.

De causa requietis terræ in medio.

CAP. X.

CVm terra in vniuersi medio requiescat, iure quis mirari poterit, & ad caussæ inuestigationem excitari; vnde eueniat, quòd ea saltem non decidat, & versus aliquam cœli partem cadat, & ruat. Quam difficultatem mouet Plato in Phędone: & cùm varias retulisset, reiecissetque caussas ab aliis relatas; demum afferens propriam sententiam, inquit: Persuasum mihi quidem est: primò, si est terra in cœli medio rotunda; nil ei opus esse, vel aere, vel alia necessitate eiusmodi, ad hoc, vt nunquam decidat; sed ad eam sustinendam satis id esse, quòd & cœlum vndique sibi ipsi simillimum est omnino, & terra vndique æquilibris: Res enim æquilibris, in similis alicuius medio posita,

ſita, nec magis, nec minùs poteſt in partem aliquam inclinari; cumq́ue ſimiliter ſe habeat, ab inclinatione permanet aliena. Hæc Plato. Ariſtoteles verò in ſecundo de cœlo cont. 90. hác opinionem tribuit Anaximandro, & eſſe falſam oſtendit; præſertim ex eo: quia pari ratione ſequeretur, nec ignem, nec aliud corpus in medio collocatum, debere moueri. Inſuper, quia terra, nedum non mouetur à medio; verùm etiam ad medium tendit, cùm fuerit extra medium collocata; non autem ruit verſus partem illam cœli ſibi propinquiorem. Proculdubio; ſi pro cauſſa, ſolam indifferentiam, & æqualem diſtantiam à cœlo aſsignaremus: diminutè eam traderemus: at dum principia, & fundamenta Platonis perpendemus; ex eis, necnon ex indifferentia ſimul, conuenientem cauſſam colligere valebimus: nam, & per naturam, & per animam, & per conuenientem mundi formam, in medio terram requieſcere percipiemus. Per naturam primò; quoniam id, quod per animam vniuerſi eſt diſpoſitum, per naturam fieri dicitur: diſpoſitio partium mundi, pendet ex prouidentia per animam, & naturam mediam. Id autem, quod à Platone dicitur de indifferentia; partim dicitur ex opinione aliorum ſatis apparente; partim dicitur, vt indicetur, terram requieſcere in medio, ratione ordinis vniuerſi; vt manifeſtetur, de ratione eius eſſe, vt æquè diſtet à cœlo; cùm ad illud ſe habeat, tanquam centrum. Conſueuit

tamen in suis dialogis Plato, multa proferre ex aliorum sententia; & ad vulgi demulcendas aures: quæ à solerti Platonico debent deinde, per potiora Platonis fundamenta, in conuenientem sententiam redigi.

De Grauitate, & Leuitate.

Cap. XI.

Riplex in corporibus, quæ elementa dicuntur, consideratur grauedo: Vna est aduentitia; per quam dicimus corpora, quò magis mouētur, eò ferri velociùs; & quò feruntur velociùs, esse grauiora: Altera est naturalis propensio ad proprium motū. Postrema est grauedo essentialis; de qua loquentes, dicimus terram grauem, ignem leuem. Si loquimur de prima aduentitia grauitate: ea solùm elementis conuenit, dum redeunt in suam naturam, & locum sibi competentem: & conuenit, non in principio, sed in progressu motus: & nō minus conuenit ætheri, & aeri, quàm aquæ, & terræ. Cœlo hæc grauedo non conuenit; quia nunquam à suo loco, suáve natura recedit. Secunda grauedo conuenit elementis duplici modo; primo, dum redeunt in suum locum; altero, dum feruntur in orbem: nam hæc grauitas nil aliud est, nisi propensio ad illum motū. Ex his duobus modis, primus non conuenit cœlo; quia non mouetur motu recto: alter verò maximè conuenit; quia maximè ad motum suum est pro-

procliue; & grauißimum iudicaremus cœlũ, si nobis datum esset suo motui manum opponere. Tertia absolutè conuenit omnibus: cuncta enim elementa aliquid grauitatis includunt: cùm materiam, & corpoream compositionem in se habeant. Hinc faciliùs elementa omnia descenderent, quàm ascenderent: facta tamen comparatione, aer, æther, & ignis, lèuia dicuntur; aqua, & terra, grauia. De hac tertia loquutus est Plato in Timæo, dum dixit; Leuißimum esse, quod paucißimas bases includit, & ex paucißimis partibus eisdem constat, qualis est ignis. De altera grauitate, scilicet, de secunda, verba fecit in Timæo, dum dixit; Vnum tamen id de his omnibus cogitandum; quòd via, greßioque singulorum corporum, ad simile, atque cognatum ferens; graue facit id, quod fertur: in quo quidem secundo grauitatis genere includitur modo aliquo etiam primum; vt consideranti notum est. Et si quis quęrat, quomodo elementorum partes in suum locum reuertantur; dicendum est, quòd redeunt, & per suam naturam, & per animam simul: per naturam suam, habent propensionem ad illum motum; per animam, absolutionem, & perfectionem. Et si per imaginationem sphæra terræ sub orbe lunæ proximè posita esset, iam imaginaremur peruersionem ordinis vniuersi; ad quam, nec anima terræ, nec eius natura, esset procliuis: & propterèa tunc partes liberæ derelictæ, ad suum totũ

non mouerentur; quia nec anima ad illum locum traheret, nec partes in illum essent procliues; cùm ea sit dispositio præter naturam; ex fatua nostra imaginatione pendens: ad quam si sequuntur absurda, nil refert, cùm sequantur ex nostra inani imaginatione. Ex his patet, quomodo à calumnia vindicari debeat Plato, dum carpitur; quia dicat, elementorum partes ad suum totum moueri, ab eoq; trahi.

Comparatio opinionis Aristotelis cum sententia Platonis in nuper dictis.

Cap. XII.

IN plurimis profectò Aristot. à Platone dissentire videtur. Primò, Arist. triplex illud grauitatis genus non ponit, sed solùm duplex; primum videlicet, & tertium. Secundò, Arist. cœlum nec graue, nec leue esse affirmat: ex sententia Platonis dictum est, cœlum aliqua ratione leue, alia verò graue dici posse. Tertiò, Arist. ignem dicit solùm leuem; Plato verò ætherem sub cœlo positum, igni respõdentem; & leuem in comparatione, & grauem in propensione ad suum locum affirmat. Quartò, Arist. in postremo lib. de Cœlo, à cont. octauo ad 10. reiicit eam leuitatis, & grauitatis caussam, à Platone in Timæo traditam; dum dixit, Leuissimum esse, quod paucissimas bases includit, & ex paucissimis partibus eisdem cõstat. Demum, dissentire videtur in assignanda caussa

reditus partium elementorum in suum locũ: nulla enim ratione, & modo censet, id ab anima posse prouenire; sed solùm ab eorum natura. De quibus dissensionibus loquens assero, nonnullas esse positas in sola voce, alias verò in rei natura. Nam de prima, dum dicitur, Platonem nuncupasse grauedinem reditum, & propensionem corporis in suum locum; dico, hanc esse litem in voce, non in sententia. Conueniunt, quòd detur illa propensio in suum locum, & ad suum motum: sed Plato censuit, posse dici grauitatem; quod non censuit Aristoteles. Ratio tamen huius diuersitatis pendet ex eo; quia Aristot. in vniuerso posuit sursum, & deorsum, natura distincta; non autem Plato, vt in sequentibus apparebit. De secunda differentia; quia Arist. cœlum dicit, nec graue, nec leue: assero, eatenus re vera dissentire: quatenus Plato cœlum dicit ignem, vel igneũ: quod negat Aristot. De tertia, censeo eos etiã re vera esse discordes. Nam Plato rationem sequutus, id omne censuit graue; quod materiã, & corpoream aliquam compositionem includeret; denotatam ab eo per bases, & partes; quamuis enim materia nõ sit grauis; attamen ad eam vnà cum forma, sequitur grauitas, vel maior, vel minor; ratione maioris, vel minoris densitatis corporis, & compactionis. Arist. verò sensui credens, quod sursum absolutè tendit, nuncupauit absolutè leue; quod Plato nuncupat leuissimum omnium in compara-

tione, hoc est, minùs graue aliis. De quarta dissensione, videlicet de caussa grauitatis tradita à Platone, reiecta ab Aristotele: dico primò, Platonem per bases, & partes, denotasse densitatem, multitudinem materiæ, & compactionem; non mathematicas bases. Dico secundò, dissentire re vera ab Aristotele; quoniá ex fundamentis Platonis sequitur, in omni corpore aliquid grauitatis reperiri, vt patuit, Addo tertiò, rationes Aristotelis contra Platonem, leues esse, & facilè posse solui. Nam obiicit ei Arist. quoniam magnus ignis grauior esset paruo. Insuper, magnus ignis grauior esset exigua aliqua portione terræ; quoniam in magno igne plures essent partes consimiles, & bases, quàm in exigua illa portione terræ: nos autem oppositum conspicimus; quoniam ignis, quò maior, eò videtur leuior; & magis videtur tendere sursum. Ad hæc dico, maioré ignem esse quidem grauiorem in extensione, at nó in intensione; vt maior aqua, est grauior exigua portione terræ. Insuper, magnum lignum est grauius paruo ligno; at non ob id magnum lignum non supernatat, vel non tendit sursum in aqua, immò maximè tendit sursum, & cum maiori difficultate ab inferente violentiam mergitur: pariter de igne, & aere se habet. De postrema dissensione, pertinente ad reditum partium elementorum in suum locum: vt pertinet ad propriam naturam, & propensionem earum partium; vtique

que non dissentiunt: vt verò pertinet ad animam illius sphæræ conducentem ad illum motum, & attrahentem; re vera dissentiunt, nec conciliari possunt. Et quamuis in eo reditu partium in suum locum, consideretur aliquis tractus; non propterea motus ille est violentus: quoniam anima ita trahit, vt mobile est procliue, & natum trahi. Et inde euenit, quòd non difficiliùs trahitur maius, quàm minus corpus; vt Platoni obiiciebat Auerroes.

De differentiis positionis Mundi.
Cap. XIII.

DIfferentiæ positionis, quoniam modo aliquo oppositionem, & contrarietatem includunt; propterea verè, & propriè in animali perfecto, prædito partibus diuersæ facultatis, diuersæque figuræ inueniuntur: in corpore autem orbiculato, non absolutè; & propriè; sed solùm respectu nostri, vel ratione quarundam proprietatũ, considerari possunt. Dum enim rotundum corpus consideramus; in eo ratione propria solùm reperitur medium, & circunferentia. Propterea iùre Plato in Timæo eos dãnat; qui in vniuerso sursum, & deorsum, ex rei natura distincta inueniri affirmant: corpus enim consimile, & rotundum; non sursum, & deorsum includit, quod ad lõgitudinem pertinet; sed solùm medium, & quod est circa medium. Insuper, conuenienti etiam ratione hoc

dictum est à Platone: quoniam, vt ob figurã, ita ob motum elementorum; sursum, & deorsum, concedi ex natura rerum in vniuerso, nõ debent: nam, ex Platonis sententia, elementa, sui natura; non in rectum, sed in orbem cientur. Quare in vniuerso, & ratione figuræ, & ratione proprij motus eius; nec sursum, nec deorsum inueniuntur. At si tertiò respicimus ad reditũ partiũ elementorum in suam naturã, & locũ; quoniam id faciunt per motum rectũ; sic in ea rectitudine sursum, & deorsum cõsiderare valemus: attamen nõ est maior ratio, quòd extremũ vnum dicatur sursum, quàm aliud; pariter, quòd dicatur deorsum. Nos tamen ad nosmetipsos, & ad nostri corporis dispositionem respicientes; quod vergit ad pedes, nuncupamus deorsum: cùm tamen, ratione mobilium, sursum sit, vnde mobilia recedunt; deorsum, quò tendunt: adeò, vt deorsum terræ, opponatur ei, quod est deorsum in motu ignis. Dextrum, & sinistrum, conueniunt cœlo, ratione principij motus: Sic Plato in Epinomide Orientem, dextrum; Occidentem, sinistrum appellat; imitatus in hoc Pythagorã; & Homerum: quod dextrũm, & sinistrum; vt cœlo, ita elementis sub eo positis conuenit: quoniam cuncta per naturam mouentur in orbem; sursum, deorsum, anterius, & posterius, solùm similitudine aliqua conueniunt cœlo, non propriè. Ideo iure Pythagoras, & post eum Plato, in cœlo dextrum, & sinistrum

posue

posuerunt, nulla de aliis differẽtiis facta mentione: nam cœlum solùm mouetur in orbem, propterea in eo solùm propriè consideratur initium motus: quod dextrum nuncupatur; in animalibus perfectis, & præsertim in homine, omnes positionis differentiæ verè distinctæ inueniuntur; ob diuersitatem figuræ, positionis, & facultatis membrorum. Sed hoc est dubium, vtrum in homine dextrum à sinistro natura, vel potiùs sola assuetudine distincta sint. Plato in septimo dialogo de Legibus ait, distinctionem dextri à sinistro pẽdere ex praua assuetudine, & ex ignorantia nutricum: rem autem ita se habere ex eo cõstat, quoniam per conuenientem assuetudinem homo euadit ambidexter; & nõnulli rectiùs læua, quàm dextra manu vtuntur.

In quibus Plato ab Aristotele reprehendatur.

CAP. XIIII.

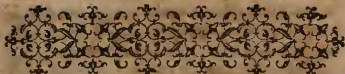
IN tribus Plato ab Aristotele carpitùr; & in tribus inter eos, vt ad præsentem considerationem pertinet, lis esse videtur. Primò, quia Plato in vniuerso negat sursum, & deorsum reperiri; sed medium, & circunferentiam. Secundò, quia Plato in cœlo ponit dextrum, & sinistrũ, nulla facta de aliis differentiis mentione: qua de re Arist. in secundo de cœlo eum carpit asserens, errasse Pythagoram, & consequenter Platonem, qui eũ sequutus est; cùm in cœlo solùm posuerint dextrum, & sinistrum, quæ ex diffe-

rentiis postremæ sunt, & alias præcedentes in eo non manifestauerint. Tertiò, dissentit Aristoteles à Platone: quia Plato in homine dextrum, & sinistrum dixit, non distingui natura, sed praua assuetudine; Arist. verò, & in 5. Eth. cap. 7. & in tertio de partibus animalium asserit, dextrum à sinistro distingui natura. De his dissensionibus agens, vt pertinet ad primam, dico; litem præsertim pendere ex diuersa consideratione, diuersaque sententia de naturali motu elementorum. Plato respiciens ad mundi rotunditatem, ac insuper existimans elementa moueri in orbem; debuit, & ratione figuræ, & ratione motus, solùm cõsiderare medium, & circunferentiam: Aristot. solùm respiciens ad motum elementorum, & asserens elementa moueri motu recto; debuit longitudinem, & sursum, atq; deorsum statuere: & propterea lis pendet ex diuersa consideratione, & ex varia sententia de motu elemẽtorum; propterea non in solis verbis est posita, vt censuit Simplicius. Insuper, pendet ex varia acceptione grauitatis: Plato enim grauedinem nuncupauit propensionem in suum locum; ideo ratione etiam reditus elementorũ in suam naturam, & medium, & circunferentia potest dici deorsum: id enim, ad quod graue per naturam tendit, deorsum dicitur. De altera controuersia, quia Plato in cœlo posuit solum dextrum, & sinistrum: Respondeo, iure hoc facere. Primò; quia Pythagoras considerauit dextrum,

&

& ſiniſtrũ, tanquam principia contrarietatũ: quatenus dextrum denotat bonũ, virtutem, & formam; ſiniſtrum verò malum, diminutionem, & priuationẽ quandã: ideo Pythagoras numerauit dextrũ, & ſiniſtrum inter primas decem rerum contrarietates; ad quas cæteræ modo aliquo rediguntur. Inſuper nouerunt, in cœlo ſolùm reperiri motum in loco: vt pertinet ad motum in loco, ſolùm conſideratur dextrum, quod eſt principium motus; & ſiniſtrum, eius oppoſitum. Ad inſtantiam Ariſtot. quia poſterius præſupponit id, quod eſt prius: reſpondeo, id eſſe verũ de mortalibus, in quibus non reperitur poſterius generatione ſine priore; de cœlo ſecus ſe habet: in cœlo enim; ſine mutatione, quæ indicat partẽ ſurſum; & ſine inſtrumentis ſenſuum, quæ formant partem anteriorẽ, vt confitetur Ariſt. in 2. de Cœlo; reperitur anima mouens cœlum in orbem. Præterea; quamuis dextrum, & ſiniſtrum in mortalibus ordine originis, poſtrema ſint: attamen abſolutè conſiderata, vt denotant bonum, & malũ, ſunt prima; & inter primas contrarietates numerãtur, ad quas cęterę illius ordinis rediguntur. Præterea, rectè ſenſiſſe Plat. ex eo conſtat; quia etiam Ariſt. in cœlo primò conſiderat dextrum, & ſiniſtrum, reſpiciendo ad principium motus: qua differentia conſtituta, in ordine ad eam ſtatuit alias. Ex quo patet, ſolùm in cœlo propriè reperiri dextrũ, & ſiniſtrũ; cæteras verò in ordine ad hanc, & per

quandam similitudinem cum mortalibus animalibus: adeò, vt re vera lis sit in verbis; Plato tamen rectiùs sit loquutus. De postrema differentia dico, rectè sentire & Platonē, & Arist. solumq; differre in verbis: Nā ambo nouerunt dextrum à sinistro in animalibus per naturam modo aliquo distingui: Nouerunt insuper, quòd, quamuis à natura habeant principium distinctionis; tamen per assuetudinem pars sinistra potest reddi aptior, & robustior ad motum, & operationes. hoc nedum dixit Plato; verùm etiam affirmauit Arist. 31. par. probl. 12. inquiens; Pars dextra exercitatione assuescere, & in meliorem frugem euadere videtur; efficì nanque vtrinq; dextri, per assuetudinem possumus. Colligo itaque eos hac de re non dissentire: nam Plato, vt ciuilis, respiciens ad vtilitatem ciuitatis, & ad militum vsum; nos hortari voluit, & debuit; vt assuetudine redderemur ambidextri, ac pro facultate aptissimi ad custodiam, & salutē patriæ. Insuper, non dixit absolutè, dextrū non distingui à sinistro; sed addit, ferè, inquiens; Nā cùm natura ferè ad vtramq; partē æquè se habeat, ipsi per consuetudinem non rectè vtentes, differentiá facimus, &c. Ita nanq; loquutus est, vt indicaret; quòd quáuis per naturá adsit aliqua differentia, nos tamē per assuetudinē valemus sinistrá reddere aptiorem; vt per artem sæpe naturam corrigimus, & superamus: quod etiam nouit, & affirmauit Aristoteles.

STEPHANI THEVPOLI, BENEDICTI F. PATRITII VENETI,

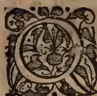
ACADEMICARVM *Contemplationum,*

LIBER IX.

De gradv Mixtorvm.

De Mixtis inanimis.

Cap. I.

Vamuis ea sit vniuersi fœcunditas, & plenitudo; vt in singulis corporibus omnia, modo aliquo inueniantur: attamen nonnulla corpora conspiciuntur, quæ adeò accedunt ad naturã alicuius simplicis corporis; vt simplicia esse videantur, & nominentur; ex quibus deinde propriè, & verè mixta constituuntur. Iure profectò ex primis corporibus constituuntur mixta: nam ea, & commu ni subiecto, & contrariis qualitatibus prædita sunt: propterea ex mutua actione, & perpessione in vnum redigi valent: hoc enim est mirabile in vniuerso, quòd ex pugna, & lite pax,

ex multitudine vnio consurgit; & cùm omnia ex vno pendeant, in vnum confluunt, & conspirant. Hanc mixtionis conuenientem rationem paucis quidem, at exactissimè explicauit Plato in Timæo, inquiens; Nō cessant elementa agitari; quousque expugnata, in vnū quiddam ex multis superanti simile tandem euadant, familiariterq; cum victore permaneant. Quibus verbis, præter cætera, hoc quoq; manifestauit; Mixtum omni ex parte ęquale non dari, sed vnum semper cæteris dominari: qua de re Arist. cum eo libentissimè conuenit; Galenus verò magis dissentire videtur. Veruntamen censeo Platonem ad id, quod euenit, vt plurimùm, respexisse; & ad præcipua mixta: non enim principiis, & fundamentis Platonis aduersatur, dari mixtum exactè ęquale; nisi in omni, saltem in oppositione. Inter mixta dantur nonnulla, quę potiùs elemēta aliquid passa, quàm verè mixta nuncupari merentur; vt Nubes, Caligines; Grando, cui in terra respondet Glacies; Nix, cui respōdet Pruina; Pluuia, cui respōdet Ros. Arist. in 1. Meteor. cap. 11. inquit, grādini in sublimi genitæ, prope nos nil respōdere; Plato dixit ei respondere Glaciē: at nō ob id dissentiunt; quoniā Arist. cōsiderauit generationes ex nubibus in aere factas; Plato verò considerauit naturas, & conditiones rerum absolutè; in prima consideratione rectè dixit Aristoteles, in altera rectè Plato. Quamuis enim apud nos detur glacies, naturę grandinis

dinis respondens: vt dixit Plato: non tamen glacies ea producitur ex aqua, & ibi, & tunc ex nube genita: ad quod respexit Aristoteles. Metalla sunt fusiles aquæ; quatenus ex aqueo vapore ducunt ortum, & fundi possunt: hæc sunt exactiùs mixta, quàm niues, & grãdines. Fossilia magis ad terræ naturam, & conditiones accedũt; magisque cum terra sunt complicata; & eatenus viuunt, quatenus terræ iuncta sunt. Mixta perfecta, mixtorumque ex vna in aliam naturam permutationes, ab homine per artẽ fieri nequeũt; sed à sola natura. Propterea cum Plat. inaniter eos laborare existimo, qui per sublimationes aurum, & argentum se posse conficere sperãt: deludũtur profectò externa quadam auri, vel argenti imagine; verùm essentiam attingere nõ valent. Nec propterea inanis penitus est ars ea, quę Alchimia dicitur; sed eatenus est approbanda, quatenus ope naturalis Magiæ quodam tenus ei datum est ascendere: qua de re Aristoteles à Platone minimè dissentit.

De Plantis.

Cap. II.

PRo mundi integritate, & ornamento; pro animalium vsu, & præsertim hominis; varia herbarum, arbustorũ, & arborum genera producta sunt; ex eis enim alimẽtum desumimus, quod omniũ alimentorum maximè est naturale; & pro-

pterea etiam eo solo vitæ gradu plantæ sunt præditæ, cui nutritionis munus est demandatum; vt indicaretur, eas nutritioni esse destinatas. Nō conueniunt Platonici in hoc explicando; vtrum plantæ propria vita, distinctaque anima sint præditæ: vel potiùs viuant per animam terræ. Plotinus, & multi cum eo, hanc secundam partem approbarunt; eo præsertim signo persuasi, quia plantæ euulsæ à terra non viuunt. Veriorem tamen cēseo partem alterā, & magis ad mentē Platonis: nam Plato in Timæo inquit, plantas esse participes tertiæ animæ speciei, scilicet nutrientis; & animalia nūcupari: at profectò animalia ab eo non dicerentur, si solùm viuerent per vitam alterius; non enim partes animalis dicuntur animalia, & longè minùs excremēta eius. Accedit, quòd non tot plantarum inuenirētur species, si per eandem animam viuerent; neque etiam proprium deberent emittere semen, si propria vita essent destitutæ; & si etiam semen emitterent, non diuersum deberent producere, si omnium plantarum eadem esset anima. Dicamus itaque plantas viuere per animam propriam nutrientem. Destitutæ profectò sunt plantæ opinione, ratione, & mente: Et qui cū Democrito, & Anaxagora, eis esse preditas affirmant; semetipsos ostendunt mente, & ratione esse destitutos: Nisi velint plantas in eo sensu mente esse præditas, in quo Plotinus Ennead. 3. declarauit contemplationē per omnia

meare

meare,omnibusque rerum gradibus conueni re.De sensu inquit Plato, Plantas esse eius aliqua ex parte compotes: nam prǽditæ dicuntur sensu suauis, & tristis, ac vnà cupiditatibus: Insuper, etiam semina à Platone dicuntur anima prædita, & consequenter dici possunt animalia: omne enim anima præditum, asserit esse animal. Aristot. in tribus videtur à Platone dissentire: primò, quia plantas negat esse animalia, Plato affirmat: secūdò, quia negat plantas esse præditas sensu, & cupiditate: demum, quia semina non censet esse animata. De prima lite putandum censeo, eam in verbis esse positam; quia Plato omne præditum anima, nuncupat animal: Aristoteles verò, nō omne anima præditū; sed id solùm, quod conspicuo aliquo vitæ gradu donatum est, nuncupat animal; adeò, vt ad minus includat sensum tactus. Sequutus est Aristoteles magis communem loquendi vsum: Plato verò, eo neglecto, rationem solam sectatur. De secunda differentia pariter dicendum censeo, litem esse in verbis; nam Plato latè vtitur nomine sensus, & cupiditatis: propterea, dum asserit, plantas esse prẹditas sensu suauis, & tristis; cēseo denotasse, nō sensum iudicij, & cogitationis; sed sensum, siue potiùs naturalem consen sum; per quem hauriunt alimentum sibi conueniens; deserunt, quod sibi aduersum est: insuper, à consimilibus qualitatibus rectè dispo nuntur, ab aduersis læduntur; ratione quorū,

cupiditate quadam naturali dicuntur prædi-tæ. Quòd autem hæc fuerit Platonis senten-tia, ex eo colligo, quoniam in eadem Timæi parte de Plãtis loquens, inquit; Quod autem nunc dicimus, tertiæ animæ speciei est parti-ceps, quam inter diaphragma, & vmbilicum locauimus, &c. Ex quo patet, solam nutriendi facultatem eis verè tribuere, non autem pro-priè sumptum sensum; sed solùm consensio-nem, & dissensionem quãdam naturalem. Sic in subsequẽtibus verbis solùm perpeſsionem eis tribuit; non autem cognitionem, & iudi-cium: qua de re Plato verba faciens, præsertim imitatus est modum loquendi Pythagoræ; & propterea in persona Timæi Pythagorici eam sententiam profert. De postrema differentia censeo, re vera eos magis dissentire: Nam Ari-stot. semina non censet actu animata, cùm nõ sint corpora instrumentaria: Plato verò, qui animam magis in quouis corpore seruari cen-suit; & medullá asseruit esse campum, in quo anima sereretur; ac insuper genituram nun-cupauit medullam; magis asserere potuit, & debuit, semen esse animatum; adeò, vt non in solis verbis sit lis. Et iure Plato statuere vide-tur semina animata, cùm conspiciamus ea fre quenter ex se emittere germen, & per solam cum terra coniunctionem incipere nutriri; quod non facerent, nisi animam includerent. Viuunt itaque semina, sed vitam postremam; vita autem sine anima non reperitur; Dicun-

tur

tur tamen animam includere potestate; quatenus nõ includunt illam cum postrema perfectione, cum partium corporis distinctione, & cum actu secundo; vt conuenit plantis. Insuper, eis conuenit sola vis, quæ formare debet corpus, eoque formato mox vti; nõ autem ea, quæ ex illa consurgit, & actu format.

De Animalibus ratione carentibus.

CAP. III.

Iumenta, & feræ, quæ infra hominem, & supra plantas collocantur; etiam in facultatum animæ participatione mediæ sunt: in eis enim, vltra virtutem nutriendi communem plantis, etiam vis sentiendi reperitur; altera ex parte, ratione homini conueniente sunt destitutæ. Insuper; quoniam vis sentiendi, latitudine prædita est; propterea per diuersas suæ latitudinis partes, diuersis animalium gradibus conuenit: inde consurgunt tot animalium formæ, tam variæ eorum naturæ, tam distinctæque perfectiones. Hinc clarior eorum elucescit error; qui ferarum, iumentorumq; animas eiusdem esse rationis existimarunt cum animis hominum: manifestè enim Plato distinctas ponit animarum ideas; manifestissimè affirmat mundum esse plenitudinem omnium graduum, vniuersæque latitudinis rerum: nõ autem esset plenitudo, nisi etiam distantia inter plantas, & hominem, quæ lata est, fuisset

cumulatissimè omni media formarum varietate referta: carent opinione, ratione, & mente animalia cuncta, infra hominem collocata; nisi eiusmodi vocibus minùs propriè vti velimus: nam caput in eis sentiendi solùm munera explet; non autem opinandi, vel intelligendi. Neque propterea cum Stoicis existimare debemus, iumenta carere vniuerso perturbationum animi genere: immò maximè putandum est, eis esse obnoxia; cùm appetitiones sensuum in eis principatum obtineant, & maximè à cupiditate, irascendique facultate ducantur; quæ omnium perturbationum sunt fontes. Hoc animalium genus, in sola terra, aqua, & aere, locum habet; propriè tamen, & verè in sola terra requiescit. Hinc nullum datur animal rationis expers, quod in terra aliquando non requiescat. Et quod dicitur de Auicula Dei, quæ semper degat in aere, fabula est: nam eiusmodi auis, in præruptis altissimorum montium aliquãdo requiescit; quamuis, vt plurimùm, degat in aere. In æthere, & igne; quia cæteris corporeis elementis præstant, & modo eminentiori vitalia sunt; solùm degunt animalia ratione prædita, & ea quidem liberiore, & celeriore. Insuper, in terra, aqua, & aere, gigni possunt animalia ex putri; in æthere, & igne, nequaquam: suprema enim ea corpora, à putredinis labe sunt immunia. Et quamuis Arist. in libro quinto de historia Animaliũ dicat; in Cypro insula, in fornacibus ærariis,

vbi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur; bestiolas in medio igne nasci pennatas, paulò muscis grādioribus maiores; quæ per ignem saliant, atque ambulent: emorique hoc genus, & illud niuis alumnum; cùm alterum ab igne, alterum à niue dimotum sit: Cùm, inquam, Aristot. hæc proferat, minimè propterea censeo, inter eum, & Platonem esse litem. Nam vel Arist. id dixit ex aliorum relatione, quam in secundo de Gen. animalium cap.3. non approbauit: inquit enim; Quamobrem ignis nullum animal generat, &c. Nam varia profert Arist. in libris de historia, quæ in aliis non approbat; vt etiam de Pygmæis sentiendum censeo. Accedit, quòd si bestiolæ illæ in igne genitæ concederentur, vt à nonnullis Cypriis fide dignis approbari audiui: dicendum esset, nō ex igne fieri; sed ex humoribus, vel ex terra, vel ex chalcite prodeuntibus excalefactis, conuenientiq; temperamento præditis. Non itaque censeo, hac de re Platonem, & Aristotelē dissentire; sed potiùs dissentiunt, loquendo de modo generationis animalium ex putri; quæ gigni censent Platonici, virtute animæ mundi, vel eius elementi, in quo gignuntur: quod minimè asseritur ab Aristotele; qui nec animam mundi, nec elementorum dari existimauit. Demum loquendo de huiusmodi animalibus rationis expertibus; & perpendendo, quid ea sint, ex sententia Platonis: quoniam eorum anima à corpore pendet, in

X 5

materiæ vndis mersa est, penitusq; est instrumentaria; iure animal, non rectè dicitur anima corpore vtens, vt de homine dicere Plato consueuit; sed animal est conflatum ex anima, & corpore, vt in Epinomide Plato asseruit: adeò, quòd primum animal est idea; alterum verò est aggregatum ex corpore, & anima: non enim eorum anima, libera est à corpore, quæ mox corpore vtatur; vt ea hominis. Quòd si etiam de iumentis, & feris seruare volumus, quòd anima sint; id in alia significatione accipi debet, quàm dum de homine loquimur; nam eatenus est verum, quatenus vnùmquodq; per formam est id, quod est: & ideo in iumentis quoque, & feris consideratur triplex gradus; datur enim leo pro idea; leo pro imitatione ideæ, demum leo corporeus: Aristoteles, reiecto primo, hos duos postremos concedit.

De Homine, an sit sola anima, vel aggregatum ex anima, & corpore, opiniones variæ.

Cap. IIII.

Vemadmodum Lux tenebris, Æternum mortalibus, Dominus seruis præest; ita ferarum, iumentorumque gregi, præstat Homo: & iure quidem; cùm solus mentis, & rationis sit particeps; solus religionis, diuinique cultus splendore refulgeat. De quo inter cætera, quæ præclara consideratione digna nobis occurrunt, hoc

prin-

principatum obtinet; An Homo ſit ſola anima, vel potiùs aggregatum ex anima, & corpore: Et iure profectò: nam ex hoc patebit, quid verè ſit homo; conſtabit, quomodo parendum ſit Apollini præcipienti, TE IPSVM NOSCE; & demum conſtabit, quæ hominis ſint conditiones, quæ ſint Hominis propria, & quæ aliena ab eo. Quæ conſideratio, vt eſt præclara, ita eſt ardua; variæ enim de ea fuêre philoſophorum ſententiæ. Nonnulli ſupra corpus nihil excogitantes, hominem eſſe ſolum corpus credidere: alij altiùs eleuati, incorpoream que animam cognoſcentes; hominem eſſe aggregatum ex corpore, & anima exiſtimarunt: nonnulli demum putarunt, hominem eſſe animam rationalem. Primæ opinionis fuerunt illi, qui materiam, & corpus eſſe vniuerſam rei ſubſtātiam exiſtimarunt: quorum opinio cumulatè ſatis, primò à Pythagora, mox à Platone, demum ab Ariſt. reiecta fuit. Secundæ opinionis ſunt Peripatetici, qui hominem eſſe animal mortale exiſtimant; quod ſine carnibus, & oſsibus eſſe non poteſt. Et iure videtur homo eſſe id compoſitum: quoniam in his, quæ ſubeunt rationem partis, nulla pars dicitur de toto; non enim domus eſt lapides, neque figura, ſed aggregatum ex vtriſque: ita homo, non rectè dicitur anima, non carnes, & oſſa; ſed compoſitum ex vtriſque. Sic compoſiti, non autem ſolius animæ, dicuntur eſſe humanæ

operationes: non enim anima ratiocinatur, & videt; sed homo per animam: pariter proprietates hominis, non animæ soli, sed composito conueniunt: vt facilitas ad ridendum. Tertiæ opinionis fuit Plato: qui, cùm alibi, tum præsertim in Alcibiade primo asseruit, hominem esse solam animam; ex eo, quia instrumentum non est pars opificis; homo dicitur opifex, corpus est instrumentum eius; nõ itaque corpus est pars hominis. Prætereà, homo est, qui imperat, & dominatur: at sola anima imperat, corpus verò inseruit. Prætereà, cùm anima rationalis sit huius conditionis, vt seorsum ab hoc crasso corpore seruetur incolumis; iure videtur esse quid totum, integrum, & perfectum in specie; cuius totius corpus nõ sit pars, sed solùm instrumẽtum, & vehiculum quoddam. Ex his sequitur, vario modo à Peripatetico, & à Platonico definiri hominem: inquit Peripateticus; Homo est animal rationis particeps: ait Plato; Homo est anima rationalis, mentis particeps, corpore vtens. Quid itaque in huiusmodi controuersia dicendum est?

Solutio difficultatis.

CAP. V.

Ro resolutione propositę difficultatis, considerãdum primò; quòd secùs se habet de his, quæ includũt animam rationalem; secùs de aliis, ex mortali forma constantibus. Quæ constãt ex

ex forma mortali, profectò non sola forma, sed aggregatum esse dicuntur: ideo inquit Plato in Epinomide; Verissimè animal, secundùm naturam tunc esse affirmamus: cum vna animæ, corporisque constitutio, vnam suo concursu formam parit; &c. Et ratio est; quoniam mortalis forma non est quid perfectum, & integrum, ex se valens subsistere; ideo Plato animal ex anima, & corpore censet esse constitutum, & de hoc non est lis cum Peripateticis. At de constantibus ex corpore, & anima rationali, secùs se habet: anima enim rationalis cùm sit æterna, est quid totum, & integrum, valens seorsum à crasso corpore subsistere. Insuper, cùm sit æterna, non propriè est altera pars compositi, contradistincta à parte alia mortali: quia ex mortali, & æterno non propriè fit vnum, cùm sint alterius generis. Accedit, quòd si homo esset compositum ex anima, & corpore: quia corpus continenter variatur, & fluit: continenter etiam permutaretur homo; neque idem homo, qui peccat, mox apud inferos pœnas daret; nec idem, qui cum probitate vitam traducit, mox vita functus bearetur: sic itaque ob animæ immortalitatem, homo, non compositũ, sed sola anima esse videtur. Insuper, considerandum est, ob diuersitatem mentis, animæ, & naturæ, triplicem posse considerari hominem: datur enim homo mentalis, siue intelligibilis; & hic est idea hominis: datur homo animarius: &

hic eſt anima rationalis: demum datur homo naturalis; & quia natura verſatur circa corpora, ideo hic poſtremus homo corporeus eſt. Primus eſt ipſe homo, ſecundus eſt homo, tertius eſt imago hominis. Hanc diſtinctionem optimè nouit Plotinus Enneade 6. lib. 7. cap. 5. Tertium, & corporeum hominem declarauit Plato in Phædone inquiens: Aliud ne quid nos ipſi ſumus, quàm partim corpus, partim anima? Nihil aliud, inquit. Ex his colligitur conſpicua reſolutio difficultatis, ex ſententia Platonis: nam primus homo eſt aliquid ſupra animam; ſecundus eſt ſola anima; tertius eſt conflatus ex anima, & corpore. At perpendamus, num Ariſtoteles cum Platone debeat conciliari? Aſſero, id omnino fieri non poſſe; Primò; quoniam ſi reſpicimus ad primũ fundamentum ex eo ſumptum, quia anima rationalis poſsit ſeruari ſeorſum à corpore inſtrumentario; hoc non conceditur ab Ariſtot. qui, quamuis nouerit animam immortalem; attamen cenſet, abſolutè eam eſſe actum inſtrumentarij corporis, nec poſſe ſubſiſtere ſine eo; vt in ſecundo de anima cont. 26. lucidiſsimè aſſeruit. Mox, ſi conſideramus ſecundum fundamentum, Ariſtoteles non approbat trimembrem hominis diſtinctionem: quoniam hominem Idealem non concedit. Demum per ſua fundamenta non ita poteſt dicere, hominem eſſe animam rationalem, corpore vtentem, vt ait Plato: quoniam Plato conſiderat

diſtin-

distinctionem inter facultatem vtentem, & formantem; quam non ponit Aristoteles: considerat enim Plato animam rationalem vtentem; mox quasi idolum, & imaginem ab ea fluentem, corpusque formantem; & sic vtens distinguitur ab eo, quo vtitur, vt asserit in Alcibiade primo. At Aristot. vtentem à formante, siue animam ab eius idolo non distinguit. Quare colligo, eos in fundamentis dissentire; propterea rectè conciliari non posse. Assero tamen cum Aristotele, in alia consideratione hominem posse dici, & solam animam, & aggregatum. Nomina enim duo significant, primò significant formam, secũdò compositum; vt asseritur ab Aristotele 8. Metaph. cont. 7. & frequẽter ab Auer. in 4. Metaph. 14. in Paraph. Metaph. secundo, & alibi explicatur. Propterea ex sententia Aristotelis, homo pro primo significato, est sola forma; pro secundo, est aggregatum. Concederet itaque Aristoteles, hominem esse & solam animam, & compositum: sed per diuersa fundamenta; & longè secùs, quàm Plato. Hinc Aristoteles censet, hoc esse verum de omni nomine concreto; quòd primò significet formam, mox compositum: Plato verò censet, hoc esse quid proprium animæ rationalis, vt homo dici possit, ob caussam suprà relatam. Et quoniam Anima rationalis conuenit, nedum homini; verùm etiam mundo, cœlis, & Dæmonibus, ex sententia Platonis; propterea de his omnibus eadem

est ratio: in omnibus enim valemus considerare tres illos gradus in homine explicatos: immò de omnibus est vera ea definitio, quæ à nonnullis iudicatur hominis propria; dum dicitur, quòd sit anima rationalis, mentis particeps, corpore vtens. Hæc tamen est differentia, quòd eminētiores animæ, magis sunt participes mentis; minùs verò, & minùs propriè vtuntur corpore; anima hominis è contra, minùs est mentis particeps, magis vtitur ministerio corporis; cùm sola sit prædita corpore instrumentario; ideò absolutè ea dicitur definitio hominis. At si omnium vellemus distinctas tradere definitiones; & gradus participationis ideę & mentis, & proprium earum corpus in singulis definitionibus esset explicandum: vt Homo est anima, obscuræ rationis particeps, mentis compos, corpore instrumentario vtens: Mundus est anima rationalis, maximè pura, primò mentis particeps, vniuersi corpore vtens: Dæmon est anima rationalis, media quadam conditione prædita, mentis particeps, tenui corpore vtens; & ita de singulis.

Hominem esse monstrum, & ludum Deorum.

CAP. VI.

Voniam ex declaratis in præcedentibus satis manifestè patet, hominē esse triplicem: ideo nunc eis, vt iam conspicuis vtens, & alia ad humanā condi-

conditionem pertinentia perquirens; assero verum, sincerumque hominem, illum esse; qui in mente regnat, idealisque nuncupatur: secundum hominem statuo animá rationalem: tertium, & quasi imaginem hominis; aggregatum ex anima, & corpore. Primus, est homo idealis, secũdus, rationalis; tertius sensitiuus. Primus in æternitate est collocatus, supra tẽpus; secundus in termino æternitatis, & temporis; postremus in solo tempore: Primus est ingenitus, tertius est genitus, medius medio modo se habet. Homo iure merito à Platone in 9. de R.P. esse dicitur admirabile monstrũ, constás primò ex variis animalium capitibus, mox ex leone, demum ex humana forma, quæ minima omnium sit. Quæ sententia solùm de tertio homine vera est: in quo latissima est prima diuersorum animalium portio, concupiscentiam, & nutritionem præseferens: minor, eà leonis: quæ in facultate irascendi posita honoris custodem indicat: minima demum est eà hominis, rationem, & mentem denotans. Ex quibus tribus, veluti partib9, ad varia propensis, tria præcipua consurgunt humanæ vitæ genera; voluptatium, videlicet, iracũdum, & studiosum. Insuper, homo in primo de Legibus dicitur vel ioco, vel serio factus. Inquit doctissimus Ficinus, hominem ioco esse factũ; si anima semper à cœlestibus ad terréna, atq; vicissim, quasi ludendo transmigrans, nunquã immutabili apud Deum sede requiescat:

factus verò studiò, si modò penes effectorem Deum animus quandoq; sit immobiliter permansurus. Hæc explicatio satis manifestè videtur aduersari Platoni in septimo dialogo de Legibus: vbi de hac eadem re loquens inquit; Hominem Dei ludo esse fictum, atque id verè ipsius optimum esse, &c. Ait Plato, homini optimum esse, vt sit fictus Dei ludo: quod minimè verum esset, si ludus solam denotaret miseram hominis conditionē. Ex quo etiam constat, minùs rectè ab eodem Ficino in eodem loco aliam sententiam prolatam fuisse: nam cùm Plato asserat hominem, siue ioco, siue seriò (non enim id nouimus) à superis constitutum, inquit Ficinus; Vtram verò disiunctionis huius partem eligere debeamus, affirmare hîc Plato non audet; probabile tamen habet, vt hìc, alibíque significat; hominē studio quodam potiùs, quàm ludo fuisse diuinitùs constitutum, &c. Cui sententiæ manifestissimè aduersantur verba Platonis in septimo dialogo; vbi non ampliùs cum disiunctione, sed absolutè asserit, hominem Dei ludo esse fictum: & asserit, se in præcedentibus id ipsum protulisse; denotans primum librum de Legibus. Dicamus itaque hominem esse triplicem; & de omni, manifestissimè tamen de postremo, verum esse, quòd sit ludus Deorum: nam quid aliud est ludus, nisi quædam imitatio cum degeneratione, & recessu ab eo, cuius est imitatio? Si consideramus hominem idealem; ille

est

est quædam imago Dei, ob quam homo dicitur deinde factus ad imaginem Dei; & est imago cum maxima degeneratione, & recessu; ideò iure est ludus. Si consideramus hominem rationalem; ipse est imitatio ideæ, & degeneratio ab ea; propterea ludus est. Tertius homo, cùm sit vmbra potiùs, quàm verè homo, manifestissimè ludus iudicari meretur. Et in hoc est collocata hominis perfectio, vt sit ludus, imago, vmbra, & quasi simia Dei; quæ ita Deum æmulatur, vt simia hominem. Hanc explicationem manifestè approbauit Plato in Hippia, inquiens; Nonne Heraclitus, quem tu in testimonium adduxisti, hoc idem tradit; hominem, scilicet, sapientissimum, ad Deum simiam apparere; quo ad sapientiam, & formã; & alia omnia? Accedit, quòd cum Plato in primo de Legibus cum disiunctione loquatur; inquiens; Hominem, vel ioco, vel seriò factum esse; Vtrunq; varia consideratione verum est. Homo enim ad duo referri potest; ad supera; & infera: dum refertur ad supera; ludus est; imitatio, vmbra, & degeneratio: dum verò refertur ad infera; seriò est factus, quoniam eminet omnibus; & solus est mentis, diuinitatis, & eius, quod verè est, particeps. Hinc Plato in primo dialogo, dum loquitur cum distinctione; non refert hominem ad sola supera, sed absolutè eum considerat: in septimo autem dialogo, dum inquit esse ludum, comparat illum cum Deo. Hanc Dei in homine imitationem

expreſsit Græcus ille ſophiſta: qui interrogatus, quid ſit Deus, immortalis homo; quid ſit homo, mortalis Deus, reſpondit. Inſuper, nuncupatur homo Mundanus ciuis; & hoc non iumentis, & feris, ſed ſoli homini conuenit: ſolus enim homo ſub Dei imperio, ex mortalibus animalibus meretur ciuis nūcupari; quoniam ſolus eſt rationis particeps; ſolus eſt natus dominari, præeſſe, & ciuium munera obire. Præterea, nuncupatur homo à ter Maximo Mercurio, quem imitatur Plato in primo de Legibus, diuinum miraculum: & iure quidē; nil enim eo admirabilius apud nos excogitari poteſt. Ipſe enim eſt, veluti vniuerſi mundi Epilogus; in quo omnia breuiſsimè ſunt perſtricta, & conformata: eſt Magni mundi nexus, & hymenæus; in quo diuina cum terrenis iuncta ſunt: eſt in hoc Terræ Theatro, veluti ſtatua Dei, formata ad eius imaginem. Inſuper, cùm ſit actu nihil; eſt omnia poteſtate, & virtute: cùm ſit natura impotentiſsimus; arte, & ſtudio, omnium euadit potentiſsimus: cùm ſit corpore mortalis; eſt animo æternus: cùm in ſpecu vmbrarum ſit collocatus; ad atrium lucis, & verè entis euolare natus eſt: Demum cùm vnus, & ſimplex appareat; attamen, Prothei more, formam omnem recipere, omnemque vitam viuere valet. Quibus de Rebus Ariſtoteles à Platone minimè diſſentit.

De

De præcipua Hominis proprietate.

CAP. VII.

HActenus à primo rerum principio vſque ad poſtremum omnia luſtrauimus; cumulatè vidimus, quomodo à primo opifice per conuenientia media vſque ad extrema, omnia effundantur: vidimus hominem in tenebris, & vmbra collocatum: Reliquum modò eſt conſiderare; quomodo ei vires, & facultates tributæ ſint; per quas valeat ex infimo ad ſummũ gradum extolli, ex tenebriſque ad lucem per animæ alas euolare. Procreationis munus, ſolius Dei eſt; munus verò conuerſionis, eſt hominis, nõ tamen ſine Dei auxilio. Deo minimè fuit procreatio difficilis; homini verò reditus in Deũ, apprimè arduus, & difficilis eſt. Sic facilis eſt deſcenſus; at reuocare gradus, hoc opus, & hic labor eſt. Vt homo ad hunc reditum excitaretur, maximeque aptus, & accommodatus ad eum eſſet; variis proprietatibus donatus fuit. Homo enim cùm ſit anima rationis particeps, rerum omnium rationibus decorata; in corpore tamen ſopita, quaſi ebria, ſuiquemet oblita: vt eſt anima rationis particeps; omnes ſcientias, & rerum formas actu includit: vt ea cum corpore eſt iuncta, & ſopita; nullam habet actu, ſed eſt, vt liber inſcriptionibus carẽs: vt valet excitari, in ſe reuerti, & reminiſci; eſt nata fieri omnia. Hinc homo per rationem eſt diſciplinæ capax; & cùm diſciplinæ ſit capax,

eius maximè propria est admiratio: quæ est occasio inquisitionis veritatis; & cùm eius admiratio sit propria, etiam aptitudo ad ridendũ propria est, quæ admirationem exposcit. Aristot. in proœmio Metaphys. disciplinam, non propriam hominis asserit, sed communem etiam nonnullis iumentis, & feris. De hoc tamen lis nulla est inter eum, & Platonem: quia, dum asserimus disciplinam esse propriam hominis; de præcipua, & propriè sumpta loquimur, quæ rationem exposcit: ea, quæ communis est etiam feris, est disciplina ex sola assuetudine, & memoria pendens. In hoc tamen Arist. verè à Platone dissentit, nec conciliari potest; quia Aristot. intellectum, quem potestate appellat, vt omnia fieri valeat, omnibus intelligibilibus formis debere esse denudatum existimat: Plato verò solùm asserit esse denudatum in respectu, & in parte; nõ absolutè: conciliari inquam non possunt; quoniam Aristot. neque ideas, neque rationes ideis respondentes concedit, vt alibi ostensum est.

De Gradibus in acquirenda scientia.

CAP. VIII.

Voniam ex veritatis cognitione, in homine manat omne bonum, vniuersaque eius perfectio; ac insuper, quoniam modus acquirendæ scientiæ est difficilis cognitu; adeò, vt de eo summopere Arist. à Platone dissentiat: propterea

pterea latiùs,& cumulatiùs in eius explicatione versari debemus. In scientiis, ac in earum acquisitione,varij nobis occurrũt gradus; qui, diuersa consideratione, diuersi sunt. Primò enim ex sententia Platonis in Epist. 7. hi quinque gradus considerantur, nomen, ratio, simulacrum,scientia,idea. Nomen quid sit, satis constat; & per nomen, etiam verbum significatur. Nomen,& à natura,& ab humana institutione ducit ortum.In nomine enim duo cõsiderantur: primò,rectitudo,rectaque eius institutio:secundò, eius impositio, sub ea ratione,qua absolutè signum est. Si ad primum respicimus, proculdubio rectitudo ex rei natura pendet; nomen enim debet naturæ rei respondere. Hinc munus sapientis est, imponere nomen; hinc non omne nomen vnicuique rei rectè conuenit; hinc demum ducit ortum ratio ex etymologia deprompta, qua frequenter etiam vtitur Arist. Si verò nomen secundo modo consideramus: quia id nõ à natura,sed ab homine rebus est impositum; & est signũ, quod ab homine excogitatum est, pro denotandis,ac distinguendis rebus; quod etiam sine rectitudine frequẽter res significat; & multifariam, multisque modis apud varias nationes variatur: sic ad hominis libitum formari dicitur. Hac de re in solis verbis, non in sententia lis est inter Platonem, & Arist.ambo enim concedunt, quæ dicta sunt. Ideo Plato nonnũquam nomina ex rei natura asserit esse

desumenda, vt in Cratilo, vbi rectam nominũ institutionem considerat; nonnunquam verò ea nil firmi includere, in hominisque facultate esse posita affirmat. Arist. autem asserens ea ex hominis impositione pendere, ad id respexit; quòd nomen ex eo solo recipit, vt sit nomen, quia impositum est, & factum est signum pro re aliqua significanda: at non propterea inficiatur, rectitudinem nominis ex rei natura esse desumendam. Ex his patet, quomodo nomina significent, & sint, vt instrumenta artium; quemadmodum dixit Plato in Cratilo: & non significent, vt instrumenta; quemadmodum dixit Arist. in lib. de interpretatione. Nam quatenus seruant rectitudinem, ex rei natura deprompta; se habent, perinde ac instrumenta artium: in quibus necessaria est rectitudo quædam, & conueniens figura; vt suũ opus absoluere valeant. Ex aduerso, non sunt sicut instrumenta; quatenus etiam sine rectitudine impositionis funguntur suo munere: & ex eo solo, quòd facta sunt signa; id habent, vt nomina sint. De nominum facultatibus varia occurrerent dicenda; sed, vt minùs instituto nostro inseruientia, prætermittuntur. Nomen itaque est id, quod in acquirenda cognitione nobis primò occurrit. Ei succedit ratio, siue oratio, pluribus vocibus explicans nominis significationem; vt circulus est figura plana, vna linea terminata, in cuius medio est pũctum, &c. Tertiò consideratur simulacrum, &

imita-

imitatio quædam in materia recepta; vt circulus pictus, vel torno factus, deletus, vel destructus: in quo consideramus, quòd ille non est verus circulus; & quòd ipse circulus nec deletur, nec destruitur, & exquisitè circulus est. Ex qua animaduersione, per excitationem à circuli imagine factam, & per rationem animę insertam, in actum expromimus ingenitam circuli formam: ex qua vario modo se habente, consurgit in nobis scientia, & vera opinio: quæ nunc ob vnitatem rationis vno nomine designantur, infrà verò cumulatiùs distinguẽtur. Postremò per huiusmodi actum insertæ rationis, dirigimur in Ideam in mente vigentem: in qua directione, & cum ea nexu posita est propria intelligentia; quæ est absolutio, & postremus terminus humanæ cognitionis. Ea tria, quæ primò numerata sunt, non semper omnia necessariò nobis occurrunt; valemus enim, etiã sine cognitione nominis, in cognitionem naturæ rei eleuari: postrema duo, necessaria sunt pro scientiæ absolutione. Prima tria, variis permutationibus sunt obnoxia: quartum minùs: postremum verò minimè penitus. Prima tria potiùs versantur circa quale, circa imaginem, & vmbram: quartum nos extollit ad veri participationem: quintum ad ipsum verum, reique essentiam. In primis gradibus versantur ferè omnes: in quarto pauci: in quinto, Dij quidẽ omnes, homines verò paucissimi; vt in Timæo asseritur. Quatuor

prima ſine quinto, cognoſcuntur quidem, ſed confusè; exactè autem innoteſcunt ex cognitione quinti, vt effectus ex cognitione cauſſæ. Quintum verò aſſequi nullo pacto valemus, niſi primò accuratè in reliquis verſati fuerimus: nos enim ex diuerſitate ad identitatem, ex multitudine ad vnum, ex vmbra ad eſſentiam, cogimur eleuari. Dum nos rerum cognitionem expetimus, & quærimus; ſi ſolùm earum ſimulacrum cognoſcere, vel explicare cupimus, in tertio gradu collocatum (quod faciunt multi) facile eſt aſſequi, quod cupimus: & multitudini cumulatè ſatisfacimus; & vera enunciare iudicamur: At dum ingenium aliquod verè Philoſophicum, quod ita rarũ eſt, vt rari ſunt corui albi, ad quintum aſpirat, & fœlici euentu illud attingit: quamuis ille contactus ſit omni cognitione clarior, firmior, & certior; attamen difficile eſt illum literis mandare, & aliis manifeſtare: vt de mundi opifice dixit Plato in Timæo, quòd difficile eſt illum inuenire; inuentum verò aliis manifeſtare, eſt impoſsibile: eadem enim ideæ, & opificis eſt ratio, cùm ideæ opifici conueniant. Et iure aliis manifeſtari non poteſt: Primò, quia deſunt verba exactè reſpondentia eſſentiæ rei, cùm ſint ſigna vmbrarum: Secundò, quia cum illis loquimur, qui in ſolis verſantur vmbris; & propterea ab eis carpimur, & digni reprehenſione iudicamur; cùm nõ videant illud quintum quadrare, exacteque reſpondere ſimula-

cris

eris in materia positis, quę sola verè esse existimant. Hinc quoque euenit, quòd frequenter non animus scribentis, vel loquentis redarguitur, sed verba tantùm; vt contigit Platonī de Republica loquenti: ipse enim Reipublicæ diuinam quandam ideam considerauit, quam rectè nouit inter homines reperiri non posse; carpitur autem ab aliis, ad sola humana, & vmbras respicientibus. Hinc conspicimus libros de Legibus libris de Republica nō omni ex parte respondere: nam Plato leges formaturus, humanas conditiones magis con siderauit. Arist. in his re vera à Platone dissentit: non enim ita nos eleuat, vt Plato. Arist. rerum imaginibus contentus, in eis requieuit, nec altiùs eleuatus est: Plato verò imagines despiciens, ad quintum gradū ascendit; quem solum magnifecit. Ex quo euenit, quòd ab Aristotele non commendatur; & sæpe verba, non eius sententia reiicitur. Et quamuis Plato hæc omnia præuidens; sua decreta, suamq; sapientiam, vel potiùs idearum contactum, renuerit aliis manifestare; vt patet ex epistolis, & ex libris de Republica: attamen non adeò hoc præcauere valuit, vt etiam aliorum morsibus aliqua ex parte non se exposuerit.

Alia graduum cognitionis explicatio. CAP. IX.

VT clariùs pertinentia ad internam animæ nostræ cognitionem elucescant, alio sumpto principio cum Platone in 6. & 7. de R. P. dicamus. In-

ternarum animæ noſtræ cognitionum, quatuor ſunt gradus; Imaginatio, ſiue Aſsimilatio; Fides; Cogitatio; & demum Scientia, ſiue Sapientia. Primi duo gradus ſimul iuncti, opinionem conſtituunt: Duo verò poſtremi pariter iuncti, pariunt intelligentiam latè ſumptam. Dico latè ſumptam; quia tribus modis apud Academicos vſurpatur intelligentię nomen. Primò, vt conſurgit ex opinione, & ſcientia; quemadmodum in ſeptimo de R.P. aſſerit Plato. Secũdò, vt in idem venit cum ſcientia: ſic in calce ſexti de R. P. intelligentiam cum ſcientia confudit. Demum, vt diſtinguitur à ſcientia, & intelligibile à ſcibili: ſic ſcientia eſſentiales animæ rationes reſpicit; intelligentia verò eleuat ad ideas, & hæc propriè intelligentia eſt. Diſtinctio horũ quatuor graduum præſertim pendet ex diſtinctione rerum, in quibus anima verſatur. Nam conſiderantur hi quatuor rerum gradus; imago rei ſenſibilis, res ſenſibilis, imago rei intelligibilis, & demũ ipſum intelligibile. Imaginatio, ſiue aſsimilatio, reſpicit imaginem rei ſenſibilis: quæ imago nil aliud eſt, niſi vmbra, vel ſimulacrum; quod in aquis, vel aliis corporibus lucidis, & terſis apparet. Fides verſatur in re ſenſibili: res ſenſibiles ſunt animalia, plantæ, & demum corpora, quæ apud nos ſenſu vſurpantur. Ex imaginatione, & fide opinio conſurgit. Cogitatio verſatur in imagine rei intelligibilis: quę imago nil aliud eſt, niſi vniuerſale quoddam

ex

ex ſenſibilibus collectum, ad rationes rerum in anima exiſtentes relatum, earumq́ue ope conſtitutum; ſed non ad ideas eleuatum, in easq́ue reſolutum. Qui verſantur in hac rei intelligibilis imagine, ſuppoſitionibus vtuntur; & ex eis, non ad principia, quæ ſunt rationes, & ideæ; ſed ad inferiora nos deducunt. Demũ ſcientia, vt cum intelligentia confunditur, in intelligibili verſatur; quæ eſt eſſentia rerum, & eſt initium cęterorum graduum: huiuſmodi ſunt rationes ad animam, ideæ ad mentem pertinentes. Vt in ſplendore, & veritate, intelligibile ſe habet ad ſenſibile, & forma ad imaginem; ita ſuperiores cognitionis gradus, ſe habent ad inferiores. Hi quatuor gradus, vt in quinque reſolui poſſunt, ſecernendo intelligentiā à ſcientia; ita in duos præcipuos à Platone rediguntur; quatenus duo primi verſantur circa generationẽ, duo verò poſtremi circa eſſentiam. Neque putandum eſt, hos quatuor cognitionis gradus à Platone poſitos, reſpondere quatuor generibus argumentationum; nempe exemplo, inductioni, enthymemati, & ſyllogiſmo ſiue demonſtrationi: adeò, vt exemplum imaginationi, enthymema fidei, inductio cogitationi, & demonſtratio ſcientiæ reſpondeat: hoc, inquam, dici non debet; quoniam quatuor argumentationum genera, ad eandem rem poſſunt referri; cùm quatuor hi gradus à Platone poſiti, referantur ad varios rerum gradus, nec in eodem verſari poſſunt;

quod ex eo patet; quia multi hos rerum gradus non concedunt, qui tamen ea quatuor argumentorum genera libêtissimè approbant. Ex his constat, quinam debeant censeri philosophi, & qui φιλοδόξοι. Nam qui in sola rerum generatione versantur, non Philosophi, sed Philodoxi dici debeat: Qui verò versantur in essentia, & ad ideas extolluntur, easque solas inquirunt; iure philosophi censeri merentur; vt in quinto de R. P. monuit Plato. Hos gradus Peripatetici non valent per sua principia concedere; nec ad supremum eorum, ingenij aciem attollere; cùm Ideas menti insertas non cognouerint.

Quæ mereantur nuncupari Scientiæ.

CAP. X.

EX dinumeratis quatuor gradibus, necnon ex eorum explicatione, patere potest; quænam ex humanis disciplinis sint dignæ nomine scientiæ, quæ verò minimè. Nam illæ solæ iure merito censendæ sunt scientiæ; quæ liberæ sunt, nullis suppositionibus vtuntur, in prima absolutè resoluunt, in essentia versantur, & demum ad ideas nos eleuant: hæ sunt, quæ iure merito, ne dum scientiæ; verùm etiam sapientiæ, & intelligentiæ nomine honestari merentur. Huiusmodi ex disciplinis est sola Dialectica: nam ea sola nullis suppositionibus vtens, vmbras, & imagines negligens, sublimi indagine

gine ad prima principia nos euehit; & propterea disciplinarum apex, earumque colophonium, iudicari meretur. Nomine Dialecticæ, non logicam, non logicæ partem, nec disputandi methodum, qua de rebus omnibus probabiliter differere valemus, denotari putandum est; sed disciplinam supremo acumine præditam, suppositiones omnes negligentem, libereque ad prima initia euolantem, in illis solis requiescentem. Aristoteles huiusmodi Dialecticam nequaquam dari existimat, cũ non putauerit dari Ideas: neque Metaphysica Aristotelis, est Dialectica Platonis: vt Marsilius, & alij cum eo existimarunt: sed solum dicere possumus, Metaphysicam Aristotelis proportione respõdere Dialecticæ Platonis; quatenus ambæ ad ea eleuant, quæ sunt prima ex opinione suorum auctorum, & sunt dominæ cæterarum. Re vera tamen maximè differunt: quoniam Dialectica Platonis ad Ideas eorũ, quæ sunt, nos perducit: quod minimè facit Metaphysica; quæ cùm laboret pro euertendis Ideis, etiam laborare dicitur pro euertenda vera Dialectica Platonis. Et hoc ex eo manifestè patet, quod dicitur ab Arist. in primo Metaph. cont. 47. nec non 48. vbi hanc liberã, suppositionibus non vtentem Dialecticam arguit, & refellere nititur. Quem locum Arist. nec Auerroes, nec illi interpretes rectè explicare valuerunt; qui non fuerunt versati in disciplina Platonis, aduersus quam ibi dispu-

tat Aristot. quamuis eius rationes, per fundamenta Platonis rectè intellecta, facilè dissoluantur. Propterea ego nunquam induci potui, vt omni ex parte eos commendarem; qui se Aristotelis profitentur interpretes, & disciplinæ Platonicæ penitus sunt ignari. Qua enim ratione quæso valent Aristotelem sine notitia doctrinæ Platonicæ explicare? cùm Aristoteles, vt plurimùm, Platonem arguat, aduersus eum de rebus præcipuis disserat? Quomodo iudicium tradere, vim rationum perpendere valent; eo non cognito, de quo sermo est? Sed hoc prætereuntes, ad id reuersi, vnde recessimus; iam constare censeo, quid sit Dialectica apud Platonem; & quomodo conueniat, & differat à Metaphysica Aristotelis. Patet insuper; scientias ab Aristotele de rebus traditas, vt ab eo traditę sunt, scientias nō esse, sed opiniones; & consequenter non esse partes philosophiæ, sed solùm partes dilectionis opinionis. Mathematica, quæ certissima dicitur scientiarū, minimè est scientia: tum quia non de intelligibilibus, sed de sensibilibus est: tum insuper, quoniam non traditur per principia scientię; cùm solùm vtatur petitionibus, & suppositionibus nonnullis; non autem resoluat in vera, & prima principia. Promuntur quidem in facultatem imaginandi formæ illę, quæ à mathematico considerantur, ab anima per rationes; vt cum Proclo etiam Simplicius manifestauit; attamen Mathematicus rationes

tiones eas non cognoſcit, nec ad eas, & longè minùs ad ideas eleuatur: aliud enim eſt cognoſcere per rationes, & cognoſcere rationes; primum conuenit Mathematico, non ſecundum; ideo iure non cognoſcit propria principia eorum, quæ conſiderat. Propterea Mathematicæ ſolùm per conſuetudinem dicuntur ſcientiæ, non autem re vera ſcientiæ ſunt; vt docuit Plato in 6. de Republica: ſcientiæ autem eſſent, ſi ad principia aſcenderent, vt facit Dialecticus: qualem fuiſſe cenſendum eſt Mathematicam Pythagoræ, & Platonis, vt alibi explicatum eſt. Sic intelligi debet ſententia Simplicij, in 3. de anima, & alibi aſſerentis, Mathematicas non eſſe ſcientias; quia ad propriè ſumpta principia non eleuant: per quæ principia rationes, & ideas denotauit; à quibus, vel proximè, vel remotè pendent, nedum mathematica; verùm etiam cætera omnia, quę fiunt. Quæ Simplicij ſententia minùs rectè, à plurimis refertur, minùs exactè conſiderantibus fundamentum eius.

Quomodo in nobis de Rebus fiat iudicium.

Cap. XI.

Vamprimùm nobis ſeſe offerũt externa ſenſibilia, ac ſentiendi inſtrumentum vita præditum attingunt; primò conſideratur affectio, ac perpeſsio quędam viuentis organi: quod, ratione

corporis, patitur; ratione formantis vitæ, reddit affectionem illam puriorem, ac magis spiritalem; & hæc est actio facultatis formantis: quæ actio, iudicium non est; sed mox ea purior affectio, attingit facultatis vtentis rationem; cum ea iungitur, vt effectus cum sua caussa: & tunc facultas vtens, per rationes sensibilibus respondentes, eas iudicat; nam per vnam dulcedinis rationem, iudicat omne dulce; & ita de singulis. Adeò, quòd in obeundo sentiendi munere, & facultas formans, & vtens agunt: formans agit; quia ex minùs pura puriorem, vel ex non spiritali spiritalem reddit actionem; idque efficit munere rationum, & propterea promere dicitur sensilem speciem: facultas verò vtens, per nexum speciei sensilis cum ratione, tanquam cum caussa, iudicat; adeò, vt iudicium solùm sit facultatis vtentis. Sic vera est sententia Academicorum, quòd perpesio in sensibus terminatur ad actionem. Pariter vera est eorundem sentẽtia, quòd simile cognoscatur à simili: quæ longè priùs ab Empedocle fuit prolata, & mox à Galeno in septimo de Placitis Hipp. & Plat. cap. 5. & 6. approbata, & explicata; quamuis longè secùs, & longè diuersa significatione, ac fuerit primò ab antiquioribus, maximè à Platone prolata. Quę sententia; quamuis ab Aristotele in primo de anima damnetur; attamen leues sunt eius rationes:

quoniam,

quoniam, vel respexit ad similitudinem corpoream tantùm, per quam asserit putasse anti quos fieri cognitionem; de qua si loquimur, etiam cum Platone fatemur, simile à simili nõ cognosci: vel respexit ad solam perpessionem instrumẽtorum sensus; de qua etiam fatemur, non fieri propriè à simili; quia similitudo in actione consideranda est: vel deinum ideas, & rationes pro cognitione apprimè necessarias, inutiles, & superuacaneas existimauit. Quemadmodum ab externis sensibus iudicium ferri asseruimus, ita idipsum fieri ab internis putandum est: nam ea simulacra actu reddita ab externis sensibus, per conuenientes gradus transeunt ad internas facultates; ibique puriores adhuc redduntur; & per rationes superioris ordinis, illis simulacris respõdentes iudicantur. In internis cognitionibus, vt ex Sophista colligitur, reperitur hic ordo. Nam primò post sensus externos, communi sensu ligatos, occurrit vis imaginandi; quæ vel Assimilatrix est, vel Phantastica: Assimilatrix dicitur, vt ea apprehendit, quæ à sensibus ei offeruntur: Phantastica verò, dum supra simulacrum erigitur; idque sub ratione, vel pulchri, vel deformis, amici, vel aduersi apprehendit; ac etiam ad libitum noua phãtasmata format. Sequitur mox Cogitatio, supra quam est scientia. Insuper, Opinio, & Fides, dupliciter accipiuntur: vel enim obscura, & diminuta sunt penitus, & sic cogitationem antecedunt; nam

fides sequitur imaginationem; ex fide autem, & imaginatione cõsurgit opinio: vel accipiuntur, vt maiori perfectione sunt prædita, & sic sequuntur cogitationem. Propterea inquit Plato in Sophista, quòd anima, quæ intus viget, dum quasi secum loquens ratiocinatur, ea interna locutio cogitatio est; affirmatio verò, & negatio ex cogitatione pendens, dicitur opinio: cùm verò anima non per se, sed per sensum id facit, imaginatio dicitur, &c. Ex his constat primò; Platonem, & Aristotelem non idem sentire de modo sentiendi, & cognoscendi; & diuersitas pendet ex rationibus, quas ponit Plato, renuit Aristot. De numero autem facultatum dissentire non videntur. Carpitur Plato ab Aristotele in secundo de anima cont. 158. quia Plato dixit imaginationem esse compositam ex opinione, & sensu. Simplicius, & Philoponus pro Platone inquiunt, eam non fuisse sententiam Platonis. At re vera Aristoteles tunc in Platonem inuehitur; & modo aliquo id colligitur ex verbis Platonis in Sophista, dum inquit, internam cogitationem externæ nostræ loquutioni respondere; ac vt in oratione reperitur affirmatio, & negatio, ita in cogitatione opinio: & cùm talis passio, nempe opinio, non per internam animam, sed per sensum accidit; nõ aliter, quàm Phantasia cognominari potest. Sic itaq; asserit Plato Phantasiam modo aliquo consurgere ex opinione & sensu; quatnus Phantasia est ea tenuis, & obscu-

obſcura opinio, ex ſenſu conſurgens. Quæ ſententia dum rectè intelligitur, vera eſt: nam loquitur tunc Plato de virtute imaginandi phantaſtica, de opinione tenui, & obſcura; nõ de ea, quæ ex ratiocinatione conſurgit. Ariſtoteles eum carpens, de opinione alia loquitur, quæ ex ratiocinatione conſurgit; ideo inquit in cont.159. Apparent autem per imaginandi vim ſæpe falſa, de quibus ſimul opinionem, ſiue exiſtimationem veram habet: vt apparet Sol vnius pedis; perſuaſum autem eſt, eum maiorem eſſe vniuerſa terra. Hæc Ariſtot. per quæ patet eum in verbis carpere Platonem, & ſophiſticè; cùm ſecùs accipiat nomen opinionis, ac id fiat à Platone.

Quomodo in nobis producatur ſcientia.

CAP. XII.

Aria ad hominis cognitionẽ pertinentia, in præcedentibus dicta ſunt: ſupereſt tamẽ adhuc, vt modum explicemus, quo ſcientia in nobis paritur; quæ conſideratio viro ſtudioſo eſt apprimè neceſſaria. De qua hanc cenſeo Platonis fuiſſe ſentẽtiam: Anima rationis particeps, cui ab æterno leges fuerunt oſtenſæ, hoc eſt, cui rationes omnes ideis reſpondentes, fuerunt inſertæ; in humano corpore, quaſi in campo obliuionis recepta; propè flumen negligentiæ, hoc eſt propè fluxum humorum

collocata; ex quo in ea varia perturbationum genera consurgunt, quæ sunt caussa, vt anima suimet obliuiscatur, suaque negligat. Ita, inquam, anima constituta; quasi dormiens, & ebria; dormiens, antequam excitetur; ebria, antequam excitata purgetur; incipit ab externis sensibilibus moueri, & excitari: excitata ob scientiarum initia in se conseruata, incipit auidiùs scientiam expetere: sic omnis homo, per naturam, hoc est, per veri intrinsecùs insertas rationes, scire desiderat; cuius desiderij non tam conuenientem caussam valent Peripatetici assignare. Anima verum, & scientias expetens, in rerum externis imaginibus versatur, in quibus verisimile refulget; eas inter se per ratiocinationem pro facultate distinguit, & si in aliquo conueniunt, in vnum colligit. Sic coniunctum in multa seiungens, multaq; in vnum redigens, eò vsq; progreditur, vt per verisimile ad verum eleuetur; essentiamque rei ab omni, vel aliena, vel contraria qualitate seiunctam attingat, in ratione, & idea refulgentem. Ex quo contactu sibi apprimè salutari, tãquam ex reditu in propriam naturam, optimamque dispositionem, incomparabili quadam lætitia perfunditur; adeoque exultat, vt vmbras omnes negligat, & parui pẽdat. Tunc verè cognoscit, quòd, dum homo ad corporea respicit, in simulacris versatur, ad imagines cõuertitur; & quamuis multa se scire putet, tamen re vera nihil scit; sed tunc solùm ad scien-
tiæ

riæ ſublimem gradum eleuatur, cùm ideas attingit. Ex quo patet, quatuor hominum in ordine ad ſciétiam inueniri ſubordinatas diſpoſitiones. Primò enim pueri, tanquam noui huius mundi hoſpites, ſe nil ſcire cognoſcunt. Mox in vmbris, & imaginibus rerum naturalium verſati; neque adhuc ad eſſentias rerum conuerſi; cùm nihil ſciant, multa tamen ſe ſcire exiſtimant. Tertiò ad ſuperna conuerſi, eaque ſola verè eſſe iudicantes; ſe nihil eorum ſcire affirmant, quæ primò exiſtimabant ſe ſcire: in quo gradu ſe reperiri profitebatur Socrates, dum dicebat; Hòc vnum ſcio, quòd nihil ſcio; cuius ignorantia, aliorũ ſcientiæ præferenda eſt: quem ordinem indicauit Socrates, dum in Phædone dixit, ſe, dum primò in rebus naturalib. verſabatur, putaſſe multa ſcire; in progreſſu tamen eò deuenit, vt ſe nil ſcire animaduerteret. Poſtremò per animæ aciẽ ad ideas homines eleuati, cum eiſque coniuncti, iam ſcientiæ ſplendore illuſtrati refulgent. Hinc conſtat, quid ſit intellectus adeptus; quẽ à longè conſpexit Auerroes, & in cuius adeptione ſummum bonum collocauit. Nam duplex in anima conſideratur adeptio: vna ſui ipſius; dum extrà progreſſa, in ſe, ad ſuasq; rationes reuertitur; altera mentis; dum per rationes cum ideis iungitur, & mentem, tanquã formam adipiſcitur. Demũ ex his patet; quomodo vera ſcientia, quæ eadem intelligentia, & ſapientia eſt; pietatem, & religionem parit;

ſcientia enim nos ad mentem, & ad diuina eleuat; cum eis animam copulat, cum quibus anima ſola pura, recteque purgata coniungi valet; propterea ea coniunctio ſine pietate, ſanctitate, & religione, nec eſſe, nec ſeruari poteſt: adeò, vt pugnantia proferant; qui inquiunt, aliquem eſſe ſapientem; ſed impium, & à religione alienum.

An ſcire ſit reminiſci.

CAP. XIII.

Requenter Plato, cùm in Menone tum alibi, ſcientiam eſſe reminiſcétiam oſtendit; & iure profectò. Cũ enim à primo opifice manarint; à quo omne, quod effluit, perfectum eſt; animas quoque omni perfectione abſolutas ab eo manaſſe, putandum eſt: animæ perfectio eſt ſcientia; quæ adeò eſt eius propria, vt ſeorſum ab ea, nec quidẽ iure anima dici mereatur. Quod etiam ex eo patet: quoniam externa accidentia, quæ ſola ſenſibus vſurpantur, nunquam ad ſubſtantiæ, internæque eſſentiæ cognitionem nos eleuarent; niſi in anima noſtra per rationes formæ rerum eſſent inſertæ, eique eſſent familiares. Neque tam facilè per excitationes, per interrogationes, & reſponſiones, in nobis excitaretur cognitio veritatis; niſi cum ea veritate cõcreatæ fuiſſent animæ. Accedit, quòd neque etiam adeò tenax eſſet hominis memoria, neque tam diu ſeruaret anima notiones

tiones rerum; neque eorum, quæ ante quinquaginta annos didicit, recordaretur; nisi firmo,& stabili aliquo interno fundamẽto, scientiæ munitæ essent; firmisque radicibus hærerẽt: quomodo enim tam diu, vel in spiritibus, vel in essentia animæ, imagines solùm extrinsecùs receptæ, seruari possent? Fateamur itaque cum ratione, cum experientia, cum Platone, scientiam esse reminiscẽtiam; asseramus, ab æterno animæ fuisse insertas rationes rerũ ideis respondentes, per quas dicitur Deus in Timæo ostendisse animis fatales leges; cognoscamus ex hoc, qua ratione, ex sententia Platonis, anima sit diuinæ mentis imago: vt enim diuina mens est omnia per Ideas; ita anima est omnia per rationes ideis proportione respondentes. Scientia itaque nostra, est reminiscentia eorum; quæ anima primò soluta à crasso corpore, in seipsa nouerat: quorũ, ob lapsum à se, & coniũctionem cum corpore, oblita est. Nuncupatur autem reminiscentia, duplici de caussa: primò; quia anima soluta à corpore, eamet primò sciebat: secundò; quia eadem anima cum alio corpore iuncta, eadem addiscere, & scire potuit. Prima tamen est ea, ad quam præsertim respexit Plato; nam ea propriè potest dici reminiscentia, cùm nobis conueniat per reliquias intelligibilium in anima intrinsecùs seruatas: Altera verò reminiscentiæ nomine designari non meretur; cùm id, quod in vna corporea vita acquiritur, in obitu penitus

aboleatur. Insuper, dum dicimus ſcientiam eſſe reminiſcentiam; id minimè eſt verum, referendo ſcientiam ad compoſitum; ſed ſolum ad animam, cui ab æterno inſertæ ſunt rationes rerum; per quas ſoluta à corpore, valet liberè cuncta cognoſcere.

Quæ à Peripateticis obijciuntur Platoni.

CAP. XIIII.

Eripatetici ad ſola externa reſpicientes, in imaginib. potiùs, quàm in eſſentia rerũ verſati; Platonem ſupra eorum terminos eleuatum; in conſpicuo verſari errore affirmant: quod facilè ſe oſtendere credunt. Primò; quia quod apprimè aptum, natumque eſt aliquid recipere, eo debet eſſe denudatum; quod eſt in potentia, debet eſſe priuatum forma recipienda; quod ad oppoſita eſt indifferens, ad nullam partem debet eſſe contractum, nullique deſtinatum: hominis anima, ante ſcientiarum adeptionem, eſt capax; eſt in potentia; eſt indifferens ad verum, & falſum; & modò in vno, modò in altero verſatur: non itaque inſertam habet ſcientiam, & veritatem. Preterea, à ratione omnino eſſe alienum aſſerunt, quòd in anima inſertæ ſint rerum ſcientiæ: quaſi Theſauri pretioſi, & optimi, qui nos lateant: non enim veritatis ſplendor, & lux, occulta ſeruari poteſt. Addunt, quòd non anima ſcit, ſed homo per animam: non itaque anima ſoluta à corpore,

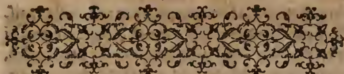
re, ea cognoscit; quæ percipit, iuncta corpori. Confirmant; quia hominis anima, sine virtute imaginandi nihil intelligit; & propterea reminisci non possumus, cùm vis imaginandi pereat. Addunt, Platonem, nedum cum ratione, sed etiam secũ pugnare: Ex vna enim parte asserit, scientiam esse reminiscentiam: ex altera inquit, imagines nouas in anima formari, easque seruari, vel deleri; quæ memoria, vel obliuio dicitur; vt patet ex Theæteto: Insuper, asserit in Philebo; animam libro sine scriptione esse similem, in quo denuo multa scribantur: Iure itaque negligenda penitus esse videtur ea Platonis de reminiscentia sententia; quam ipsemet reiecit, & seruare non valuit. Proculdubio, qui leuiter perpendunt, & extrinsecùs solùm considerant sententias sapientum; facilè in eis oppositiones adinueniunt, lites excitãt, rationesque pro earum euersione formant: quæ facillimè delentur, dum sententię intrinsecùs considerantur, intimiusque perspiciuntur. Hoc manifestè patere potest in proposita difficultate: de qua non est cum Simplicio dicendum, quòd lis sit in verbis; & quòd, vt ex sententia Platonis, ita etiam ex sententia Aristotelis scientia sit reminiscentia; & quòd Aristoteles eam non censuerit nomine reminiscentiæ denotandam. Manifestissimè fallitur Simplicius; cùm sit conspicua differentia de rationibus animæ insertis, de statu animæ extra crassum corpus, de numero animorum,

& aliis ad rem hanc pertinentibus; vt frequenter ostensum est in præcedentibus. Dicamus itaq; nos, eos re vera dissentire; & Platonem, nec secum, nec cum ratione pugnare; sed sententiam proferre humanæ rationis apprimè consentaneam. Et dum inquiũt Peripatetici, intellectum esse indifferentem, in potentia, & maximè natum recipere: dicendum est, hæc esse vera de anima rationali, vt nobis iuncta, vt cum imaginatione complicata; in qua coniunctione etiam seruat facilitatem, & habilitatem ad vnum oppositum; nempe ad veritatẽ, ad quã per insertas rationes est procliuis. Insuper, cùm in eius essentia, siue in anima in se manente, insertæ sint rerum rationes; optimè seruatur, quod ab Aristotele dicitur in tertio de anima; in nobis reperiri, & quod est natum omnia fieri, & quod est natum omnia facere: adeò, vt Aristoteles à veritate coactus, sententiam protulerit apprimè consentaneam sententiæ Platonis. Neque est à ratione alienum, vt inquiunt, quòd huiusmodi Thesauri scientiarum, nos lateant: nam adeò inuoluti sumus in tenebris, & vmbra corporum; vt potiùs mirum sit, quomodo aliquis animi aciem supra tenebras valuerit eleuare, & lucem veritatis conspicere. Accedit, quòd etiam in huiusmodi tenebricosa dispositione, acutè inspicientibus varij offeruntur huius splendoris radij, veritatisque indicia in præcedente capite enarrata. Præterea, si non miramur Geometram dor-
mientem

mientem, & ebrium latere habitus suos; cur mirari debemus, quòd anima longè vehemētiora passa ob coniunctionem cum corpore, suimet, & suorum bonorum videatur oblita? Et dum inquiunt, non animam, sed hominem intelligere; & nil intelligere, sine virtute imaginandi: dicendum est, & hominem, & animā intelligere; sed modo vario: cùm enim anima seorsum à corpore seruetur, seorsum à virtute imaginandi subsistat, etiam seorsum ab his operari valet. verum est, quòd homo nil intelligit sine virtute imaginandi: falsum autē, quòd anima sine ea nil intelligat; immò sine ea verè, & propriè intelligit. Assero tamē, dum ex Platonis sententia dicimus, scientiam esse reminiscentiam; id minimè esse intelligendum, referēdo hoc ad corporeum hominem; sed solùm esse verum, ratione animæ: non enim illemet numero homo, sed eamet anima prænouit illa; vel seiuncta à corpore, vel cum alio corpore iuncta. Dum verò vlteriùs inquiunt, Platonem secum pugnare: qui hoc asserunt, se ignaros prorsus ostendunt Academicę disciplinæ. Nam ex sententia Platonis, dum loquimur de hominis scientia, ad duo respicere valemus: vel enim respicimus ad compositum hominē, vel ad solam animam: insuper, vel respicimus ad imagines per externas sensuum excitationes exprомptas, vel ad rationes intrinsecùs in anima insertas. Si ad hominem, & ad imagines aduentitias respicimus, sic nouæ scribun-

tur literæ, vt in Theæteto, & in Philebo legitur; id tamen non fit sine auxilio internarum rationum: Si verò ad solam animam conuertimur, & ad rationes in ea insitas; non denuo acquiruntur, nec vnquam penitus delentur, & eliduntur; sed solùm obruuntur, & obscurantur. Ex his colligi primò possunt omnium aduersarum rationum solutiones: colligitur secundò, opinionis, & fidei acquisitionem, nō propriè esse reminiscentiam, cùm ad solum compositum pertineant, & in imaginibus extrinsecùs aduenientibus versentur; solùm eatenus potest dici reminiscentia, quatenus eā quoque cognitio ab insertis rationibus habet ortum, propriè tamen sola scientia meretur dici reminiscentia. Ex his ratio colligi potest cur Plato pro inuenienda veritate præsertim vsus sit Dialogis; & Socrates ad solutam orationem se minimè aptum prædicauerit, sed solùm ad interrogationes accommodatum; ac demum, cur se obstetricio fungi munere affirmauerit: per hæc enim omnia denotauit, veritatem in animis nostris esse insertam; & per interrogationes animam ad partum latentis veritatis esse excitandam; scientiasque non extrinsecùs induci, sed intus existentes educi. Demum patet, quòd Apollo præcipiens, TE IPSVM NOSCE; latenter præcepit, nos omnia debere noscere: quoniam qui se noscit, animam exactè cognoscit; in qua rerum omnium veritates, vt in speculo refulgent.

STE

STEPHANI THEVPOLI, BENEDICTI F. PATRITII VENETI,

ACADEMICARVM Contemplationum,

LIBER X.

De Humana fœlicitate differendum proponitur.

Cap. I.

VONIAM finis, cui inseruire, opemque ferre debet humana contemplatio, est Homo; ac ob id solùm vigilandum, laborandumq́; nobis est pro scientiarum acquisitione; vt nosmetipsos à corporea labe purgemus, & pro facultate perficiamus; acinsuper, quoniam hominis perfectio, & scopus nobis in hoc vitæ cursu propositus, Fœlicitas est: iure in fine mearum Platonicarum contemplationum, de Homine, vt de fine cui; de Fœlicitate, vt de scopo postremo, in quo solo cumulatè requiescimus, mihi differendú proposui. Natura in formando homine, de nulla alia re magis sollicita fuisse visa est, quàm, vt ad sub-

limem hâc perfectionem eum redderet aptiſſimum: propterea, præter animi facultates, ei pro origine dedit admirationem; pro medio, animi habitus: pro fine, ei fœlicitatem propoſuit. Habilitas ad admirationem, eſt hominis affectio origine prima: facilitas ad capeſſendas diſciplinas, eſt proprietas origine ſecunda: facultas ad aſſequendam fœlicitatem, eſt proprietas origine poſtrema; perfectione verò, & intentione præcipua: in quo ternario numero, vniuerſa hominis perfectio poſita eſt. Et quoniam de attinentibus ad duas præcedentes proprietates, ſatis ſuperque in præcedentibus ſum loquutus; ſupereſt ſolùm, vt de animi habitibus, tanquã de proxima ad fœlicitatem diſpoſitione, loquar; ac demum immenſam humanæ fœlicitatis amplitudinem quambreuiſsimè perſtringam.

De Animi habitibus.

CAP. II.

QVemadmodum ad noſtrũ corpus ſe habet ſanitas, & pulchritudo; ita ad animam ſe habere putandum eſt virtutes in more poſitas, & ſcientiam: vt corpus per naturam præſertim formoſum eſt, & bene valet; ita anima, ex ſui natura, virtutibus, & ſcientiis eſt decorata: Demum, vt ars, & humana induſtria, conducũt ad ſanitatem recuperandam, ad illuſtrandamque formam; ita diſciplina, & ſtudium, apprimè neceſſaria ſunt

sunt pro scientia è tenebris in lucem reuocanda, virtuteque comparanda: quam vt anima assequatur, nil extrinsecùs recipere debet, sed solùm eget purgatione à corporea labe; non secùs ac aurum, vt fulgeat, solùm debet à terrena sorde secerni. Hinc euenit, quòd virtus omnis purgare dicitur; & omnis anima purgata, virtutibus, & scientiis, tanquam splendore proprio, est honestata. Dicitur tamen anima habitus recipere; quoniam habitus ad duo referri possunt: vel ad essentiam animæ, eiusque rationes; & sic firmi, permanentes, animæque manenti coæterni sunt; vel possunt referri ad hominem anima præditũ; & ad notiones, quæ per externas excitationes à sensibilibus factas promuntur; in quà consideratione acquiri studio, & disciplina dicuntur: adeò; vt tunc dicamur habitu præditi, dum (repulsa nube, solutaque caligine; qua anima ob nexum cum corpore obducta; & circunfusa erat) anima in se conuersa, rationes, vel ideas conspicere valet; & ita est affecta, vt non facilè ampliùs, vel à corporis illecebris decipiatur; vel à nubibus eius offundatur. Ex quo constat, pro habitus adeptione nil denuo in anima recipi, sed solùm aliena repelli. Et quemadmodum supra crassam ignorantiam considerabantur tres cognitionis gradus; vnus opinionis rerum fluxilium; alter animaduersionis, quòd ea non sit scientia; postremus adeptionis veræ intelligentiæ, & scientiæ: ita quo-

que in habitibus animæ hi tres gradus inueniuntur. Nam consideratur primò habitus opinionis, qui exposcit conseruationem phantasmatum rerum sensibilium in memoria: cõsideratur secundò habitus, & constantia in eo iudicio; quòd sensibilia non sint res veræ, sed vmbræ; qui est habitus, supra phantasiam eleuátus: demum cõsideratur habitus supremus in reditu animæ in se, & cõtactu idearum; qui phantasmatum ope minimè eget, nisi pro origine conuersionis animæ in seipsam. Ex qua explicatione primò colligimus, quomodo anima per scientiam fiat omnia: nam ea, vt nobis iuncta; primò est penitus in potentia, & nihil actu; mox fit omnia per rationes omnium sibi insertas; adeò, vt ea, ex se, semper sit omnia; vt nobis iuncta, modò sit potestate, modò actu, modò nihil, modò omnia; absque eo, quòd aliquid extrinsecùs in se recipiat. Patet insuper; quid verè sit intellectus agens, & possibilis: nã duplex in nobis consideratur intellectus agens, duplexque possibilis; quatenus duplex potest fieri comparatio: vna inter animam in se manentem, & à se recedentem, siue progredientem; in qua comparatione anima progrediens, nuncupatur intellectus possibilis; in se manens, dicitur agens. altera comparatio fit inter animam, & mentem, quatenus anima à mente perficitur; in qua comparatione anima est intellectus possibilis, mens verò agens. Quæ omnia longè secùs per principia, & funda-

damen-

damenta Peripatetica explicanda sunt, vt satis constat.

An anima iuncta corpori, valeat per Ideas intelligere.

CAP. III.

DAlet proculdubio homo, per rationes animæ insertas, de rebus rectam habere opinionem; & ideo opinio ita dicitur esse hominis propria, vt intelligentia Deorum. At, num valeat anima corpori iuncta, ad ideas eleuari; & per eas intelligere; non leuis est dubitatio. Non enim apparet; quomodo anima adeò depressa, adeò terrena mole grauata, valeat ad supernā idearum lucem extolli, cum eisque coniungi. Insuper non apparet; quomodo iuncta corpori, sine virtute imaginādi intelligere valeat. Vulgata est Peripateticorum sententia, oportere intelligentem phantasmata speculari: in nexu autem animæ cum mente, & ideis, anima imaginationis ope non ampliùs vtitur: non itaq; apparet, animam iunctam corpori per ideas posse intelligere. Attamen si ad Platonis verba, & sententias conuertimur; asserendum est; hominem posse quidem, sed cum difficultate; & rarò per ideas intelligere. Hoc affirmauit Plato in Timæo inquiens; Veræ opinionis virum quemlibet esse participem; intelligentiæ verò, Deos quidem omnes, homines verò paucos, &c. at intelligētia ea est; quæ ad ideas ani-

cientes; iure nos ad ideas eleuant, & cum eis animam nectunt. Propterea non iniuria Plato in Phædro alas animi augeri asseruit illis omnibus, quæ ad superna nos eleuant; vt Pulchritudine, Sapientia, & similibus: & conueniente metaphora in eodem dialogo considerauit currum vitarum animæ, Aurigam eius, equos ducentes, calcaria; & demum cuncta conferentia ad animæ eleuationem, eiusque nexum cum mente, & ideis. Simplicius in tertium de anima rectè dixit, animam nonnunquam viuere vitam separatam, quamuis sit iuncta corpori: quod verum est ex sententia Platonis, at ex sententia Aristot. nequaquam: nunquam enim anima, iuxta Aristotelem, sine imaginatione operatur; verùm semper habet imaginationem antecedentem: at ex sententia Platonis secùs se habet. Ratio diuersitatis est; quoniam, ex sententia Aristotelis, nostra scientia penitus pēdet ex phantasmatibus: ex opinione verò Platonis, phantasmata solùm excitant; at propriè sumpta intelligibilia, seruantur in substantia animæ, & mentis. Hinc pendet, quòd Plato, & Aristoteles, in alio dissentire coguntur; si seruare volunt initia, & fundamenta sua: Nam ex sententia Arist. intellectus non seruat; sed desinente actu intelligendi, solùm seruantur phantasmata ad imaginationem pertinentia: At ex opinione Platonis; in virtute imaginandi, seruantur phantasmata; in anima rationali, rationes; in men-

te ideæ per quas mens ſine anime, & anima ſine virtute imaginandi, intelligere valent.

De Hominis fœlicitate. CAP. IV.

HOmo, qui inter animalia ſolus mũdi ciuis nuncupari meretur; cùm ſolus ſit rationis, & mentis particeps, natus præeſſe aliis; quoniam à cœlo deſcendit in terras, etiam à terris debet cenſeri aptus eleuari in cœlum: facilis eſt quidem ei deſcenſus, aſcenſus verò difficilis; non ita tamen, vt ſtudio, & ſollicitudine difficultatem ſuperare non valeat: in quo aſcenſu putandum eſt, eſſe poſitum ſummum bonum eius. Id ipſum ex eo patet; quoniam conſpicimus omnes homines interna quadam animi commotione fœlicitatem expetere, & quærere: ne autem illa naturalis propenſio ſit inanis, putãdum eſt paratam eis eſſe fœlicitatem; in qua, tanquam in poſtremo fine requieſcãt. Et præſertim; quia ſi ſecùs eſſet, noſter appetitus inaniter in infinitum progrederetur, nec finẽ vllũ adinuenire poſſet. Præterea, id ipſum confirmatur; quia anima rationalis, affinitatis nexu, cum diuinis eſt iuncta; ideo diuinarum conditionum debet eſſe particeps: conditio autem, ac veluti affectio diuinorum, fœlicitas eſt. Fateamur itaque natum eſſe hominem aſſequi fœlicitatem: de qua variæ Philoſophorũ fuẽ re opiniones, Nam quicunque hanc ſolam mortalem nouere vitam, & ad futuræ notitiã eleuari non potuerũt; in hac ſola homini conuenire

uenire fœlicitatem existimarunt: è quorum numero fuerũt Peripatetici; qui,vt in futuræ vitæ cognitione, ita in fœlicitatis explicationę summopere sunt hallucinati. Quicunque verò futuram nouere vitam,vt nostri Theologi, & cum eis Plato;rectè asseruerunt,vitam hanc esse,veluti viam ad aliam;& in hac vita,vel nobis fœlicitatem non conuenire, vel conuenire valdę tenuem,& paucis; adeò,vt potiùs dispositio ad fœlicitatem, quàm vera fœlicitas, homini sub orbe lunæ collocato conueniat; adeò,ṽt,ratione quoq; huius, homo iudicari debeat ludus Deorum.Vt autem hæc veritas clarior appareat; quid sit fœlicitas, perpẽdamus. Asserere, quòd summum hominis bonum, eiusq́ue fœlicitas sit virtus, vt aiunt Stoici, falsum est. Nam virtus est purificatio animi; & propterea est dispositio ad fœlicitatem, non fœlicitas. Pariter non videtur esse dicendum cum Aristotele,quòd fœlicitas sit actio virtuti consentanea; quoniam actio est accidẽs,quod non valet esse postrema perfectio substantiæ: insuper,omnis actio est gratia boni,respicit finem,perducitq́ue ad aliud;ideo non ea finis est,sed potiùs medium,per quod finem attingimus. Propterea putandum est, fœlicitatem esse positam in summi boni fruitione, postremi finis consecutione,nexuq́ue cum eo; & iure quidem: nam fœlicitas, & summum bonũ, in idem veniunt; summum bonum est auctor,& finis omnium; in eius itaque fruitio-

ne fœlicitatem esse positam, censendum est. Confirmatur; quoniam ab eo solo potest absolutè pendere bene esse, à quo pendet esse: homo esse habet ab vniuersi opifice; ab eo itaque solo debet sperare bene esse. Colligamus itaque fœlicitatem non esse virtutem, non cumulum humanorum bonorum, non vitam naturæ consentaneam, non actionem probam; sed nexum cum primo principio, fruitionem eius, & conformationem humani animi cum eo, vt ei licet.

Qua via ad summum bonum eleuemur.

CAP. V.

Vlgata satis est sententia, eosdem esse gradus ascensus, & descensus; & sola ratione differre: cùm itaque patuerit, per quos gradus anima à mundi opifice descẽdat; etiã patere potest, per quos ascẽdere valeat: descẽdit anima post mentẽ, & ideas non participatas, ac participatas, recedẽdo à se, ac ad vitas postremas declinãdo; ideò, vt ascendat, debet ad se redire; & per rationes, ideas, & mentes medias, cũ ipso vno, ipsoque bono coniungi. Finis postremus huius diuinæ conuersionis, & reditus, vnus est: ea verò, quę ad hanc conuersionẽ nos excitãt, ac ad finẽ perducunt; non vnũ; sed tria esse possunt; vt ex Phædro, & Phędone colligitur: Nam Amor, Musica, & Philosophia, id efficere valẽt; & ꝓpterea Mercurius, Venus, & Phębus nostro ascen-

aſcenſui præeſſe dicũtur: Mercurius enim per rationes, Venus per amoré, Phœbus per Muſicam eleuat animos ad ſublimia. Iure etiam his tribus tribuitur munus cõuerſionis; quoniam nos, vel per viſum, vel per auditum, vel p rationé ad diuina excitamur, & inuitamur; viſui, amor; auditui, muſica; rationi, philoſophia reſpondet. Inſuper, tria ſunt; quæ primò in intelligibili, mox in ſenſibili mundo refulgent: pulchritudo, quæ eſt ipſius boni ſplendor: ratio, ſiue proportio, cùm rationum animæ, tum idearum inter ſe; in quibus eſſentiales numeri vigent, vt in earum explicatione declaratum fuit: demum eſſentia, & conditio rationum, & idearum: pulchritudo amorem parit; proportio excitat muſicæ dilectionem; rationes, & ideæ, philoſophiam formant. Ex his tribus conuerſionis igniculis, philoſophica eſt præcipua; & eſt talis, vt ſine ea reliquæ conſiſtere nequeant; ac ſuo fundamẽto, & radicibus ſint deſtitutæ. His conuerſionis, ac eleuationis occaſionibus valemus, & bene, & malè vti: quibus ſi malè vtimur, præcipites reddimur; ſi bene, in ipſum bonum eleuamur, in quo fœliciſsimè requieſcimus. Vt bene his vtamur, vt incolumes à mundi fluctibus euadamꝰ, vt firmiùs, & tutiùs ad ſupera eleuemur; duos conſiliarios, duos duces, duas alas nobis parare debemus; Appetitionem boni, Deſiderium veri: Appetitioni boni, reſpondet Prudentia; Deſiderio veri, reſpondet Sapientia.

His purgati,& muniti,cum recessu à corporeis eleuamur ad supera, & incorporea: ad quam eleuationem parant nos virtutes morales; sapientia verò proximè iungit, quatenus sapientia est nexus rationum animę cum ideis, mentis, idearumque contemplatio: & quoniam ideæ pro parente agnoscunt ipsum vnum, ipsumque bonum; ideò anima, dum iungitur cum ideis, cum ipso vno, ipsoq; bono mirabili nexu complicatur: Et quoniam hæc omnia, vel non conueniunt animæ cum mortali corpore iunctæ, vel vix, & obscurè valde conueniũt; ideo iure in Epinomide dixit Plato, paucos in hac vita,& eos obscurè valde, posse dici beatos. Et hoc fortasse voluit denotare Solon, dum asseruit, neminem ante mortem posse dici beatum; quamuis Arist. in primo de moribus, longè secùs eius sententiam explicauerit. Ex his patet, in multis Aristotelem ita à Platone dissentire, vt nullus cõcilio derelinquatur locus. Aristoteles ait fœlicitatem esse actioné probam; Plato hanc probam actionem iudicat esse, vel viam, vel medium ad fœlicitatem: Aristoteles duas homini tribuit fœlicitates, vnam ciuilem, alteram contemplatiuam; Plato has esse censet vias duas miro nexu coniũctas ad fœlicitatem vnam: Aristoteles in hac sola vita homini tribuit fœlicitatem, nunquam in alia; Plato è contra, in hac vmbram, in altera veram homini nouit fœlicitatem conuenire. Aristoteles itaq; pro termino viam, pro essentia vm-

stia vmbram coluit: Plato verò ad terminum, & essentiam, mentis aciem direxit.

Nonnulla ad fœlicitatem pertinentia.

CAP. VI.

Omo, qui fęlicitatis, & miserię est capax, & in eius manibus est positum ad vtramlibet progredi; iure in biuio collocatus esse dicitur: & in eo boni Dæmonis virtus, ingenij conuenie ns dispositio, humanæ sortis splendor refulget: dum, derelicta via obliqua, rectam eligit; neglectis tenebris, properat ad lucem; spretis vmbris, essentiam quærit, & magnificat. Et quoniam fœlicitas sumpta pro scopo, & eius essentia, est ipsum bonum; sumpta pro eo, quod proximè nos nectit cum scopo, est sapientia, & amor: iure, vt ad nos pertinet, & in ordine ad ea, quæ in nobis fœlicitatem formant; primas partes Plato in Philebo sapientiæ tribuit. Et quoniam sapientia est eleuatio ad ideas, & contactus earum; in quo cõtactu anima per mentem formatur, & ratio per ideas perficitur, & cum primo principio nectitur: iure fœlicitas dicitur similitudo animæ cum Deo; nam in eo nexu per diuina formatur, vitamq; diuinã haurit, & recipit; ideò, vt iure Deo simillima dicatur. Insuper, quia Mẽs supra cęlum est posita, cùm sit ab omni corpore soluta; Anima verò cum motu, & corpore complicata: ideò iure dicitur in Phędro, pertinẽtia ad mentẽ, supra cœlum esse collocata, & in loco supercœlesti:

animas verò, q̃ in cœlum eleuantur, vnà cum cœlo circunuolui; & solùm aurigæ caput, hoc est, mentem supra cœlum extolli. Ex nexu animæ cum primo principio, incomparabile consurgit gaudium; & iure quidem: nam ille nexus, est reditus animę in dispositionem sibi per naturam, & electionem summopere congruentem; reditus autem in suam naturam, optatiq; finis fruitio, gaudium saluberrimum parit. Et quoniam obiectum est immensum, & voluntas nil aliud quærebat, nec ad aliud tendebat, nisi ad illud; iure gaudium quoque est immẽsum, cum nullo dolore permixtum, vniuersam expetitionem cumulatissimè explens. Et quoniam gaudium pendet ex obiecti adeptione, nobis per sapientiam conueniẽte; ideò iure Plato in Philebo, secundas partes pro fœlicitatis constitutione tribuit gaudio. Ex his varia cognitu vtilia colligere valemus. Primum est, fœlicitatem nedum attinere ad facultatem animæ cognoscentem, verùm etiá ad appetentem: nam sapientia, ad facultatem intelligentem; gaudium, quo inde perfundimur, ad voluntatem pertinet: & id profectò iurè cõtingit; vt omnis animę facultas perficiatur, optimaque dispositione fruatur. Colligimus secundò, fœlicitatem eminentiori modo conuenire intellectui, quàm voluntati: quia fęlicitas magis in eo nexu posita est, qui nobis conuenit per sapientiam, quàm in gaudio inde consurgente; gaudium enim est affectio, &

comes

comes fœlicitatis, non autem præcipua essentia eius. Propterea cum Scoto non sentio, qui ad voluntatem potiùs, quàm ad intellectum censuit pertinere fœlicitatem: Et Marsilius Ficinus, dum in suis epistolis oppositum asserit, & confirmat; manifestissimè aduersatur Platoni in Philebo, quem tamen pro facultate sectari nititur. Demum colligimus; quidnam sit ambrosia, & nectar; quibus refici, & saturari animæ equos, assentitur in Phædro. Nam in animæ nostræ eleuatione; primò cõsideratur nutritio, & accretio alarum animæ; hoc est, virium; & appetitionum eius: quæ nutritio, & accretio dicitur fieri pulchro, sapientia, & bono; quoniam animę vires non vehementer ad superna conspirant; nisi, munere sapiẽtiæ, bonum & pulchrũ aliqua in parte nouerint. Post alarum accretionem, quæ in animæ descensu deciderant; sequitur eleuatio, adeptio, contactusque obiecti, & eminens quędam ab ipso animæ nostræ formatio; & hoc dicitur conuiuium animarum, quæ supra cœlum eleuãtur: in quo conuiuio animæ, quæ saturantur, ampliùs non esuriunt. Postremò equis, hoc est, facultatibus appetentibus, ambrosia, & nectar offertur: & primò Ambrosia, quasi cibus; qui est expletio appetitionis, per nexum animæ cum primo omnium principio; mox nectar, hoc est, gaudium inde consurgẽs; qui est, quasi potus cibum contemperans, & dulcedine animam perfundens: qui cibus, & potus dici-

tur tribui equis, hoc eſt, facultatibus appetentibus; quoniam nutritio, & expletio ad facultatem appetentem propriè pertinent; vt etiã gaudium inde conſurgens. Hæc primò, & proprié Diis conueniunt; qui ſupra cęlum ad cõuiuium, & dapes tendere dicũtur: in propria tamen conditione, & gradu etiam conueniũt animis hominum; quamuis non ita, vt Dij, eleuentur ſublimes. His metaphoris Plato eleganter, & doctè cuncta explicauit ad fœlicitatem, & ad gaudium eius comitem pertinẽtia; ita ſublimia ingenia docuit; vulgaria verò demulſit, & oblectauit. Verùm cùm poſt varios decurſus, cùm poſt deſcenſum à primo rerum principio vſque ad poſtremam materiam, iam in principium primum reuerſi ſimus; in eoq; fęlicitatem, ſummum gaudiũ, finẽmque noſtrum inuenerimus: conueniens eſſe duxi, vt Deo gratias agentes, in eo optimo fine, noſtrorum laborum finem ſtatuamus; & non ſine gaudio, in eo immenſo gaudio requieſcamus.

Peroratio operis.

CAP. VII.

LAtiſsimi ſunt campi Platonicæ contemplationis, & à viris diuino potiûs, quàm humano ingenio prędítis accuratè culti. Hos ego, qua potui, breuitate percurri; ſumma potiùs tangens faſtigia rerum, quàm exactè cuncta perquirens.

Verſa-

Versatus sum præsertim in attinentibus ad contemplationem. Ciuilia verò, in quibus Academici summopere refulserunt; ob temporis angustiam, & quoniam eminenter in sapientia, & contemplatione contineri iudicaui, silentij velo obuolui: spero tamen, si Dij mihi ocium, viresque suppeditabunt; in alia huius operis editione, & hæc limatiùs, & reliqua cumulatiùs me explicaturum. Interim ex his satis constare censeo, inaniter eos laborare; & opposita, Heracliti more, in idem tentare redigere; qui Aristotelem manifestißimè à Platone dissentientem, nituntur cum Platone conciliare. Ac insuper constare censeo, Platonis sententias non adeò esse paruipendendas, nec tam leuiter reiiciendas; vt frequenter id fieri conspicimus; vel ab Aristotele, vel à sectatoribus eius. Ab Aristotele primò, qui sæpe sæpiùs potiùs verba Platonis, quàm sententiam damnat; & si sententiam arguit, id efficit rationibus satis leuibus, facileque solubilibus. A sectatoribus verò Aristotelis negligitur Plato: vel quia nimiùm in verbis Aristotelis iurarunt, eique vni, tanquam saxo, sint affixi; adeò, vt eis præclusum sit iter liberè philosophandi: vel quia in fertilißimis Academicorum campis minimè versati, eos fructus respuunt, quos non degustarunt; ac eorum iudiciũ ferre audent, q̃ minimè nouerũt. Quod viri iudicio, sapiẽtiaq; insignes, nequaq̃ fecere; vt Diu⁹ Augustinus, Magn⁹ Dionysius

Areopagita, admirabilis Galenus, Cardinalis Bessarion, Ioannes Picus, & alij quamplurimi; qui Platonem summopere commendarunt, vehementerque sunt admirati. Immò Theophrastus, qui nedum disciplinæ, verum etiam affinitatis nexu, cum Aristotele iunctus erat; defuncto Aristotele, in Academiam inclinauit; & Academicorum placitis, veluti illustribus ornamentis, suos libros splendidissimè decorauit. Patere demum censeo, quàm magnificè sententiarum varietate, & splendore animum nostrum exornent; quàm facilè ad sublimia nos eleuent, quàm pios erga Deū nos reddant; quàm in multis conueniant Platonicæ contemplationes, cum decretis Sanctorum Patrum Christianæ religionis, cumq; reuelationibus Prophetarum. Quòd si Platonis verba non in omnibus Christianam redolent veritatem, mirum non est; quia homò non æquatur Deo: Mirum hoc potiùs censeri debet, quòd homo his tenebris circunfusus, suo ingenio tot veritati consentanea attingere valuerit. Propterea, si quid à me in his libris dictum inuenietur, quod cum decretis Christianæ religionis non conueniat; sciant omnes me id protulisse, non quia ita sentiam, sed vt Platonis sententiam patefaciam: mihi enim exploratissimum est pertinentia ad Diuinam Trinitatem, ad Diuinationem, ad Mundi creationem, ad immortalitatem animæ, ad Naturam & conditionem hominis,

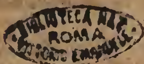
àdque

âdque alia huius generis, minimè fuisse notâ Philosophis; sed cognitionem eorum nos ex sacris fontibus debere haurire: quorum decreta in me adeò sunt firma, adeò certa, & explorata; vt pro eorum seruanda veritate, etiam vitam expirare paratus sim.

FINIS

Libri Decimi & Vltimi.

Bb

INDEX CAPITVM OMNIVM

QVAE IN DECEM HISCE LIBRIS continentur.

Capita Primi libri.

Capita Secundi libri.

Capita Tertij libri.

Capita Quarti libri.

Capita Quinti libri.

Capita Sexti libri.

Capita Septimi libri.

Capita Octaui libri.

Capita Noni libri.

Capita Decimi libri.

FINIS.

F S.

LEGATORIA A. PANDIMIGLIO · ROMA ·
1971